

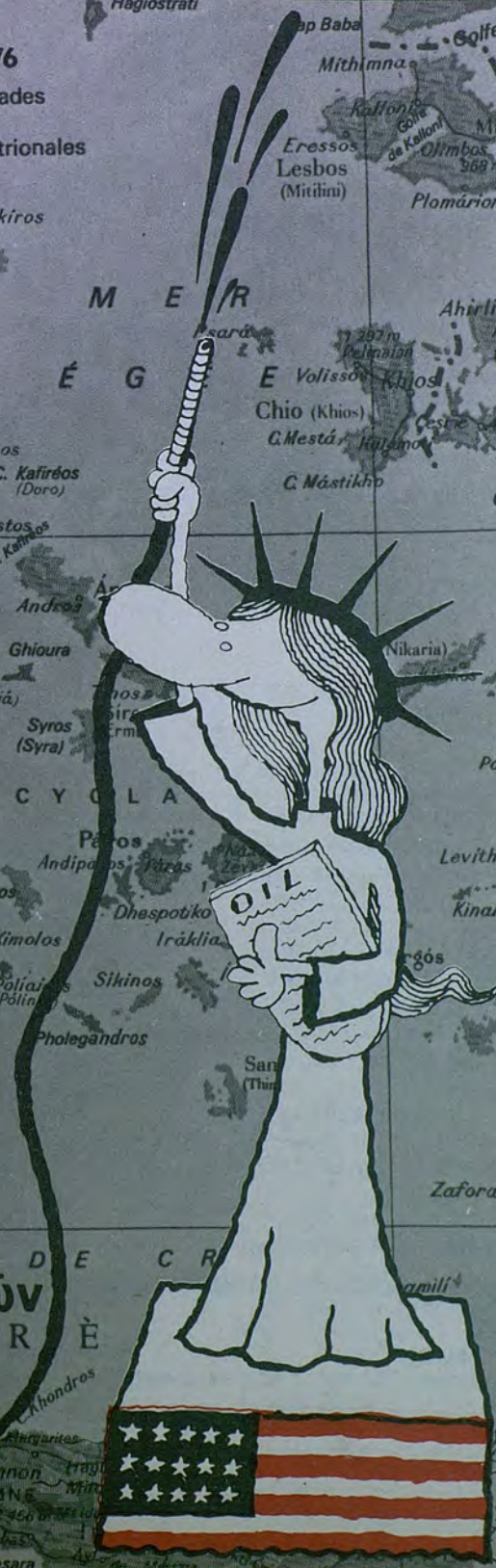
ΑΝΤΙ

Περίοδος Ε. Τεύχος 53 Σάββατο, 4 Σεπτεμβρίου 1976

Ελληνοτουρκική
διένεξη

Ο Μάρκος
Βαφειάδης
ἀπαντά στον
Μ. Παρτσολίδη

Συνέντευξη
μὲ τὸν ὑπουργὸ ἐξωτερικῶν
τῆς Λ. Δ. τοῦ Κογκ.

Pop Eleven

Το Pop Eleven χαίρεται πού σās εξυπηρετεί ακόμα μιā φορά. Το Pop Eleven κατεδαφίζεται. Γι' αυτό τὸ λόγο βγάζει τὸυς δίσκους του στοῦ ξεπούλημα. Π.χ. Δίσκοι εἰσαγωγῆς μὲ 170 ἢ 270 δραχ.

Ἀκόμα, ἂν ψάχνετε γιὰ ξένους δίσκους πὺ δὲν κυκλοφοροῦν στὴν Ἑλλάδα, πάρτε μας στο 630 868, ἢ ἐλάτε Σκουφᾶ 73

Δημοτικά

Τάσου Χαλκιᾶ: «Ἡπειρος»	130
Δημοτικά τραγούδια ἀπ' τὴ συλλογὴ τῆς Μέλπως Μερλιῆ	170
Νίκος Ξυλούρης: «Ψαρονίκος»	130
Ἀθανάσιος Σκορδαλὸς	
Χοροὶ καὶ σκοποὶ τῆς Κρήτης	170

Ρεμπέτικα

Ρούκουνας: Ρεμπέτικα κ.λπ.	170
Ἰωάννα Γεωργακοπούλου: Ἡ Ρεμπέτισσα	165
Σωτηρία Μπέλλου No 7	165

PAUL SIMON	Still Crazy	165
BOB DYLAN	Another side	170
BOB DYLAN	Desire	170
BOB DYLAN	Subterranean Homesick Blues	170
BOB DYLAN	and the BAND (2/Δ) The basement tapes	270

JANIS IAN	Between the Lines	
BRUCE SPRINGSTEEN	Born to Run	
JOAN BAEZ (2/Δ)	Ballada Book	310
ROLLING STONES	Black and Blue	185
LEONARD COEN	New skin for the old Ceremony	165
PAUL ANKA	The original hits	165
DIANA ROSS	New	165
CHICK COREA	The Leprechoun	170
THE BYRDS	Greatest hits no 2	165
WEATHER REPORTE	BLACK MARKET	165
JOE CCKER	Stingray	165
MALES DAVIS (2/Δ)	ACHARTA	310
MALES DAVIS	SKETCHES of Spain	165
ERIC BURTON	SENSATION	170
CRISTOPHE	Samourai	165
PATRICK MORAZ		185
Doors	Strange days	165
The Doopie Brothers	Taking it to the streets	170

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Η ΑΥΓΗ

ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

- Ζωντανή ενημέρωση στίχων γέ. ὅλα τὰ πολιτικά, οικονομικά καὶ κοινωνικά προβλήματα
- Τὰ προβλήματα τῆς ἐλληνικῆς ἀριστερᾶς καὶ τοῦ παγκοσμίου προοδευτικοῦ κινήματος
- Πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ζωὴ
- Οἱ ἀπὸ ἐγκυρὲς ἀποψέες

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Π. ΑΝΔΡΕΟΥ: Τουρκοί και Αιγαίο	6
ΕΙΔΙΚΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗ: Τό «Κίεβ»	8
Τ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ: Κρίση και τουρκικός τύπος	10
Α. ΦΑΚΙΝΟΥ: ΝΑΤΟ, ΗΠΑ και Ευρώπη	12
Θ. ΠΑΓΚΑΛΟΥ: Η μυθοποίηση της Ευρώπης	14
ΡΕΠΟΡΤΕΡ: Βασανιστήρια-πλημμελήματα	16
ΣΑΛΟΥΑ ΑΜΑΝΤ: Τάλ. Ελ. Ζάταφ	20
ΜΑΡΙΑΣ ΗΛΙΟΥ: Συνέντευξη με τον Τ. Ομπενγκά	22
Θ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: 3 Σεπτεμβρίου 1843	26
ΜΑΡΚΟΥ ΒΑΦΕΙΑΔΗ: Απάντησι στον Παρτσάλιδη	30
Ν. ΠΑΪΚΟΥ: Η απόδραση της Πέτρας	36
Δ. ΜΙΧΕΛΙΔΗ: Κούρνοβο ...	38
ΚΑΠΕΤΑΝ «ΖΑΧΑΡΙΑ: ΕΛΑΝ 40	
Καλλιτεχνικές σελίδες	50
Μ. ΖΑΡΙΚΟΥ: Για τον Καραγκόζι	54
ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Νίκου Μαρουλάκη	

Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική γνώμη του συγγραφέα του.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕ- ΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 60, Αθήνα 601.

Τηλ: σύντ. 732-819 - διαχ. 732-713

● Εκδότης: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκράτους 131. ● Υπεύθυνος Τυπογραφείου: ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ, Βασ. Αλεξάνδρου 26. ● Ανάγγυρος. ● Καλλιτεχνική επιμέλεια: ΜΙΛΤΟΣ ΚΑΡΑΤΖΑΣ. ● Διαφημίσεις: ΕΥΑΓ. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ. ● Ατελιέ: Α.Σ. ΚΟΥΝ-ΔΟΥΡΑΚΗ, Πετσόθου 12. ● Το «ΑΝΤΙ» φωτοστοιχειοθετείται στην «ΦΩΤΟ-ΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ, Βασ. Αλεξάνδρου 2, Χίλτον, και τυπώνεται στις εγκαταστάσεις των Γενικών Έκδοτικών Επιχειρήσεων «ΣΤ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ» Ο.Ε., Ιασιού 5, Περιστέρι.

Η ΔΙΕΝΕΞΗ ΚΑΙ Η ΔΕΞΙΑ

Η έλληνο-τουρκική "διένεξη" κυριαρχεί σταθερά στον έθνικό και στον πολιτικό όριζοντα όλο τον τελευταίο καιρό, οι Τουρκοί θέτουν ζήτημα νησιών και προβάλλουν απαιτήσεις ζωτικού χώρου, τό "Εισμίκ" βολτάρει στο Αιγαίο έκτελώντας δηθεν έρευνητικές ανιχνεύσεις στον ύποβυθό. Καί η Ελλάδα καταφεύγει με προσφυγές στον ΟΗΕ, προσπαθώντας να δώσει την μακάρια έντύπωση ότι επιδιώκει τή διευθέτηση μιās τοπικής υποθαλάσσιας διαφοράς. Τουτό όμως είναι μιά θεληματική σμίκ-κρυψη, μιά παραπλανητική έλαχιστοποίηση. Η επίθεση είναι αμερικανο-νατοϊκή, με όργανο τήν Τουρκία. Τό έχουν καταλάβει και τά μικρά παιδιά ότι τά "έλληνο-τουρκικά" είναι ένα τμήμα των εύρυτέρων αμερικανικών επιχειρήσεων για τήν πλήρη κυριαρχία στή Μεσόγειο.

Η κρίση, όμως, δρᾷ και ως καταλύτης μέσα στήν Ελλάδα. Ένώ όλοι ξέρουν ποιός είναι ό πραγματικός αντίπαλος, τά επίσημα στόματα υποκρίνονται ότι δέν τά βλέπουν, μή τόν θίξουν, μή θυμώσει. Ό σκόπιμος αυτός αποπροσανατολισμός, προσβάλλει τό λαϊκό αίσθημα και ή γενική αγανάκτηση κρατιέται στον τόνο τής θιγμένης αξιοπρέπειας πού εκδηλώνεται με αυτοσυγκράτηση και μερικές φορές με μιά σχετική άπάθεια.

Ταυτόχρονα ή έθνική όμοφυχία τορπιλλίζεται από τήν ίδια τήν κυβέρνηση με όρτοασμούς μίσους, με αντιλαϊκά και αντικοινωνικά νομοσχέδια, πού ψηφίζονται βιαστικά, με άποκαταστάσεις χουντικών και διώξεις δημοκρατικών νέων. Όλα αυτά μοιάζουν να συμβαίνουν σε κάποιο περιθώριο αλλά είναι ουσιαστικές πράξεις πού δηλητηριάζουν τήν ατμόσφαιρα.

Η αντιπολίτευση και κυρίως ή Αριστερά παρουσιάζεται χωρίς ενιαία στάση και κατακερματισμένη. Η παρουσία της δέν σημειώνεται με ιδιαίτερα σημαντικό βάρος. Έτσι ή Δεξιά βρίσκει άνοιχτό τό πεδίο να παρουσιάζει τήν έλληνο-τουρκική διένεξη στα μέτρα πού έξυπηρετούν τά άφεντικά της και είναι πρόθυμη να κάνει κάθε φιλοφρονητική υποχώρηση προς αυτά, για να διευθετηθεί ή...έλληνο-τουρκική κρίση. Ατολή, ένδοτική, όμολογουμένα φιλοδυτική (φιλοαμερικανική) προσφέρεται σαν εύκολη λεία για να ικανοποιήσει τόν νατοϊκό ιμπεριαλισμό στο όνομα τής διαλλακτικής μετριοπάθειας προς εκείνους πού κατευθύνει τό όργανο τής επίθεσης. Η στάση αυτή, δηλαδή τό άτεχνο κουκούλωμα, πείθουν τόν ελληνικό λαό ότι είναι πιό πολύ δική του υπόθεση -- όπως ήταν πάντα -- ή υπεράσπιση τής έθνικής ανεξαρτησίας.

ο ευδόκης

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: έξάμηνη 260 δρχ. - έτήσια 520 δρχ. Έτήσια Όργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ. 1.000 δρχ.- Για μαθητές, σπουδαστές έκπτωση 15%. ● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Ευρώπη - Μεσογ. χώρες: έξάμηνη: άπλή δολ. 10, άεροπ. δολ. 13 - έτήσια: άπλή δολ. 20, άεροπ. δολ. 25-Η.Π.Α. - Καναδάς - Ανατ. Ασία: έξάμηνη: άπλή δολ. 10, άεροπ. δολ. 17-έτήσια: άπλή δολ. 20, άεροπ. δολ. 34 - Αυστραλία - Όκεανία: έξάμηνη: άπλή δολ. 10, άεροπ. δολ. 24-έτήσια: άπλή δολ. 20, άεροπ. δολ. 47 ● Έμβάσματα, τραπεζικές έπιταγές: ΧΡΗΣΤΟΝ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΝ, Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601. ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20.

Κεντρική διάθεση του «ΑΝΤΙ»
● για τά βιβλιοπωλεία τής Αθήνας:
Στά γραφεία
του «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732.713
● για τά βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδος:
Βιβλιοπωλείο «Ξένος Τύπος»,
Ν. Κοτζιάς και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279-720, Θεσ/νίκη

Οι εκλογές στην Κύπρο και οι επιλογές στην Αθήνα...

Αν το Κυπριακό έπαιξε πάντα το «ρόλο» του στην πολιτική ζωή της χώρας, τότε οι βουλευτικές εκλογές, που διεξάγονται αύριο στην Κύπρο, αποτελούν ένα σημαντικό πολιτικό γεγονός του οποίου οι προεκτάσεις δεν μπορεί να είναι άμοιρες με την πορεία των ελληνικών εξελίξεων. Υπάρχει μια δυναμική σχέση αλληλεπίδρασης, αν βέβαια θέλει κανένας να βλέπει, παρόλο που μερικοί στα ανώτατα κλιμάκια της Κυβέρνησης επιμένουν ότι πρέπει να μεταβληθεί σε μια σχέση ελεγχόμενης από την Αθήνα «ισορροπίας». Για όσο, όμως, ο Μακάριος παραμένει πιστός στην «αδέσμευτη» πολιτική του, γίνεται σαφέστερο ότι η περιφημη – πρόσφατα επαναβεβαιώθηκε! – «ταυτότης απόψεων Αθηνών-Λευκωσίας» αποτελεί μια «έπισημη διεκπεραίωση» που στην άλλη άκρη της βρίσκεται η πολιτική των «συμμαχικών πλαισίων». Η «ταυτότης» φαίνεται να περιορίζεται σε συγκεκριμένους ad hoc χειρισμούς...

Περισσότερο από μια φορά η «κυβερνητική πηγή» στην Αθήνα αναγκάστηκε να «ξεκαθαρίσει» ότι η Κυβέρνηση δεν αναμειγνύεται στην προεκλογική διαμάχη, αλλά ότι τα όσα συμβαίνουν στην Κύπρο της προκαλούν «θλίψιν και σκεπτικισμόν». Η «θλίψιν και ο σκεπτικισμός» της Κυβέρνησης ήταν απόλυτα δικαιολογημένοι. Γιατί στην προσπάθειά του να διασωθεί ο βαλλόμενος από παντού κ. Κληρίδης άρχισε να «αποκαλύπτει» διάφορες άγνωστες «πτυχές» των μεταδικτατορικών χειρισμών του Κυπριακού, όπως για παράδειγμα ότι η «μυστική συμφωνία της Βιέννης» ήταν σε γνώση του ελληνικού υπουργείου Έξωτερικών και έγινε σε εκτέλεση της συμφωνίας των Βρυξελλών μεταξύ Μπίτσιου-Τσαγκαλιανγκίλ. Επανεφερε ακόμα τη θεωρία των «χαμένων ευκαιριών», σε μια προσπάθεια να στηρίξει τη γραμμή της «σύντομης λύσης». Το σημαντικό όμως ήταν το γεγονός ότι η γραμμή της, δηλαδή η γραμμή της «σύντομης λύσης του Κυπριακού μέσα στα δυτικά (διάβαζε: συμμαχικά) πλαίσια» με φορέα το κόμμα του κ. Κληρίδη ήλθε σε άμεση αντιπαράθεση με τη γραμμή του μακροχρόνιου αγώνα που επανειλημμένα διακήρυξε ο πρόεδρος Μακάριος και που τα «δημοκρατικά» κόμματα έχουν σαν βασικό προεκλογικό σλόγκαν. Στους προεκλογικούς «διαξιφισμούς» παρένθετο και ο κ. Γ. Μαυρός γιατί η θεωρία των «χαμένων ευκαιριών» ήταν στην πραγματικότητα θεωρία της «χαμένης ευκαιρίας στη Γενεύη», όπου ο κ. Μαυρός απέρριψε το λεγόμενο «σχέδιο Γκιουνές».

Η δξύτερη πολιτική δήλωση που έκανε ποτέ ο άρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης (περί «συρφετού πρακτόρων και πολιτικών καθαρμάτων που αποσκοπούν στην υπονόμευση του φρονήματος του κυπριακού λαού και στην επιβολή διχοτομικής λύσης») σκόπευε βέβαια από τη μια τον κ. Κληρίδη, με τον οποίο έχει «παλαιούς λογαριασμούς», αλλά από την άλλη και όρισμένους «κύκλους» του ελληνικού υπουργείου Έξωτερικών και την πολιτική τους πάνω στο Κυπριακό. Ταυτόχρονα ενίσχυσε τη θέση των «δημοκρατικών» κομμάτων στην Κύπρο. Αλλά και τα άλλα κόμματα της αντιπολίτευσης με τις «άκομα σκληρότερες θέσεις» τους άπεναντι στην κυβερνητική πολιτική στο κυπριακό «συνέβαλαν» στο δυνάμωμα των δημοκρατικών πολιτικών δυνάμεων στην Κύπρο. Χωρίς βέβαια να τρέφουν «αυταπάτες» τα κόμματα της αριστεράς θα επιθυμούσαν τον «ένταφιασμό» του κ. Κληρίδη.

Πολλοί ήταν εκείνοι, και κυρίως στη δεξιά, που δεν επιθυμούσαν τη διεξαγωγή εκλογών στην Κύπρο. Η άποψη αυτή, που φαίνεται να είχε κέντρο την Αθήνα, προτιμούσε μια «παγκομματική συνεννόηση», που μεταφράζεται σε συμφωνία των κομμάτων για το μοίρασμα των έδρων και αποφυγή της εκλογικής αναμέτρησης. Σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό ο Μακάριος θα είχε να διαδραματίσει το ρόλο του «αμερόληπτου διανομέα». Ο Μακάριος όμως προχώρησε στις εκλογές πιστεύοντας στην επιρροή του και θέλοντας να ανανεώσει τη δεξιά παραμερίζοντας τον Γλαύκο Κληρίδη. Το σχέδιο όμως φαίνεται πως σφάλισε στη φιλοδοξία του κ. Κληρίδη να παραμείνει «δημόσιος»... Συσπείρωσε όλα τα πραξικοπηματικά στοιχεία γύρω του κι έτοιμαζόταν να συναντηθεί με τον Βαυαρό Χριστιανοδημοκράτη, θιασώτη του φασισμού, Φράντς Γιόζεφ Στράους, που αφού «οργάνωσε» το φασιστικό Χριστιανοδημοκρατικό Κόμμα Ελλάδας σχεδίαζε να μεταβεί στην Κύπρο. Αποκαλύφθηκε επίσης στην Κύπρο ότι βουλευτής του «Δημοκρατικού Συναγερμού» του κ. Κληρίδη ζήτησε από το Γερμανό πρεσβευτή στη Λευκωσία κ. Πάγκεροττε χρηματική βοήθεια για τον προεκλογικό αγώνα του κ. Κληρίδη, με διπλό στόχο: Τον παραμερισμό του Μακαρίου και την «προσέγγιση» της Κύπρου στην Ευρώπη...

Θα έμεινε σίγουρα πολύ ικανοποιημένος ο κ. Καραμανλής από την «κατανόηση» την οποία έδειξε ο πρόεδρος Μακάριος όταν «επιστρατεύθηκε» για να δικαιώσει τους «χειρισμούς» του στο Αίγαίο. Είναι σχεδόν σίγουρο όμως ότι δεν θα μείνει το ίδιο ευχαριστημένος από τα αποτελέσματα της αυριανής εκλογικής αναμέτρησης στην Κύπρο. Αν τελικά το εκλογικό αποτέλεσμα αντανακλά και τον προανατολισμό του κυπριακού λαού ως προς την ακολουθητέα γραμμή, τότε ο κ. Καραμανλής θα εισπράξει ένα μικρό κόλαφο. Είναι εξάλλου το μεγάλο ποσοστό της αριστεράς που θα προκαλέσει σε πολλούς εδώ στην Ελλάδα διάφορες... «διαταραχές»...

Είναι σχεδόν σίγουρο – σύμφωνα με τις τελευταίες σφυγμομετρήσεις – ότι τα τρία συνεργαζόμενα κόμματα, ΕΔΕΚ, ΑΚΕΛ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ ή «Λαϊκό Μέτωπο», όπως αποκαλείται ή συνεργασία τους από το «Αντι-λαϊκό μέτωπο» του κ. Κληρίδη, θα επικρατήσει. Αν λοιπόν τα κόμματα αυτά παραμείνουν πιστά στις προεκλογικές διακηρύξεις τους, τότε το θέμα της «κάθαρσης» θα πρέπει να αναμένεται ότι θα ανασυρθεί από τις «καλένδρας» όπου έχει παραπεμφθεί και οι πιθανότητες να μάθει και ο «πτωχός λαός» ποιοι επιτέλους τον πρόδωσαν αυξάνονται. Η αντιπολίτευση θα έχει ένα θερμό συμπαραστάτη στο αίτημά της «ν' ανοίξει ο γάκελος της Κύπρου». Το ερώτημα βέβαια είναι μέχρι σε ποιο βαθμό θα μπορεί ο Μακάριος να «ελέγχει» τη νέα κυπριακή βουλή.

Ενώ λοιπόν στο εσωτερικό μέτωπο της Κύπρου οι εκλογές αναμένεται να δώσουν μια αντιπραξικοπηματική, δημοκρατική, αντινατοϊκή βουλή, πιστή στο μακροχρόνιο αγώνα, οι προοπτικές παρουσιάζονται σημαντικά καλύτερες, δεν συμβαίνει το ίδιο και στο «έξωτερικό» μέτωπο, όπου οι κίνδυνοι μεγαλώνουν καθώς οι ιμπεριαλιστικοί κύκλοι διάζονται να τελειώνουν με δευτερεύοντα θέματα, όπως το Κυπριακό, για ν' ασχοληθούν με πιο κύρια, όπως το Αίγαίο...

ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

ΟΙ ΕΟΡΤΕΣ ΤΟΥ ΜΙΣΟΥΣ

«Η Ημέρα των Ενόπλων Δυνάμεων υπήρξε λαμπρή ευκαιρία για τον κ. Αβέρωφ να διαλαλήσει τη γνωστή εθνικοφροσύνη του. Δεν απέφυγε πάλι τον κίνδυνο και τον πήρε ο κατήφορος της πιο ζοφερής εμπάθειας. Όταν στην Ισπανία, αρκετά χρόνια πριν από τον θάνατο του Φράνκο, έχει στηθεί κοινό μνημείο για τα θύματα του εμφυλίου πολέμου – που είναι διεθνώς ομολογημένο πόσο λίγο εμφύλιος ήταν – ή έμμονή να δίνουμε τόσο πανηγυρικό και εορταστικό χαρακτήρα σε έπιτελούς πολύνεκρων μαχών, στίς όποιες και οι δύο αντιμαχόμενες πλευρές ήταν αποκλειστικά Έλληνες, είναι μια θλιβερή παρανοϊκή επιστροφή στη ζοφερώτερη περίοδο που γνώρισε ο τόπος μας. Οι περισσότεροι Έλληνες θέλουν ειλικρινά να την ξεχάσουν, αλλά έρχεται ο κ. Αβέρωφ ή ο κ. Κατσαδής να τη θυμίζει για να κάνει φτηνή έκμετάλλευση προς όφελος της τερατόμορφης εκείνης «εθνικόφρονος παρατάξεως» που τράφηκε με το αίμα του εμφυλίου πολέμου και επιδιώκει ακόμη, ύστερα από περίπου τριάντα χρόνια, να αναβιώσει το κλίμα του. Φτάνει πιά η «εθνικοφροσύνη», αρκετά. Σήμερα όταν ξαναπροβάλλει, μοιάζει σαν τρομακτικός εφιάλτης, σά σκιαχτρο, ακόμα και για πολλούς τότε «εθνικόφρονες».

Ποιος ωφελείται από την αναβίωση του κλίματος του εμφυλίου πολέμου; Κατά πρώτο λόγο ένθαρρύνονται και αγάλλονται τα χουντικά στοιχεία – θα έχει ξεχάσει ο κ. Αβέρωφ ότι μεσολάβησε και μια επτάχρονη δικτατορία – τα οποία στηρίχτηκαν στο «εθνικόφρον» μίσος εκείνης της εποχής και το έκαναν σημαία και έμβλημά τους. Θα έχει ξεχάσει ο κ. Αβέρωφ, και όλοι που τον ακολούθησαν στο ολίσθημά του, ότι η όμοψυχία στίς σημερινές στιγμές και στίς κρίσιμες τούτες ώρες δεν επιτυγχάνεται με τα κρωξίματα των παλαιών κοράκων και ότι τα σύγχρονα υλικά και ψυχικά όπλα της τωρινής Ελλάδας δεν προέρχονται από το μουσείο του εμφυλίου πάθους, του οποίου επιδιώκει να παρουσιάζεται ως συντηρητής.

ΤΟ ΞΕΦΡΑΓΟ ΑΜΠΕΛΙ

Εντύπωση και δυσανεξία ανάμικτη με ύποψες, προκαλεί ή ευκολία, ή προχειρότητα και βιαστική αποδοχή, της αμερικανικής οικονομικής κρούσης στη Θράκη. Μόλις εκδηλώθηκε το επιχειρησιακό «ενδιαφέρον» της Φόρντ, αμέσως, χωρίς έστω συζήτηση, μελέτη ή εθνική περίσκεψη, χωρίς ενδοιασμούς, ή κρούση έγινε ευμενέστατα αποδεκτή με πανηγυρισμούς. Και

μάλιστα τις ημέρες που η κρίση του Αιγαίου είχε φτάσει το αποκορύφωμά της. Η εθνική ευαισθησία, σε εποχή που το δόρυ της αμερικανικής πολιτικής – που έχει για αιχμή του τήν Τουρκία – στρέφεται ευθύτατα κατά της χώρας μας, επεσήμανε με ιδιαίτερους και ανήσυχους κραδασμούς την «οικονομική» πρόθεση, αλλά και την υποδοχή που ετοιμάζεται για την εγκατάσταση του αμερικανικού κεφαλαίου στίς πιο νευραλγικές εσωτερικές περιοχές του ελληνικού χώρου.

Λέγεται ότι δεν εκδηλώθηκε μόνο «ενδ. αφέρον», αλλά σκεπτάται συστηματικά αμερ. κανική πίεση για την προνομιακή εγκατάσταση ξένων επιχειρήσεων στη Θράκη. Ακόμα και για λόγους ευφύλακας και νεοελληνικού φιλότιμου, κάμπο-ας ανταπόκρισης προς το δημόσιο αίσθημα, η σαν έκφραση έστω μιάς δυσανεξίας για τα αλληπαλά χτυπήματα που έχουμε δεχτεί από την πρόσφατη αμερικανική πολιτική, (θα έπρεπε να είχαν κάνει πιο προσεκτική την κυβέρνηση στα δήθεν αναπτυξιακά προγράμματα των ξένων κεφαλαιούχων και των περισσότερων θανασίμων «συμμάχων».

ΓΙΑ ΠΟΙΑ ΠΑΙΔΕΙΑ;

Η κυβερνητική ανακοίνωση για τις πιστώσεις που θα διατεθούν στην Ανώτατη Παιδεία είναι αναμφισβήτητο ένα σημαντικό και θετικό βήμα για την ανάπτυξη της. Τα Ανώτατα Ίδρύματα πάσχουν από έλλειψη εγκαταστάσεων και μέσων. Πάσχουν όμως και από εσωτερικές, οργανικές και λειτουργικές αδυναμίες που μόνο ένας γενναίος και θαρρετός άνεμος αναδημιουργίας και αναδιαρθρώσεως μπορεί να τις ελαττώσει. Οι πιστώσεις για την ενίσχυση σε κτήρια και εξοπλισμό είναι, βέβαια, απαραίτητη για να απαλλαγούν οι Ανώτατες Σχολές από τον κλοιό της καχεξίας, που τις περιορίζει και τις καταδικάζει στην υπανάπτυξη. Η ουσιαστική όμως ενίσχυση στην Ανώτατη εκπαίδευση θα επιτευχθεί με άνοδο της ποιότητας, με τον εκσυγχρονισμό, με τη διεύρυνσή της σε κλίμακα και περιεχόμενο, τη βελτίωση της επιστημονικής στάθμης και τον δημοκρατικό προσανατολισμό της ως προς τη λειτουργία και το στόχο της. Τα προβλήματα της Παιδείας είναι μέγιστα και βρίσκονται σε άμεση εξάρτηση και αλληλουχία με όλα τα ζωτικά πολιτικά, κοινωνικά και εθνικά θέματα που συνθέτουν την τρέχουσα πραγματικότητα. Ο δρόμος για την ανάπτυξη της βρίσκεται μέσα σ' αυτή την πραγματικότητα.

ΓΙΑ ΤΟ «ΑΝΤΙ»

Μετά από δύο χρόνια

Με το σημερινό τεύχος, κλείνουν δυο χρόνια από την επανέκδοση του «ΑΝΤΙ». Το διάστημα αυτό, σημαδεύτηκε από σημαντικά γεγονότα: τα προβλήματα που κληρονομήσαμε από τη χρόνια αμερικανονατοϊκή εξάρτηση και τη χουντική τυραννία, υπερφόρτισαν την ατμόσφαιρα. Και σ' αυτή την κρίσιμη στιγμή, η Αριστερά αλλά και οι ευρύτερες δημοκρατικές δυνάμεις δεν μπόρεσαν να επιβάλουν μιά ουσιαστική παρούσα. Μη έχοντας απαλλαγεί από εσωστρέφειες, κατακερματισμένες και χωρίς ουσιαστικές αναφορές στα σημερινά προβλήματα του Ελληνικού Λαού, δεν πρόβαλαν πειστικά την εναλλακτική λύση.

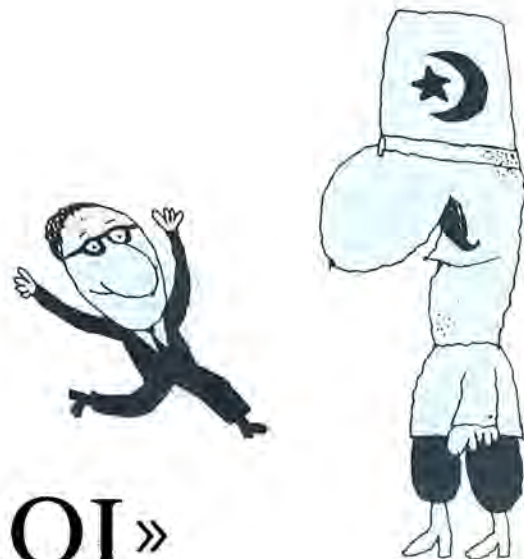
Το «ΑΝΤΙ» προσπάθησε να βοηθήσει την υπόθεση της

αντικειμενικής πληροφόρησης και του ελεύθερου διαλόγου. Η παρουσία του δεν έμεινε χωρίς ανταπόκριση. Και η συνδρομή των φίλων του περιοδικού αποτέλεσε ουσιαστικό στήριγμα στην προσπάθειά του.

Πολλές φορές βέβαια, η συμβολή μας ήταν ανεπαρκής. Πέρα από τις αντικειμενικές δυσκολίες, οι δικές μας κρίσεις και αδυναμίες, επιδράσανε ανασταλτικά στο περιοδικό. Όλα αυτά αποτελούν μιά πολύτιμη πείρα για την από δω και πέρα πορεία του «ΑΝΤΙ». Οι προσπάθειες για βελτίωση, είναι, ό,τι ουσιαστικότερο σημαίνει μιά επέτειος για το περιοδικό και οι δικές σας υποδείξεις θα είναι ουσιαστικός – όπως πάντα – οδηγός.

Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙ «ΜΕΓΑΛΟΙ»

Του Πάνου 'Ανδρέου

Τὰ συμφέροντα τῆς Τουρκίας καὶ τῶν ΗΠΑ συμπέπτουν στὸ Αἶγαίο, χωρὶς νὰ παρενοχλοῦν τὴν Σοβιετικὴ Ἐνωση. Ἔτσι ἡ παρατεινόμενη κρίση στὶς ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις γίνεται πιά μόνιμη

Ἡ ἑλληνοτουρκικὴ κρίση μπαίνει τὶς μέρες αὐτὲς σὲ μία νέα φάση, καθὼς ἀναμένεται ἡ ἐναρξὴ τῶν διμερῶν διαπραγματεύσεων, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, ἐνῶ παράλληλα συμπληρώνονται οἱ προετοιμασίες γιὰ μία νέα «ἐκστρατεία» τοῦ «Σισιμ» στὸ Αἶγαίο. Ὁ Τούρκος πρωθυπουργὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ὑποστήριξε, πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες, ὅτι ἡ Τουρκία «ἔχει φθάσει σὲ σημαντικὴ ἀνάπτυξη καὶ εἶναι ἀναγκασμένη νὰ μεγαλώσει ἀκόμη περισσότερο» ἀποφεύγοντας μὲ ἐπιμέλεια νὰ προσδιορίσει πῶς τὸ ἐννοεῖ αὐτὸ τὸ «μεγάλωμα». Πληροφορίες ἀπὸ ἐπίσημες πηγὲς στὴν Οὐάσιγκτον καὶ ὁρισμένους δυτικοευρωπαϊκὲς πρωτεύουσες, τέλος, τὼνίζουν ὅτι δὲν ἀποκλείεται μία ἀπότομη ἐπιδείνωση στὶς ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις οὔτε μία ξαφνικὴ «θερμὴ» κρίση, παρὰ τὴν φαινομενικὴ ὕφεση, πού ἐπικρατεῖ μετὰ τὴν ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας. Ἔτσι μέσα ἀπὸ τὰ δεδομένα αὐτὰ προκύπτει τὸ ἐρώτημα: Ποιὰ μπορεῖ νὰ εἶναι στὸ ἄμεσο μέλλον ἡ ἐξέλιξη τῆς ἐνδημικῆς πιά κρίσης στὸ Αἶγαίο;

Ἡ ἀπάντηση πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ στὶς πολιτικὲς δομὲς τῶν δύο χωρῶν ἀλλὰ καὶ στὰ γενικώτερα πολιτικοστρατηγικὰ συμπεφέροντα στὸν εὐαίσθητο καὶ πάντα εὐφλεκτο χώρο τῆς νοτιοανατολικῆς Μεσογείου.

Ἡ Τουρκία, μία χώρα κλασσικὰ ὑπανάπτυκτη, μαστίζεται ἀπὸ μία χρόνια πολιτικὴ κρίση, πού δὲν δείχνει νὰ ἔχει διέξοδο, τουλάχιστο στὸ προβλεπτὸ μέλλον. Ἐκφραση τῆς κρίσης αὐτῆς εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ σύνθεση τῆς κυβένησός της, πού περιλαμβάνει τὸ δεξιὸ κόμμα τῆς Δικαιοσύνης τοῦ κ. Ντεμιρέλ, τὸ κεντρικὸ Δημοκρατικὸ Κόμμα Ἐμπιστοσύνης τοῦ κ. Φεϋζιόγλου, τὸ ἀκροδεξιὸ Κόμμα Ἐθνικῆς Σωτηρίας τοῦ κ. Ἐρμπακάν καὶ τὸ οὐσιαστικὰ νεοφασιστικὸ κόμμα τοῦ κ. Τονρκές, πού διαθέτει καὶ ὁμάδες κρούσεως. Στὴν ἀσταθὴ καὶ ἀνομοιογενὴ αὐτὴ κυβέρνηση ἀντιπαράτασσεται ἓνα πανίσχυρο στρατιωτικὸ κατεστημένο, πού διαθέτει ἄρτια ὁργάνωση καὶ θεσμικοποιημένη αὐτονομία ἀπέναντι στὴν ἐκάστοτε πολιτικὴ ἐξουσία. Οὐσιαστικὰ δὲ στρατὸς εἶναι ὁ μόνος ὁργανισμὸς, πού εἶναι σὲ θέση νὰ ἐπιβάλλει ἀπόψεις καὶ νὰ δώσει λύσεις στὴν σημερινὴ Τουρκία. Κληρονόμος τοῦ κεμαλικοῦ ποπουλισμοῦ καὶ χωρὶς νὰ ἔχει ἐμφυλιογενὴ προέλευση, ὅπως ὁ ἑλληνικὸς, ἀποτελεῖ σήμερα τὸν σημαντικότερο πολιτικὸ παράγοντα τῆς

Τουρκίας, ἔχοντας ἐκτοπίσει πληρῶς τὰ κομματα ἀπὸ τὸν φυσικὸ τους ρόλο. Ἔτσι οἱ διαδοχικὲς τουρκικὲς κυβερνήσεις δὲν ἀποτελοῦν τίποτε ἄλλο παρὰ τὸν ἐντολοδόχο τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἀσκώντας μία «δοτὴ» ἐξουσία.

Ἡ στρατοκρατία στὴν Τουρκία ὅμως ἀποτελεῖ ἓνα ἰδιότυπο φαινόμενο, πού παρουσιάζει σημαντικὲς ἀποκλίσεις ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ πρότυπο, ὅπως αὐτὸ διαμορφώθηκε στὴν περίοδο ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμο ἕως τὸ 1974. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἶναι καθαρὰ ἐθνικιστικὸς καὶ ἂν τοποθετηθεῖ μέσα στὸ γενικώτερο πολιτικὸ καὶ κοινωνικὸ πλαίσιο τῆς χώρας του εἶναι δύσκολο νὰ ὑποστηριχθεῖ ὅτι, στὶς πιὸ πολλὲς περιπτώσεις τουλάχιστον, δὲν ἀποτελεῖ ἓνα προοδευτικὸ στοιχεῖο. Ἡ ἀμερικανικὴ διάδραση ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ εἶναι περιορισμένη, ἂν ληφθεῖ σὰν μέτρο συγκρίσεως ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς, πού οὐσιαστικὰ γιὰ πάρα πολλὰ χρόνια μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα παρακολούθημα τῆς ἀμερικανικῆς στρατιωτικῆς μηχανῆς.

Ὁ στρατὸς αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ οὐσιαστικὸς διαπραγματευτὴς στὶς ἑλληνοτουρκικὲς συνομιλίες, ἂν φυσικὰ ἀρχίσουν ποτέ. Καὶ οἱ ἀπόψεις του εἶναι ἤδη ξεκαθαρισμένες: Ὁ ἔλεγχος τοῦ Αἰγαίου ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ ἀσφυκτικὸς ἐναγκαλισμὸς τοῦ ἡπειρωτικοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους ἀπὸ τὰ νησιὰ θίγουν ζωτικὰ συμφέροντα τῆς Τουρκίας. Μέσα στὸ πλαίσιο αὐτὸ πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ καὶ ἡ πρόσφατη τουρκικὴ ἐκστρατεία κατὰ τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, πού ἀσφαλῶς θὰ ἀποτελέσει σύντομα τὸ κύριο ὅπλο τῆς τουρκικῆς ἀντεπιθέσεως στοὺς διεθνεῖς ὁργανισμούς. Χαρακτηριστικὲς πάνω στὸ ὅλο ζήτημα εἶναι καὶ οἱ πρόσφατες (25.8.) δηλώσεις τοῦ Τούρκου γενικοῦ ἐπιτελάρχου στρατηγοῦ Σαντζάρ – τοῦ καθοριστικοῦ παράγοντα στὸ θέμα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων – πού εἶπε ὅτι «συσσωρεύονται ἀνεπίλυτα προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἐνῶ θὰ ἀναγκάσουν τὶς τουρκικὲς ἐνοπλές δυνάμεις νὰ ἀντιμετωπίσουν στὸ μέλλον βαρύτερες εὐθύνες, θὰ καταστήσουν τὶς λύσεις πολὺ δυσκολότερες». Τὸ συμπέρασμα πού δγαίνει ἀπὸ τὶς δηλώσεις αὐτὲς εἶναι ὅτι διατυπώνεται μία σαφὴς ἀπειλὴ πολέμου, ἡ ὁποία μάλιστα ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι μόνον στὸ πρῶτο ἑξάμηνο τοῦ 1976 οἱ τουρκικὲς ἐνοπλές δυνάμεις πραγματοποιοῦσαν τριπλάσιες ἀεροναυτικὲς ἀσκήσεις στὸ Αἶγαίο σὲ σχέση μὲ ὁλόκληρο τὸ 1975. Μία σειρά ἀποδοτικῶν γυμνασίων μάλιστα ὑπῆρξε τὸ ἐπιστέγασμα τῆς τουρκικῆς πολεμικῆς προετοιμασίας.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀντίδραση στὴν τουρκικὴ ἐπεκτατικὴ καὶ τὶς συνεχεῖς προκλήσεις τῆς Ἀγκυρας ἐκφράσθηκε μὲ προσφυγὲς σὲ διεθνεῖς ὁργανισμούς, μία πολιτικὴ πού οὐσιαστικὰ ἐπιδοκίμασαν ὅλα τὰ κόμματα, μὲ μόνη ἐξαίρεση τὸν κ. Α. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος φαίνεται νὰ ἔχει ταχθεῖ ὑπὲρ τῶν δυναμι-

κων λύσεων. Η γραμμή αυτή του προέδρου του ΠΑΣΟΚ μπορεί μὲν νὰ μὴν συναντᾷ μεγάλη ἀπήχηση στὴν κοινὴ γνώμη, ποὺ ὅπωςδήποτε δὲν διακατέχεται ἀπὸ «πολεμικὸ μένος», ἀλλὰ ὅπωςδήποτε σύμπτει μὲ τὶς ἀπόψεις ὁρισμένων στρατιωτικῶν κύκλων, οἱ ὁποῖοι ἐκφράζουν δυσαρέσκεια γιὰ τὴν «παθητικὴ» ἀντιμετώπιση τῶν τουρκικῶν προκλήσεων. Αὐτὴ μάλιστα ἡ σύμπτωση ἀπόψεων ἔδωσε τὴν εὐκαιρία σὲ ἐφημερίδα τῆς δεξιᾶς νὰ δημιουργήσῃ στὸ πολιτικὸ μας λεξιλόγιο τὸν ὄρο «Πασσοχοχουντισμός», ἐνῶ ὁ κ. Παπανδρέου κατηγορήθηκε ἀκόμη ὅτι συμπλέει μὲ τὸν Σάββα Κωνσταντόπουλο.

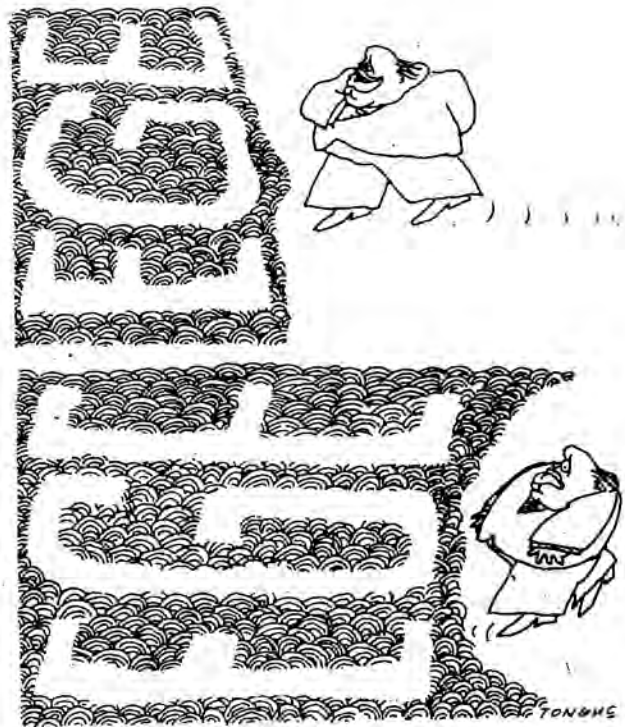
Ἡ θέση τῆς ἐλληνικῆς κυβέερσης, ἐν πάσει περιπτώσει, εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνισχυμένη στὴν σημερινὴ ἑλληνοτουρκικὴ κρίση. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν συμπαράσταση τῶν κομμάτων ἡ κυβέερση δείχνει νὰ ἔχει ἐξασφαλίσει καὶ τὸν πλήρη ἔλεγχο τοῦ στρατοῦ, ποὺ κάτω ἀπὸ τὰ σημερινὰ δεδομένα δὲν φαίνεται νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ προβάλλει ἢ — ἀκόμη περισσότερο — νὰ ἐπιβάλλει συνταγὲς γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς καταστάσεως. Τὸ ζήτημα ὅμως εἶναι πᾶν πλεονεκτήματα μπορεῖ νὰ ἀποκομίσει ἡ ἐλληνικὴ πλευρὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ θετικὰ στοιχεῖα.

Ἡ προσφυγὴ στοὺς διεθνεῖς ὁργανισμούς, παρ' ὅλο ποὺ ἦταν ἀπαραίτητη γιὰ νὰ καταδείξει ποιὸς εἶναι ὁ ἐπιτιθέμενος καὶ ποιὸς ὁ ἀμυνόμενος, δὲν εἶχε κανένα οὐσιαστικὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ προτροπὴ τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας γιὰ τὴν ἑναρξὴ διμερῶν διαπραγματεύσεων ἀποτελεῖ κενὸ γράμμα, γιὰτὶ εἶναι βέβαιον ὅτι ἔστω καὶ ἂν ἀρχίσουν διαπραγματεύσεις δὲν θὰ καταλήξουν πούθενά. Ἡ τουρκικὴ πρακτικὴ στὸ παρελθὸν δὲν ἀρρῖνει κανένα περιθώριο ἀμφιβολίας πάνω στὸ ζήτημα αὐτό. Ἐτσι τὸ μόνον θετικὸ ἀποτέλεσμα τῆς διαδικασίας στὸν ΟΗΕ εἶναι ὅτι ξεκαθάρισε τὴν θέση τῶν «μεγάλων» πάνω στὸ πρόβλημα τοῦ Αἰγαίου, ὥστε τὰ συμπεράσματα ποὺ θὰ δοῦν γιὰ τὸ διεθνὲς πλαίσιο τῆς ἑλληνοτουρκικῆς κρίσης νὰ μὴν στρεῖζονται σὲ εἰκασίες καὶ εὐσεβεῖς πόθους ἀλλὰ σὲ γεγονότα.

Ὁ Ο.Η.Ε. ἔζησε μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐλληνικῆς προσφυγῆς μία ἀπὸ τὶς εὐτυχέστερες ἡμέρες του, ὅταν παρουσιάσθηκε στὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας μία σπάνια ταυτότητα ἀπόψεων μεταξὺ Ἑνωμένων Πολιτειῶν καὶ Σοβιετικῆς Ἑνώσεως. Καὶ οἱ δύο χώρες κατέβαλαν κοινὴ προσπάθεια, ὥστε νὰ μὴν περιλαμβάνει ἡ ἀπόφαση ὄρο ποὺ νὰ καταδικάζει ἢ νὰ ἀπαγορεύει στὸ μέλλον τὶς «προκλητικὲς» ἐνέργειες. Πολὺ περισσότερο φρόντισαν νὰ ἀποφευχθεῖ ὁποιαδήποτε διατύπωση, ποὺ ἐνδεχομένως δὲν θὰ ἦταν ἀρεστὴ στὴν τουρκικὴ πλευρὰ. Ὁ Ἀμερικανὸς ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν μάλιστα εἶχε σπεύσει προκαταβολικὰ νὰ δηλώσει ὅτι ἡ «ἑλληνοτουρκικὴ διένεξη δὲν ἔχει νομικὴ βάση» ὥστε νὰ δικαιολογεῖται ἡ προσφυγὴ σὲ πόλεμο, πράγμα ποὺ μὲ ἄλλα λόγια σημαίνει ὅτι ἡ Τουρκία δὲν θίγει μὲ τὶς ἐρευνες στὴν ἐλληνικὴ ὑφαλοκρηπίδα συγκεκριμένα ἐλληνικὰ δικαιώματα. Ἡ σοβιετικὴ πολιτικὴ, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, ὅπως διατυπώθηκε μὲ τὰ γνωστὰ διπλωματικὰ διαδήματα στὴν Ἀθήνα, τὴν Ἀγκυρὰ καὶ τὰ Ἑνωμένα Ἐθνὰ ἐκφράζεται μὲ τὴν προτροπὴ γιὰ διαπραγματεύσεις καὶ τὴν ἀποφυγὴ ὁποιασδήποτε κρίσεως, πάνω στὰ συγκεκριμένα προβλήματα. Τὸ μόνον στοιχεῖο ποὺ προβάλλει μὲ ἑμφαση ἡ Σοβιετικὴ Ἑνὼσις εἶναι ἡ ἀδιατάρακτη διατήρηση τῆς ἐλευθεροπλοΐας στὸ Αἶγαio.

Φυσικὰ θὰ ἦταν παράλογο νὰ ἀπαιτεῖ κανεὶς ἀπὸ τὶς ΗΠΑ καὶ τὴν ΕΣΣΔ μία «φιλελληνικὴ» πολιτικὴ στὸ πρόβλημα τοῦ Αἰγαίου, τὴν στιγμὴ ποὺ τὰ συμφέροντα τῶν δύο ὑπερδυνάμεων στὴν Τουρκία, εἶναι πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ ὅτι στὴν Ἑλλάδα. Γιὰ τὸ Πεντάγωνο καὶ τὸ ΝΑΤΟ ἡ Τουρκία εἶναι σήμερὰ ἓνα εἶδος Νορδηγίας τοῦ νότου, δηλαδὴ μία σι ἡνὰ μέσα στὸ Σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας. Τὰ ἐκτεταμένα τουρκικὰ σύνορα πρὸς τὴν Σοβιετικὴ Ἑνὼσις καλύπτονται ἀπὸ ἓνα πικρὸ δίκτυο ἡλεκτρονικῶν βάσεων, ποὺ ἐπισημαίνουν κάθε κίνηση μὲ στρατιωτικὴ σημασία, μέσα στὸ ἔδαφος τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως. Ἄλλες βάσεις, ἐξοπλισμένες μὲ τρομακτικῆς ἰσχύος ὅπλα, ὁλοκληρώνουν τὰ ἄμεσα στρατηγικὰ συμφέροντα τῶν ΗΠΑ στὴν Τουρκία.

Τὸ βασικότερο διαπραγματευτικὸ ὄπλο τῆς Τουρκίας ὅμως ἀπέναντι στὶς δύο ὑπερδυνάμεις εἶναι ὁ ἔλεγχος τῶν Στενῶν, ποὺ τῆς ἔχει ἀνατεθεῖ ἀπὸ τὴν συνθήκη τοῦ Μοντραί. Ἡ Τουρκία εἶναι σήμερὰ ἡ μόνη χώρα, ποὺ μπορεῖ νὰ παρεμποδίσει τὴν διέλευση σοβιετικῶν σκαφῶν ἀπὸ τὰ Στενὰ τοῦ Βοσπόρου

Σκίτσο Τουρκικῆς ἐφημερίδας (Vatan 23-8-76).

καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, πράγμα ποὺ δὲν ἔκανε κατὰ τὴν πρόσφατη κάθοδο τοῦ ἀεροπλανοφόρου «Κίεβ», παρὰ τὶς ἀντίθετες παρασηκγιατικὲς συστάσεις τοῦ ΝΑΤΟ.

Ὁ λόγος τῆς τουρκικῆς αὐτῆς «ἀνυπακοῆς» μπορεῖ νὰ ἀναζητηθεῖ καὶ στὴν πρόσφατη ἐπίσκεψη τοῦ κ. Κοσίγιν στὴν Ἀγκυρὰ, στὴν διάρκεια τῆς ὁποίας δόθηκε ἀπὸ τὴν Σοβιετικὴ Ἑνὼσις πλουσιοπάροχη οἰκονομικὴ βοήθεια καὶ συμφωνήθηκε ἡ ὑπογραφὴ ἐνὸς συμφώνου φιλίας καὶ συνεργασίας μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Οἱ ἐπιδέξεις αὐτοὶ χειρισμοὶ τῆς τουρκικῆς διπλωματίας, πέραν τῶν ἀμέσων ἀνταλλαγμάτων τους, ἔχουν ἐνισχύσει πολὺ τὴν διεθνὴ θέση τῆς Τουρκίας καὶ ἀσφαλῶς ἐξασφαλίζουν τὴν ἀνοχὴ ἂν ὄχι τὴν συγκατάθεση τῶν ὑπερδυνάμεων στὰ ἐπεκτατικὰ σχέδιά της στὸ Αἶγαio. Δὲν πρέπει ἀκόμη νὰ παραβλέπει κανεὶς ὅτι ἡ Τουρκία εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ προωθημένα πιόνια στὴν παρατεινόμενη Λιβανικὴ κρίση, ποὺ ἀκόμη δὲν εἶναι βέβαιο ποῦ ἀκριβῶς θὰ ὀδηγήσει.

Τὸ βασικὸ συμπέρασμα ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὰ δεδομένα αὐτὰ εἶναι ὅτι ἡ θέση τῆς Τουρκίας στὶς ἐκτιμήσεις τῶν δύο ὑπερδυνάμεων ἐμφανίζεται συντριπτικὰ ἐνισχυμένη σὲ σχέση μὲ τὴν ἐλληνικὴ. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ θὰ εἶναι ἀσφαλῶς καθοριστικὸ γιὰ τὴν στάση τῆς Τουρκίας στὶς διαπραγματεύσεις, ποὺ πρόκειται νὰ ἀρχίσουν καὶ ποὺ ἀσφαλῶς δὲν θὰ ὀδηγήσουν πούθενά.

Ἡ Τουρκία σήμερὰ ἔχει μετατρέψει τὴν ἐσωτερικὴ της κρίση σὲ μία ἐξωτερικὴ περιπέτεια, ποὺ κανεὶς δὲν γνωρίζει τὴν ἔκβασή της. Στὴν προσπάθεια αὐτὴ ὑποδοιμαίνεται ἀναμφίβολα καὶ ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴ πολιτικὴ, ποὺ ἔχει σὰν στόχο τὴν δημιουργία μιᾶς μείζονος κρίσεως στὸ Αἶγαio, ὥστε τελικὰ νὰ φθάσουν καὶ οἱ δύο χώρες σὲ ἀδιέξοδο καὶ νὰ προστρέξουν στὴν «καλὴς ὑπηρεσίες» τῆς ὑπερατλαντικῆς πραστάτιδος, ἡ ὁποία μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ μεσολαβήσει, καὶ στὴν διανομὴ τοῦ τυχόν ὑπάρχοντος ὑποθαλασσίου πλούτου στὸ Αἶγαio, ἀποκομίζοντας καὶ ἡ ἴδια σημαντικὰ ὀφέλη. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ ὑπέρογκες πολεμικὲς δαπάνες γονατίζουν τὴν οἰκονομία καὶ τῶν δύο χωρῶν καὶ αὐξάνουν τὸ μέγεθος τῆς ἐξάρτησής τους ἀπὸ τὶς ΗΠΑ.

Ἡ «ἐντεταλμένη» κρίση στὸ Αἶγαio θὰ μπεῖ ἀσφαλῶς τὶς ἐπόμενες μέρες καὶ σὲ νέα φάση ὀξύτητας, ὅταν τὸ «Σισμίκ» θὰ ἀρχίσει καὶ πάλι τὶς ἐρευνές του. Αὐτοὶ ποὺ ὑποδουλίζουν τὸν τουρκικὸ ἐπεκτατισμὸ μποροῦν νὰ δοῦν μὲ ἱκανοποίησις ὅτι, σὲ πρώτη τουλάχιστον φάση, τὰ σχέδιά τους ἐφαρμόζονται μὲ πλήρη ἐπιτυχία.

Οι καρχαρίες

της Μεσογείου

Ειδικού συνεργάτου

ΣΤΟ γραφείο του ναυάρχου Σεργκέι Γκ. Γκορσκόφ, μιιά επιγραφή λέει: «Σύντροφοι, τὸ καλύτερο εἶναι ἐχθρὸς τοῦ καλοῦ». Αὐτὸ βέβαια εἶναι ἀρκετὰ σαφές. Ἀπὸ τότε ποὺ ὁ ναύαρχος παραμένει – ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια – ὁ «πατέρας» τοῦ σοβιετικοῦ ναυτικοῦ, εἶναι δύσκολη ἡ σύγκριση ἀνάμεσα στοὺς διάφορους τύπους τῶν σκαφῶν τοῦ σοβιετικοῦ ναυτικοῦ. Ἀπὸ τὸ 1960 τὰ σοβιετικὰ σκάφη ἔχουν μιὰ ἐπίμονη σφραγίδα. Εἶναι δική του; Ὅμως τὸ «Κίεβ», τὸ τελευταῖο «παιδί» του, ἀποτελεῖ ἕνα καινούριο σαλπάρισμα.

ΟΤΑΝ τὸ «Κίεβ» διέσχισε τὰ Δαρδανέλια, στὴ Δύση ἄρχισαν νὰ φωνάζουν «Παραβίαση τῆς Συνθήκης τοῦ Μοντρέ». Μὲ βάση τὴ συνθήκη αὐτὴ ἀπαγορεύεται ἡ διέλευση ἀπὸ τὰ Δαρδανέλια ἀεροπλανοφόρων τῶν χωρῶν τῆς Μαύρης Θάλασσας. Ἐντούτοις τὰ μεγάλα σκάφη τῶν χωρῶν αὐτῶν εἶναι ἐλεύθερα νὰ διασχίζουν τὰ Στενὰ καὶ οἱ Τούρκοι προτίμησαν νὰ χαρακτηρίσουν τὸ «Κίεβ» τῶν 35-40.000 τόνων ὡς καταδρομικὸ «through-deck». Ὁ Δυτικὸς τύπος ἀρκεστήκε νὰ σημειώσει τὴν ἀνατροπὴ τοῦ ἰσοζυγίου τῆς ναυτικῆς ἰσχύος. Εἶναι σίγουρο ὅτι τὸ «Κίεβ», μὲ 35 ἐπιθετικὰ ἐλικόπτερα

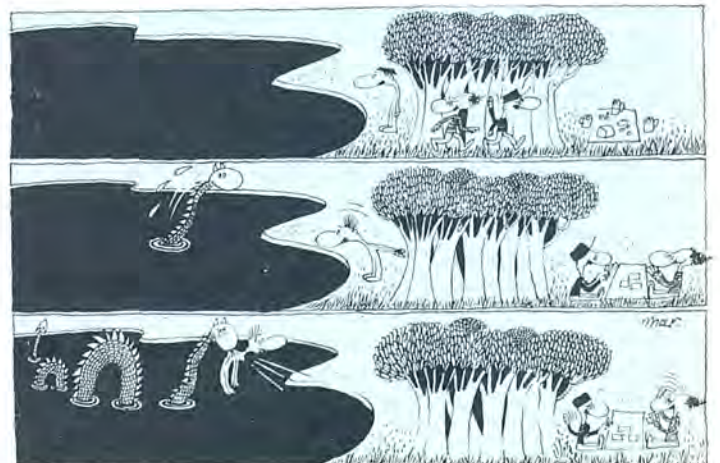
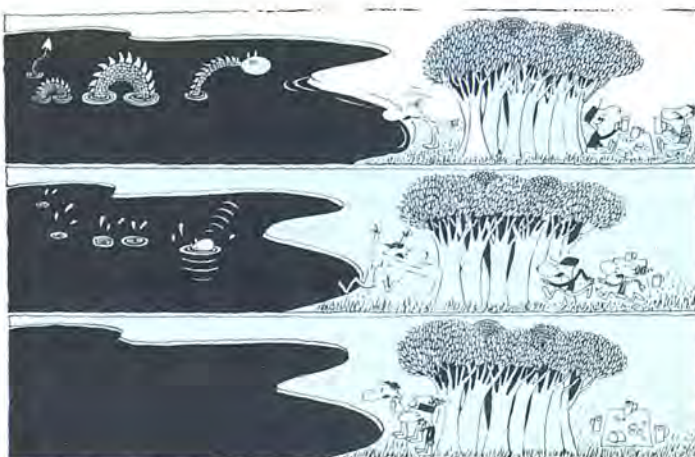
(heinz attack helicopters) καὶ 40 ἀεροπλάνα τύπου S/VTOL (Short/Vertical Take-off Landing) μπορεῖ νὰ καταφέρει καίρια «χτυπήματα».

ΟΜΩΣ ὁ κύριος στόχος του εἶναι τὰ ὑποβρύχια, γιατί ἐκτὸς ἀπὸ τὸ «Κίεβ» ποὺ βρίσκεται τῶρα στὸν Ἀτλαντικὸ, ὁ ἑκτος Στόλος, ἕνα γαλλικὸ ἀεροπλανοφόρο – γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρουμε καὶ τὰ βρετανικὰ – βρίσκονται στὴ Μεσόγειο. Ναυτικὴ δύναμη ἀρκετὰ ἰσχυρὴ ἀκόμα γιὰ νὰ κυριαρχεῖ στὴ Μεσόγειο.

ΜΕ τὴν εἴσοδο ὅμως στὴ Μεσόγειο τῶν «ἀδελφῶν» τοῦ «Κίεβ» ἡ ζυγαριὰ θ' ἀρχίσει νὰ γέρνει. Γιὰ τὴν ὥρα – ὅπως ἀκριβῶς κάνει καὶ τὸ «Κίεβ» – εἶναι κάτω ἀπὸ τὰ νερὰ τῆς Μεσογείου ποὺ θὰ πρέπει κάποιος νὰ παρατηρεῖ προσεκτικὰ. Πρῶτες οἱ ΗΠΑ ἔστειλαν στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο ὑποβρύχια μὲ πυρηνικοὺς κῶνους «μακρὰς ἀκτίνος». Αὐτὴ τὴ στιγμὴ διαθέτουν 4 ὑποβρύχια ἐφοδιασμένα μὲ διηπειρωτικοὺς βαλλιστικοὺς πυραύλους καὶ 2-3 καταδιωκτικὰ ἀνθυποβρυχιακὰ-ὑποβρύχια (hunter killers antisubmarine-submarines). Ἡ βάση τους βρίσκεται στὴ Ρότα τῆς Ἰσπανίας. Ἄν ἡ βάση τους στὴ Ρότα κλείσει, τότε εἶναι

πολὺ πιθανὸ νὰ μεταφερθεῖ στὶς ΗΠΑ. Ὅπως ὅποτε ὅμως δὲν πρόκειται νὰ ἔχουν μιὰ μόνιμη παρουσία στὴν Ἑλλάδα. Φαίνεται πάντως ὅτι ἐπισκέπτονται τὴ ναυτικὴ βάση τῆς Σούδας στὴν Κρήτη. Ἐνα δυὸ παρόμοια ὑποβρύχια διαθέτει ἴσως στὴ Μεσόγειο καὶ ἡ Βρετανία, ἐνῶ γιὰ τὴ Γαλλία πιστεύεται ὅτι ἔχει ἕνα. Ἡ Ἰταλία, παρόλο ποὺ διαθέτει μοντέρνα ὑποβρύχια, δὲν τὰ ἔχει ἐφοδιάσει μὲ πυραύλους «μακρὰς ἀκτίνος». Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση διαθέτει καὶ αὐτὴ ὑποβρύχια ἂν καὶ προσπαθεῖ νὰ κρύψει τοὺς πυραύλους «μακρὰς ἀκτίνος» ποὺ μεταφέρουν, σὲ περιοχὲς μὲ βαθύτερα νερὰ ἀπὸ κείνα τῆς Ἑλλάδας, στὴ Μεσόγειο.

ΤΟ ΝΑΤΟ προσπαθεῖ νὰ ἐφαρμόσει ἐνὸς εἶδους «ὑποβρυχιακὸ κυνηγητό». Κάθε σοβιετικὸ ὑποβρύχιο καταδιώκεται ἀπὸ ἕνα ὑποβρύχιο τοῦ ΝΑΤΟ. Ὁ θόρυβος ποὺ κάνουν τὰ σοβιετικὰ ὑποβρύχια διευκολύνει τὴν ἀνακάλυψή τους, ἡ ταχύτητά τους ὅμως κάνει δύσκολη τὴν παρακολούθησή, τόσο ἀπὸ τὰ ὑποβρύχια ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς τορπίλλες. Ἡ θάλασσα προσφέρει ἕνα «προστατευτικὸ μαξιλάρι» – ἡ αὐξηση τῶν ὑδροστατικῶν πιέσεων παίζει ἀνασχετικὸν

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΣΟΒΙΕΤΙΚΕΣ ΒΟΪΤΕΣ: ☐ Λιμένας βάρσης ☒ Λιμένας αναφοδιασμού ☒ Αγκυροβόλιο ☒ Αεροδρόμιο
ΒΡΕΤΑΝΙΚΕΣ ΒΟΪΤΕΣ: ☒ Αγκυροβόλιο ☒ Επιγεια βάση ☒ Ναυτική βάση ☒ Αεροπορική βάση
ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΒΟΪΤΕΣ: ☒ Ναυτική βάση ☒ Αεροπορική βάση

ρόλο στην κίνηση των τορπιλλών – που είναι τόσο πιο αποτελεσματικό όσο βαθύτερα βρίσκεται το υποβρύχιο. Χρειάζεται λοιπόν ένα «άμεσο χτύπημα» ακόμα και με μικρές πυρηνικές τορπίλλες. Κι αυτές όμως, ακόμα κι αν έκτοξεύονται από τον αέρα, δεν έχουν τόσο ταχύτητα ώστε να μπορούν να φτάσουν ένα υποβρύχιο που κινείται αρκετά βαθιά.

ΕΤΣΙ λοιπόν αυτοί οι περίφημοι «καρχα-
ρίες» κάνουν «παρέα»... Όλοι θέβαια θά
΄θελαν νά ξέρουν τί ακριβώς συμβαίνει.
Στήν ατμόσφαιρα άρχισε νά δημιουργείται
συμμόρφωση από τόν πληθός τών δορυφό-
ρων. Τά όργανα μέ τά όποία είναι έφοδι-
ασμένοι είναι τόσο ευαίσθητα ώστε τó έπό-
μενο βήμα θά είναι ή λήψη φωτογραφικών
άπεικονίσεων τής διαφοράς θερμοκρασίας
τής επιφανείας τής θάλασσας. Μέ τόν
τρόπο αυτό θά έλέγχονται οι αλλαγές τής
θερμοκρασίας πού θά προκαλούνται από
τήν κίνηση τών υποβρυχίων. Ήδη οι δορυ-
φόροι μπορούν εύκολα νά φωτογραφίσουν
ένα υποβρύχιο καθώς μπαίνει στόν κόλπο
τής Σούδας, άκόμα κι άν κινείται κάτω από
τά νερά. Πολλά πράγματα είναι γνωστά,
ποτέ όμως δέν ξέρουμε άρκετά. Έτσι τó
«Κίεβ» μέ τά άεροσκάφη του υποβοηθεί
διάφορες άλλες «συσκευές» – ήχοληπτικές,
ακουστικές κ.λπ. – πού ήδη χρησιμοποιού-
νται.

ΠΡΟΣ τὰ ποῦ, ἀλήθεια, κατευθύνονται τὰ δυτικά υποβρύχια; Στὴ Μαύρη Θάλασσα; Ὄχι. Ἡ διέλευση ἀπὸ τὰ Δαρδανέλια εἶναι δύσκολη, ἐκτὸς ἂν πλέουν στὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Στὴ Μαύρη Θάλασσα ἐξάλλου εἶναι πολὺ εὐκόλο νὰ ἐπισημανθοῦν.

ΣΤΟ Αιγαίο; Σπάνια. Τὰ υποθαλάσσια ρεύματα στὸ Αἰγαίο, ἐξαιτίας τῆς μορφολογίας του, μπερδεύουν τὰ μηχανήματα, ὅπως ἐπίσης καὶ τοὺς δορυφόρους ποὺ ψάχνουν γιὰ ὑποβρύχια. Ὅπως ὅποτε βέβαια δὲν εἶναι «σύμπτωση» ποὺ τὰ σοβιετικὰ ἀγκυροβόλια βρίσκονται στὰ ἀνοίγματα τοῦ Αἰγαίου καὶ ἀνατολικά καὶ δυτικὰ τῆς Κρήτης.

Στο Λιθικό Πέλαγος; Γιατί όχι. Καί θέ-
βαια μπορούν νά κατευθύνονται όπουδή-
ποτε αλλού...

ΟΜΩΣ ό σύγχρονος πολεμικός εξοπλισμός δεν είναι ποτέ αρκετά σύγχρονος. Μπορεί βέβαια να υπάρχουν τα υποβρύχια Washington και Lafayette, εφοδιασμένα με πυραύλους «Ποσειδών» και «Πολάρις» και με άκτίνα καταστροφής 5.000 χιλιομέτρων. Όμως αυτή ή άκτίνα θα έπεκταθεί. Στά μέσα τής δεκαετίας του 1980 με τό σύστημα «Trident» θα είναι δυνατό να έκτοξεύονται από τα άμερικανικά χωρικά ύδατα πύραυλοι πού να μπορούν να πλήξουν στόχους στη Μόσχα.

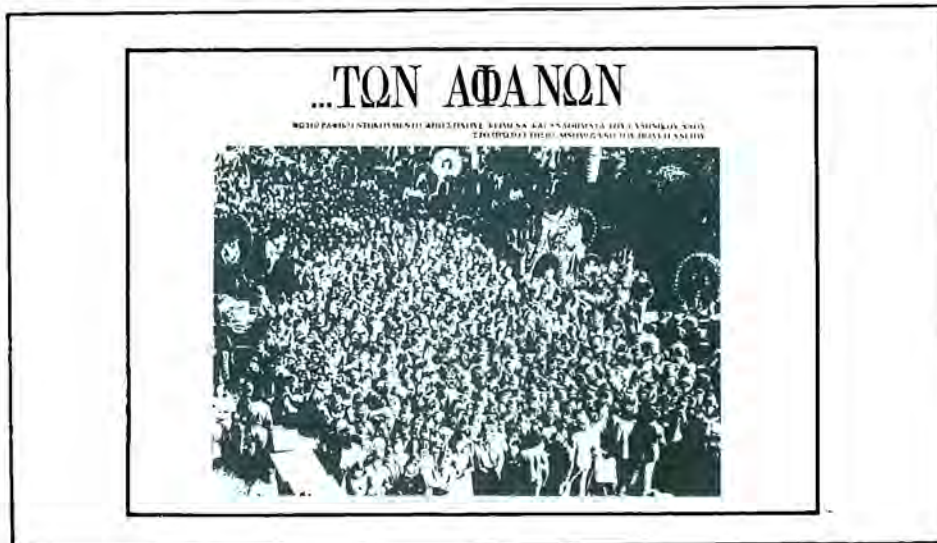
ΥΠΑΡΧΟΥΝ θέβαια και μερικά καινούρια «παιχνιδάκια». Για παράδειγμα: Μιά νάρκη «κοιμάται» κάποιο στο βυθό της θάλασσας, αλλά μόλις «ακούσει» κάποιο οσθεϊτικό υποβρύχιο «ξυπνάει» και αρχίζει να το καταδιώκει μέχρι να το πληξει. Άδυσωπτητα. Τι θα συμβεί όμως αν ταυτόχρονα ακούσει και οσθεϊτικό και άμερικανικό υποβρύχιο; Έ... τότε πάει για «ύπνο». Είναι

θέβαια με κάτι τέτοια που οι ανατολικοί γε-
λουν...

ΤΙ ΛΕΕΙ όμως ο ναύαρχος Γκορσκόφ για όλα αυτά τα... θαλασσώματα; Ύπενθυμίζει ότι σ' έναν ολοκληρωτικό πόλεμο το άποφασιστικό «χτύπημα» θα δοθεί στη θάλασσα.

«Είναι σαφές ότι στο μέλλον το πρώτο «χτύπημα» θα δοθεί από τις ναυτικές δυνάμεις και αυτό θα αποτελέσει την κύρια μέθοδο χρησιμοποίησής τους. Με την έννοια αυτή θα είναι η μοναδική μέθοδος στον τομέα της στρατηγικής, δεδομένου ότι μόνο τα «χτυπήματα» από τεράστιες αποστάσεις και από διαφορετικές κατευθύνσεις θα καταστήσουν δυνατή την επίτευξη στρατηγικών στόχων, δηλαδή την εξουδετέρωση του στρατιωτικο-οικονομικού δυναμικού του έθνους» (Morskoy Sbornik, No. 12, 1974).

ΕΙΝΑΙ γι' αυτό που τὸ «Κίεβ» θὰ κυκλοφορεῖ «κοντά μας» γιὰ πολὺ διάστημα ἀκόμα. Θὰ τὸ δοῦμε, λέτε, καὶ στὸ Φάληρο;

‘Ο τουρκικός τύπος καὶ ἡ κρίση στὸ Αἴγαῖο

Τρεῖς μῆνες περίπου τώρα ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀπασχολεῖται σ’ ἓνα μεγάλο βαθμὸ μὲ τὴ νέα ἔνταση τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων, πού ἔχει αὐτὴ τὴ φορὰ σὰν ἐπίκεντρό της τὸ Αἴγαῖο καὶ τὶς τουρκικὲς «διεκδικήσεις». Τὸ ἑλληνικὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ βομβαρδίζεται καθημερινὰ μὲ εἰδησεογραφία, σχόλια καὶ κριτικὲς πού ἀναφέρονται στὸ σχετικὸ θέμα. Γιὰ νὰ ἀποχτήσῃ ὅμως κανεὶς μιὰ σαφὴ ἀντίληψη, πρέπει νὰ ἔχει ὑπόψη του τουλάχιστον τὰ βασικὰ στοιχεῖα πού συνθέτουν μιὰ ὁλοκληρωμένη εἰκόνα τοῦ προβλήματος. Ἐνα ἀπ’ αὐτὰ τὰ βασικὰ στοιχεῖα εἶναι – κατὰ τὴ γνώμη μου – αὐτὸ τῆς κάλυψης τέτοιων σημαντικῶν γεγονότων ἀπὸ τὸν τύπο τῆς καθεμιᾶς χώρας. Ὁ βαθμὸς ἐξάρτησής του ἀπ’ τὶς κάθε φορὰ τοποθετήσεις τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας καὶ ἀντίστροφα ἡ δυνατότητα καὶ ὁ τρόπος παρέμβασής του στὶς πολιτικὲς ἐξελίξεις: Πῶς ὅμως ἐμφανίζεται τὸ ἀντίστοιχο φαινόμενο στὴ δεύτερη ἀμέσως ενδιαφερομένη χώρα; Πῶς ὁ τουρκικὸς τύπος καλύπτει τὸ ὅλο πρόβλημα;

Πρὶν ὅμως δοθεῖ μιὰ ὁλοκληρωμένη ἀπάντηση στὰ πιὸ πάνω ἐρωτήματα, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ γίνῃ μιὰ πρώτη παρουσίαση τοῦ ἴδιου τοῦ τουρκικοῦ τύπου καὶ τῶν ἰδιομορφιῶν του. Οἱ ἰδιομορφίες αὐτὲς εἶναι ἀντανάκλαση ἀπ’ τὴ μιὰ τοῦ φοβεροῦ χαμηλοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ – ὁ ἀναλφαριθμητικὸς ξεπερνάει τὰ 15% – καὶ ἀπ’ τὴν ἄλλη τὴν ἴδια τῆς πολιτικῆς κατάστασης στὸ ἐσωτερικὸ μέτωπο. Φυσικὴ συνέπεια τοῦ πρώτου εἶναι, οἱ ἐφημερίδες μὲ τὴ μεγαλύτερη κυκλοφορία – τῆς τάξης τῶν 500-600 χιλιάδων – νὰ ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὲς περιπτώσεις «κίτρινου τύπου». Οἱ ἀντιπροσωπευτικότερες ἀπ’ αὐτὲς εἶναι ἡ «Hurriyet» (Ἐλευθερία), ἡ «Milliyet» (Ἀνεξαρτησία) ἡ «Tercuman» καὶ ἡ «Son Havadis». (Οἱ δύο τελευταῖες καλύπτουν ἀνεπίσημα τὴν πολιτικὴ τῆς δεξιάς καὶ τοῦ «Ἐθνικιστικοῦ Μετώπου» πού κυβερνᾷ αὐτὴ τὴ στιγμή τὴ χώρα). Ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ κατάσταση ἐπίσης – ὅπως ἀναφέρθηκε πιὸ πάνω – μὲ βασικὸ στοιχεῖο τὴν ἡμινομία τῆς ἀριστεράς, ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα, καμιά πτέρυγὰ της νὰ μὴν ἀντιπροσωπεύεται στὸν καθημερινὸ τύπο καὶ νὰ καλύπτεται ἔτσι ἀπὸ ὁδομαδιάτικα ἢ μηνιάτικα ἐντυπα. Τέλος, σὰν πιὸ ἀξιόπιστες πηγὲς ἀπὸ ἀποψη πληροφόρησης, μποροῦν ν’ ἀναφερθοῦν αὐτὲς πού χοντρικὰ θρῆσκονται στ’ ἀριστερὰ τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος (CHP), καὶ διεκδικοῦν μιὰ ἀντικειμενικότητα στὴ δημοσιογραφικὴ δεοντολογία. Τέτοιες εἶναι ἡ «Cumhuriyet» (Δημοκρατία), ἡ «Politika» (Πολιτικὴ) καὶ ἡ «Vatan» (Πατρίδα), πού ἔχουν στὰ ἐπιτελεῖα τους ἓνα σημαντικὸ ἀριθμὸ προοδευτικῶν δημοσιογράφων.

Μετὰ ἀπ’ αὐτὴ τὴν πρώτην γνωριμία, πού δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι περιορισμένη, θὰ παρακολουθήσουμε ἀπὸ κοντὰ πῶς ὁ τουρκικὸς τύπος κάλυψε μέχρι τώρα τὴν περιβόητη ὑπόθεση τοῦ Χόρα – μέσα ἀπ’ τὴν ὁποία ἐκφράστηκε ἡ ἑλληνοτουρκικὴ διένεξη.

Γιὰ ἓνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα τηρεῖται ἀπὸ τὸ σύνολο σχεδὸν τοῦ τύπου πᾶν ὁ στὸ πρόβλημα τοῦ Αἴγαίου καὶ τῆς ἑλληνοτουρκικῆς διένεξης, πού εἶχε ὅμως ἐμφανιστεῖ ἄρκετὸν

καιρὸ πρὶν. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τὶς ἀντιθέσεις πού ὑπῆρχαν μέσα στὶς ἴδιες τὶς πολιτικὲς δυνάμεις τῆς Τουρκίας ἀλλὰ καὶ μεταξύ τους, δεδομένου ὅτι ἡ ἴδια ἡ κυβέρνησις Ντεμιρέλ εἶναι ἓνας συνασπισμὸς τεσσάρων κομμάτων: τοῦ κόμματος Δικαιοσύνης (AP), τοῦ Ναζιστικοῦ Κόμματος (MHP), τοῦ Ἰσλαμικοῦ Κόμματος (MSP) καὶ τοῦ Κόμματος Δημοκρατικῆς Ἀσφαλείας (CGP). Τὸ παραπάνω ἐμπόδιζε σὲ σημαντικὸ βαθμὸ μιὰ ἀνοιχτὴ προπαγάνδισις τοῦ θέματος.

Ἡ πρώτη φορὰ πού ἡ ὑπόθεση τοῦ «Χόρα» παίρνει τὶς θέσεις τῆς στήλης τοῦ τουρκικοῦ τύπου εἶναι περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου. Τότε γίνεται γνωστὸ ὅτι τὸ πρῶν «Χόρα» τοῦ ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ ἔχει ἐξοπλιστεῖ ἀνάλογα ἀπὸ τὸ «Ἰδρυμα Μελετῶν Ὑπογείου Πλούτου» καὶ εἶναι ἐτοιμὸ νὰ ἀποπλεύσῃ γιὰ ἔρευνες. Ἡ διστακτικότητά μὲ τὴν ὁποία προβάλλει τὸ θέμα ἡ κυβέρνηση, ἀντιμετωπίζεται ἀπὸ τὸ Λαϊκὸ Κόμμα (CHP) καὶ τὰ στελέχη του μὲ αὐστηρὴ κριτικὴ πού πιέζει γιὰ πιὸ ἀποφασιστικὲς λύσεις. Κυρίαρχο στοιχεῖο σ’ αὐτὴ τὴν τοποθέτησι τοῦ (CHP) εἶναι ἡ προσπάθεια ἐκμετάλλευσης τοῦ γεγονότος καθαρὰ γιὰ ἐκλογικοὺς σκοποὺς. Ἔτσι σὲ δύο συνεχεῖς ἄρθρα τοῦ Ἀλή Σιρμάν πού δημοσιεύονται στὴ Cumhuriyet 9 καὶ 10 Ἰουλίου, ἀναφέρεται ἡ «διστακτικότητά τῆς κυβέρνησις Ντεμιρέλ στὴν ἀντιμετώπισις ἐθνικῶν θεμάτων», ἐνῶ παράλληλα ὑπενθυμίζεται μαζί μὲ τὴν «ἐπιχείρησις εἰρήνης στὴν Κύπρο» καὶ ἡ ἀποφασιστικότητά πού εἶχε δεῖξει ὁ Ἐτσεβίτ ὅχι μόνον δάζοντας τὸ θέμα τοῦ Αἴγαίου ἐπὶ τάπητος ἀλλὰ στέλνοντας ἀμέσως καὶ τὸ πλοῖο «Τσανταρλί» γιὰ ἔρευνες. Μπροστὰ στὴν πίεσι πού ἐξασκεῖται, ἡ κυβέρνηση ἀναγκάζεται νὰ πάρῃ θέση λέγοντας «εἴμαστε ἀποφασισμένοι πάση θυσία νὰ πραγματοποιήσουμε τὶς ἔρευνες» (Milliyet 11-7-76).

Τὸ πρόβλημα ὅμως τοῦ Αἴγαίου σὲ καμιά περίπτωσι δὲν ἀποτελεῖ ἀκόμα τὸ θέμα τῆς ἡμέρας μέχρι καὶ τὶς 13-6, ὅπου «ἀναβάλλεται γιὰ τεχνικοὺς λόγους» ἡ ἐξοδος τοῦ «Χόρα». Ὁ τύπος ἔτσι στὶς 13 καὶ 14-7 ἀφιερώνει πηχυαίους τίτλους ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ «Χόρα»: «Μετὰ ἀπὸ ἀμερικανικὲς πιέσεις ἀναβάλλεται ἡ ἐξοδος τοῦ Χόρα», «Ἡ Τουρκία μπρὸς σὲ τετελεσμένα γεγονότα», «Δέν πρόκειται νὰ δεχτοῦμε τὴν αἰγιαλίτιδα ζώνη τῶν 12 μιλίων» (Cumhuriyet καὶ Milliyet ἀντίστοιχα). Χαρακτηριστικὸ τῶν παραπάνω τίτλων εἶναι ἡ συντονισμένη προσπάθεια πού γίνεται ἀπ’ τὴ μιὰ νὰ παρουσιαστῇ ἡ Τουρκία σὰν ἀμυνόμενη (!!) χώρα, καὶ ἀπ’ τὴν ἄλλη νὰ δοθεῖ ἓνας ἀντιαμερικανικὸς (!!) χαρακτήρας στὰ ἐπεκτατικὰ σχέδια, μὲ σκοπὸ νὰ ἀποπροσανατολισθοῦν τὰ ἀσυνειδητοποίητα λαϊκὰ στρώματα, πού ὅμως διέπονται ἀπὸ ἓνα αὐθόρμητο ἀντιαμερικανισμό – ἰδιαίτερα ἡ δόση τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος (CHP). Τὸ παραπάνω φαινόμενο θυμίζει πολὺ τὶς «ἀντιιμπεριαλιστικὲς» ἐκδηλώσεις πού ξέσπασαν μὲ τὶς εὐλογίες τῆς κυβέρνησις τὸν Αὐγούστου τοῦ ’64, ὅταν ὁ πρόεδρος τῶν ΕΠΑ Τζόνσον δὲν εἶχε ἐπιτρέψῃ στὸν Ἰνονου νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπόβασις στὴν Κύπρο. Ὅπως βλέπουμε, ὁ ἐπηρεασμὸς τῆς κοινῆς γνώμης

είναι τὸ μόνιμο στοιχείο τῆς πολιτικῆς τῶν κυρίαρχων τάξεων στὴν Τουρκία.

Στὶς μέρες πού ἀκολουθοῦν παρατηροῦμε μιὰ σκλήρυνση τῆς γραμμῆς τῆς "Αγκυρας πού ἐκφράζεται στὸν καθημερινὸ τύπο μὲ συνεχεῖς δηλώσεις πολιτικῶν ἡγετῶν. Ὁ Ντεμιρέλ σὲ δηλώσεις του πού δημοσιεύονται στὴ *Milliyet* καὶ στὴ *Son Havadis* 16-17-18 Ἰουλῆ, τονίζει ὅτι τὸ «Χόρα θὰ πραγματοποιήσει ἔρευνες καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ χωρικά ὕδατα τῆς Τουρκίας» καὶ ἐπίσης «κανεῖς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκλωβίσει τὴν Τουρκία τῶν 40 ἐκ. μέσα ἀπ' τὰ Δαρδανέλλια». Ἀπ' τὴ μεριά του τὸ Λαϊκὸ Κόμμα συνεχίζει νὰ «κατηγορεῖ» τὴν κυβέρνησι γιὰ ἐλλειψὴ τόλμης καὶ ἀποφασιστικότητος. «Τὸ Χόρα πρέπει νὰ ἀρχίσει ἀμέσως τὶς ἔρευνες στὸ Αἰγαῖο» καὶ «Κάθε καθυστέρηση ἀποθρασύνει τὴν κυβέρνησι τῆς Ἀθήνας καὶ λειτουργεῖ σαφῶς εἰς βάρος μας». Εἶναι οἱ τίτλοι τῆς *Cumhuriyet* στίς 17 καὶ 18 τοῦ Ἰουλῆ. Ἡ κοινὴ πιά πολιτικὴ τῶν δύο κομμάτων στὸ πρόβλημα τοῦ Αἰγαίου, ἀρχίζει νὰ φαίνεται καθαρὰ. Ἐνδεικτικὸ εἶναι τὸ ἄρθρο τοῦ Ἀλῆ Σιρμάν πού δημοσιεύεται στὴ *Cumhuriyet* τῆς 16/7: «... Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησι ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἔξοδος τοῦ Χόρα ἐγκυμονεῖ κινδύνους πολέμου καὶ προειδοποιεῖ σχετικὰ τὴν Τουρκία... Ἐμεῖς ὅμως θέλουμε νὰ ὑπενθυμίσουμε σ' ὅλους καὶ ἰδιαίτερα στὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησι ὅτι οἱ τουρκικὲς κυβερνήσεις, ἀπὸ παλιότερα ἀλλὰ καὶ τώρα, ἀκολουθοῦν μιὰ φιλειρηνικὴ πολιτικὴ. Αὐτὸ ὅμως σὲ καμιά περίπτωση δὲν σημαίνει ὅτι θὰ ἐπιτρέψουμε νὰ προσβληθοῦν τὰ κυριαρχικά μας δικαιώματα. Καὶ εἶναι καθαρὸ ὅτι πάνω στὸ θέμα αὐτὸ ὑπάρχει πλήρης ταύτιση ἀπόψεων τῆς πολιτικῆς μας ἡγεσίας καὶ βασικά τοῦ Ἐτζεβὶτ καὶ τοῦ Ντεμιρέλ».

Μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν περίοδο τῆς ἐντονης δξύτητας μὲ τὴν ὁποία καλύφθηκε τὸ θέμα, θὰ ἀκολουθήσει μιὰ φάσι ἀναμονῆς καὶ ἀδράνειας ἀπὸ τὸν τουρκικὸν τύπο, πού εἶναι βέβαια ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀνάλογης ἀδράνειας τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας.

Καὶ σ' αὐτὴν ὅμως τὴν περίοδο δὲν λείπουν οἱ ἀντιδράσεις. Τὰ δύο κόμματα τῆς ἄκρας δεξιᾶς, τὸ Ναζιστικὸ (MHP) καὶ τὸ Ἰσλαμικὸ (MSP), πού συμμετέχουν στὴν κυβέρνησι, κατηγοροῦν, καλυμμένα βέβαια, τὸν ἰσχυρὸν τους συνέταρον γιὰ ἔθνικὴ μειοδοσία. Ὁ τύπος τῆς 22-23-7 ἀναφέρεται σὲ σοβαρὲς διαφωνίες στοὺς κόλπους τοῦ ἔθνικιστικοῦ μετώπου πάνω στὸ πρόβλημα τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Κύπρου, φέρνοντας ἔτσι τὸ θέμα τοῦ Χόρα ξανά στὸ προσκήνιο. Παράλληλα ὅμως ἐκδηλώνονται οἱ πρώτες παραφωνίες στὴν ἔθνικιστικὴ συγχορδία τοῦ τουρκικοῦ τύπου. Στίς 24-7 ἡ *Politika* -σ' αὐτὴν συνεργάζονται ἀριστεροὶ δημοσιογράφοι καὶ στελέχη τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος - χαρακτηρίζει τὴν ὑπόθεση τοῦ "Χόρα" σὰν κλασικὴ περίπτωσι πόλεμου νεύρων χωρὶς καμιά πιθανότητα νὰ ἐξελιχθεῖ θετικὰ γιὰ τὴ μία ἢ τὴν ἄλλη πλευρά. Ἐπίσης σὲ ἄρθρο του στὴν ἑφημερίδα *Vatan* - γενικὰ προοδευτικὴ μὲ πολὺ χαμηλὸ ὅμως ἐπίπεδο - ὁ Ἰλχαμί Σοῖσάλ σατιρίζει τὸ ὅλο θέμα καὶ κλείνει μάλιστα τὸ ἄρθρο του μὲ τὸ ἑξῆς χαρακτηριστικόν: «... καλὰ θὰ ἦτανε οἱ κυβερνῶντες νὰ νιώθουνε τὸν πανικὸ ὅταν πνιγόμεστε στὴν ἀκρίβεια καὶ τὴν ἀνεργία καὶ ὅχι ὅταν πνιγόμεστε σ' ἓνα ποτήρι νερὸ σὰν αὐτὸ τοῦ Αἰγαίου».

Ἡ ἔξοδος ὅμως τοῦ "Χόρα" ἀπὸ τὰ Δαρδανέλλια στὸ Αἰγαῖο στίς 29-6 ἦταν ἀρκετὴ γιὰ νὰ ξαναπάρει τὸ θέμα τὴ θέση του στίς πρώτες σελίδες τοῦ τουρκικοῦ τύπου. Τὸ κύριον ἄρθρο τῆς *Milliyet* τὴν ἴδια ἡμερομηνία ἔχει τίτλο «Χρειαζόμεστε μιὰ δευτέρη συνθήκη τῆς Λωζάννης», καὶ ἀναφέρεται στὴν ἀναγκαῖότητα ρύθμισης τοῦ προβλήματος τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν νησιῶν (!) μέσα ἀπὸ μιὰ νέα συνθήκη. Παράλληλα ἡ ἔντασι τοῦ προεκλογικοῦ ἀγῶνα καὶ οἱ ἀνάλογες συγκεντρώσεις πού γίνονται ἐνισχύουν τὸ κλίμα πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνσι. Ἐτσι στίς 2 Αὐγούστου ἡ ἑφημερίδα *Tercuman* ἔχει τίτλο «Μιὰ σφαῖρα στὸ Χόρα θ' ἀπαντηθεῖ μὲ δέκα ἀπὸ μᾶς», πού εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν προεκλογικὴ ὁμιλία τοῦ Ντεμιρέλ στὴν πόλη Κιουτάχεια.

Ἡ μέχρι τώρα πορεία πού εἶδαμε - πέρα ἀπὸ λεπτομέρειες καὶ ἐξαιρέσεις - μᾶς δείχνει καθαρὰ ἓνα μόνον πράγμα: Οἱ ἀντιδραστικὲς δυνάμεις τῆς Τουρκίας ἔχουν ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, ἓνα πολὺ ἰσχυρὸ ὄπλο. Τὸν καθημερινὸν τύπο στὸ σύνολό του, ὁ ὁποῖος κατὰ καιροὺς ἔχει παίξει τεράστιον ρόλον στὴν ἀναζωπύ-

ρωσι τῶν ἔθνικιστικῶν παθῶν.

Ποιὰ ἦτανε ὅμως ἡ ἀντιμετώπισι αὐτοῦ τοῦ προβλήματος, δεδομένων τῶν ἀδυναμιῶν, ἀπὸ τὸν ἀριστερὸν τύπο;

Τὰ βδομαδιατικά καὶ μηνιατικά ἔντυπα τῆς τουρκικῆς ἀριστερᾶς (1) - ὅλων τῶν τάσεων - παρέμειναν γιὰ ἓνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα δέσμια μιᾶς σχεταριστικῆς ἀντίληψης καὶ ἐνῶ ὁλόκληρη αὐτὴ τὴν περίοδο ἀναφερθῆκανε κατὰ κόρον στὴ σινοσοδιετικὴ διαμάχη, στὴ διάσκησι τοῦ Βερολίνου καὶ σὲ πληθώρα ἀπὸ ἄλλα κείμενα θεωρητικοῦ καὶ ἰδεολογικοῦ χαρακτήρα, ἐλάχιστες φορὲς καταπιαστήκανε σοβαρὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ἑλληνοτουρκικῆς διένεξης. Κι ὅσες φορὲς ἔγινε κάποια σχετικὴ ἀναφορὰ στὸ θέμα, ἦταν ὁλοφάνερη ἡ παντελὴς ἑλλειψὴ ὁποιασδήποτε ἀνάλυσις, μὲ μοναδικὸν στοιχείον τὴν ἐπανάληψιν ὁρισμένων θέσεων περὶ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ πού θὰ λύσει τὸ πρόβλημα τῆς διένεξης τῶν δύο λαῶν.

Ἐξαίρεσι ἀποτελοῦν, χωρὶς ὅμως νὰ ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ γενικὸ πλαίσιον πού ἀναφέραμε πρὶ πάντων, ἓνα ἄρθρον τῆς *Kitle*, τῆς 4 Αὐγούστου, καὶ ἓνα ἄρθρον ἐπίσης τῆς *Μπεχίτζε Μποράν*, προέδρου τοῦ Τουρκικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος, πού ἐκδόθηκε σὲ εἰδικὴ μπροσουρά.

Μιὰ τέτοια κάλυψις ὅμως τοῦ θέματος σὲ καμιά περίπτωσι δὲν ἦταν ἱκανὴ νὰ πείσει ἔστω κι ἓνα μικρὸν τμήμα τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ - ἀναφέρομαι στὰ μὴ συνειδητοποιημένα στρώματα, πού εἶναι καὶ ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία - ὅταν αὐτὸς δεχόταν καθημερινὰ ἀπὸ τὸν ἀστικὸν τύπον τὰ ἔθνικοσοδιετικὰ κηρύγματα τῆς ἀντίδρασις. Ἐτσι παρέμεινε ἔρμαιον τῆς προπαγάνδας τῶν κυρίαρχων τάξεων καὶ ἀντικειμενικὰ ὑποστηρικτῆς τῆς ἐπεκτατικῆς τους πολιτικῆς.

(1) Τὰ βασικότερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι:

α) *Yuruyus* (Πορεία): Βδομαδιατικὸν ὄργανον τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος (TIP)

β) *Kitle* (Μάζα): Βδομαδιατικὸν ὄργανον τοῦ Τουρκικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος (TSIP)

γ) *Ilke* (Ἀρχές): Μηνιατικὸν ὄργανον τοῦ ἴδιου (TSIP)

δ) *Urun* (Προϊόν): Μηνιατικὸν ἔντυπον πού καλύπτει ἀνεπίσημα τὴν πολιτικὴν τοῦ ΚΚΤ

Ἐδῶ δὲν ἀναφερόμαστε στὰ διάφορα ἄλλα ἔντυπα νεολαίας πού κυκλοφοροῦν καὶ πού κινοῦνται σὲ τελείως διαφορετικὸν ἐπίπεδον.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 - Τηλ. 615.783

Νέες ἐκδόσεις

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΟΥΔΗΣ
Τὸ ἡμερολόγιον τῆς πείνας
(1940-1942)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΗΜΑΣΟΣ
Τὸ μικρὸν παλάτι
μυθιστόρημα

ΜΑΡΟΥΛΑ ΚΛΙΑΦΑ
Οἱ πελαργοὶ θὰ ξανάρθουν
Εἰκονογράφηση
Πόπη Σαββάτη - Γιώργος Γούλας
Παιδικὸν ἀνάγνωσμα

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ ΓΕΡΟΥ
Σχολικὴ Ἀποτυχία
Συμβολὴ στὴν ψυχολογία τῆς μάθησις

ΤΟ 1973 ο Χένρυ Κίσσιγγκερ αναφέρθηκε για πρώτη φορά άμεσα στη δυνατότητα που θα είχε, κάποτε, ή ΕΟΚ να παίξει "ένδιαφέροντα και θετικό ρόλο" στη σκηνή της διεθνούς διπλωματίας. Τότε, άκριδώς, για πρώτη επίσης φορά, ο "μάγος" Χένρυ αναφέρθηκε στο περίφημο "έτος της Ευρώπης". Μπορεί, βέβαια, στη συνέχεια, να μὴν ὑπῆρξε οὔτε ἕτος οὔτε Ευρώπη, και μπορεί ακόμα τὰ ρασιματα που δέχθηκε ή ΕΟΚ, σὲ θέματα ὅπως τὸ Μεσανατολικό, τὸ Κυπριακό, ἐκείνο τῆς νομισματικῆς και πετρελαϊκῆς κρίσης, νὰ τῆς κατακοκκίνισαν τὰ μάγουλα, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει καθόλου ὅτι ἐγκαταλείφθηκαν οἱ διπλωματικοστρατηγικοὶ στόχοι που οἱ ΕΠΑ εἶχαν ἀρχίσει νὰ καθορίζουν και νὰ ἐντάσσουν σὲ ἓνα γενικότερο σχέδιο *εὐρωπαϊκῶν ἐπεμβάσεων*, ἐκείνη ἀκριδῶς τὴν ἐποχή. Οἱ διαδικασίες που ἀρχισαν τότε, συνεχίζονται, ἀναπτύσσονται, οἱ μέθοδοι δοκιμάζονται και βελτιώνονται.

ΑΝ σήμερα πιά θεωρεῖται κοινοτοπία τὸ νὰ εἰπωθεῖ ὅτι τὸ ΝΑΤΟ ἔχει ἀπὸ πολὺν καιρὸ ξεπεράσει τῖς δικαιодоοίες και τῖς ἀρμοδιότητες μιᾶς στρατιωτικῆς συμμαχίας, πρέπει νὰ τονισθεῖ ὅτι τὸ ξεπέρασμα αὐτὸ, ἀφοῦ πρῶτα πέρασε ἀπὸ τῆ φάση τῆς ντὲ φάκτο κατάστασης (μὲ τὴν ἔννοια ὅτι πίσω ἀπὸ τὴν κάθε διεθνή ἐπεμβατική παρανομία ὑπῆρχε ή πολιτικοστρατιωτική δύναμη τῶν ΕΠΑ), μεταβλήθηκε σὲ *δ ὅ γ μ α* που, εἰδικὰ μέσα στὰ τελευταῖα τρία χρόνια, περιβλήθηκε και μὲ διεθνονομική ἰσχὺ, ἀφοῦ οἱ περισσότεροι "σύμμαχοι" καὶ ὑποτελεῖς δέχθηκαν σιωπηρὰ αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη, φροντίζοντας κάποτε κάποτε νὰ τὴν καλύψουν ὅπως ὅπως μὲ κάποια διπλωματική "μπαρούφα" ή λεκτικούς λεονταρισμοὺς σὰν ἐκείνους που συνηθίζει ἰδιαίτερα ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, Ζισκάρ ντ' Εσταίαν.

ΟΠΩΣ φαίνεται ἀπὸ τὰ διάφορα στοιχεῖα που μπορεί νὰ συγκεντρώσει ὁ ὅποιος μεθοδικὸς παρατηρητής, οἱ ΕΠΑ βλέπουν σήμερα τὸ ΝΑΤΟ σὰν ἓνα ὄργανο ἐλέγχου τῆς πολιτικῆς, κοινωνικῆς και οἰκονομικῆς κρίσης που μαστίζει τὴ Δύση. Ἡ μεταβολή τῆς περιστασιακῆς λύσης που "καρπαζήματος" κάθε χώρας που θὰ ἔδειχνε τάσεις "ἐκτροχίας", σὲ *δ ὅ γ μ α*, ἔγινε ἀπαραίτητη ἀπὸ τὴ στιγμή που οἱ Ἀμερικανοὶ Analysts διαπίστωσαν ὅτι ή κρίση τῆς Δύσης μπορεί νὰ παρουσιάζεται σὲ κάθε χώρα μὲ διαφορετική μορφή, ὁπότε ή ὑπαρξή μιᾶς σφαιρικῆς δογματικῆς στρατηγικῆς ἦταν κάτω περισσότερο ἀπὸ ἀπαραίτητη. Ἦταν λίγοι ἐκεῖνοι που πρόσεξαν ὅσο ἔπρεπε μιὰ δήλωση τοῦ Ἀμερικανοῦ ὑπουργοῦ Σλέσινγκερ, σχετικὰ μὲ τοὺς *σημερινοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς* τῆς Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας. Γιὰ τὸν Σλέσινγκερ, τὸ πρῶτο και σημαντικότερο καθήκον τῶν κυβερνήσεων τῶν χωρῶν μελῶν τοῦ ΝΑΤΟ, εἶναι "ή πάλι μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέσα ὥστε νὰ διατηρηθεῖ ή *πολιτική* και

Οἱ νέοι 'Αμερικανο- ΝΑΤΟῖκοὶ στόχοι στὴν Εὐρώπη

Τὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ ἄρθρο που ἀκολουθεῖ, ἀντλήθηκαν ἀπὸ δύο διαφορετικὲς πηγές. Παρακαλοῦμε τὸν ἀναγνώστη νὰ συγχωρήσει τὴν ἀνωνυμία τῆς πρώτης. Πρόκειται γιὰ ἀνώτερο ὑπάλληλο τοῦ ἀμερικανικοῦ ὑπουργείου τῆς Ἀμυνας που εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ δεχθεῖ μιὰ συζήτηση και νὰ μᾶς ἀναλύσει μιὰ σειρά δεδομένων γύρω ἀπὸ τὴ νέα ἀμερικανική πολιτική στὴν Εὐρώπη. Ἡ ψυχρὴ ματιὰ τοῦ "εἰδικοῦ", και μάλιστα Ἀμερικανοῦ, εἶναι πολύτιμη γιὰ τὴν κατανόηση και ἀξιολόγηση στοιχείων που ή σημασία τους ξεφεύγει σίγουρα ἀπὸ ὅποιον δὲν μπορεί νὰ ἔχει "πανοραμική" θεώρηση τῆς ἀμερικανικῆς στρατηγικῆς στὴν Εὐρώπη. Ἡ δεύτερη πηγή εἶναι ἔντυπα, ὅπως οἱ δημοσιευμένες ἐκθέσεις τοῦ Committee on Foreign Affairs τοῦ Κογκρέσσου, ἄρθρα τοῦ James Schlesinger σὲ ἀμερικανικά στρατιωτικά περιοδικὰ κ.ἄ.

Τοῦ Ἀρη Φακίνου

ἐδαφική ἀκεραιότητα τῶν συμμάχων". Δηλαδή, ὁ Ἀμερικανὸς ὑπουργὸς "ἔσκασε τὸ παραμῦθι", και μάλιστα μὲ τρόπο που δὲν σηκώνει τὴν παραμικρὴ παρερμηνεία. Πραγματικά, ή σχετική παράγραφος τῆς συνθήκης τοῦ ΝΑΤΟ μιλάει ὄχι γιὰ "πολιτική ἀκεραιότητα", που καταλαβαίνουμε καλά τί σημαίνει, ἀλλὰ γιὰ "πολιτική ἀνεξαρτησία".

Ἡ ΑΡΧΗ τῆς συστηματικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου δόγματος (στὰ διάφορα γραφεῖα τοῦ ἀμερικανικοῦ ὑπουργείου τῆς Ἀμυνας γίνεται λόγος συχνὰ γιὰ μιὰ "δεύτερη νεότητα τοῦ ΝΑΤΟ" που χρειάζεται μιὰ "νέα στρατηγική") φαίνεται ξεκάθαρα ἂν προσέξει κανεῖς μερικά

πρόσφατα σημαντικά γεγονότα στὸν εὐρωπαϊκὸ χώρο (τῶν ὁποίων ή τεράστια σημασία πέρασε σχεδὸν ἀπαρατήρητη στὸν τόπο μας, μιὰ και ὁ "μεγάλος" ἑλληνικὸς Τύπος πάσχει ἀπὸ μόνιμη ὀφθαλμοσκοπική κρίση). Εἴχαμε πρῶτα τὴ φανερὴ Εὐρωνατοϊκή ἐπέμβαση στῖς ἐσωτερικὲς ἐξελίξεις τῆς Πορτογαλίας, τῖς ἀπαράδεκτες και προκλητικὲς δηλώσεις τοῦ στρατηγοῦ Χαίηγκ, τοῦ Φόρντ και τοῦ Κίσσιγγκερ, σχετικὰ μὲ τὸ ἐνδεχόμενο συμμετοχῆς τῶν κομμουνιστῶν σὲ κυβέρνηση τῆς Δ. Εὐρώπης, και τέλος τὸ τελευταῖο χρονολογικὰ σκάνδαλο που ξέσπασε μὲ τὴ δήλωση τοῦ δυτικογερμανοῦ καγκελάρου Σμίτ γιὰ τὴ βεβαιότητα οἰκονομικοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Ἰταλίας ἂν οἱ κομμουνιστὲς πάρουν μέρος στὴν κυβέρνηση. Στὴν περίπτωσή αὐτή, τὸ πιὸ σημαντικό εἶναι ὅτι ή ἀπόφαση γιὰ τὸν οἰκονομικὸ αὐτὸ ἀποκλεισμὸ εἶχε παρθεῖ ἀπὸ κοινοῦ ἀπὸ τῖς κυβερνήσεις τῆς Δ. Γερμανίας, τῆς Βρετανίας, τῆς Γαλλίας και τῶν ΕΠΑ. Δείχνει δέ, ὅτι τὸ δόγμα μετατροπῆς τοῦ ΝΑΤΟ σὲ κύριο ὄργανο *πολιτικῆς* και *οἰκονομικῆς* καθοδήγησης τῆς Εὐρώπης ἔχει περάσει στὸ στάδιο τῆς συστηματικῆς ἐφαρμογῆς. Στὸ βιβλίο τοῦ The Troubled Partnership, ὁ Χένρυ Κίσσιγγκερ μιλάει ἀπὸ τὸ 1965 γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα νὰ περάσει μιὰ μερα ή "Εὐρώπη ἀπὸ τὸ στάδιο τῶν συμμαχιῶν σὲ κείνο τῆς Κοινότητος". Περιττὸ νὰ πούμε ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ "Κοινότητα" που θὰ ἐξυπηρετεῖ ἀπόλυτα και ἀποτελεσματικὰ τοὺς ἀμερικανικοὺς πολιτικούς και οἰκονομικοὺς στόχους.

ΕΟΚ και διμερεῖς συμφωνίες

ΜΕΣΑ στὴν τελευταῖα δεκαεπενταετία, τὸ ἀμερικανικὸ ἰσοζύγιο πληρωμῶν κλονίσθηκε ἀρκετὲς φορές, μὲ ἀποτέλεσμα ν' ἀνησυχῆσει ή κοινὴ γνώμη τῶν ΕΠΑ και ν' ἀπαιτῆσει, μέσω τῶν κοινοδοϋλευτικών μέσων και τοῦ Τύπου, μὴν ἐπαναδιάρθρωση τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων τῆς χώρας μὲ τοὺς "συμμάχους" τῆς, εἰδικὰ μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ ΝΑΤΟ. Ὅταν μάλιστα στὸν βιετναμικὸ ὁρίζοντα ἀρχισε ν' ἀνατέλλει ή νίκη τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων και ὅταν φάνηκε καθαρὰ πῶς, ἀργὰ ή γρήγορα, οἱ "μπλὺς" θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ μαζεύουν ἀπὸ τὴ βιετναμική γῆ, οἱ ἀνησυχίες μεταβλήθηκαν σὲ πανικὸ που, σὲ κυβερνητικὸ ἐπίπεδο, μεταφράσθηκε μὲ τὴν ἀμεση λήψη μέτρων γιὰ τὴ "μετεκπαίδευση" τοῦ ἀμερικανικοῦ οἰκονομικοῦ μηχανισμοῦ που, ἐπὶ χρόνια δλόκληρα, στήριζε τὴν εὐρωστία του στὰ πολεμικά γρανάζια που δούλευαν γιὰ λογαριασμὸ τοῦ πολέμου στὸ Βιετνάμ. Παράλληλα ρίχτηκε, σχετικὰ μὲ τὸ ΝΑΤΟ, ή ἰδέα τοῦ περιφημοῦ "Burden—Sharing", δηλαδή ἓνα σχέδιο νέου μοιράσματος τοῦ οἰκονομικοῦ και στρατιωτικοῦ βάρους που θ' ἀναλογούσε γιὰ τὴν πλάτη τοῦ κάθε νατοϊκοῦ "συμμάχου". Μὲ τὴν ἐφαρμογὴ αὐτοῦ τοῦ σχεδίου οἱ ΕΠΑ σκόπευαν νὰ πετύχουν

— και σε μεγάλο ποσοστό πέτυχαν — με ένα σμπάρο πολλά τρυγόνια.

ΤΟ πρώτο “τρυγόνι” είναι το ότι με την οικονομική αυτή ανακατανομή οι ΕΠΑ μπόρεσαν να κερδίσουν σημαντικό χρόνο για την αντιμετώπιση της οικονομικής τους κρίσης, αφού με τόν τρόπο αυτό κατάφεραν να ρίξουν ένα μέρος των προβλημάτων τους στους ώμους των “συμμάχων”. Το δεύτερο “τρυγόνι” ήταν ένα σημαντικό πρώτο δόγμα για τον μετασχηματισμό του ΝΑΤΟ από στρατιωτική συμμαχία σε όργανο πολιτικού και οικονομικού ελέγχου των ευρωπαϊκών εξελίξεων. Μια τρίτη επιτυχία ήταν η μεταβολή της Δ. Γερμανίας σε χωροφύλακα-αντιπρόσωπο των αμερικανικών βλέψεων και συμφερόντων στην Ευρώπη. Το τελευταίο αυτό “τρυγόνι” πηνεται αυτές ακριβώς τις μέρες· βλέπουμε, πράγματι, τη σοσιαλδημοκρατία του Σμίτ να διεκδικεί και να παίρνει τον ήγεμονικό ρόλο που της προετοίμασαν οι ΕΠΑ και, με “λοχία ύπηρεσίας” τη Γαλλία, να μεταβάλλεται σε αμερικανικό προγεφύρωμα μέσα στους κόλπους της ΕΟΚ.

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ που εφαρμόστηκε και που εξακολουθεί να εφαρμόζεται για την επιτυχία του όλου σχεδίου, στηρίζεται, κυρίως, στη μεθόδευση μιας σειράς διμερών συμφωνιών, ανάμεσα στις ΕΠΑ και μερικούς “συμμάχους”, ώστε το ήδη σαθρό μέτωπο της ΕΟΚ να υπονομευθεί αποτελεσματικά και να αποτελέσει μονάχα “καραμέλα” έσοτερικης κατανάλωσης για μερικές χώρες όπως η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Τουρκία. Αποτελεί πια κοινοτοπία σήμερα, για τους παρατηρητές των δυτικών πρωτευουσών, η διαπίστωση ότι οι ΕΠΑ επιδιώκουν — και, όπως φαίνεται, η επιτυχία τους χυμογέλαει — τον παραμερισμό της ΕΟΚ και τη μετατροπή του ΝΑΤΟ σε “καταλύτη” της ευρωπαϊκής “ένότητας”. Άλλωστε, ο ίδιος ο σημερινός Αμερικανός πρόεδρος έχει δυο φορές δηλώσει ότι “το ΝΑΤΟ δεν είναι μόνο μία στρατιωτική συμμαχία, αλλά ο ακρογωνιαίος λίθος της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής”.

ΠΕΡΥΣΙ τον Απρίλιο, ένα ειδικό κλιμάκιο στρατιωτικών τεχνικών υπό την ηγεσία ανώτερου δυτικογερμανού αξιωματικού του ΝΑΤΟ, επισκέφθηκε τη Νότια Αφρική με σκοπό να εξετάσει τις δυνατότητες για τη σύναψη συμφωνίας που θα δώσει στη Συμμαχία τη δυνατότητα να εγκαταστήσει στη χώρα αυτή συγκρότημα ραντάρ και έναν ειδικό ραδιοηλεκτρονικό σταθμό παρακολούθησης των σοβιετικών πλοίων που πλέουν σε ανοιχτά του νότιου άκρου της Αφρικής. Πληροφορίες δε που προέρχονται από το αμερικανικό υπουργείο της “Αμυνας, αναφέρουν ότι οι ΕΠΑ αντιμετωπίζουν το ένδεχομένο εγκατάστασης και άλλων, καθαρά πολεμικών, βάσεων στο έδαφος της Ν. Αφρικής, ώστε να “περικυκλωθεί” στρατηγικά η περιοχή του Ινδικού Ωκεανού, που έχει αρχίσει

να ενδιαφέρει εξαιρετικά τους αμερικανικούς στρατιωτικούς έγκεφαλους. Ο κλοιός γύρω από τον Ινδικό θα συμπληρωθεί άμεσα μόλις επιτευχθεί μία άλλη διμερής συμφωνία ανάμεσα στο Ισραήλ και τις ΕΠΑ για τη μετατροπή της Χάιφας σε Μεσανατολικό όρμητήριο του “Εκτου Στόλου”. Έτσι θα ενισχυθεί σημαντικά αυτό που οι Αμερικανοί στρατιωτικοί αποκαλούν “τρίγωνο Νορδηγίας, Ισραήλ, Ν. Αφρικής”.

ΕΠΑ, Γαλλία και Ελλάδα

ΣΕ μίαν ειδική έκθεση του Κογκρέσου, όπου γίνεται προσπάθεια επανακαθορισμού των αμερικανικών στρατηγικών, πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων σε όλο τον κόσμο, αναφέρεται, ανάμεσα σε άλλα, και το αυτό: “Οι ΕΠΑ πρέπει να συνειδητοποιήσουν τη σημασία που έχει (για την εξωτερική τους πολιτική) η ανάπτυξη της δημοκρατικής αριστεράς σε διάφορες χώρες μέσα στα επόμενα χρόνια”. Όμως, για τους Αμερικανούς, η συνειδητοποίηση ενός προβλήματος ακολουθείται σχεδόν πάντοτε από την εφαρμογή μιας νέας στρατηγικής. Και η ανάπτυξη της “δημοκρατικής αριστεράς” για την οποία κάνει λόγο η έκθεση του Κογκρέσου δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί με τα “κλασικά” αμερικανονατοικά “όπλα” (επίδειξη δύναμης, απειλή, εκδιασμός, πραξικόπημα) που η αποτελεσματικότητά τους εξουδετερώνεται από διάφορες πολιτικές “παρενέργειες” και απρόοπτες δυσάρεστες δονήσεις (βλέπε περίπτωση Πορτογαλίας). Η εφαρμογή μιας πιο εύελκτης στρατηγικής, με τη μέθοδο των διμερών συμφωνιών, επιτρέπει τον έλεγχο των απρόοπτων εξελίξεων χωρίς να προκαλεί επικίνδυνες εθνικιστικές αντιδράσεις.

ΜΕΣΑ στο πλαίσιο αυτό πρέπει να τοποθετήσουμε και την “απομάκρυνση” της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. Εφόσον η εφαρμογή της νέας, ελαστικής, νατοϊκής στρατηγικής είχε αρχίσει, η τουλάχιστον είχε αντιμετωπισθεί, πολύ πριν από την πολιτική αλλαγή στην πατρίδα μας, έχουμε κάθε δικαίωμα να ισχυρισθούμε (άλλωστε, αυτό επιβεβαιώνεται και από τον τρόπο με τον οποίο ανώτεροι υπάλληλοι του αμερικανικού υπουργείου “Αμυνας μιλάνε για τους φυγοκεντρικούς ελιγμούς της κυβέρνησης Καραμανλή), ότι η ελληνική απομάκρυνση είχε, τουλάχιστον, αντιμετωπισθεί σαν ένδεχομένο και ότι είχε προβλεφθεί η διαδικασία για την ένταξη της Ελλάδας στο “νέο” ΝΑΤΟ με τη μέθοδο των διμερών.

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ Τύπος, τουλάχιστο μία μεγάλη μερίδα του, συνθέτει τους χοντρούς πανηγυρικούς τίτλους κάθε φορά που γίνεται λόγος για παράδοση από τη Γαλλία στην Ελλάδα και της παραμικρής ποσότητας στρατιωτικού υλικού. Ποτέ, απ’ ό,τι ξέρουμε, όμως, δεν έγινε ή παραμικρή προσπάθεια ερ-

μηνείας του φαινομένου — γιατί για φαινόμενο πρόκειται — της έλλειψης αμερικανικής αντίδρασης για τις ελληνικές παραγγελίες. Και όμως, το πράγμα έχει την εξήγησή του. Η σημερινή Γαλλία δεν είναι πια εκείνη που ξέραμε· μετά την ύποταγή της πυρηνικής της δύναμης κρούσης στα αμερικανονατοϊκά στρατηγικά σχέδια, η χώρα του “φίλου” μας Ζισκάρ ντ’ Εσταίν προχώρησε στην εφαρμογή μιας νέας Μεσογειακής πολιτικής, με ένισχυση του στόλου που περιπολεί στα μεσογειακά νερά από τη μια και με παροχή στρατιωτικής ή τεχνικής βοήθειας σε χώρες όπως η Τουρκία, η Ελλάδα και η Ν. Αφρική. Η μεσογειακή αυτή πολιτική καταστρώθηκε και εφαρμόζεται με την προοπτική μείωσης των δυνάμεών τους και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η εικόνα της νέας κατάστασης στην Ευρώπη θα συμπληρωθεί αν προσθέσουμε τη φανερή οικονομική βοήθεια που προσφέρει η Δ. Γερμανία στο Πορτογαλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα και σε μερικές κεντροδεξιές παρατάξεις (η Γαλλία έχει ανάλαβει ανάλογο πατρνάρισμα στην Ισπανία), αλλά και στην Τουρκία υπό τη μορφή “παραγγελιών” στρατιωτικού υλικού.

ΥΣΤΕΡΑ από όλα αυτά, είναι ολοφάνερο πως η σημερινή Ελλάδα έχει ενταχθεί στο νέο “διμεροσυμφωνιακό” ΝΑΤΟ, πως ο αμερικανικός έλεγχος πάνω στις ελληνικές πολιτικές εξελίξεις είναι το ίδιο ισχυρός όπως και πριν και πως εμείς εξακολουθούμε να κοροϊδεύουμε τους εαυτούς μας. Αυτή άλλωστε είναι και η μόνη σχεδόν εθνική μας συνέπεια, αφού δεν έχουμε αλλάξει καθόλου από τον καιρό του Καποδίστρια...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Σ.Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.

**ΜΠΕΡΤΡΑΝΤ
ΡΑΟΥΣΣΕΛ**

**ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΞΗ**

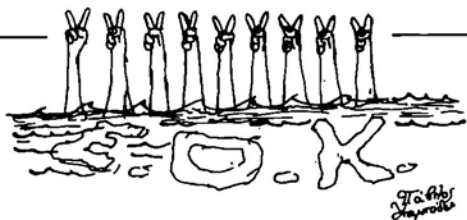
**ΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΝΙΚΗ ΤΑΞΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ**

**ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΞΗ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Σ.Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

MAYROMIN 340 2 τηλ. 04100 ΑΘΗΝΑ
ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ 141 τηλ. 0116530 ΠΕΡΙΠΛΑΣΤ

Η ΜΥΘΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

του Θόδωρου Πάγκαλου

«Ο πολιτικός και πνευματικός «κόσμος» της χώρας μας έχει συναινέσει στη δημιουργία του νοσηρού πολιτικού κλίματος, που γενικά ονομάζεται «έθνική αντιδικτατορική ένότητα». Δεν μπορούμε εδώ να συζητήσουμε την ουσία του κολοσσιαίου αυτού πολιτικού εκβιασμού, που άσκει ή δεξιά σε βάρος του λαού. Μας αρκεί να διαπιστώσουμε ότι συστατικό στοιχείο του είναι ή απόκρυψη από την κοινή γνώμη κρίσιμων στοιχείων της πολιτικής ζωής, όπως για τις ευθύνες του πραξικοπήματος της Κύπρου, ή ή εμφάνιση άλλων στοιχείων με δλότελα εξωπραγματικό, μυθολογικό τρόπο. Έτσι, δίνοντας στην «ευρωπαϊκή» προοπτική του κοινωνικού μας γίνεσθαι, διαστάσεις και περιεχόμενο άλλοιωμένα, πολιτικοί οργανισμοί και διανοούμενοι συνεργούν σ' ένα σοβαρό αποπροσανατολισμό της δημόσιας ζωής.

Έχει διαδοθεί ή εντύπωση ότι ή αρχική σύνδεση με την ΕΟΚ και ή πρόσφατη αίτηση είσοδής αποτελούσαν ουσιαστική επιλογή πρότυπου οικονομικής ανάπτυξης. Η οικονομική στρατηγική της δεξιάς, που κυθέρησε χωρίς διακοπή τον τόπο στο μεταπολεμο, είναι όμως πολύ ευρύτερη: ή μέγιστη δυνατή ενσωμάτωση στην παγκόσμια καπιταλιστική αγορά σαν πλαίσιο μιάς εξαρτημένης περιφερειακής εκβιομηχάνισης. Μπροστά στην επιδίωξη της νομισματικής σταθερότητας, τη διατήρηση της μετατρεψιμότητας της δραχμής, την ελευθερία των εισαγωγών και την πριμοδότηση του ξένου κεφάλαιου, οι ευρωπαϊκές συμβάσεις είναι δευτερεύοντα και ύποταγμαμένα στοιχεία.

ΕΠΙΔΙΩΧΘΗΚΕ ή δημιουργία εξαγωγικών βιομηχανιών που να άντλούν από την έσωτερική οικονομία το μεγαλύτερο δυνατό ποσοστό της τελικής τους αξίας. Κατορθώθηκε, χάρη στη συνεργασία πολυέθνικών εταιριών, ντόπιων επιχειρηματιών και κοσμοπολιτικού κεφάλαιου με ελληνικές αναφορές, ή εγκατάσταση βιομηχανιών τριών βασικά τύπων: κατεργασίας πρώτων ύλων, συναρμολόγησης διαρκών καταναλωτικών προϊόντων και ύποκατάστασης εισαγωγών προϊόντων ευρείας κατανάλωσης. Αυτό το αποτέλεσμα είναι έναρμονισμένο με τη διαδικασία αποκέντρωσης των βιομηχανικών εγκαταστάσεων και διεθνοποίησης του κεφάλαιου, που χαρακτηρίζει τη σύγχρονη φάση ανάπτυξης του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος. Όσο σημαντική κι αν είναι ή κρατική παρέμβαση από πρακτική άποψη, και ή έκταση και ή μορφή της εκβιομηχάνισης, οφείλονται κατά κύριο λόγο στην επέκταση του συ-

στήματος στην άμεση περιφέρειά του και μόνο συμπληρωματικά σε έλλαδικές επιλογές.

Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΟΡΑ δεν ύπήρξε ούτε ό εξαγωγικός παράδεισος που όνειρευόνταν οι ύποστηρικτές της, ούτε ό «λάκκος των λεόντων» που έτρεμαν οι αντίπαλοί της, στην αρχή της δεκαετίας 1960 - 1970. Αν εξαιρέσει κανείς ένδεχόμενες επιρροές στο επίπεδο της παραγωγικής νοοτροπίας, της διαμόρφωσης σχέσεων και δημιουργίας κινήτρων, που δεν μπορούν να μετρηθούν παρὰ με έρευνα συμπεριφοράς, που δεν έχει γίνει, ή επίδραση της σύνδεσης είναι σχεδόν μηδαμινή.

ΤΟ ΒΑΣΙΚΟ στένωμα της ελληνικής οικονομίας, το έλλειμμα του έμπορικού ισοζυγίου, αύξηθηκε με τον ίδιο περίπου ρυθμό ανάμεσα στην Έλλάδα και την ΕΟΚ και ανάμεσα στην Έλλάδα και τον υπόλοιπο κόσμο. Η επίδραση της σύνδεσης πάνω στο δεύτερο στένωμα, την έλλειψη παραγωγικών επενδύσεων, είναι μηδαμινή. Πρώτος επενδυτής είναι πάντα το αμερικάνικο κεφάλαιο, ακολουθεί το γαλλικό, χάρη στην Πεσινέ, και τρίτη είναι ή Έλβετία, που διοχετεύει σε μεγάλο βαθμό το αμερικάνικο κεφάλαιο ή ελληνικό κοσμοπολίτικο (που ανήκει σε όμογενείς ή είναι έλλαδικό μεταμφιεσμένο σε ξένο, με τη μέθοδο της λαθραίας εξαγωγής και νόμιμης επάνεισάγωγής συναλλάγματος). Οι χρηματοδοτικές ύποχρεώσεις της ΕΟΚ «παγώθηκαν» μέχρι σήμερα, με πρόσχημα τη δικτατορία.

ΣΤΟ ΣΗΜΕΙΟ που βρισκόμαστε σήμερα, ή μόνη πραγματική επιλογή είναι ανάμεσα στην καταγγελία της σύνδεσης και την άμεση προσχώρηση. Η διατήρηση μέχρι το 1984 της σημερινής λεόντειας κατάστασης, που δίνει όλα τα δικαιώματα στην ΕΟΚ και την απαλλάσσει από τις βασικές της ύποχρεώσεις, είναι έντελώς απαράδεκτη. Η στρατηγική επιλογή της πλειοψηφίας του πολιτικού κόσμου και του λαού, μοιάζει να είναι ή δύση στον τομέα της έξωτερικής πολιτικής. Σ' αυτό το πλαίσιο, ή αίτηση άμεσης προσχώρησης, είναι ή μόνη δυνατή κίνηση. Αντίθετα, είναι παράξενο ότι τα κινήματα που βγαίνουν απ' αυτό τον προσανατολισμό, για να προτείνουν μιά έξωτερική πολιτική ουδετερότητας, δεν τολμούν να ζητήσουν και την καταγγελία της σύμβασης των Άθηνων.

Η ΜΥΘΟΠΟΙΗΜΕΝΗ διάσταση της ευρωπαϊκής συνεργασίας, είναι πανίσχυρη στο ιδεολογικό μας πάνθεον. Κυθέρηση, συντηρητική αντιπολίτευση και ένα μέρος της άριστεράς, συνεργούν στη διάδοση του μύθου, ότι ή Ευρώπη είναι όχι μόνο ένας τρίτος δρόμος για την έξωτερική μας πολιτική αλλά και μιά νέα μορφή κοινωνικής εξέλιξης. Ξεφεύγοντας από την αμερικανική εξάρτηση, χωρίς να ύποταγούμε στη σοβιετική ήγεμονία, εφαρμόζοντας προχωρημένες κοινωνικές μεταρρυθμίσεις χωρίς θεσμική αναστάτωση, θα φτάσουμε στον φαντασμαγορικό παράδεισο, όπου συγχέονται τα όρια του προχωρημένου καπιταλισμού και του σοσιαλισμού «με ανθρώπινο πρόσωπο». Στο άνθισμένο αυτό τοπίο, οι κοινωνικές τάξεις διασταυρώνονται σ' ένα άρμονικό μενουέτο, ανταλλάσσοντας ψιθυριστά επιχειρήματα. Οι συγκρούσεις, οι κραυγές και ή κλαγγή των όπλων δεν είναι παρὰ μιά μακρινή ανάμνηση.

ΚΙ ΟΠΩΣ ό Κάλιμπαν της Σαίξπηρικής «Θύελλας», δεξιοί και άριστεροί «Ευρωπαίοι» όνειρεύονται «τά σύννεφα π' ανοίγουν και δείχνουν θησαυρούς έτοιμους να πέσουν γύρω μου, τόσο που όταν ξυπνώ, κλαίω και θρηνώ για να ξαναονειρευτώ».

Η ΑΝΥΠΑΡΞΙΑ της ΕΟΚ σαν υπερεθνικής πολιτικής πραγματικότητας, εκδηλώνεται εδώ και πολλά χρόνια, με την αδυναμία να ξεπεράσει τον κανόνα της όμοφωνίας και για τις πιο άνύδυνες κοινοτικές αποφάσεις. Έτσι, κάθε κοινή στάση είναι αποτέλεσμα τέτοιων συμβιβασμών, ώστε ναμην ήχει κανένα ουσιαστικό περιεχόμενο. Δεν ύπάρχει κοινή στάση απέναντι στη μεταρρύθμιση του παγκόσμιου νομισματικού συστήματος, κοινή πολιτική για το σταμάτημα του πληθωρισμού, τον έλεγχο της άσυδοσίας των μονοπωλίων. Η πολιτική άνυπαρξία της ΕΟΚ φαίνεται ακόμα πιο καθαρά στις σχέσεις με τον υπόλοιπο κόσμο: την ΕΣΣΔ και την Ανατολική Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή, τη Μεσόγειο και τον Τρίτο κόσμο. Τώρα που ή Γαλλία εγκαταλείπει ραγδαία την ντεγκωλική θέληση ανεξαρτησίας, πρυτανεύει, σε τελευταία ανάλυση, χωρίς κανένα φραγμό, ή θέληση των ΗΠΑ. Να φαντάζόμαστε ότι στην ελληνoturκική

διαφορά και το Κυπριακό, μιὰ ἢ περισσότερες εὐρωπαϊκὲς χώρες θὰ διακινδυνεύουν ρήξη μὲ τὶς ΗΠΑ γιὰ νὰ μᾶς ὑποστηρίξουν, σημαίνει ἡ ἐγκληματικὴ ἀφέλεια ἡ φοβερὴ ἔλλειψη ἐνήμερωσης.

ΑΛΛΑ, αὐτὸ ποὺ καθυστεροῦναι διακατέχει καὶ θέτει σὲ κρίση τὴν εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίηση, εἶναι κυρίως τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα. Ὅλο καὶ περισσότερο φαίνεται ὅτι κανενὸς εἰδους κοινὸ μέλλον, δὲν εἶναι δυνατόν γιὰ τὴ Βόρεια καὶ τὴ Νότια Εὐρώπη. Στὴν πρώτη, ἡ ἐνσωμάτωση τοῦ πληθυσμοῦ στὸ σύστημα ἔχει πάρει τέτοιες διαστάσεις, ὥστε κάθε ιδέα κοινωνικῆς ἀλλαγῆς, ποὺ νὰ θίγει τὰ θεμέλια τοῦ συστήματος, φαίνεται ἐξτρεμιστικὴ καὶ δὲν κινητοποιεῖ παρὰ ἐλάχιστο ποσοστὸ τοῦ πληθυσμοῦ.

ΣΤΗ δεύτερη, κάποιες μορφὲς ἀναδιάρθρωσιν τῆς ἰδιοκτησίας τῶν μέσων παραγωγῆς καὶ τοῦ κοινωνικοῦ πλούτου, εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας. Ὁ κίνδυνος στὴ Νότια Εὐρώπη γιὰ τὸ σύστημα, δὲν προέρχεται μόνο ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ ἐκσυγχρονισμένων καὶ μαζικῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων, ποὺ ἀποδεδειγμένα ἀπὸ τὸ ἀποθητικὸ σοβιετικὸ γραφειοκρατικὸ σύστημα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ριζοσπαστικοποίηση μεγάλων τμημάτων τοῦ πληθυσμοῦ, ποὺ μέχρι τώρα ψήφισε συντηρητικὰ κόμματα ἢ ἀδρανοῦσε. Τὰ στρώματα αὐτά, μικροαστοὶ θάμπαρμένοι ἀπὸ τὴν ὑποτιθέμενη κινητικότητα τοῦ συστήματος ἢ τὴν αὐξησὴ κατανάλωσης ἐμπορευμάτων, νέοι, γυναῖκες καὶ ἀγρότες, δέσμιοι τῶν πατριαρχικῶν δομῶν ἢ τῆς ἀντιδραστικῆς καθολικῆς ἱεραρχίας, ξανασηκώνονται μὲ τὶς ριζοσπαστικὲς ἢ ἀναρχικὲς παραδόσεις τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ πλαισιώνουν τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα, τὴν ἄκρα ἀριστερὰ ἀκόμα καὶ τοὺς κομμουνιστὰς.

Ο ΑΝΟΜΟΛΟΓΗΤΟΣ πόθος τῆς ἐλληνικῆς ἀρχουσας τάξης, ἦταν πάντα, νὰ μπορεῖ νὰ ἐκμεταλλεῖται καὶ νὰ ἐξουσιάζει ἓνα λαό, μὲ τὴ φιλοπονία καὶ τὴν πειθαρχία τῶν Γερμανῶν, τὸ φλέγμα καὶ τὸν συντηρητισμὸ τῶν Ἀγγλῶν καὶ τὸ βιολογικὸ ἐπίπεδο τῶν Πακιστανῶν. Νὰ ἐπιταχύνει κατὰ κάποιον

τρόπο, τὸν ροῦ τῆς ἱστορίας στὸ ἐποικοδόμημα καὶ νὰ τὸν ἐπιβραδύνει στὸ σκέλος τῆς οἰκονομικῆς βάσης, ποὺ ἀφορᾷ τὴν ἀναδιανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Στὴν πράξη, γινόνταν συχνὰ τὸ ἀντίθετο. Οἱ ἐργαζόμενοι, ποὺ σήκωναν τὸ κύριο βάρος τῆς ἐκβιομηχάνισις ὅπως καὶ τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς γεωργίας, πετύχαιναν χάρις στοὺς δξύτερους κοινωνικοὺς ἀγῶνες, νὰ διευρύνουν τὴν καταναλωτικὴ τους δυνατότητα. Συχνά, ἔθεταν σὲ κίνδυνο τὸ ἴδιο τὸ θεσμικὸ κατεστημένο, τοὺς μηχανισμοὺς τῆς ἐξουσίας, καὶ ἀνάγκαζαν τὴν ὀλιγαρχία νὰ ἀναστείλει τὴ λειτουργία τοῦ συστήματος, νὰ ἀρνηθεῖ τοὺς ἴδιους τοὺς κανόνες ποὺ δικαιολογοῦσαν τὴν κρατικὴ τους ὀργάνωση. Κι ὅταν ἡ ἐξουσία τῆς ὀλιγαρχίας δείχνει τὸ πιὸ στενὸν τῆς πρόσωπο, τῆς ἀπεριόριστης βίας, κι ὅταν ἀσχετῶν τοὺς πιὸ λεπτοὺς ψυχολογικοὺς ἐκβιασμοὺς κοινοβουλευτικοῦ χαρακτήρα, τὰ βασικά της ἐπιχειρήματα τὰ προμηθεύεται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Γιὰ τὸν τόπο μας, στὸ βαθμὸ ποὺ τὸ λαϊκὸ κίνημα δὲν μπόρεσε ἀκόμα νὰ κατακτήσει τὴν ἐξουσία, δὲν φτάνει τὴν ἱστορία του, ἀλλὰ τὴν ὑφίσταται. Οἱ καταπιεσμένοι ἔχουν νὰ χάσουν ἐκτός ἀπὸ τὰ δεσμά τους καὶ κατὰ ἄλλο ἐξαιρετικὰ πολὺτιμο: τὴν ἰδεολογικὴ τους διαύγεια. Ἡ υἱοθέτηση τοῦ τρόπου σκέψης τῶν ἀφεντικῶν, ὁδηγεῖ τοὺς λαοὺς στὴν πολιτικὴ ἐξαχρείωση. Γι' αὐτὸ, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ πάρει ἡ συζήτησις γύρω ἀπὸ τὴν ΕΟΚ τὶς πραγματικὲς τῆς διαστάσεις. Ὅταν κι ἂν γίνουμε δεκτοὶ στὴν κοινότητα, θὰ ἀνοίξουν μερικὲς βραχυπρόθεσμες προοπτικὲς γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἐλληνικοῦ καπιταλισμοῦ, ὀρισμένες παροχές τοῦ πληθυσμοῦ θὰ ὠφεληθοῦν ἴσως ἀπὸ ὀρισμένες παροχές, ὅπως ἡ χρηματοδότησις τῆς ἀναδιάρθρωσιν τῆς γεωργίας. Τὰ κύρια προβλήματα τῆς χώρας καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα ἡ ἐθνικὴ μας ἐπιβίωσις ἀπέναντι στὰ τουρκοαμερικανικὰ ἱμπεριαλιστικὰ σχέδια, δὲν θὰ χάσουν οὔτε στιγμή τὴν δξυτητά τους.

Τὸ λιμάνι τῆς... συγγνώμης! ἢ ἡ ἀγνή τοῦ λιμανιοῦ

Κάποτε, ποὺ ὑπῆρχε δικτατορία στὴν Ἑλλάδα (θυμάστε;), στὸν Ὁργανισμό Λιμένος Πειραιῶς (ΟΛΠ) ἓνας δραστήριος ἄνθρωπος δρισκόταν ἐπικεφαλῆς (πρόεδρος) τοῦ Συνδέσμου Ἐπιστημονικοῦ Προσωπικοῦ: ὁ κ. Δ. Μανιώτης.

Ἐπειδὴ, φαίνεται, εἶχε καὶ τὸ πρότεγμα νὰ τὰ λέει ὠραία, μίλησε:

● Στις 2-9-68, στὴν αἴθουσα διαλέξεων τοῦ «Πειραιικοῦ Συνδέσμου», μὲ θέμα: «Ὁ στρατὸς θεμελιωτὴς τῆς Δημοκρατίας στὴν Ἑλλάδα».

● Στις 6-5-71, στὸ ἀμφιθέατρο τῆς Παντείου, μὲ θέμα: «Ἡ δι' ἐπεμβάσεως τοῦ στρατοῦ κατάληξις εἰς τὴν ἀβασίλευτον Δημοκρατίαν».

Εὐτυχεῖτε!

Τί εἶναι εὐτυχία;
Δύσκολη καὶ ὁποῦδήποτε σχετικὴ ἡ ἀπάντησις. Γιὰ τὸν πλωτάρχην τοῦ Λ.Σ. Δ. Μητρόπουλο π.χ. ἡ εὐτυχία -στὴν περίοδον τῆς δικτατορίας- ἦταν πολὺ συγκεκριμένη: εὐτυχοῦσε ὅταν φαινόταν χρήσιμος στὸν... «ὑπουργόν» Ἐμπ. Ναυτιλίας Ι. Χολέβα!
«Εὐχομαι καὶ πάλιν νὰ υγιαίνειτε καὶ νὰ εὐτυχῆτε ὅπως καὶ ἐγὼ χαίρωμαι καὶ εὐτυχῶ ὅταν μπορῶ νὰ Σᾶς φαίνομαι χρήσιμος».

Αὐτὰ ἔγραφε, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1970, ἀπὸ τὸ Λονδίνο στὸν Χολέβα ὁ ἄλλοτε ὑπασπιστὴς του Μητρόπουλος, σ' ἓνα γλοιῶδες καὶ μὲ «ποικίλον ἐνδιαφέρον» γράμμα του, ποὺ ἀποκάλυψε τὸ «ΑΝΤΙ» τὸν περασμένον Ὀκτώβριον (τεῦχος 29).

Σήμερα, ὁ πλωτάρχης αὐτός... ἐκπροσωπεῖ τὴν Ἑλλάδα (ἀπὸ πλευρᾶς Λ.Σ.) στὴ διάσκεψιν τῆς Ν. Ὑόρκης γιὰ τὸ «Δίκαιον τῆς Θαλάσσης»!! Καί, φυσικά, παραμένει στὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπ. Ναυτιλίας ἀκλόνητος.

Ἀπορία: πῶς... εὐτυχεῖ σήμερα;

● Στις 15-7-73, στὴν αἴθουσα τοῦ ἐπιβατηγοῦ σταθμοῦ τοῦ ΟΛΠ, μὲ τὸ ἴδιο, περίπου, θέμα.

Ἀλλὰ, δὲν τὰ ἔλεγε, μόνο, καλά. Τὰ ἔγραφε κιόλας. Τέλη τοῦ '73 κυκλοφόρησε - μὲ δαπάνες τοῦ ΟΛΠ - ἓνα βιβλίον μὲ τίτλον: «Ἡ θεμελίωσις τῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν Ἑλλάδα».

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ: Λίγο πρὶν (Νοέμβριος '73), σὰν πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου ποὺ προαναφέρθηκε, ἔστειλε συγχαρητήριο τηλεγράφημα στὴ νέα χούντα.

Ὅταν «ἄλλαξε ἡ κατάσταση» (θυμάστε;) κάποιος ἀνώνυμος εἶχε τὴν ἀναίδεια νὰ καταγγεῖλει ὅλα τὰ παραπάνω στὸν ΟΛΠ! Διατάχθηκε, ἀμέσως, ἐξέτασις καὶ τὸ Δ.Σ. τοῦ ΟΛΠ, μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 336/20-4-76 τὸν... ἀπήλλαξε.

«Τὸ Δ.Σ. ἀποφαίνεται ὁμοψήφως - λέει ἡ ἀπόφασις - ἀπαλλάσσει τὸν εἰσηγητὴν Δημήτριον Μανιώτην, διότι δὲν ἐπέστη ὅτι δύναται νὰ θεμελιωθῇ παράπτωμα ἐκ τοῦ συνόλου τῶν στοιχείων τῆς ὑποθέσεως». (ΣΣ: ἀπὸ τὸ Δ.Σ. ἀπουσίαζε ὁ κ. Β. Βαργιάννης).

Ὑστερα ἀπ' αὐτὰ, δικαιολογημένα ὁ ἄνθρωπος κρίθηκε «προακτέος κατ' ἐκλογὴν» καὶ ὑποσχέλισε στὴν ἐπετηρίδα... 51 συναδέλφους του γιὰ νὰ γίνῃ τμηματάρχης. Λίγο ταλαιπωρήθηκε τόσο καιρὸς;

ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ - ΠΛΗΜΜΕΛΗΜΑΤΑ

«(...) Αὐτά, σὰν ἐλάχιστο δείγμα τιμῆς στὴ πενηντάχρονα μιᾷ ἐκλεκτῆς Δημοσίας Ὑπηρεσίας. Τῆς Ἀστυνομικῆς Διευθύνσεως Ἀθηνῶν. Μιᾷ Ὑπηρεσίας τῆς ὁποίας ἡ προσφορὰ πρὸς τὸν λαὸν μας καὶ τὴν Πατρίδα δὲν μπορεῖ νὰ χωρέσῃ στὸ χαρτὶ δλοκλήρου τοῦ κόσμου. Γιατὶ εἶναι προσφορὰ αἵματος, Χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ ἀνθρωπιάς».

(Ἀπὸ τὰ «Ἀστυνομικά Χρονικά» τοῦ Ἰανουαρίου - ἀφιέρωμα στὰ 50 χρόνια τῆς Ἀστυνομικῆς Διευθύνσεως Ἀθηνῶν).

Μιὰ ἀπὸ τὶς λιγοστὲς ἐκκρεμότητες μὲ τὴ δικτατορία, ρυθμίζεται τοῦτο τὸ μῆνα, μᾶλλον ὀριστικά: δικάζονται οἱ ὑπεύθυνοι τῆς Ἀστυνομίας καὶ τῆς Χωροφυλακῆς γιὰ τὰ βασανιστήρια ποὺ ἔγιναν μέχρι τὸ 1973 στὴν περιοχή τῆς πρωτεύουσας.

● 11 ἀστυνομικοὶ δικάζονται στὶς 17 τρ. στὸ Τριμελὲς Πλημμελειοδικεῖο Ἀθηνῶν.

● 5 ἀξιωματικοὶ Χωροφυλακῆς, δικάζονται 11 μέρες μετὰ, στὸ Τριμελὲς Ἐφετεῖο Ἀθηνῶν.

ΔΥΟ ΔΙΚΕΣ - Ο ΚΥΚΛΟΣ ΚΛΙΝΕΙ

ΣΥΜΦΩΝΑ μὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 358/76 παραπεμπτικὸ δούλευμα τοῦ Συμβουλίου Ἐφετῶν Ἀθηνῶν (Π. Πρινόπουλος, Στ. Παπαγγέλης, Β. Καραγιαννίδης) τὰ 16 αὐτὰ ἄτομα παραπέμπονται σὰν ὑπαίτιοι ἀξιοποιῶν πρᾶξεων,

«τελεσθεισῶν εἰς βάρος προσώπων ἐν-εκα τῆς ἀντιθέσεως καὶ δράσεώς των κατὰ τοῦ πραξικοπήματος τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967 καὶ τῆς ἐκ τούτου προ-ελθοῦσης καταστάσεως μέχρι τῆς 23ης Ἰουλίου 1974».

Ἡ ὑπόθεση ξεκίνησε, μέ... 150 μηνυ-θέντες, ἀλλὰ στὴν πορεία τῆς συρροκινώ-θηκε. Καὶ σήμερα, οἱ λίγοι τοὺς μη-νυτὲς πού... ἀπόμειναν, ἀντιμετωπίζουν με μεγάλο σκεπτικισμό τὶς δύο αὐτὲς δί-κες. Ποιὸ εἶναι τὸ «νόημά τους»:

Ἦδη, σύμφωνα μὲ πληροφορίες:

● Δικηγόροι τῆς ὑπόθεσης ἐτοιμάζουν μιὰ πρὸς-κόνφερανς γιὰ νὰ ἐνημερώσουν τὴν κοινὴ γνώμη πάνω στὸ (γενικότερο) θέμα τῆς τιμωρίας τῶν βασανιστῶν.

● Βουλευτὲς τῆς Ἀντιπολίτευσης, προ-τίθενται νὰ φέρουν στὴ Βουλὴ «τὸ ὅλον θέμα».

Τί σημαίνουν ὅλα αὐτά;

Ἡ ἱστορία ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν κυβερνη-τικὴ θέση πάνω στὸ θέμα: τὸ κράτος δὲν ἀνέλαβε τὴ δίωξη τῶν βασανιστῶν, ἀλλὰ τὴν ἄφησε στὰ χέρια τῶν θυμάτων. Ἡ ὑπόθεση πῆρε χαρακτήρα προσωπικὸ, οἱ δυσκολίες γιὰ τὴ συγκέντρωση τοῦ ἀπο-δεικτικοῦ ὕλικου μεγάλωσαν ἐπικίνδυνα καὶ σήμερα φτάσαμε στὸ σημεῖο νὰ κλεί-νει ὁ φάκελος τῶν βασανιστηρίων γιὰ

τὴν προπεύουσα - ἀπὸ πλευρᾶς Ἀστυ-νομίας καὶ Χωροφυλακῆς, μέ:

● Δυὸ δίκες ποὺ ἔγιναν:

1. Τοῦ Κακουργοδικείου Χαλκίδας (ἀπόφαση: 9-12-75) ὅπου ἀπὸ 14 κατη-γορούμενους γιὰ βασανιστήρια τοῦ τε-λευταίου χρόνου τῆς δικτατορίας:

- 6 ἀθωώθηκαν: Καραπαναγιώτης, Κα-νούσης, Γκάνος, Κανέλλος, Ζούζουλας, Κωτσάκης.

- 4 ἡ δίωξη ἔπαυσε ὀριστικά, λόγω ἐκ-προθέμου ὑποβολῆς μηνύσεως: Μπάμ-παλης, Σμαίλης, Κραββαρίτης, Τσικρι-πῆς.

- 4 καταδικαστήκανε: Μάλλιος (10 μῆ-νες πρὸς 150 δρχ. τὴν ἡμέρα), Γῶγος (5 μῆνες μὲ ἀναστολή), Παύλου καὶ Λου-κόπουλος (4 μῆνες μὲ ἀναστολή).

2. Τοῦ Κακουργοδικείου Πειραιῶς, ὅπου ὕστερα ἀπὸ ἀνάκληση τῆς μήνυσης τοῦ κυριότερου θύματος καὶ τὴ δήλωση τῶν 5 κατηγορουμένων ὅτι ἔγιναν βασ-ανιστήρια γιὰ τὰ ὁποῖα ἐκφράζουμε τὴ λύπη τους, καταδικάστηκε μόνο ὁ Σ. Κουβάς σὲ 5 μηνῶν φυλάκιση μὲ 3ετὴ ἀναστολή σὰν ἠθικὸς αὐταυργὸς σὲ βα-σανισμό...

● Δυὸ δίκες ποὺ θὰ γίνουν αὐτὸ τὸ μῆ-να.

1. Στὸ Τριμελὲς Πλημμελειοδικεῖο (18 τρ.) δικάζονται οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Ἀστυνομίας Ε.Ι. Μάλλιος, Π.Γ. Μπάμ-παλης, Ο.Χ. Σπανός, Β. Κ. Λάμπρου, Κ. Γ. Καραπαναγιώτης, Ι.Ν. Καλύβας, Β.Ε. Κραββαρίτης καὶ οἱ ἀστυφύλακες Α.Α. Βασιλακόπουλος, Δ.Γ. Γερνίσιος, Κ.Ι. Χρηστάκης καὶ Β.Χ. Καραθανάσης.

2. Στὸ Τριμελὲς Ἐφετεῖο Ἀθηνῶν (28 τρ.) οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Χωροφυλακῆς Ε.Γ. Καραμπάτσος, Ε.Δ. Τσαβάρας, Β.Σ. Φαβατάς, Μ.Γ. Μορογιάννης, καὶ Γ.Ν. Καραγιώργος.

Τὰ ἀδικήματα ποὺ κατηγοροῦνται εἶ-ναι πολλὰ - κυρίως οἱ πρῶτοι. Ὅλα, ὅμως, σὲ βαθμὸ πλημμελήματος - ἀκόμα καὶ ἡ περίπτωση τῆς Ἀναστασίας Μερ-

«Παύση τῆς ποινικῆς διώξεως σὲ ὕα-ρος τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ ἀντισυνταγματάρχη Ἀναστ. Παπακωνσταντίνου, τοῦ ὑπο-μοιράρχου Βασ. Μήτσου καὶ τοῦ ἀνθυ-πασπιστοῦ Βασ. Καραμήτσου ἀποφύ-οισε χθὲς τὸ Τριμελὲς Πλημμελειοδικεῖο Θεσσαλονίκης. Καὶ οἱ τρεῖς κατηγο-ροῦντο γιὰ βασανισμό τοῦ ἡθοποιοῦ Ἀντωνίου Γούλα. Τὸ δικαστήριό δέ-χθηκε ἐνστάση τοῦ συνηγόρου τῶν κα-τηγορουμένων, ὁ ὁποῖος ὑποστήριξε ὅτι τὸ ἀδίκημα ἔχει παραγραφῆ. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι, πρῶταφα τὸ Τριμελὲς Ἐφετεῖο ἀπέρριψε παρόμοια ἐνστάση τῆς ὑπερασπίσεως κατηγορουμένων γιὰ ἄλλη ὑπόθεση βασανιστηρίων. («Νέα», 11.3.76).

«Φίλε Ἀντώνη,

Ἀργησα τόσο πολὺ νὰ σοῦ γράψω, περιμένοντας νὰ δῶ τὴν ἐξέλιξη αὐτῆς τῆς ἱστορίας μὲ τὴν παραγραφῆ. Ἦσονται ὁ πρῶτος, ἀλλὰ ἀκολουθῆσαν κι ἄλλοι -

Γράμμα σὲ φίλο ἡθοποιὸ

στὸ τελευταῖο δούλευμα γιὰ τὰ βασαν-ιστήρια τῆς Ἀθῆνας ὑπάρχουν 39 ἀνάλο-γες περιπτώσεις! Σοῦ θυμίζω ὅτι ἀνάμεσά τους εἶναι ὁ Κιάος, ὁ Κωσταράκος, ὁ Βουλέλης, ὁ Μανωλάκος, ὁ Δαρειώτης, ὁ Λοΐσιος, ὁ Λουκάς, ὁ Κλωνιζάκης, ὁ Κο-τανίδης, ὁ Στάγκος, ὁ Μπίστης, ὁ Καρα-πιτέρης, ὁ Τσιλογλου, ὁ Σαγιᾶς, ὁ Μανι-ός, ὁ Κοροδέσης, ἡ Γεραλῆ, ὁ Γιούργος, ὁ Κλαυδιανός, ὁ Μαργαρίτης...

Σοῦ γράφω, λοιπόν, σήμερα, γιὰ νὰ σοῦ ἐκφράσω τὴν προσωπικὴ μου ἀποψη στὴν ὑπόθεσή σου: Πιστεύω ὅτι δὲν πρέπει νὰ στενοχωριέσαι ποὺ δὲν δικάστηκαν οἱ βα-σανιστὲς σου. Ἡ ὑποβολὴ τῆς μηνύσεώς σου... μιὰ μέρα μετὰ τὴν ἐκποινὴ (!) τῆς

σχετικῆς προθεσμίας (θὰ σκέφθηκες κι ἐσὺ πολὺ ἂν ἔπρεπε νὰ καταφύγεις ἢ ὄχι στὴν δικαιοσύνη - κάτω ἀπὸ τὶς συγκεκριμένες συνθήκες - γιὰ τέτοια θέματα), ποὺ στή-θηκε αἰτία τῆς «παραγραφῆς», σὲ γλίτωσε, νομίζω, ἀπὸ ταλαιπωρίες, ψυχικὲς δοκι-μασίες καί, ἴσως, πικρίες - γιὰ νὰ χρησι-μοποιήσω τὴν πιὸ ἥπια ἐκφραση...

Θὰ μπορούσες π.χ. ν' ἀκούσεις τὸν πρό-εδρο τοῦ δικαστηρίου νὰ λέει, στοὺς βα-σανιστὲς σου:

● «Εἶπατε ἀθῶοι», ὅπως κατ' ἐπανά-ληψη ἔχει γίνει - καὶ πρῶταφα στὴ Θεσ-σαλονίκη (28/2) - ἄσχετα ἂν μεταξὺ τῶν ἀθωωθέντων ἦταν καὶ καταδικασμένοι, πιὸ παλιά, γιὰ βασανιστήρια (Καραμῆ-

τικά, χαρακτηρίστηκε σαν «βαρεία μη σκοπούμενη (και ούχι σκοπούμενη) πράξις σωματικής βλάβης». Έτσι, γλίτωσαν τὸ Κακουργοδικεῖο οἱ Μάλλιος, Μπάμπης, Σπανός πὺν δικάζονται γι' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, πὺν εἶναι ἴσως ἡ πιὸ χαρακτηριστική:

● Ἡ Ἀναστασία Μερτίκα μῆνυσε τοὺς παραπάνω γιὰ ἀμβλωση: πιάστηκε ἔγκυος 3 μηνῶν, βασανίστηκε ἀπάνθρωπα καὶ τελικὰ ὑπέστη ἀμβλωση στὸ μαιευτήριον «Ἀλεξάνδρα», ὅπου ὅταν ἄρχισε ἡ αἰμορραγία μεταφέρθηκε ἀπὸ τὴν Ἀσφάλεια. Μιὰ ἑβδομάδα μετὰ τὴν ξαναπῆγαν στὴν Ἀσφάλεια, ὅπου συνέχισαν τὰ βασανιστήρια. Ἡ παθοῦσα θεβαιώνει ὅτι ὄχι μόνο εἶπε στοὺς βασανιστές της ὅτι εἶναι ἔγκυος ἀλλὰ τοὺς ἔδειξε καὶ μικροβιολογικὴ εξέταση πὺν εἶχε μαζί της. Ἐκεῖνοι ἀρνοῦνται ὅτι γνῶριζαν τὴν κατάστασή της. Κατὰ τὸ βούλευμα, «δὲν» προκύπτει ἀποχρόνις, ὅτι ἡ παθοῦσα ἐγνῶριζε ὅτι ἦτο ἔγκυος καὶ μάλιστα ἀνεκοίνωσε τὴν ἐγκυμοσύνην εἰς τοὺς κατηγορουμένους καὶ ὅτι ἐπέδειξε τότε εἰς αὐτοὺς ἱατρικὴν μικροβιολογικὴν εξέτασιν». Ἐτσι δὲν ὑπάρχει ἀμβλωση...

Γιὰ τὰ βασανιστήρια-πλημμελήματα τῶν δικάζομένων ὁ νόμος προβλέπει ποινὴς μέχρι 10 χρόνια.

Συγκεκριμένα, οἱ κατηγορίες τῶν ἀστυνομικῶν εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Ε. ΜΑΛΛΙΟΣ: Βαρεῖα σωματικὴ βλάβη (2 περιπτώσεις) ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (13) κατὰχρησι ἐξουσίας (17) ἀπειλή (2) – ὅλα κατ' ἐξακολούθησι – ἐξύβρισι (1) καὶ ἱθικὴ αὐτοσυργία σὲ ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (1).
2. Π. ΜΠΑΜΠΑΛΗΣ: Βαρεῖα σωματικὴ βλάβη (1), ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (17) κατὰχρησι ἐξουσίας (20), ἀπειλή (3) – ὅλα κατ' ἐξακολούθησι – ἐξύβρισι (1) καὶ ἱθικὴ αὐτοσυργία σὲ ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (1).
3. ΟΔ. ΣΠΑΝΟΣ: Βαρεῖα σωματικὴ

Ἡ Πτερωτὴ ὁμάς τοῦ Τμήματος Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν. Ὑπαστυνόμος (Ἀπὸ τὰ «Ἀστυνομικὰ Χρονικά» – ἀφιέρωμα στὰ 50 χρόνια τῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν, Ἰανουάριος, '76).

βλάβη (1) ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (3), κατὰχρησι ἐξουσίας (3) – κατ' ἐξακολούθησι ὅλα.

4. Β. ΛΑΜΠΡΟΥ: Βαρεῖα σωματικὴ βλάβη (1), ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (3), κατὰχρησι ἐξουσίας, (4) – κατ' ἐξακολούθησι ὅλα.

5. Κ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΑΓΙΩΤΗΣ: Ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (9) καὶ κατὰχρησι ἐξουσίας (9) κατ' ἐξακολούθησι.

6. Ι. ΚΑΛΥΒΑΣ: Ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (7) καὶ κατὰχρησι ἐξουσίας (8) κατ' ἐξακολούθησι.

7. Β. ΚΡΑΒΒΑΡΙΤΗΣ: Ἐπικίνδυνες σωματικὲς βλάβες (9) κατὰχρησι ἐξουσίας (10) κατ' ἐξακολούθησι, καὶ ἱθικὴ αὐτοσυργία σὲ ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (1).

8. Α. ΒΑΣΙΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ: Ἐπικίνδυνες σωματικὲς βλάβες κατ' ἐξακολούθησι (1) καὶ ἐξύβρισι (1).

9. Δ. ΓΕΡΑΝΙΟΣ: Ἀπλή συνέργεια σὲ

ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη κατὰ συρροή (3).

10. Κ. ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ: Ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη κατ' ἐξακολούθησι (2).

11. ΒΛ. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ: Ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη κατ' ἐξακολούθησι (3).

Καὶ τῶν ἀξιοματικῶν Χειροφυλακῆς:

1. Κ. ΚΑΡΑΜΠΑΤΣΟΣ: Κατὰχρησι ἐξουσίας κατ' ἐξακολούθησι (4).

2. Ξ. ΤΖΑΒΑΡΑΣ: Ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (1) καὶ κατὰχρησι ἐξουσίας (1) κατ' ἐξακολούθησι.

3. Β. ΦΑΒΑΤΑΣ: Ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (10), κατὰχρησι ἐξουσίας (16) καὶ ἱθικὴ αὐτοσυργία σὲ ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (3) κατ' ἐξακολούθησι.

4. Μ. ΜΟΡΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (5) καὶ κατὰχρησι ἐξουσίας κατ' ἐξακολούθησι.

5. Γ. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΟΣ: Ἐπικίνδυνη σωματικὴ βλάβη (3) καὶ κατὰχρησι ἐξουσίας (3) κατ' ἐξακολούθησι.

τσος κ.λπ.), ἢ

● «Κύριε Τάδε, τὸ δικαστήριον σᾶς εὐχεται καλύτερη τύχη στὸ Ἐφετεῖον», ὅπως εἶπε στὸν βασανιστὴ Τσιούτσια, σὺς 12/3, ὁ κ. Ι. Γιαγτζόγλου, πρόεδρος τοῦ Τριμελοῦς Πλημμελειοδικείου Θεσσαλονίκης – ὁ ἴδιος πὺν διέταξε τὴν παύση τῆς διώξεως γιὰ τοὺς βασανιστές σου! (Ὅπως ξέρετε, ὁ Τσιούτσιας ἔχει ἤδη καταδικασθῆ γιὰ βασανιστήρια, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον δέχτηκε τὸ ἐλαφρυντικὸ τοῦ... προτέρου ἐντίμου δίου), ἢ

● «Νὰ ἀφεθοῦν καὶ οἱ ἀστυνομικοὶ νὰ ἐπιστρέψουν ἡσυχὰ εἰς τὰς ἐστίας των, διότι καὶ οὗτοι πολλὰ ὑπέστησαν κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνωμαλίας», ὅπως πρότεινε (13/2) ὁ εἰσαγγελεὺς τοῦ Τριμελοῦς Ἐφετείου Πατρῶν γιὰ δυὸ ἀστυνομικοὺς πὺν τελικὰ ἀθωώθηκαν γιὰ τὰ βασανιστήρια τῆς συγκεκριμένης ὑπόθεσης, ἀλλὰ λίγες μέρες μετὰ καταδικαστήκανε πάλι γιὰ βα-

σανιστήρια! ἢ

● «Ἄν ἔκαναν κάποιο λάθος, δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶτε ὅτι ὅλοι μπορεῖ νὰ κάνουμε λάθος, σὲ κάποια στιγμή», ὅπως εἶπε σὲ δίκην βασανιστῶν τῆς Θεσσαλονίκης (17/2) ὁ εἰσαγγελεὺς, ἐξηγώντας ὅτι «εἶναι ἐντιμοὶ (ΣΣ: οἱ συγκεκριμένοι βασανιστές) ἀξιωματικοί, ἀφοσιωμένοι στὸ καθήκον τους» – καὶ ἄλλωστε «ἡ κατάσταση ἐκεῖνη (ΣΣ: ἡ δικτατορία) ἐπεκράτησε ἀνωμάλως καὶ συνεπῶς θὰ ἔπρεπε ἀνωμάλως νὰ διατηρηθῇ στὴν ἐξουσία».

Στάθηνκα, ὅπως βλέπετε, σὲ μερικὰ περιστατικά, μιὰς συγκεκριμένης (μικρῆς) χρονικῆς περιόδου – καὶ ὄχι ὅλα! – καὶ πρέπει μᾶλλον νὰ σ' εἰπῶ, ἂν δὲν εἶχες ἤδη καταλάβει, ὅτι τελικὰ εἶσαι τυχρός, πὺν ἡ ὑπόθεσή σου δὲν ἔφτασε – τοῦτο τὸν καιρὸ – στὸ ἀκροατήριον...

Θὰ ρωτήσεις, βέβαια, μὲ τὸ δίκιο σου: Καὶ τώρα – ἀπὸ δῶ καὶ πέρα δηλαδὴ – τί

γίνεται; Τίποτα... Ἡ πρόσφατη ἱστορία αὐτοῦ τοῦ τόπου πολλὰ μᾶς ἔχει διδάξει, ὅτι ἡ ἀτιμωρησία δοσιλόγων, συνεργατῶν τῶν κατακτητῶν, δικτατόρων κ.λπ. εἶναι σχεδὸν κατὰ κανόνα δεδομένη. Ὑπάρχει, μ' ἄλλα λόγια, ἓνα παρελθὸν πὺν καθόλου δὲν ἐγγυάται γιὰ τὸ μέλλον. Βέβαια, τελικά, τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθεῖ. Νέος, ἄλλωστε, εἶσαι, ἔχεις καιρὸ μπροστὰ σου. Καί... μνήμη! Γιατὶ χρειάζεται – τοῦτη τὴ φορά! – μνήμη γεωρ. Ἀντώνη! Σὲ τελευταία ἀνάλυση, σὲ μιὰ ἐποχὴ πὺν τόσοι πολλοὶ μᾶς λένε, καθαρὰ ἢ ἔμμεσα, πὺς πρέπει νὰ «ξεχάσουμε τὴ δικτατορία», δὲν εἶναι μικρὸ πράγμα νὰ ἔχεις μιὰ συγκεκριμένη προσωπικὴ – πέρα ἀπὸ τὸ γενικὸ θέμα – ἐκκρεμότητα μαζί της! Τί λές;

Φιλικὰ
Κ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ.

Πρόκειται για τις υποθέσεις 55 μόνο μινυτέν. Τα ονόματά τους:

● Για τους αστυνομικούς: Κίττυ Αρσένι, Αναστασία Τσίγκα, Χ. Πρωτοπαπιάς, Κ. Κάππος, Α. Πολίτης, Ι. Σταράκης, Φ. Προβάτης, Ε. Παυλόπουλος, Ι. Νικολόπουλος, Αλ. Αθανασίου, Α. Σταθάτος, Μαρία Καλλέργη, Α. Φραγκιάς, Α. Ντάκος, Α. Σταθάτος, Ασπα Παπαθανασοπούλου, Αμαλία Φλέμινγκ, Ε. Κακαριάρης, Γ. Μέριγκας, Α. Αρχάκης, Δήμητρα Γεωργίου, Σοφ. Αναστασιάδης, Πόπη Τζεμπέλικου, Χρ. Ρεχλείτης, Γ. Σπυλιότις, Κ. Σεφέρης, Στ. Παπάς, Β. Δαμίλος, Δ. Κοσταράκος, Ι. Ρέγκας, Αρ. Θεοδωρίδης, Θ. Πάκος, Μ. Σκλαβούνης, Ι. Σμπόκος, Α. Καλουδιώτης, Π. Βλάσις, Γ. Κατσάρος, Ι. Τόλιος και ο αξέχαστος Αλέξανδρος Παναγούλης.

● Για τους αξιωματικούς χωροφυλακής: Δ. Καράγιωργας, Αλ. Μαγκάκης, Χρ. Ροκόυλλος, Π. Δούμας, Έλενη Δούμα, Θ. Παπαμάργαρης, Ι. Μαμαλάκης, Σ. Πανταζόπουλος, Ι. Βασιλείου, Μαρία Αγγελάκη – Καούνι, Ι. Καούνις, Μπ. Γεωργούλας, Φ. Κούτσικας, Στ. Παντελάκης, Λ. Γιαννακόπουλος, Δ. Κοτσάκης, Χ. Πρωτοπαπιάς, Ι. Σταράκης, Ν. Κωνσταντόπουλος.

Κανέναν άλλος, για κανένα άλλο αδί κιμα...

Όπου είναι γνωστό, μιά από τις βασικές αιτίες που πολλοί από τους μινυτιέντες γλίτωσαν τη δίκη, είναι η αμνηστία που γύρω από την ήμερομηνία λήξης της προθεσμίας υποβολής μινυτέν: είναι 17-4-75, όπως δέχεται το δούλευμα (κι έχουν δεχτεί και δικαστές στο ακροατήριο) η 18-4, όπως υποστηρίζουν οι μινυτές – κι έχουν δεχτεί άλλοι δικαστές στο ακροατήριο.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση 39 μινυτέσες(!) χαρακτηρίστηκαν – για το λόγο αυτό – εκπρόθεσμες και αρκετοί γλίτωσαν την παραπομπή, ενώ «απαρτίθηκε» ένα μεγάλο μέρος των κατηγοριών από τους ήδη, δικασμένους.

Αυτοί, οι τελευταίοι, αντιμετωπίζουν διάφορες ποινές – από μερικούς μήνες μέχρι 10 χρόνια στην πιο βαρεία περίπτωση.

Ας πάρουμε σαν παράδειγμα τον πρώτο κατηγορούμενο Ε. Μάλλιο. Δικάζεται για τα αδικήματα που προαναγγέθηκαν και που επισύρουν ποινές:

● Τα τέσσερα, (βαρεία και επικίνδυνη σωματική βλάβη, κατάχρηση εξουσίας, ήθελική αυτουργία σε επικίνδυνη σωματική βλάβη) από 5 χρόνια το καθένα.

● Τα άλλα δύο (απειλή και εξύβριση) ένα χρόνο ή χρηματική ποινή.

Σύμφωνα με το νόμο, η συνολική ποινή δεν μπορεί να ξεπερνά τα 10 χρόνια, και η μικρότερη (συνολικά, πάντα) μπορεί να είναι δύο χρόνια κι ένας μήνας, χωρίς την αναγκαστική ελαφυντική κ.λπ.

Αυτά, θεωρητικά κι εφ' όσον δεν έχουμε ομαδικές απελαγές όπως π.χ. στο Κακουργοδικείο Χαλκίδας.

Θα πρέπει να θυμίσουμε εδώ ότι το παρελθόν που μέχρι τώρα υπάρχει, από πλευράς δικών, για τους αστυνομικούς (δίκες Χαλκίδας και Πειραιά: είναι τελείως διαφορετικό από αυτό των στρατιωτικών «συναδέλφων τους» στα βασανιστήρια: σε δυο δίκες, οι βασανιστές της ΕΣΑ κ.λπ. καταδικάστηκαν σε ποινές αρκετά ψηλές, που μειώθηκαν λίγο στο αναθεωρητικό. Π.χ. ο Χατζηζήσις από 30 χρόνια έπεσε στα 22, ο Θεοφιλογιαννάκος από 27 στα 21, ο Σπανός από 25 στα 17, ο Τσάλας από 19 στα 16, ο Αγγελής από 8 στα 6 κ.λπ. Το αντίθετο συνέβη στην περίπτωση των βασανιστών της «Έλλης», όπου το Αναθεωρητικό Ναυτοδικείο εκμνηδένισε τις προποδικές ποινές: υποναύαρχος Ευαγγελόπουλος από 8 χρ. 1 χρόνο με 3ετή αναστολή, πλοίαρχος Καμαρινέας από 7 χρόνια, σε 10 μήνες με 3ετή αναστολή, πλοίαρχος Κιοσές από 8 χρόνια σε 2 χρόνια κ.λπ.

Η δίκη, όμως, των βασανιστών της Αστονομίας παρουσιάζει και από μία άλλη πλευρά ενδιαφέρον: περιπτώσεις βασανιστηρίων στην Γενική Ασφάλεια της οδού Μπουμπουλίνης, καταγγέλλθηκαν με συγκεκριμένα στοιχεία στο Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο και αποκάλεσε (1968) την αποπομπή της χουντικής Έλλάδας.

Το Σ.Ε. ερεύνησε 28 περιπτώσεις βασανισμών, από τις οποίες θεώρησε:

● Απόλυτα αποδεδειγμένες, έντεκα: των Ν. Βαρδίκου, Π. Βλάσι, Ι. Λεονίδα, Κίττυς Αρσένι, Αναστασίας Τσίγκα, Α. Λεντάκη, Π. Κοροβέση, Ελ. Βερυβάκη, Δ. Λιβανού, Κ. Μελέτι, και Γ. Παγκοπούλου.

● Με ισχυρές ενδείξεις, δέκα επτά: των Ν. Κιάου, Α. Αμπατιέλου, Μαρίας Καλλέργη, Ι. Πετρόπουλου, Β. Καραοσιμάν, Π. Μαρκετάκη, Γ. Γεωτοπούλου, Κ. Παπαγιαννάκη, Γεο. Νοταρά, Ελ. Τσίλογλου, Στ. Νέστορα, Κ. Πύρρα, Γ. Σπιλιάνου, Α. Ντάκος, Άννας Παπανόλα, Π. Γαβιλά και του Αλέξανδρου Παναγούλη.

Το αποδεικτικό – για την αποπομπή μιας χώρας από το Συμβούλιο της Ευρώπης – υλικό αυτό, δεν αξιοποιήθηκε (διελαβή: αγνοήθηκε τελείως) από κανέναν «αρμόδιο». Αντίθετα, με την μορφή που πήρε η δίωξη των βασανιστών, αρκετά από τα παραπάνω «θύματα» τους δεν θα φθάσουν ούτε μέχρι το δικαστήριο...

Οι άθικτοι μηχανισμοί της βίας, το ητάσιμο της υπόθεσης σε... προσωπική αντίδικία, το σιμερινό (γενικότερο) κλίμα – τρία χρόνια μετά την «αλλαγή του Ιουλίου», όλα αυτά, οδηγούν αρκετούς από αυτούς που – με όχημα λίγο περισσεύει – προσέφυγαν στη δικαιοσύνη και (τυχεροί ή άτυχοι, άραγε: δικαιούνται τελικά, να γτάσουν ως το ακροατήριο, να βλέπουν με σκεπτικισμό, καθώς προαναγγέθηκε, τις δίκες αυτού του μ'να.

Ελευθέρου οι βασανιστές (δεν υπάρχει σήμερα η υλικός-από αστυνομικός-βασανιστής, αν δεν κάνουμε λάθος: έτοιμοι να ρίξουν (πάλι! λάσπη, περιμένουν

Με το ίδιο δούλευμα ΔΕΝ παραπέμπονται για διάφορους λόγους (παραγραφή, εκπρόθεσμη άσκηση μηνύσεως, έλλειψη «επαρκών στοιχείων» κ.ά.):

● 8 αστυνομικοί: Ν. Δασκαλόπουλος, Κ. Σμαίλης, Έ. Γιαννικόπουλος, Δ. Λουκόπουλος, Γ. Ντσαφέρης, Χ. Παύλου, Π. Κανούσης, Κ. Τσικριλής, Κ. Κοντογεωργάκος.

● 3 αξιωματικοί Χωροφυλακής: Π. Μανροειδής, Κ. Κλωνάρης, Άθ. Χρυσικιώτης. 'Ανάμεσα στ' άλλα, το δούλευμα:

● Χαρακτηρίζει σαν «τελευταίον τροχόν της άμάξης» για τα όσα συνέβαιναν, τότε, στη Γεν. Ασφάλεια, τον Γιαννικόπουλο (που κατηγορείτο από 7 μινυτές) και τον Σμαίλη (δύο).

● Θεωρεί ότι «δεν έχουν επιδείξει σκληρότητα, οι Ντσαφέρης, Λουκόπουλος, Παύλου, Κοντογεωργάκος. (Υπόμνηση: Λουκόπουλος και Παύλου έχουν καταδικασθεί σε 4 μηνών φυλάκιση ο καθένας, στο Κακουργοδικείο Χαλκίδας!...)

● Αναφέρεται κατ' επανάληψη στον τρόπο με τον οποίο γίνεται το μαρτύριο της φάλαγγας και στη σχέση του με την κατάθεση του θύματος. Π.χ. στην περίπτωση Γιαννικόπουλου, αναφέρει ότι «είναι φυσικόν τινές των παθόντων κατά των ομαδικών υπό βασανιστών ξυλοδαρμών των και ιδία κατά το μαρτύριον της φάλαγγας, περιερχόμενοι εις ήμιλιποθυμικήν κατάστασιν να συγχέουν εν πολλοίς τα πρόσωπα και να υπερβάλλουν ούτω τα γενόμενα άνειγνώντως».

Έτσι, η φιλόλογος Δήμητρα Γεωργίου, «προδίδως, εις την ήμιλιποθυμικήν κατάστασιν, εις ήν περιείλθεν συνεπεία του βασανισμού, συγχέει τον κατηγορούμενον Παύλου ως και τον Γιαννικόπουλον με άλλους εκ των πολλών βασανιστών», γιατί «ο τρόπος με τον οποίον εγίνετο το μαρτύριον της φάλαγγας (...) μάλλον αποκλείει να είχε σαφή αντίληψιν ή παθούσα περί της ακριβούς ταυτότητος των βοηθών του Μπάμπαλη εις την εκτέλεσιν της «φάλαγγας». (Ξέρετε τί λέει – κατά το δούλευμα πάντα – για το μαρτύριο της ή Γεωργίου; Ότι «(...) ο Μπάμπαλης την υπέβαλεν εις το μαρτύριον της «φάλαγγας» και εν συνεχεία ότι την «έκτύπησε με βουρδουλα από τη μέση και κάτω», ο δε Καραπαναγιώτης ότι την έχαστούκεισεν επανειλημμένως, διά δέ τους Παύλου και Γιαννικόπουλον ότι έβοήθησαν τον Μπάμπαλη κατά την εκτέλεσιν του μαρτυρίου της «φάλαγγας» πατώντας τα γόνατά της, και ότι ο Παύλου της τραβούσε τα μαλλιά»!)

Έτσι, ο δημοσιογράφος Γ. Μέριγκας, «συγχέει μάλλον με άλλους άγνωστους εκ των πολλών βασανιστών, τόσο τον Γιαννικόπουλον όσο και τον Λουκόπουλον». Αιτία ή ίδια: «ο τρόπος καθ' όν εγίνετο το μαρτύριον της «φάλαγγας» αποκλείει μάλλον όπως «ο παθών έχει σαφή αντίληψιν της ταυτότητος των περίξ αυτού προσώπων (πλην του πρωταγωνιστήσαντος εις το μαρτύριον)».

Έτσι, ο μηχανικός Άνδρέας Φραγκιάς «συγχέει προς άλλον άγνωστον πρόσωπον βασανιστού, τον κατηγορούμενον Ντσαφέρην».

Και πάλι λέγοντας...

(Προσοχή: Οι παραπάνω ΔΕΝ είναι βασανιστές. 'Αν αναφερθείτε σ' αυτούς έγγραφα ή προφορικά, μὴν τὸ ξεχνάτε. ΔΕΝ είναι βασανιστές...)

τις δίκες τούτες μάλλον αισιόδοξα.

Ποιός μπορεί να πει το ίδιο για την άλλη πλευρά, για το σύνολο των ελεύθερων ανθρώπων που δεν θέλουν να ξαναζήσουν τον εγκέφαλο μιας δικτατορίας;

Τόπαμε και στην αρχή: τί «νόμιμα» έχουν, αυτές οι δίκες σήμερα; Ή τριχρονι, εμπειρία της μεταπολίτευσης δεν αφήνει περιθώρια για αυταπάτες...

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ανάμεσα στα ονόματα των δικαζομένων αστυνομικών δεν υπάρχει ένα: του Ν. Γουρνιά, υπευθύνου του τμήματος τύπου επί χούντας, και σήμερα επικεφαλής της Διευθύνσεως πληροφοριών της Γεν. Ασφάλειας – στη θέση του Μάλιου, δηλαδή. Ο Γουρνιάς δεν μινύθηκε για βασανιστήρια. Και κανένας, βέβαια, δεν του ζήτησε το λόγο, γιατί λ.χ.:

● Πήγε μάρτυρας στο συμβούλιο Ευ-

ΑΝΑΜΕΣΑ στα θύματα των αστυνομικών – βασανιστών ήταν κι ο Άλέξανδρος Παναγιούλης. Το βούλευμα, αναφέρει ότι ο Μάλιος και ο Μπάμπαλης, «υπέβαλον από κοινού εις βασάνους τον Άλ. Παναγιούλην, ον εκτύπουν διά των γρόνθων αυτών και αστυνομικής ράβδου εις το σώμα, ελάττισαν αυτόν εις τα γεννητικά όργανα και υπέβαλον τούτον εις το μαρτύριον της «γάλαγγος» μέχρι λιποθυμίας, εισήγαγον εις την ουρήθραν αυτού βελόνην και έκαιαν το ένα άκρον ταύτης και δι' αναμμένου σιγαρέττου προξένισαν εγκαύματα εις διάφορα μέρη του σώματός του».

ρώπης.

● Κυνιγόυσε στα παρισινά ξενοδοχεία, με τό πιστόλι στο χέρι τους Μελέτη και Μαρκετάκι που από μάρτυρες υπέρ της χούντας στο Σ.Ε. έγιναν – αφού

τόσκασαν από τ'ν χουντική αποστολή – κατηγοροι της δικτατορίας.

● Κατέθεσε, σαν μάρτυρας κατηγορίας σε πολλές δίκες αντιστασιακών. (Ειδικότητά του μάλιστα ήταν ο Α.Ν. 509 και η εφαρμογή του σε «πάσης πολιτικής αποχορήσεως» πολίτες. Γι αυτό τόν έλεγαν «ο θεωρητικός του 509»!

Αυτό, του επέτρεψε να παραμείνει στο Σώμα, να προαχθεί (από πλευράς Πέσσεως) και φυσικά να υπερασπισθεί τους «λευκούς» (δική του ή απόδοση του όρου στον Γκόκα: συναδέλφους του) στην δίκη της Χαλκίδας. Ίσως είναι και σ' αυτή τη δίκη – δικό του άνθρωποι δικάζονται... Μπορεί να μιν έπεισε τους δικαστές του Συμβουλίου της Εφείπης τότε, δεν τά είπε όμως κι άσχημα (άν κρίνει γενικότερα κανείς το πράγμα) στη Χαλκίδα, τί ρα... Βλέπετε, δεν υπάρχει και 509 πιά...

ΜΕ ΤΟ ιδιαίτερα επίκαιρο και ένδιαφέρον θέμα «το Δίκαιον της θαλάσσης», αρχίζει από τη Δευτέρα, 6 τρ., στη Θεσσαλονίκη, ένα διεθνές συνέδριο υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και Έπιστημών. Στην Οργανωτική του Επιτροπή, συμμετέχουν: Ο Εισαγγελέας Έφετών κ. Α. Παπακαρυάς, ο διευθυντής διπλωματικών υποθέσεων του Υπουργείου Έξωτερικών κ. Ν. Μπότσαρης, οι καθηγητές του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ.κ. Δ. Κωνσταντόπουλος και Κ. Βουγιούκας, οι ανώτεροι υπάλληλοι του Υπουργείου Πολιτισμού και Έπιστημών κ.κ. Α. Λιναράς και Α. Βαμβαρίγος κ.ά.

● Ανάμεσα στους όμιλητές είναι και ο Γερμανός κόμης, καθηγητής και στρατηγός Freiherr Friedrich von der Heydte. Ένας φασίστας!

ΜΕΡΙΚΑ στοιχεία από το παρελθόν του, βγήκαν στη δημοσιότητα, όταν πριν από χρόνια προσκλήθηκε να μιλήσει στην Έλβετία, από τον Έλβετικό Σύνδεσμο Άξιωματικών (Φεβρουάριος, 1966). Ξεσηκώθηκε σάλος και τελικά ή

γερμανική έφημερίδα «Rheinischer Merkur» και στη φιλελεύθερη έλβετική «Weltwoche», δημοσιεύτηκαν μερικές «λεπτομέρειες» από τη ζωή του κόμμη, που ήδη είχε δημοσιεύσει το περιοδικό «Σπήγκελ» το 1962: «έισοδος στο Έθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα Γερμανίας 1933, συμμετοχή στα SA» και άλλα όπως λ.χ.

«ο ίδιος ασφαλώς Freiherr von der Heydte είχε απαιτήσει το 1935 να αναρτηθεί το έθνικοσοσιαλιστικό περιοδικό «Το Μαύρο Σώμα» στον καθολικό φοιτητικό ξενώνα της πόλης Münster και απείλησε τον αρμόδιο πανεπιστημιακό παράγοντα πως θα ενημέρωνε τα Ές Ές σε περίπτωση άνυπακοής. Και το φθινόπωρο 1944 τέλειωνε μια ήμερήσια διαταγή του με την ακόλουθη πρόταση: Κι αν όλα συντρίβουν και τα κύματα καταπνίξουν το λαό μας, εντούτοις ένας άλεξιπτωτιστής της μονάδας μου θ' αντισταθεί στη μοίρα και θα κρατήσει ψηλά πάνω απ' τα κύματα τη σημαία που πάνω της θα λάμπει η λέξη: Μεγάλη Γερμανία (Grossdeutschland)...».

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ von der Heydte στη

συμφέρων ή ενημέρωση της κοινής γνώμης για την προσωπικότητα του υποψήφιου όμιλητή, κατά τη γνώμη του υπήρχε μάλιστα υποχρέωση να υποδειχτεί το ναζιστικό παρελθόν... Μόνο ένας από τους παρόντες παρατήρησε ότι με το «μαύρο δηλητηριώδες βέλος» προσβάλλεται ή τιμή, εξαιτίας του επιθέτου «δηλητηριώδες»: Με την έκφραση αυτή γίνεται επίθεση στο πρόσωπο του μινυτή, και όποιος παρουσιάζεται σαν «δηλητηριώδης» θεωρείται απόλυτα διεφθαρμένος. Σ' αυτά ανταπάντησε ο πρόεδρος του Έφετείου ότι «πολιτικά μαύρος» σημαίνει γι' αυτόν το ίδιο με «δηλητηριώδης»! Μ' αυτό τον πλεονασμό ήθελε άπλως ο συγγραφέας του άρθρου να συμπυκνώσει τις κατηγορίες ενάντια στο Γερμανό στρατηγό... Μιλώντας στο σχετικό άρθρο για το μαύρο παρελθόν του von der Heydte... άπλως στηλίτευε μια ανθρώπινη αδυναμία».

● Ο δόκτωρ Bigler άθωώθηκε.

ΣΗΜΕΡΑ, το «μαύρο δηλητηριώδες βέλος» έρχεται – με κρατικά έξοδα – να μιλήσει «περί Δικαίου» στην Έλλά-

Ένα «μαύρο δηλητηριώδες βέλος»

μετάβασή του μταιώθηκε.

ΓΡΑΦΤΗΚΑΝ τότε πολλά στον έλβετικό τύπο, κι ο Γερμανός καθηγητής – διοικητής μονάδας άλεξιπτωτιστών στον πόλεμο – μίνυσε τον άρχισυντάκτη της έφημερίδας «Weltwoche» δόκτορα Bigler, επειδή σε άρθρο του τον χαρακτήρισε... «μαύρο δηλητηριώδες βέλος»!

ΣΤΟΥΣ δημόσιους διαξιφισμούς που ακολούθησαν ανάμεσα στην άκροδεξιά

μίνυσή του δεν άμφισβήτησε την αντικειμενικότητα των παραπάνω στοιχείων. Θεώρησε όμως προσβολή της τιμής του τον χαρακτηρισμό «μαύρο δηλητηριώδες βέλος». Ακολούθησε άπόφαση πρωτοβάθμιου έλβετικού δικαστηρίου που διακαίωσε τον κόμη. Η «Neue Zürcher Zeitung» (12.3.1970) γράφει ότι:

«ο πρόεδρος του έφετείου υποστήριξε την αντίθετη άποψη: άφορούσε το κοινό

δα!... Στην Έλβετία, το 1966, κάποιος Σύνδεσμος Άξιωματικών που έκανε το λάθος να τον καλέσει, τελικά δεν τον δέχτηκε. Σε μάς εδώ τί γίνεται; Ποιός τον καλέσει; Άγνοούσαν (Σύγκλητος Α.Π.Θ., Υπουργείο κ.λπ.) το παρελθόν του; Δεν μάς φτάνουν οί... ντόπιοι φασίστες; Και τελικά: τί θα γίνει ΤΩΡΑ που ξέρουμε περί τίνος πρόκειται; Το έλβετικό παράδειγμα είναι ή πιό άπλη λύση...

Τὰλ 'Ελ Ζάαταρ:

Τῆς Σάλουα 'Αμάντ

ἡ
πτώση του –
δῆμα
πρὸς
τὴ νίκη...

ΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ Τὰλ 'Ελ Ζάαταρ ἔπεσε μετὰ ἀπὸ δεκαῆξι μηνῶν ἀγῶνα ποὺ κορυφώθηκε τὶς τελευταῖες πενήντα δύο μέρες πολιορκίας.

Στὶς 12 Αὐγούστου, τὸ προσφυγικὸ στρατόπεδο ἔπεσε στὰ χέρια τῶν ἀντιδραστικῶν φαλαγγίτικων δυνάμεων, ποὺ εἶχαν ὡς τότε ἀποτύχει πάνω ἀπὸ διακόσιες φορὲς νὰ καταλάβουν τὸ στρατόπεδο ὅπου ζοῦσαν εἰκοσιπέντε χιλιάδες ἄνθρωποι.

Οἱ κάτοικοι τοῦ στρατοπέδου ἦταν Παλαιστίνιοι καὶ Λιβανέζοι.

● Οἱ Παλαιστίνιοι πῆγαν ἐκεῖ πρόσφυγες τὸ 1948, ἀπὸ ἑβδομήντα ἑπτὰ χωριά τῆς Βόρειας Παλαιστίνης, στὰ σύνορα τοῦ νότιου Λίβανου, καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὸ Τὰλ 'Ελ Ζάαταρ τὸ 1950.

● Οἱ Λιβανέζοι πῆγαν ἐκεῖ πολὺ ἀργότερα, ἀναγκασμένοι νὰ φύγουν ἀπὸ τὰ χωριά τους στὸ νότιο Λίβανο, γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὶς ἰσραηλινὲς ἀεροεπιθέσεις στὴν περιοχή.

Τόσο οἱ Παλαιστίνιοι τοῦ στρατοπέδου, ὅσο καὶ οἱ Λιβανέζοι, προέρχονται ἀπ' τὰ φτωχότερα στρώματα τοῦ μουσουλμανικοῦ καὶ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὸ στρατόπεδό τους προμήθευε τὴ σημαντικότερη ἐργατικὴ δύναμη στὰ ἐργοστάσια ποὺ βρίσκονται ἀνατολικά τῆς Βηρυτοῦ.

Ἡ ΣΑΛΟΥΑ ΑΜΑΝΤ εἶναι μέλος τῆς Ἑνώσεως Παλαιστίνιων Δημοσιογράφων καὶ Συγγραφέων καὶ ρεπόρτερ τῆς ἐπίσημης ἐφημερίδας τοῦ Παλαιστινιακοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Μετώπου «Παλαιστινιακὴ Ἐπανάσταση».

Μὲ τὸ ἄρθρο τῆς αὐτὸ γιὰ τὴν πτώση τοῦ στρατοπέδου Τὰλ 'Ελ Ζάαταρ, ἐγκαινιάζει μιὰ ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρουσα συνεργασία μὲ τὸ «ΑΝΤΙ».

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ

Τὸ Τὰλ 'Ελ Ζάαταρ ἦταν τὸ μεγαλύτερο προσφυγικὸ στρατόπεδο στὴν περιοχή τῆς Βηρυτοῦ καὶ τὸ δεύτερο μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ 16 προσφυγικά στρατόπεδα τοῦ Λίβανου. Βρισκόταν σὲ περιοχή κατοικημένη ἀπὸ φαλαγγίτες. Ἐτσι, λοιπόν, σταδιακά, καὶ ἀπ' τὴν ἡμέρα ποὺ ξέσπασε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στὸν Λίβανο (τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1975), τὸ στρατόπεδο ἀπομονώθηκε καὶ κατέληξε σὲ κατάσταση πολιορκίας ἀπὸ τὶς 21 Ἰουνίου, μέρα ποὺ ἀποφάσισαν οἱ φαλαγγίτες νὰ ἐξαπολύσουν τὴν τελικὴ ἐπίθεση.

Οἱ Λιβανέζοι διομήχανοι, εἶχαν ἐνθαρρύνει, τότε, τοὺς Παλαιστίνιους νὰ ἐγκατασταθοῦν στὴ διομηχανικὴ αὐτὴν περιοχή γιατί οἱ πρόσφυγες πρόσφεραν ἐργασία κάτω τοῦ κόστους, μίᾶς καὶ ὁ λιβανικὸς ἐργατικὸς νόμος δὲν τοὺς προστατεύει.

Ἐτσι δὲν ἔχουν δικαιώματα στὶς ὑπερωρίες, δουλεύοντας δεκάξι ὥρες τὴν ἡμέρα, οὔτε φυσικὰ δικαίωμα διακοπῶν ἢ ἀργιῶν. Ἀποτελοῦν τὸ περισσότερο καταπιεσμένο τμήμα τῶν Παλαιστίνιων ἐργατῶν στὸν Λίβανο.

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Τὸ Τὰλ 'Ελ Ζάαταρ ὑπέφερε τὴν τρομοκρατία ποὺ ἀσκούσαν οἱ λιβανέζικες ἀρχὲς μέσω τοῦ Β' Γραφείου μέχρι τὸ 1969, ποῦ, μὲ τὴ συμφωνία τοῦ Καίρου, δόθηκε τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιοίκησης τῶν προσφυγικῶν στρατοπέδων στοὺς ἐκπροσώπους τῆς Παλαιστινιακῆς Ἐπανάστασης.

Μέχρι τότε δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ συγκεντρώνονται, νὰ συμμετέχουν σὲ πολιτικὲς ἐκδηλώσεις, καὶ ἦταν ὑποπτοι ἀπὸ τὸ γεγονὸς καὶ μόνο ὅτι ἦταν Παλαιστίνιοι!...

Ὅπως εἶπαμε παραπάνω, ἡ κατάσταση στὸ στρατόπεδο χειροτέρευε στα-

διακά από την αρχή κιόλας του πολέμου. Οί δρόμοι είχαν μπλοκαριστεί από καιρό και οί έπικοινωνίες κόπηκαν από τους φαλαγγίτες, πού είχαν απομονώσει τó στρατόπεδο, από τόν Ιανουάριο τού '76.

Ούτε τρόφιμα, ούτε πολεμοφόδια και φάρμακα φθάναν στο στρατόπεδο.

ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗ ΓΗ

● Από τις 21 Ιουνίου και ύστερα οί βομβαρδισμοί τού στρατοπέδου ήταν συνεχείς.

Ατέλειωτα μερόνυχτα επιθέσεων, ατέλειωτα μερόνυχτα αντίστασης. Ή ζωή μεταφέρθηκε κάτω απ' τή γή, στα σκοτεινά καταφύγια. Ούτε νερό, ούτε φάρμακα, και τó φαί λιγοστό. Ένα ποτήρι νερό μπορούσε νά κοστίσει μιá ζωή, γιατί ó δρόμος στα πηγάδια ήταν άκάλυπτος και βρύσες δέν υπήρχανε στα σπίτια.

Οί πολιορκημένοι δούλευαν σαν ένα κύτταρο και οργάνωναν ζωή και αντίσταση, πού είχαν πιά τήν ίδια έννοια.

Αποκομμένο τó Έλ Ζάαταρ, θρήκε τó δικό του δημιουργικό τρόπο, νά προσθέσει άλλο ένα παράδειγμα στόν αγώνα για επιβίωση και δικαίωση τού Παλαιστινιακού Λαού.

● Πολλοί μās ρώτησαν γιατί δέν εγκαταλείψαμε τó στρατόπεδο ώστε νά αποφευχθεί ή τελική σφαγή.

Οί Παλαιστίνιοι, όμως, ήξεραν ότι τó Τάλ Έλ Ζάαταρ μπορούσε νά πέσει αλλά ποτέ νά παραδοθεί.

ΤΟ ΕΛ ΚΑΡΑΜΕ

● Τόν Μάρτιο τού 1968, στο στρατόπεδο Έλ Καράμε, πού βρίσκεται στην κοιλάδα ανατολικά τού Ιορδάνη και όπου οί Παλαιστίνιοι είχαν ιδρύσει τις πρώτες στρατιωτικές τους εγκαταστάσεις, όλοι περιμένανε τήν επικείμενη ισραηλινή επίθεση από τή δυτική όχθη τού ποταμού, πού είχε ήδη καταληφθεί στη διάρκεια τού πολέμου τού '67. Παρ' όλες τις συμβουλές πού δόθηκαν στους Παλαιστίνιους νά αποχωρήσουν για νά αποφύγουν τήν καταστροφή, εκείνοι αποφάσισαν νά μείνουν και νά αντιμετωπίσουν κατά πρόσωπο τις ισραηλινές δυνάμεις, κάτι πού για πρώτη φορά έγινε στη σύγχρονη ιστορία τών Αράβων.

● Οί τρακόσιοι υπερασπιστές τού Έλ Καράμε κατάφεραν νά εξουδετερώσουν τις ισραηλινές δυνάμεις και ή μάχη αυτή στάθηκε άφορμή νά αλλάξει όλόκληρη μιá νοοτροπία πού μέχρι τότε επικρατούσε στόν αραβικό κόσμο σχετικά με τις δυνατότητες της αντίστασης.

Στό Τάλ Έλ Ζάαταρ, στη διάρκεια τών τελευταίων πενήντα δύο ήμερών, οί πολιορκημένοι δέν ήταν μόνοι, παρ' όλη τήν απόλυτη απόσταση πού τους χώριζε από τους δικούς τους. Οί συμμαχικές δυνάμεις τού Παλαιστινιακού Απελευθερωτικού Μετώπου και τού Έθνικου

Λιβανικού Κινήματος συμπαραστάθηκαν με κάθε δυνατό τρόπο στους πολιορκημένους.

Ο συντονισμός μεταξύ τών πολιορκημένων και τών μαχόμενων προοδευτικών δυνάμεων στη γύρω περιοχή, ήταν πλήρης. Ή απόσταση ως τó στρατόπεδο, πού δέν ήταν παραπάνω από 15 λεπτά με τ' αυτοκίνητο, στη διάρκεια της πολιορκίας καλυπτόταν από τις ειδικές αποστολές κομάντος σέ τέσσερις ή πέντε μέρες και οί ομάδες αυτές αυτοκτονίας έφεραν φάρμακα και φαγητό στους πολιορκημένους, αντιμετωπίζοντας τις αλλεπάλληλες παγίδες τών φαλαγγιτών.

Τό 1936 οί Παλαιστίνιοι λιμενργάτες με τήν τότε επαναστατική ήγεσία τους, ξεκίνησαν στη Γιάφα μιá απεργία πού γενικεύτηκε σ' όλη τήν Παλαιστίνη και κράτησε 6 όλόκληρους μήνες. Αυτή είναι - απ' ό,τι ξέρουμε - ή μεγαλύτερη σέ διάρκεια γενική απεργία στην παγκόσμια ιστορία.

Μερικοί απ' τούς κομάντος σκοτώθηκαν, όμως οί περισσότεροι κατάφεραν νά φθάσουν.

Στό μεταξύ, οί προοδευτικές δυνάμεις, προσπαθούσαν με αποτελεσματικούς βομβαρδισμούς στην περιοχή τών φαλαγγιτών νά αποτρέπουν τις επιθέσεις τους, ιδιαίτερα στις εισόδους τού στρατοπέδου, παίρνοντας άκριβείς οδηγίες για τις κινήσεις τών φαλαγγιτών από τούς παρατηρητές τών πολιορκουμένων.

Η ΠΤΩΣΗ

● Τήν πεντηκοστή δεύτερη μέρα της άσφυκτικής πολιορκίας τó Τάλ Έλ Ζάαταρ έπεσε.

Οί πολιορκημένοι είχαν ειδοποιηθεί ότι ó Διεθνής Έρυθρός Σταυρός, πού από μέρες τόν περιμένανε, είχε φθάσει για νά πάρει τούς πληγωμένους, τά παιδιά και όσους ήλικομένους έπρεπε νά μεταφερθούν. Ακολουθώντας τις οδηγίες πού μεταδίδαν τά μεγάφωνα, βγήκαν απ' τά καταφύγια και προχώρησαν πρós τó σημείο αναχώρησης. Όπως μετάδωσε τó Παλαιστινιακό Πρακτορείο Ειδήσεων,

«μιá κόλαση φωτιάς χαιρέτησε τήν άφιξή τους στο σημείο εκείνο και αυτό προηγήθηκε της τελικής επίθεσης, στις 6 τó πρωί, 12 Αύγουστου 1976».

Ή εμπειρία τού Τάλ Έλ Ζάαταρ έχει για μās μεγάλη πολιτική, στρατιωτική και ήθικη βαρύτητα.

Ή αντίσταση τών πολιορκημένων έγινε πληγή για τις αντιδραστικές δυνάμεις.

Ή αντίσταση στο Τάλ Έλ Ζάαταρ αποτελεί ένα ακόμα δήμα για τή στρατηγική νίκη της Παλαιστινιακής Αραβικής Επανάστασης, γιατί τó «κατόρθωμα» τών φαλαγγιτών ήτανε λιγότερο μιá νίκη παρὰ μιá ήττα γι' αυτούς...

Μετάφραση: Μ.Κ.

ΘΟΥΡΙΟΣ
κεντρικό όργανο
του
‘ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ’

‘Η προοδευτική ‘Αφρική συσπειρώνεται

‘Ο ύπουργος ἑξωτερικῶν
τοῦ Κογκό μιλάει γιά:

- τὴν ἀγκολέζικη ἐπανάσταση
- τὰ ρατσιστικὰ καθεστῶτα
- τὴ «διένεξη ΕΣΣΔ καὶ Κίνας»
- τὶς προοπτικὲς συνεργασίας
‘Ελλάδας καὶ Λ.Δ. τοῦ Κογκό.

Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι μιὰ ἀκόμα προσπάθεια προσέγγισης τῆς νεαρᾶς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τοῦ Κογκό: μετὰ τὰ δύο ἄρθρα τῆς γιὰ τὴν ἀγωνιστικὴ παράδοση (τεῦχος 40) καὶ τὴν ἐξάρτηση – καὶ προσπάθεια ἀποδέσμευσης (τεῦχος 41) – τῆς ἄλλοτε γαλλικῆς ἀποικίας, ἡ ΜΑΡΙΑ ΗΛΙΟΥ πῆρε γιὰ τὸ «ANTI» τὴν πιὸ κάτω ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρουσα συνέντευξη τοῦ ὑπὸνργου Ἐξωτερικῶν τῆς Λ. Δ. τοῦ Κογκό κ. Τεοφίλ Ὁμπενγκά.

ΕΡ. Ἡ ἀλληλεγγύη τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τοῦ Κογκό γιὰ τὸ Ἀγκολέζικο Ἀπελευθερωτικὸ Κίνημα καὶ τὴ νεαρὴ Λαϊκὴ Δημοκρατία τῆς Ἀγκόλας ἐκφράστηκε συγκεκριμένα μὲ μιὰ πολὺμορφη βοήθεια. Ποιὲς εἶναι σήμερα οἱ δυνατότητες δημιουργίας ἐνὸς ἐνωτικοῦ σχήματος (συμμαχία, ὁμοσπονδία) ἀνάμεσα στὰ ἀνεξάρτητα ἀφρικανικὰ κράτη ποὺ ἔχουν διαλέξει τὸ σοσιαλιστικὸ δρόμο;

ΑΠ. Ἡ Λαϊκὴ Δημοκρατία τοῦ Κογκό θεωρεῖ ὑποχρέωσή της νὰ προσφέρει τὴ βοήθειά της καὶ ἐκφράζει τὴν ἐνεργητικὴ τῆς ἀλληλεγγύη στὶς ἀδελφὲς ἀφρικανικὲς χώρες ποὺ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἀξιοπρέπειάς τους καὶ γιὰ τὴν πρόσδασή τους στὴν ἐθνικὴ κυριαρχία. Θὰ θυμίσουμε ἐδῶ, χωρὶς αὐταρέσκεια, τὴν πολὺμορφη καὶ συνεχὴ συμμετοχὴ τῆς χώρας μας στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἀγκόλας καὶ ἄλλων χωρῶν ποὺ ἀπελευθερώθηκαν πρόσφατα, συμμετοχὴ ποὺ ἐκφράστηκε τόσο μὲ τὴ στάση τοῦ Κογκό στὴν Ἐπιτροπὴ Ἀπελευθέρωσης τῆς Ὁργάνωσης γιὰ τὴν Ἀφρικανικὴ Ἐνότητα (ΟΑΕ), ὅσο καὶ μὲ τὴν ἀμεση παροχὴ βοήθειας σὲ συν-ἐννόηση μὲ τοὺς ἐνδιαφερόμενους.

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ὅλες μας οἱ προσπάθειες τείνουν στὴν ἐξ-αφάνιση τοῦ τελευταίου ρατσιστικοῦ καὶ ἀποικιοκρατικοῦ ὅχρου ποὺ ἀποτελοῦν ἡ Ροδεσία καὶ ἡ Νότιος Ἀφρική. Πιστεύουμε ἀκράδαντα πὺς ἡ ὑποστήριξη ὅλων τῶν δυνάμεων

ποὺ ἐπιθυμοῦν τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἐλευθερία στὸν κόσμον σ’ αὐτὴ τὴν ὑψηλὴ πολιτικῆς, ἠθικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς σημασίας προσπάθεια, εἶναι ἀπαραίτητη. Μὰ πρὶν ἀπὸ ὅλα φυσικὸ εἶναι νὰ ὑπολογίζουμε στὶς δικές μας δυνάμεις. Μὲ αὐτὴ τὴν ἐννοια θὰ ἀπαντήσω στὴν ἐρώτησή σας γιὰ τὴ δυνατότητα δημιουργίας ἐνὸς ἐνωτικοῦ σχήματος τῶν ἀνεξάρτητων κρατῶν ποὺ ἔχουν διαλέξει τὸ σοσιαλιστικὸ δρόμο.

Σήμερα, αὐτὴ ἡ ἐνότητα ὑπάρχει ἐκ τῶν πραγμάτων. Θὰ παρατηρήσατε πὺς σὲ ὅλα τὰ ζωτικὰ προβλήματα ποὺ τίθενται στὴν Ἀφρική καὶ στὸν ὑπόλοιπο κόσμον, ἡ προοδευτικὴ Ἀφρικὴ κρατᾷ πάντα μιὰ ἐνιαία στάση μὲ ἀποτέλεσμα νὰ συσπειρῶναι ἀκόμα καὶ τοὺς λεγόμενους χλιαροὺς ἢ μετριοπαθεῖς. Τὸ παράδειγμα τῆς ἀγκολέζικης κρίσης τὸ ἔδειξε περὶ-τρανα. Ἀκόμα περισσότερο, αὐτὸ τὸ ἴδιο ρεῦμα τῆς προοδευτικῆς Ἀφρικῆς τείνει σήμερα νὰ ὑπερισχέει σὲ ὅλους τοὺς το-μεῖς ὅπου ἐκφράζεται μιὰ «ἀφρικανικὴ» θέση. Τόσο ποὺ μπο-ροῦμε νὰ συμπεράνουμε μὲ βεβαιότητα πὺς «κάθε ἀφρικανικὴ θέση εἶναι ἐπαναστατικὴ ἀλλίως δὲν εἶναι ἀφρικανικὴ»!

Δημιουργεῖται λοιπὸν ἔτσι, στὰ γεγονότα, στὴν πρακτικὴ, ἓνα ἐνιαῖο μέτωπο. Ἀμορφο δέβαιο, χωρὶς νομικὸ πλαίσιο, ἀλλὰ ὁλοτελὲς πραγματικὸ. Γιὰ τὸ κυριότερο, κατὰ τὴ γιγνώμη μας, δὲν εἶναι νὰ ὑπάρξει τὸ σχῆμα πρὶν ἀπὸ τὸ περιεχόμενο, ἀλλὰ ἡ δημιουργία κάθε μέρα τοῦ ὕλικου ποὺ θὰ ἐντάσσεται σὲ ἓνα ὀρισμένο σχῆμα, ὅποιο κι ἂν εἶναι αὐτό. Ἐδῶ, πρέπει νὰ ἀναφέρουμε τὸν καθοριστικὸ ρόλο τῶν λαῶν. Ἡ πραγματικὴ ἐνότητα εἶναι τῶν λαῶν καὶ ὄχι τῶν κρατῶν. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἡ ΟΑΕ βασίζεται πρὶν ὅλα στὴν ἐνότητα τῶν κρατῶν παρὰ στὴν ἐνότητα τῶν λαῶν. Οἱ προοδευτικὲς χώρες ποὺ διάλεξαν τὸ σοσιαλιστικὸ δρόμο ἔχουν τὸ πλεονέκτημα ὅτι μποροῦν νὰ κινητοποιοῦν τὴ συνείδηση τῶν λαῶν τους πάνω στὰ βασικὰ θέ-ματα ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν κοινὴ μας πάλη καὶ τὴν κοινὴ μας τύχη. Νομίζω πὺς ὅταν ξεπεραστοῖ ἡ φάση ποὺ ζοῦμε τώρα, τοῦ κοινῶ ἀγῶνα ὅλων τῶν ἀφρικανῶν χωρὶς πολιτικούς δια-χωρισμούς, θὰ περάσουμε σὲ μιὰ πρὶν πρακτικὴ φάση τῆς ἀπα-ραίτητης ἐνότητάς μας.

Ἀλλὰ τὸ δρόμο γι’ αὐτὴν τὴν ἐνότητα θὰ τὸν ἀνοίξει σί-γουρα τὸ μέτωπο τῶν προοδευτικῶν λαῶν.

ΕΡ. Ποιὲς εἶναι οἱ πολιτικὲς προοπτικὲς τῶν σημερινῶν κα-θεστώτων τῆς Ροδεσίας καὶ τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Δημοκρα-

τίας και ποιά είναι σχετικά ή θέση της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κογκό;

ΑΠ. Τά καθεστώτα του Σώλσμπερι και της Πρετορίας έχουν έναν κοινό παρονομαστή: άρνούνται στους μαύρους που αποτελούν την πλειοψηφία του πληθυσμού τους τὰ ανθρώπινα δικαιώματα που είναι παγκόσμια αναγνωρισμένα. Τὸ δικαίωμα στὴ σκέψη, στὴν ἐλευθέρη κυκλοφορία, στὴ μόρφωση, στὴν ἀνάπτυξη, στὴ συμμετοχὴ στὶς πολιτικὲς δραστηριότητες: δηλαδή τὸ δικαίωμα στὴ ζωή.

Αὐτὰ τὰ καθεστώτα, ρατσιστικά ἀπὸ τὴ φύση τους, ρατσιστικά στὶς ἐκδηλώσεις τους, ἔχουν καταδικαστεῖ καὶ καταδικάζονται συνεχῶς ἀπὸ τὸν ΟΗΕ καὶ ὁλόκληρη τὴ Διεθνή Κοινότητα χάρι τὴν ἐπαγρύπνηση καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα τῆς ΟΑΕ. Ὅσο γιὰ τὶς πολιτικὲς τους προοπτικές, δὲν ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία ὅτι αὐτὰ τὰ καθεστώτα ἐπιζητοῦν νὰ διαιωνίσουν τὴν ὑπάρχουσα κατάσταση παίρνοντας ὑπ' ὄψη τους τοὺς πολιτικούς συσχετισμούς σὲ παγκόσμια κλίμακα. Μέχρι τώρα ἡ Πρετορία καὶ τὸ Σώλσμπερι χρησιμοποίησαν διαδοχικὰ τὴν πολιτικὴ τοῦ ἐκχωρισμοῦ καὶ τοῦ καλοπιάσματος.

Μὲ τὴν πολιτικὴ τοῦ καλοπιάσματος ἢ τοῦ διαλόγου, οἱ δύο αὐτὲς χώρες θέλησαν νὰ ἐμφανιστοῦν πρὸς τὰ ἔξω ὡς ἀφρικανικὲς χώρες ποὺ ἐπιθυμοῦν εἰλικρινὰ νὰ συνεργαστοῦν μὲ τὰ ἄλλα ἀνεξάρτητα ἀφρικανικὰ κράτη. Αὐτὴ ἡ χειρονομία συν-οδεύτηκε ἀπὸ προσφορὲς κεφαλαίων. Πρέπει νὰ πῶ πὼς αὐτὴ ἡ πολιτικὴ προκάλεσε σὲ μιὰ ὀρισμένη περίοδο κάποια σύγχυση στὴν ὀργάνωσή μας (ΟΑΕ). Ξεπεράσαμε γρήγορα αὐτὴ τὴ μικρὴ κρίση. Σήμερα, τὰ λίγα κράτη ποὺ εἶχαν δαγκώσει τὸ δόλωμα ἐγκατάλειψαν αὐτὴ τὴν περιπέτεια. Κι ἔτσι, ὑποστηρίζουμε ὁμόφωνα πᾶς στὴν Ἀφρικὴ πὼς ὁ διάλογος πρέπει νὰ ἀρχίσει στὸ ἐσωτερικὸ αὐτῶν τῶν χωρῶν, ἀνάμεσα στὰ ἐνδιάφερόμενα μέρη.

Ἡ πολιτικὴ τοῦ ἐκφοβισμοῦ ἐντάθηκε σημαντικὰ τοὺς τελευταίους μῆνες.

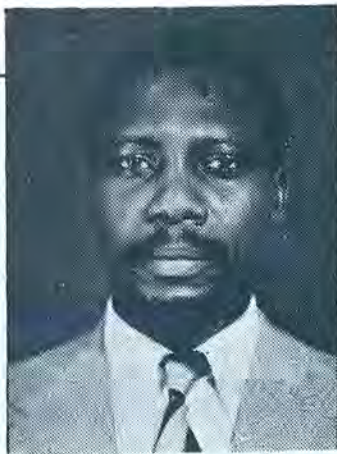
● **Στὴ Ροδεσία.** Τὸ καθεστὼς Σμιθ ἔχασε τὴν τελευταία ευκαιρία ποὺ τοῦ δόθηκε νὰ δείξει τὴν καλὴ του θέληση. Διέκοψε μονόπλευρα τὸ διάλογο μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἀπελευθερωτικῶν Κινημάτων, διάλογο ποὺ θὰ κατέληγε σὲ Συνταγματικὴ Διάσκεψη, ὅπως πρότειναν ἡ ΟΑΕ καὶ ἡ Μεγάλη Βρετανία. Ἀναφέρθηκα στὴ Μεγάλη Βρετανία, γιατί γιὰ τοὺς Ἀφρικανοὺς ἡ Ροδεσία παραμένει βρετανικὴ ἀποικία. Κανεῖς δὲν μπόρεσε νὰ μᾶς ἀντιπαραθέσει πειστικὰ ἐπιχειρήματα γιὰ τὸ ἀντίθετο.

● **Στὴ Νότιο Ἀφρικὴ.** Δὲν διαφαίνεται καμιά προοπτικὴ λύσης. Ἡ κατάσταση παραμένει ἡ ἴδια. Ὅπως εἶπα πιὸ πρῶν, ἡ Νότιο Ἀφρικὴ ἄρχιζε τελευταία μιὰ στρατιωτικὴ κλιμάκωση γυρεύοντας νὰ ἀποκτήσει τὸ «ὑπέρακτο» ὅπλο, δηλαδή τὴν ἀτομικὴ βόμβα, χωρὶς νὰ λογαριάζει τὶς συνέπειες. Μόνο μὲ τὴ βοήθεια τῶν δυτικῶν χωρῶν, τῆς Γαλλίας, τοῦ Ἰσραὴλ καὶ μερικῶν ἀραβικῶν κρατῶν, θὰ μπορέσει νὰ τὸ κατορθώσει.

Δηλώνεται ὅτι πρωταρχικὸς σκοπὸς εἶναι νὰ συγκρατηθεῖ ἡ ἄνοδος τοῦ κομμουνισμοῦ ποὺ ἀπειλεῖ ἄγνωστο ποιά δημοκρατικά καθεστώτα. Στὴν πραγματικότητα ἐπιζητεῖται νὰ δημιουργηθεῖ στὸ νότο τῆς Ἀφρικῆς μία ζώνη ἀπὸ πολιτικὰ καθεστώτα ποὺ νὰ βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸν ἄμεσο ἔλεγχο τῶν δυτικῶν δυνάμεων. Κι αὐτὸ γιὰ νὰ ἐλέγχεται ὁ δρόμος τοῦ πετρελαίου καὶ τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου ποὺ περνάει ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ τὸν Ἰνδικὸ Ὠκεανὸ (καὶ ποὺ ἀνακηρύχθηκε ζώνη εἰρήνης ἀπὸ τὸν ΟΗΕ). Ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ ὑπαρξὴ καὶ δημιουργία σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ στρατιωτικῶν βάσεων καὶ δάσεων ὑποβρυχίων καὶ δορυφόρων ὁλων τῶν εἰδῶν. Πιστεύουν πὼς θὰ μπορέσουν ἔτσι νὰ συγκρατήσουν τὴ δημοκρατικὴ ἄνοδο στὴ Ροδεσία, στὴν Ἀγκόλα (εἶδαμε τελευταία πὼς στάλθηκαν σ' αὐτὸ τὸν τόπο τακτικὰ νοτιοαφρικανικὰ στρατεύματα καὶ μισθοφόροι ἀπὸ τὶς δυτικὲς χώρες), στὴ Ναμίμπια, ποὺ ὑπάγεται στὴ διοίκηση τοῦ ΟΗΕ, καθὼς καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἴδιας τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς. Δηλαδή, τὰ καθεστώτα τοῦ Σώλσμπερι καὶ τῆς Πρετορίας κήρυξαν ἀνοιχτὰ τὸ πόλεμο στὴ δημοκρατία καὶ στὴ μαύρη πλειοψηφία. Ὅλες οἱ δημοκρατικὲς δυνάμεις στὸν κόσμο πρέπει νὰ παρακολουθοῦν προσεκτικὰ τὴν κατάσταση.

Ἡ Λαϊκὴ Δημοκρατία τοῦ Κογκό ἀναλύει ἐνεργητικὰ τὴν κατάσταση στὸ νότο τῆς Ἀφρικῆς, σύμφωνα μὲ τὶς πολιτικὲς τῆς ἐπιλογὲς καὶ τὸ καταστατικὸ τῆς ΟΑΕ. Διαβάζοντας τὸ ἄρθρο II αὐτοῦ τοῦ καταστατικοῦ θὰ διαπιστώσετε ὅτι οἱ στόχοι τῆς ΟΑΕ βασίζονται στὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἀλληλεγγύη τῶν ἀφρικανικῶν κρατῶν, στὴ διεθνή συνεργασία στὴ βάση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὴν ἀπελευθέρωση τῆς ἀφρικανικῆς ἡπείρου. Καὶ ἡ ἀποδοχὴ ἀπὸ τὸ Κογκό τῆς ἀρχῆς τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, τὸ ὑποχρεώνει νὰ δείχνεται ἀλληλέγγυο στὴν πάλι αὐτῶν ποὺ προσπαθοῦν νὰ ἀπελευθερωθοῦν μὲ κάθε μέσο.

Πιστεύουμε ἀκράδαντα πὼς ἡ πλειοψηφία στὴ Ροδεσία καὶ στὴ Νότιο Ἀφρικὴ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀπελευθερωθεῖ καὶ νὰ λειτουργήσει σύμφωνα μὲ τὶς δημοκρατικὲς ἀρχές: ἕνας ἄν-

Υπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τοῦ Κογκό ἀπὸ τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1975, ὁ Γεοφίλ Ὁμπενγκά ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τῆς νέας γενιάς τῶν ἡγετικῶν μορφῶν τῆς Ἀφρικῆς.

● Γεννήθηκε τὸ 1936. Ἐξῆσε τὴν ἐφηβεία του κάτω ἀπὸ τὸ ἀποικιακὸ καθεστὼς καὶ τὰ φοιτητικὰ του χρόνια σημάδεύτηκαν ἀπὸ τοὺς πολιτικούς ἀγῶνες τῆς ἀφρικανικῆς νεολαίας στὴ Γαλλία. Σπούδασε στὸ

Μπορντώ, στὸ Παρίσι, στὴ Γενεύη καὶ στὶς Ἐνωμένες Πολιτεῖες. Εἶναι διπλωματοῦχος ἱστορίας, φιλοσοφίας καὶ παιδαγωγικῶν καὶ ἔκανε ἀνώτερες σπουδὲς γλωσσολογίας, αἰγυπτιολογίας, καθὼς καὶ ἀρχαίας ἐλληνικῆς, λατινικῆς καὶ ἀρχαίας αἰγυπτιακῆς γλώσσας. Καθηγητὴς τὰ τελευταία χρόνια ἀφρικανικῆς ἱστορίας καὶ αἰγυπτιολογίας στὸ πανεπιστήμιο τῆς Μπραζαβίλ, δρίσκει γιὰ πρώτη φορὰ στὸ πολιτικὸ προσκήνιο.

● Οἱ μελέτες τοῦ Γεοφίλ Ὁμπενγκά ἐντάσσονται στὴν προσπάθεια τῆς ἀφρικανικῆς πνευματικῆς ἡγεσίας νὰ ἀποσπᾶει τὴν πρωτοβουλία τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρευνας τῶν φαινομένων ποὺ ἀφοροῦν τοὺς ἀφρικανικοὺς λαοὺς ἀπὸ τοὺς μὴ ἀφρικανικοὺς ἐπιστήμονες. Γνωστες ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς γλώσσας τους, στρατευμένοι στὸν ἀγῶνα τῶν λαῶν τους γιὰ ἀποδόσμευση καὶ ἀνάπτυξη, οἱ πρωτοπόροι ἀφρικανοὶ ἐπιστήμονες, ἀναλαμβάνοντας συχνὰ καὶ πολιτικὲς εὐθύνες, μελετοῦν καὶ συνάμα δημιουργοῦν ἱστορία.

● Οἱ τίτλοι τῶν συγγραμμάτων τοῦ κογκολέζου ἱστορικοῦ εἶναι χαρακτηριστικοί: «Ἡ ἀρχαία αἰγυπτιακὴ γλῶσσα καὶ οἱ νεγοαφρικανικὲς γλώσσες», «Ἡ γενετικὴ γλωσσολογικὴ συγγένεια ἀνάμεσα στὴ γλῶσσα κογκό καὶ στὴ γλῶσσα μπουσι» (πρόκειται γιὰ τὶς γλώσσες τῶν δύο ἐθνοτήτων ποὺ εἶναι στὴ βάση τῶν δύο ἐθνικῶν) – ἀλλὰ ὄχι ἐπίσημων – γλωσσῶν τοῦ Κογκό· ἡ μία καλύπτει τὸ νότιο καὶ ἡ ἄλλη τὸ βόρειο τμῆμα τῆς χώρας), «Ἡ Ἀφρικὴ στὴν ἀρχαιότητα», «Εἰσαγωγή στὴ γνωριμία τοῦ λαοῦ τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τοῦ Κογκό», «Ἡ κεντρικὴ Ἀφρικὴ στὴν προαποικιακὴ περίοδο. Ντοκονιμένα ζωντανῆς ἱστορίας», «Ἡ περιοχὴ τοῦ κογκολέζικου Λεκανοπέδιου. Οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ δομὲς».

● Ὅπως ὁ Σενεγαλέζος Σεῖκ Ἀντα Ντιόπ, ὁ Γεοφίλ Ὁμπενγκά θέλει νὰ ζωντανέψει τὴ μνήμη τῆς Μαύρης Ἠπείρου μὲ στοιχεῖα ποὺ ἀντλεῖ ἀπὸ τὴ γλωσσολογία, τὴν προϊστορία, τὴν αἰγυπτιολογία, τὴ νεότερη ἱστορία, τὴν ἀνάλυση τῶν κοινωνικῶν δομῶν τῶν τωρινῶν ἀφρικανικῶν κοινωνι-

θρωπος, μία ψήφος. Τὸ Κογκρέθ θά συμβάλει, σὸν μέτρο τῶν δυνάμεων του, τόσο μέσο τῆς ΟΑΕ, ὅσο καὶ μὲ ἀπ' εὐθείας ἐπαφές, στὴν ἐνίσχυση τῆς ἐνότητας τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων σ' αὐτὲς τὶς χώρες, προϋπόθεση γιὰ νὰ νικηθοῦν αὐτὰ τὰ καθεστῶτα. Πιστεύουμε καὶ πάντα ὑποστηρίζαμε ὅτι ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἡ ἀποικιοκρατία καὶ ὁ ἱμπεριαλισμός χρησιμοποιοῦν ὅπλα, δὲν μποροῦν νὰ νικηθοῦν παρὰ μόνο μὲ ὅπλα.

ΕΡ. Οἱ διαφωνίες πού ὑπάρχουν μέσα σὸν σοσιαλιστικὸ στρατόπεδο (Κίνα-Σοβιετική "Ἐνωση) εἶχαν ἀντίκτυπο στὴν πολιτικὴ ζωὴ τῶν ἀφρικανικῶν χωρῶν;

ΑΠ. Ἀντίθετα ἀπὸ τὸ καπιταλιστικὸ στρατόπεδο, δὲν ὑπάρχουν πολλὲς διαφωνίες μέσα στὴ σοσιαλιστικὴ κοινότητα. Τὸ μόνο σοβαρὸ πρόβλημα εἶναι αὐτὸ πού ὀνομάζεται σήμερα «κινεζο-σοβιετικὴ διένεξη» καὶ πού εἶναι πολὺ σημαντικὸ γιὰ νὰ τὸ ἀποκαλέσουμε ἀπλῶς διαφωνία. Βέβαια, ἀναφέρονται κυρίως διαφορὲς στὸν τρόπο ἀντίληψης καὶ ἐρμηνείας τοῦ κόσμου ὡς πρὸς ὀριζήματα. Στὴν πραγματικότητα ὁμοῦς πρόκειται γιὰ πραγματικὴ διαμάχη πού περιλαμβάνει ἑδαφικά καὶ συνοριακὰ προβλήματα, τὴν καθοδήγηση τοῦ διεθνούς κομμουνιστικοῦ κινήματος, τὸ πρόβλημα τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης καὶ γενικά τὴν ἀντίληψη γιὰ τὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία.

Ἡ Λαϊκὴ Δημοκρατία τοῦ Κογκρέθ, πού λυπάται γιὰ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἀνταγωνιστικῆς κατάστασης, ἀγωνίζεται γιὰ τὴ στερέωση καὶ τὴ σύσφιξη τῶν δεσμῶν ἀλληλεγγύης καὶ φιλίας πού ὑπάρχουν μεταξύ τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν. Δὲν θά τηρήσουμε ποτὲ μιὰ στάση πού νὰ ἀποδυναμώνει τὸ σοσιαλιστικὸ στρατόπεδο, πού εἶναι ὁ φυσικὸς μας σύμμαχος, γιὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴ συνοχὴ τοῦ σοσιαλιστικοῦ μπλόκ ἀποτελοῦν τὴ μόνιμη φροντίδα τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς.

ΕΡ. Τὸ σύνθημα τῆς ἐπιστράτευσης τῶν λαϊκῶν δυνάμεων γιὰ νὰ σταθεροποιηθῇ ἡ ἀνεξαρτησία ἔχει ἀντίκτυπο σὲ ὅλα τὰ ἀφρικανικὰ κράτη ἢ χαρακτηρίζει ἰδιαίτερα τὰ ἀφρικανικὰ κράτη πού ἔχουν διαλέξει τὸ σοσιαλιστικὸ δρόμο;

ΑΠ. Τὸ πρόβλημα πού ἀντιμετωπίζουν τὰ ἀνεξάρτητα ἀφρικανικὰ κράτη εἶναι ἡ προώθηση τῆς οικονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀνάπτυξης τῶν λαῶν τους, πράγμα πού ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνολογικὴ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητας ἐπιτρέπει νὰ γίνῃ σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα. Κάθε κράτος, σκοπεύοντας αὐτὸ τὸ στόχο, προσπαθεῖ νὰ προσδιορίσῃ τὴ δική του στρατηγικὴ ἀνάπτυξης, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ βοήθεια πού μπορεῖ νὰ λάβῃ σ' αὐτὸν τὸν τομέα ἀπὸ τοὺς διεθνεῖς ὁργανισμούς. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο, ἡ ἐπιστράτευση τῶν λαϊκῶν δυνάμεων σημαίνει συμμετοχὴ τῶν πλατιῶν λαϊκῶν μαζῶν στὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν τῶν στόχων, καθὼς καὶ στὴν περι-

φρούρηση τῶν βασικῶν μας ἐπιλογῶν καὶ τῶν κατακτήσεων τῆς Ἐπανάστασης.

Θεωροῦμε δηλαδὴ ὅτι ἡ ἐπιστράτευση τῶν λαϊκῶν δυνάμεων δὲν εἶναι αὐτοσκοπός, ἀλλὰ μέσο, ἓνα μέσο πού κάθε κράτος χρησιμοποιοῖ μὲ τὸν τρόπο του. Πρέπει λοιπὸν νὰ προσέξουμε νὰ μὴ θεωρήσουμε τὴ χρησιμοποίησιν αὐτοῦ τοῦ μέσου σὰ σημάδι ἐνταξης σὸν ἓνα ἢ σὸν ἄλλο ἰδεολογικὸ στρατόπεδο. Γιατὶ ἀκόμα καὶ τὰ πιὸ ἀντιδραστικὰ κράτη μποροῦν νὰ ἐπιτύχουν μιὰ πλατιὰ λαϊκὴ κινητοποίηση, χωρὶς νὰ εἶναι σὲ θέση ὁμοῦς νὰ προτείνουν στοὺς λαοὺς τους ἐπιλογὲς πραγματικὰ ἐπαναστατικές, καθαρὲς καὶ συγκεκριμένες.

ΕΡ. Ποιὲς εἶναι οἱ εὐρωπαϊκὲς ἐπιδράσεις στὴν πολιτιστικὴ ζωὴ τοῦ Κογκρέθ; Ποιὸ εἶναι τὸ περιεχόμενο τοῦ στόχου τῆς πολιτισμικῆς ἀνεξαρτησίας γιὰ τὴ Λαϊκὴ Δημοκρατία τοῦ Κογκρέθ καὶ σὲ ποιὰ στοιχεῖα θά στηριχτεῖ;

ΑΠ. Ἡ ἀναφορά στὶς εὐρωπαϊκὲς ἐπιδράσεις πάνω στὴν πολιτιστικὴ ζωὴ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Κογκρέθ, ὑποδηλώνει μιὰ ἐρώτηση πού ἀναφέρεται στὴν ὑπαρξὴ ἢ μὴ ἐνὸς πολιτισμοῦ.

Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ θυμίσει κανεὶς σχετικὰ πὺς ἡ συνάντηση ἀνάμεσα στοὺς εὐρωπαϊκοὺς καὶ σὸν κογκολέζικο πολιτισμὸν χρονολογεῖται ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ XV καὶ τὴν ἀρχὴ τοῦ XVI αἰῶνα μὲ τὴν «ἀνακάλυψη» τοῦ Βασίλειου τοῦ Κογκρέθ ἀπὸ τοὺς Πορτογάλους.

Ὁ ἀποικισμός θά ἐρθεῖ ἀργότερα καὶ οἱ λευκοί, δηλώνοντας ὅτι ἔχουν τὴν ἀποστολὴ νὰ ἐκπολιτίσουν τοὺς μαύρους, πραγματοποιοῦν μιὰ πολιτισμικὴ ἐπίθεση. Προσπάθησαν ἐπίμονα καὶ συστηματικὰ νὰ ἀντικαταστήσουν τὸν ἀφρικανικὸ πολιτισμὸ μὲ τὸν δυτικὸ, πού τὸν θεωροῦσαν ἀνώτερο. Ἀποτέλεσμα: ἡ δημιουργία μιᾶς διαβρωμένης κοινωνίας πού, μέσα ἀπὸ μιὰ διαδικασία μεταβολῶν, θά ἐμφανιστεῖ μετὰ τὸ 1960 σὰν μιὰ κοινωνία νοθογενῆς πού δὲν γνωρίζει τὸν ἑαυτὸ της.

Ὁ γλωσσικὸς φορέας τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, στὴν περίπτωσιν τοῦ Κογκρέθ ἡ γαλλικὴ γλῶσσα, ἐπιβλήθηκε σὸν ἀφρικανικὸν χωρὸν. Φτάσανε οἱ μαύροι νὰ σκέφτονται καὶ νὰ ζοῦν σὰν τοὺς ἄσπρους. Οἱ εὐρωπαϊκὲς ἐπιδράσεις στὴν πολιτιστικὴ ζωὴ τοῦ Κογκρέθ εἶναι ἀκόμα ἐντονες, μέσα ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευση, τὰ μέσα ἐπικοινωνίας, τὸν κινηματογράφον, τὸ θέατρο...

Ἡ πολιτισμικὴ ἀνεξαρτησία τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τοῦ Κογκρέθ εἶναι μιὰ ἀνάγκη, μιὰ μάχη πού ὀφείλει νὰ δώσει ἡ πνευματικὴ ἡγεσία. Γιὰ νὰ πετύχουμε αὐτὸ τὸ σκοπὸ, πρέπει πρῶτα νὰ προσπαθήσουμε νὰ γνωρίσουμε τὸν ἑαυτὸ μας καὶ νὰ πραγματοποιήσουμε ἓνα εἶδος πολιτισμικῆς ἀναγέννησης. Τὸ Κόμμα καὶ τὸ κράτος καταβάλλουν σημαντικὲς προσπάθειες

ὦν, τὴ ζωντανὴ προφορικὴ παράδοση. Σκοπὸς του νὰ ἀναδυναμώσει τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν Ἀφρικανῶν, καὶ ἰδιαίτερα τῶν Κογκολέζων, σὸν ἑαυτὸν καὶ στὶς πολιτισμικὲς τοὺς ἀξίες, γιὰ νὰ θροῦν τὴ δύναμιν νὰ ἀποδεσμευτοῦν ἀπὸ τὶς ἐπιδιώξεις τῆς ἰδεολογίας πού συνόδεψε τὴν ἀποικιακὴν εἰσβολὴν ὑποβάλλοντας τὴν ἔννοιαν τῆς ἱεραρχίας, ὅχι μόνο ὡς πρὸς τὰ τεχνικὰ ἐπιτεύγματα, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ ὡς πρὸς τὰ κοινωνικὰ καὶ πολιτισμικὰ συντήματα, τὶς γλώσσες καὶ τὰ πολιτισμικὰ δημιουργήματα. Μέσο του, ἡ ἐπιστημονικὴ γνώση. Αὐτὴ ἡ στρατευμένη ἐπιστὴμη παίξει ἀποφασιστικὸ ὁρὸν στὶς κοινωνικοπολιτικὲς διεργασίες πού συντελοῦνται αὐτὴ τὴ στιγμή σὸν ἀφρικανικὸν χωρὸν.

● Τὸ ἔργο τοῦ Τεοφίλ Ὁμπενγκά ἐγγράφεται στὶς διαδικασίες τῆς δημιουργίας τῆς ἐθνικῆς κογκολέζικης συνείδησης. Ζητᾷ νὰ δώσει τὸ κογκολέζικο παρὸν μὲ τὸ ἱστορικὸ, ἀκόμα καὶ τὸ προϊστορικὸ παρελθόν, σὰν ἐγγύησιν μιᾶς διάρκειας πού ἐπεκτείνεται πρὸς τὸ μέλλον. Νὰ προσδιορίσῃ τὴν ἐθνικὴ καὶ πολιτισμικὴ ταυτό-

τητα τοῦ κογκολέζικου λαοῦ.

● Βασικὴ διάσταση, τῆς πνευματικῆς προσφοράς τοῦ Τεοφίλ Ὁμπενγκά εἶναι ἡ δημιουργία προϋποθέσεων τῆς οικονομικῆς καὶ πολιτισμικῆς ἀποδέσμευσης τῆς χώρας του. «Ἡ πολιτισμικὴ ἀποξένωση εἶναι τὸ κλειδὸ τῆς οικονομικῆς ἐκμετάλλευσης», γράφει σὲ κάποιο του βιβλίον. Γι' αὐτὸ μάχεται γιὰ νὰ προωθήσῃ τὴ λύσιν τοῦ γλωσσικοῦ προβλήματος τοῦ Κογκρέθ. Ἀδιάκοπο μέλημά του, ὁ ἀγῶνας γιὰ «ἐλευθερίαν καὶ γλῶσσαν». Σὲ μιὰ χώρα ὅπου ἡ μόνη ἐπίσημη γλῶσσα εἶναι ἡ γαλλικὴ, ὁ Τεοφίλ Ὁμπενγκά ὑποστηρίζει ὅτι εἶναι «ἀναγκαῖα καὶ ἐπείγουσα» μιὰ ἐθνικὴ γλωσσικὴ πολιτικὴ. Καὶ μὲ τὸ ἔργο του ζητᾷ νὰ ἀποδείξῃ τόσο τὴ συγγένειαν τῶν κογκολέζικων γλωσσῶν μεταξύ τους (στοιχεῖο τῆς κογκολέζικης ἐνότητος), ὅσο καὶ τὶς ἐκφραστικὰς τοὺς δυνατότητες. Ὁ ἴδιος μετάφρασε Ντεκάρτ στὴ γλῶσσα κογκολά καὶ Λουνγκρήτιο στὴ γλῶσσα μπουσί. Σὲ μερικὰ νεανικά του ποιήματα συναντᾷμε κιόλας τὸ θέμα τῆς γλώσσας. Σ' ἓνα ἀπ' αὐτὰ, ἀπευθυνόμενος σὸν μεγάλο

Ἀντιλλέξο γαλλόφωνο ποιητὴ καὶ ἀριστερὸν πολιτικὸ ἡγέτη Αἰμὲ Σεζαίρ, γράφει:

«Σεζαίρ
γιὰ τὸν ἀδύνατον
θὰ μιλήσεις
γιὰ τὸ βονδὸ
θὰ μιλήσεις
γιὰ τὸν πενιασμένον
θὰ μιλήσεις
Θὰ μιλήσεις
γιὰ ὅλα τὰ δεινὰ
πού δὲν ἐκφράζονται μὲ λόγια
γιὰ ὅλα τὰ λόγια πού δὲν εἰπώθηκαν
Μίλα
ἐσὺ πουλὶ μαντατοφόρον τῆς Ἀφρικῆς
γιὰ τὴ συγκεντρωμένη δύναμιν στοὺς ἐτοιμους
νὰ δράσουν μὲς
γιὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπελευθερώσεώς μας
Οἱ λέξεις εἶναι δικές τους λέξεις
μὰ τὸ τραγοῦδι εἶναι δικὸ μας.»

ΜΑΡΙΑ ΗΛΙΟΥ

πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση καὶ εἶναι πραγματικοὶ μαικῆνες γιὰ τοὺς συγγραφεῖς καὶ τοὺς καλλιτέχνες.

Ἄλλωστε, ἡ ἀνάγκη νὰ ἀποκατασταθεῖ ἡ πολιτισμικὴ ὀντότητα τῶν μαύρων ἐγινε ἐντονὴ αἰσθητὴ ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς δεκαετίας τοῦ 1920 κιόλας, μέσα στὴν ἀποικιακὴ περίοδο, καὶ ἐκφράστηκε ἀπὸ τοὺς ὑποστηρικτὲς τοῦ κινήματος τῆς Νεγοσύνης – ἂν καὶ δὲν πρέπει νὰ διατηρήσουμε ἀπὸ αὐτὸ τὸ κίνημα παρὰ μόνον τὴν πλευρὰ τῆς ἐπανάκτησης, τῆς ἀπελευθέρωσης. Ὅφειλουμε νὰ ὑπογραμμίσουμε ὅτι ἡ ἔγνοια γιὰ τὴν πολιτισμικὴ ἀνεξαρτησία πρέπει νὰ διαφυλαχθεῖ ἀπὸ τὸν κίνδυνο ἐνὸς ἄκρατου ἐθνικισμοῦ ποὺ θὰ κατέλιγε σὲ ἓνα ἄλλο ρατσισμό καὶ θὰ δημιουργοῦσε τελικὰ μιὰ ἀρνητικὴ πνευματικὴ πορεία.

Γιὰ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ πολιτισμικὴ κηδεμονία, ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τοῦ Κογκο πρέπει νὰ μάθει τὴν ἱστορία, τὰ ἔθιμα, τὴ φιλοσοφία – τὸ πῶς δηλαδὴ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς τὸν κόσμον – τοῦ τόπου. Πρέπει νὰ πειστεῖ ὅτι εἶναι γόνος μιᾶς ἡπείρου-λίχνου τῆς ἀνθρωπότητας καὶ τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ.

Οἱ δημόσιες ἀρχές μποροῦν νὰ παίξουν πρωταρχικὸ ρόλο πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση: νὰ σκεφτοῦν μὲ δλότελα καινούριο τρόπο τὴν ἐκπαιδευτικὴ καὶ μορφωτικὴ πολιτικὴ, νὰ δώσουν νέες κατευθύνσεις στὴν πολιτιστικὴ δραστηριότητα, κ.λ.π...

Τέλος, δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε πῶς τὸ Κογκο ζεῖ ἀνάμεσα στὸ σύνολο τῶν σύγχρονων κρατῶν καὶ πῶς ἡ πολιτισμικὴ του πορεία ὀφείλει νὰ προσαρμοστῇ στὶς ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς.

ΕΡ. Ποιὲς μποροῦν νὰ εἶναι οἱ μορφές σχέσεων καὶ συνεργασίας ἀνάμεσα σὲ εὐρωπαϊκὲς χώρες οἰκονομικὰ ἐξαρτημένες ὅπως ἡ Ἑλλάδα καὶ ἀφρικανικὲς χώρες ποὺ προσπαθοῦν νὰ χαράξουν τὸ δικό τους δρόμο, ὅπως ἡ Λαϊκὴ Δημοκρατία τοῦ Κογκο;

ΑΠ. Ὑφεση τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας (κάμψη τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης, ἀνεργία στὶς ἐκβιομηχανισμένες χώρες, μείωση τῶν ἐσόδων ἐξαγωγῶν, δυσκολίες στὶς χώρες ὑπὸ ἀνά-

πτυξη) ἔδειξε καθαρὰ τὴν ἀλληλεξάρτηση ὅλων τῶν κρατῶν. Αὐτὴ ἡ συμπληρωματικότητὰ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ Κογκο. Ἀπειρες δυνατότητες προσφέρονται λοιπὸν γιὰ μιὰ διμερὴ οἰκονομικὴ συνεργασία στὸν οἰκονομικὸ, τεχνικὸ, ἐπιστημονικὸ καὶ πολιτιστικὸ τομεᾶ.

Οἱ χώρες μας πρέπει νὰ ἐρευνήσουν καὶ νὰ ἐκμεταλλευστοῦν τὶς δυνατότητες ποὺ ὑπάρχουν γιὰ μιὰ αὐξοῦσα οἰκονομικὴ συνεργασία ποὺ θὰ ἔχει γιὰ στόχο τὸ νὰ μπορέσουν καὶ οἱ δύο νὰ ἀποδεσμευθοῦν ἀπὸ τὴν ἀποκλειστικὴ ἐξάρτησι καὶ νὰ ἐδραιώσουν μιὰ ἀνεξάρτητὴ οἰκονομία.

Ἡ Ἑλλάδα βρίσκεται σὲ μιὰ φάση ἐντονῆς ἀνάπτυξης καὶ τῆς χρειάζεται νὰ ἀξιοποιήσῃ ὅλους τοὺς διαθέσιμους παραγωγικοὺς τομεῖς γιὰ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὶς ἀπαιτήσεις μιᾶς ἐντατικὰ ἐξελισσόμενης οἰκονομίας. Στὸ στάδιο αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ μεταδώσει τὴν πείρα ποὺ ἀπόκτησε ἀπὸ τὴν ἐπίλυση ὀρισμένων θεμελιακῶν ἀναπτυξιακῶν προβλημάτων. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ του τὸ Κογκο μὲ τὸν πλοῦτο του σὲ πρώτες ὕλες καὶ τὶς ἀνεκμετάλλευτες ἀκόμα δυνατότητές του εἶναι ἐνδιαφέρων συνεταῖρος. Αὐτὰ δείχνουν τὸ εἶδος τῶν προσπαθειῶν ποὺ πρέπει νὰ γίνουν γιὰ νὰ ἀναζητηθοῦν οἱ δρόμοι γιὰ μιὰ σημαντικὴ οἰκονομικὴ συνεργασία. Ἀνάμεσα στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ Κογκο μποροῦν νὰ δημιουργηθοῦν, νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ καλλιεργηθοῦν σχέσεις στὸν οἰκονομικὸ, τὸν τεχνικὸ καὶ τὸν πολιτιστικὸ τομεᾶ, στὴ βάση τῶν καλῶς ἐννοουμένων συμφερόντων τῶν δύο χωρῶν, τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ τῆς ἀπόλυτης ἰσότητος.

Αὐτὴ ἡ συνεργασία, στὰ πλαίσια τῆς νέας διεθνoῦς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας, μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθεῖ ἀρμονικὰ μόνον στὸ μέτρο ποὺ μιὰ διαρκὴς συνεννόηση ἐπιτρέπει νὰ γίνεται κατανοητὴ ἡ κατεύθυνση ποὺ ἡ κάθε χώρα θέλει νὰ δώσει στὸ μέλλον τῆς. Σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο, μεγαλύτερη πληροφόρηση καὶ περισσότερες ἐπαφές θὰ μπορούσαν νὰ συντελέσουν στὴ διεύρυνση τῆς ἀμοιβαίας κατανόησης καὶ νὰ δημιουργήσουν ἔτσι μιὰ βάση ἐμπιστοσύνης γιὰ μιὰ πιὸ προωθημένη συνεργασία.

TO ΒΗΜΑ TO ΒΗΜΑ

ὁλόκληρη ἡ Ἑλλάδα
ὁλόκληρος ὁ κόσμος

TO ΒΗΜΑ

κάθε πρωὶ
στα χέρια σας.

PYLARINOS

ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ
ΣΤΑ ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

3

26

εκάμην (η). Ακόμη αναφέρεται στη σύλληψη του υπουργού Στρατιωτικών Α. Βλαχόπουλου και του υπασπιστή του Όθωνα συν/ρχη Γρίβα Γαρδικιώτη και συνεχίζει:

«Συγχρόνως ετέθησαν υπό κράτησιν διὰ φρουράς ἐντός τῶν οίκων των οἱ λοιποὶ ὑπουργοί, καὶ ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς λαβὼν ἐκ τῶν Ἀνακτόρων τὸν λόγον μετὰ τοῦ Συνταγματάρχου Κ. Καλλέργη, καὶ ἀκούσας τὴν περὶ συγκαλέσεως τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως καὶ τοῦ Συντάγματος ἀπαίτησιν τοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ Στρατοῦ, ἐζήτησεν εὐκαιρίαν μιᾶς ἡμέρας, ἀλλὰ δὲν τῷ ἐδόθη· ἐζήτησε τοὺς ὑπουργοὺς του· ἀλλ' ἤκουσεν, ὅτι δὲν ἀναγνωρίζονται πλέον Ὑπουργοὶ οὗτοι.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ Στρατοῦ παρουσιασθέντες οἱ Κύριοι Α. Λόνδος Συνταγματάρχης καὶ Α. Μεταξάς, Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ἀνευφημίσθησαν διὰ τοῦ μεγαλυτέρου ἐνθουσιασμοῦ, καί, τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας συγκαλεσθέντος, ἐξεδόθη πρώτη ἡ ἀκόλουθος ἔθνικὴ Πράξις, ἣτις ἀνεγνώσθη εἰς ἐπὶ κοινὸν τοῦ Λαοῦ καὶ ὅλου τοῦ Στρατοῦ, ἀλλεπαλλήλως ἀνευφημισθεῖσα.

Ακολουθεῖ τὸ κείμενο τῆς ἀπόφασις τῆς ἑκτακτῆς συνεδρίας τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, πού συνήλθε στὶς 4 τὸ πρωί. Ἡ ἀπόφασις αὐτὴ εὐχαριστεῖ τὸ λαὸ καὶ τὴ φρουρά τῆς πρωτεύουσας, γιατί ἐνεργήσανε μὲ πατριωτισμὸ καὶ τάξη, «σύμφωνα μὲ τὴν τιμὴν καὶ τὸ καθήκον», «ὅτι ὁ στρατιωτικὸς ἐλευθέρου ἔθνους εἶναι πολίτης, πρὶν εἶναι στρατιώτης». Ακόμη θέσπίζει νέν ὄρκο γιὰ τὸ στρατό, πολὺ πῖο δημοκρατικὸ ἀπὸ τὸν προηγούμενο, καὶ «κηρύττει τὴν 3 Σεπτεμβρίου ἡμέραν ἑορτάσιμον εἰς τὸ ἔθνος...».

Ακολουθοῦν οἱ ὑπογραφεῖς καὶ τὸ ρεπορτάζ κλείνει ὡς ἑξῆς:

«Οἷτως ὁ Στρατὸς ἀπελύθη τοῦ πρώτου καὶ ἔδωσεν εὐθὺς νέον ὄρκον πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν Συνταγματικὸν Ὁρόνον. Μετὰ τὴν πράξιν αὐτὴν προεχώρησε τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας εἰς τὸν σχηματισμὸν νέου Ὑπουργείου, καὶ ἐξελέξατο: (ἀκολουθοῦν τὰ ὀνόματα τῶν νέων

ὑπουργῶν)

Τὸ Συμβούλιον ἀκολουθεῖ ἐργαζόμενον ὥρῃ ἤδη 6 π.μ. τῆς 3 Ἰουλίου.

Ἡ διατηρουμένη εὐταξία, ὁ ἐπικρατῶν ἐνθουσιασμὸς ὅλων τῶν πολιτῶν καὶ ὅλου τοῦ Στρατοῦ ὑπάρχουσιν ἀνώτερα παντὸς ἐπαίνου.

Ζήτω ἡ Πατρίς! Δόξα καὶ τιμὴ εἰς τὸν εὐαίσθητον καὶ πατριώτην Ἑλληνα Λαόν, εἰς τὸν ἀτρόμητον καὶ πιστὸν πρὸς τὴν Πατρίδα Στρατόν!»

Ἡ «Ἀθηνᾶ»

Τὸ ρεπορτάζ τῆς «Ἀθηνᾶς» ἦταν πῖο λεπτομερὲς στὴν πρώτη σελίδα καὶ ἔχει τίτλο «Ἡ Τρίτη Σεπτεμβρίου καὶ τὸ Σύνταγμα» (βλ. καὶ φωτοτυπία). Αρχίζει ὡς ἑξῆς:

«Ἐχομεν ἤδη τὸ Σύνταγμα. Κυβερνήσις συνταγματικὴ κρατεῖ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους τὰς ἡνίας· αἱ δίκαιαι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ἀπαιτήσεις ἐκπληροῦνται ἤδη. Τὸ πᾶν σικρὰ καὶ ἀγάλλεται...».

Καὶ παρακάτω συνεχίζει τὴν ἐξιστορήσιν τῶν γεγονότων:

«Τὸ μεσονύκτιον εἶχε παρέλθει, ἡ πρώτη καὶ ἡμισεῖα τῆς αὐγῆς ἐγγὺς ἦτο νὰ σημάνη, δὲ κρότος πυροβόλου ἠκούσθη ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἀπροσδόκητος ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ παινίζουσα τὸν εἰρηνικὸν παιᾶνα τοῦ ἐν πορείᾳ στρατοῦ· ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀρχηγὸν ἔχων τὸν Καλλέργην διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Ἑρμοῦ ἐβάδιζε σοβαρῶς εἰς τὰ ἀνάκτορα σαλπίζων διὰ τῶν χειλέων ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σφοδρῶς συνεχίνει τὴν καρδίαν του Σύνταγμα, καὶ παρακολουθοῦμενοι ἀπὸ πλῆθος πολιτῶν, οἵτινες κηλούμενοι ἀπὸ τὸν γοητευτικὸν ἦχον τοῦ Συντάγματος προσετίθεντο κατὰ μικρὸν καὶ ἀπετέλουν θανύμασθιν αὐτομόλων οὐραγίαν. Ἐν τοσούτῳ ὁ ἕτερος τῶν ἀρχηγῶν ὁ Συνταγματάρχης Μακρυγιάννης δὲν ἐφαίνετο· ἐκ τοῦ ἐναντίου κρότος πυροβόλων ἠκούετο κατὰ τὸ μέρος τῆς οἰκίας του· ὁ Μακρυγιάννης ἐπολιορκεῖτο· ἡ ἔθνικὴ του πράξις εἶχεν ἤδη πρὸ ὀλίγων στιγμῶν προδοθῇ καὶ χωροφύλακες στέλλονται νὰ τὸν συλλάβουν· ἐπολέμουν· ὁ Καλλέργης τὸ μαν-

θάνει, εἰς λόχος πεζικῶν προφθάνει ἐν καιρῷ, προσκαλεῖ τοὺς πολιορκούντας χωροφύλακας νὰ παραδοθῶσι· πυροβολεῖ ἔπειτα κατ' αὐτῶν, φονεύει ἕνα, πληγώνει καὶ ἕτερον· ἀφοπλίζει τοὺς ἄλλους πάντας ὁ δὲ σὺνάρχων τοῦ Καλλέργη Μακρυγιάννης ἔρχεται εἰς τὸ στάδιον τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ πεζικὸς στρατὸς ἐλθὼν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἀφώπλισε τὴν φρουρὰν καὶ τὴν περιέκλωσε· ἀλλὰ τὸ ὀλιγάριθμον ἱππικὸν περιεφέρετο πανταχοῦ ἐξορκῶν καὶ ἐνθαρρυνοῦν τοὺς πολίτας καὶ ἐπισκοποῦν τὰ ἐνδεχόμενα κινήματα τῶν ἀπονεοιμένων ὁπαδῶν τοῦ πεπτοκότος συστήματος, τὸ δὲ πυροβολικὸν ἔλειπεν εἰσέτι· ἐντὸς τῶν βασιλείων εὐρέθησαν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ Γραμματεὺς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ὁ ὑπασπιστὴς Γαρδικιώτης· ὁ βασιλεὺς ἰδὼν τὰ γινόμενα ἐταράχθη καὶ ἠρώτησεν ἀπὸ τὸ παράθρον τὸν Καλλέργην τί ζητεῖ ὁ στρατὸς καὶ μαθὼν δὲ σύνταγμα, τὸν παρήγγειλε ν' ἀποσυρθῇ καὶ αὐρὸν γίνεται ἡ περὶ τῶν αἰτήσεων του ἀπόφασις· ὁ Καλλέργης ἀπήντησε ὅτι ψιλὰ ὑποσχέσεις δὲν ἀνταπυδούσι τὸν λαόν.

Στὴ συνέχεια ἀφηγεῖται πῶς ὁμάδες στρατιωτῶν ἐστάλιναν ἄλλοι νὰ φυλάξουν τὶς Τράπεζες, τὸ Ταμεῖο, τὶς ποινικὰς φυλακὰς καὶ τὰ μέλη τοῦ πάλιου ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ ἄλλοι νὰ φέρουν τοὺς Συμβούλους τῆς Ἐπικρατείας γιὰ νὰ συνεδριάσουν. Καὶ συνεχίζει:

«Ἐν τῷ μεταξὺ ἦλθον οἱ Προέσβεις τῆς Συμμαχίας καὶ ἐξ ὀνόματος τῶν Ἡγεμόνων αὐτῶν ἐσύστησαν εἰς τὸν Κ. Καλλέργην τὴν ἀνάγκην τοῦ προσώπου τοῦ Βασιλέως. Ὁ Καλλέργης ἀπήντησεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ σύστασις αὐτὴ ἦτον περιττὴ· τὸ πρόσωπον τοῦ Βασιλέως εἶναι ἱερὸν, καὶ κίνδυνος κανεὶς δὲν εἶναι νὰ πάθῃ τὴν παραμικρὰν προσβολήν.

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας συνήλθε καὶ ἐξέδωκε κατὰ πρῶτον τὴν κατωτέρω προκήρυξιν· ἡ πράξις αὐτὴ ἀναγνωσθεῖσα εἰς ὑπήκοον τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ ἔφερε μέγα ἀποτέλεσμα, ἡ περὶ τοῦ μέλλοντος ἀμφιβολία διεσκοδόθη· ἄφ' οὗ καὶ ἡ πράξις του ὡμολογήθη καὶ ἐπισήμως ὡς ἐκπλήρωσις καθήκοντος ἱεροῦ

ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΤΟΥ 1843

Ο ΑΙΩΝ τοῦ Ἰωάν. Φιλίππου. Ἦταν ἡ πρώτη μεγάλη πολιτικὴ ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ ἐκδόσις τῆς κράτησε 53 ὁλόκληρα χρόνια, ἀπὸ τὸ 1838 ἕως τὸ 1891, μὲ ἀσημαντὲς μικροδιακοπές. Ὁ «Αἰὼν» πολέμησε μὲ ἀγωνιστικὸτητα καὶ συνέπεια γιὰ τὴν παροχὴ συντάγματος στὸν ἑλληνικὸ λαόν. Τὴ μέρα τῆς Ἐπανάστασης κυκλοφόρησε πανηγυρικὸ παράρτημα. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1843 ὁ «Αἰὼν» δημοσίευσε μόνος αὐτὸς τὰ πρῶτα 44 ἄρθρα τοῦ Συντάγματος, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπίσημὴ ἀνακοίνωσιν του στὴν Ἐθνοσυνέλευσιν.

Η ΑΘΗΝΑ τοῦ Ἐμμ. Ἀντωνιάδη. Πρωτοκυκλοφόρησε τὸ 1832 στὰ Μέγαρα, ὅπου ἦταν τότε συγκεντρωμένοι οἱ «συνταγματικοί», δηλαδὴ οἱ δημοκράτες ἐκεῖνον τοῦ καιροῦ. Μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Ἰ. Καποδίστρια καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Αἰγυπτινίου ἢ «Ἀθηνᾶ» μεταφέρθηκε στὸ Ναύπλιο καὶ ἀπὸ κεῖ στὴν Ἀθήνα. Ἐπῆλθε μὲ μικροδιακοπὲς μέχρι τὸ 1864. Ὑπῆρξε πάντα μὴ συνταγματικὴ ἐφημερίδα.

Η ΤΑΧΥΠΤΕΡΟΣ ΦΗΜΗ ἦταν κυρίως ἐφημερίδα τοῦ ἐμπορίου. Κυκλοφόρησε ἀπὸ τὸ 1837 ἕως τὸ 1866. Ἐκδότης ὁ Ν. Παπα-

δόπουλος «ὁ ἐκ Τριπύλεως», ὅπως ὑπόγραφε ὁ ἴδιος.

Η ΚΑΡΤΕΡΙΑ ἦταν τὸ πῖο μαχητικὸ δημοσιογραφικὸ ὄργανο ἐκείνης τῆς περιόδου. Πρωτοκυκλοφόρησε στὴν Πάτρα ἕνα χρόνον ἀκριβῶς πρὶν τὴ συνταγματικὴ ἐπανάστασι (1 Σεπτ. 1842), μὲ ἕνα ἄρθρο κατατέλνι ἐναντίον τῆς δυναστείας τῶν Βιτελσδάχων. Γιὰ τὸ ἄρθρο αὐτὸ φυλακίστηκε γιὰ τρεῖς μῆνες ὁ συντάκτης Γ. Σπανόπουλος. Ὅμως οἱ ἐκδότες Π. Χαλκιδόπουλος καὶ Α. Χρυσανθακίδης συνέχισαν ἀπόρητοι τὸν ἀγῶνα τοὺς ὑπὲρ τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν. Ἀπὸ τὸ Νοέμβριον τοῦ 1844 μεταφέρθηκε στὴν Ἀθήνα ὅπου συνέχισε νὰ δυνάμει μέχρι τὸ 1848.

Η ΕΛΠΙΣ τοῦ Κώστα Λεβιδῆ κυκλοφόρησε γιὰ πρώτη φορὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1836, ζητώντας μὲ τὸ πρῶτο τῆς φύλλο Σύνταγμα καὶ ἀπομάκρυνση τῶν Βαβαρῶν. Ἡ στάση του αὐτὴ προκάλεσε τὸ μῖσος τῶν Βαβαρῶν καὶ μὴ ὁμάδα ἀξιωματικῶν τοὺς ἀποπειράθηκε νὰ τὸν δολοφονήσει στὶς 16 Νοεμβρίου 1837. Τὴν ἐπομένῃ ἡ «Ἐλπίς» κυκλοφόρησε ἑκτακτὸ παράρτημα μὲ τὶς λεπτομέρειες τῆς ἀποπειρας. Μ' αὐτὸ τὸ φύλλο ἔκλεισε τὴν πρώτην περιόδον τῆς. Ἡ ἐφημερίδα ξαναδύθηκε μερικὲς μέρες ἄμεσως μετὰ τὴ συνταγματικὴ ἐπανάστασι καὶ συνέχισε νὰ τυπώνεται, μὲ μικρὰς διακοπές, μέχρι τὸ 1868.

παντός έναρξεν πολίτου. Μετ' ὀλίγον δὲ ἀφοῦ ἡ ἡμέρα ἀνέτειλε, ἐπιτροπὴ συμβουλίων συγκειμένη ἐκ τῶν Κ. Γ. Κρυττουριώτου, Γ. Αἰνιάνου, Α. Λόντου, Γ. Ψύλλα, καὶ Α. Μαυρομιχάλου, ἦλθον εἰς τὸν Βασιλέα καὶ ὑπέβαλον εἰς αὐτὸν τὰς κατωτέρω προτάσεις, τὰς ὁποίας καὶ ὑπέγραψε, καὶ ὁ λαὸς ἐξεληθὼν εἰς τὸν ἐξώστην τὸν ἐχαίρεισεν μὲ τὸ ζήτω.

Τὸ νέον ὑπουργεῖον ἦλθεν ἐπὶ τέλους περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ μετ' αὐτὸ οἱ πρέσβεις· ὁ Βασιλεὺς ὑπέγραψε τὰ ἐξῆς ὁκτὼ διατάγματα· καὶ ἐχαίρεισθαι δευτέρον ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὡς συνταγματικὸς Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ στρατὸς ἀνεχώρησε μετὰ τὴν ἐξοδὸν τῶν ὑπουργῶν, τὴν δευτέραν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μετὰ μεσημβρίαν· καὶ ἡ πολιτορχία τῶν ἀνακτόρων διελύθη.

«Ἡ Ταχύπτερος Φήμη»

Παράρτημα ἐπίσης μὲ εἰδικὴ εἰκονογράφισι στὸ πᾶν μιᾶς (βλ. καὶ φωτοτυπία), ὅπως καὶ οἱ ἄλλες ἐφημερίδες, ἔδωκε καὶ «Ἡ Ταχύπτερος Φήμη». Τὸ φύλλο αὐτὸ φέρνει τὸν ἀρ. 337. Τὸ ρεπορτάζ ἔχει τίτλο «Τὸ Σύνταγμα» καὶ ἀρχίζει ὡς ἑξῆς:

«Περὶ τὴν 2 ὥραν π.μ. τῆς παρελθούσης Παρασκευῆς πυροβολισμοὶ τινὲς ἔθεσαν τὴν πόλιν εἰς κίνησιν. Χωροφύλακες περιπολοῦντες περὶ τὴν οἰκίαν Μακρυγιάννη ἐπολιόρκησαν αὐτὴν καὶ συμπλεχθέντες μὲ τοὺς πολιτορχομένους ἐφονεύθη εἰς ἐνωματάρχης, μετὰ τοῦτο ἕτερα ἀποσπάσματα ἐθνικῶν στρατιωτῶν καὶ πολιτῶν συνενωθέντα ὤπισθεν τῆς ἀκροπόλεως, τόπον τῆς συνεντεύξεως, προσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐνωθέντα μὲ τὰ στρατεύματα τῆς φρουρᾶς διοικούμενα ὑπὸ τοῦ Συνταγματάρχου Δ. Καλέργη, προσῆλθον μεθ' ὅλης τῆς ἰσυχίας καὶ τάξεως εἰς τὰ νέα ἀνάκτορα φωνάζοντες Ζήτω τὸ Σύνταγμα· ἀρχηγοὶ τῶν ὁπλισμένων ἐθνικῶν στρατευμάτων ἐν καιρῷ νυκτὸς ἦσαν οἱ ἀνδρομυχοὶ συμπολιταὶ μᾶς ὁ Συνταγματάρχης Μακρυγιάννης καὶ ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Ἰωάννης Κώστας· εὐθὺς ἀποσπάσματα τῶν ἐθνικῶν συνήθροισαν τοὺς συμβούλους τῆς ἐπικρατείας εἰς τὸ κατάστημα τῶν συνεδριάσεων, ὁ δὲ εἰς τὴν πλατείαν λαὸς ἐξηκολούθει μεθ' ὅλης τῆς ἰσυχίας ἀνακράζων τὸ Ζήτω τὸ Σύνταγμα. Τούτων δὲ γενομένων συγχρόνως τὸ ἐθνικὸν κόμμα κατέλαβε τὰ διάφορα καταστήματα τῶν γραμματειῶν καὶ ἀφοῦ παρελάμβανε τὰς κλεῖς τὰς παρῆδεν εἰς τὸν συνταγματάρχην Βαλιάνου. Τὸ δημοτικὸν δὲ συμβούλιον τῶν Ἀθηναίων συνελθὼν ταυτοχρόνως συνέταξε πρᾶξιν ἐπιδοκιμάζουσιν τὰ πραχθέντα, ἐπεφημοῦσαν τὴν φρουράν, καὶ ὀνομάζουσιν ὡς ἀρχηγούς τῆς πολιτοφυλακῆς, τὸν Συνταγματάρχην Μακρυγιάννην, τὸν Ἰωάννην Κώσταν καὶ τὸν Κύριον Δημήτριον Καλλιφρονᾶν, ἐτέθησαν δὲ ὑπὸ αὐστηρὸν περιορισμὸν καὶ ὅλοι οἱ ὕποτροφοὶ καθὼς ἀκόμη καὶ ὁ ὑπασιπότης τῆς Α. Μ. Συνταγματάρχης Γαρδικιώτης Γρίβας. Ἐν τούτοις τὸ πλῆθος ἐξηκολούθει μὲ τὴν αὐτὴν ἰσυχίαν νὰ εὐφημῇ ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος, τὸ δὲ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐξακολουθοῦν...» κ.λ.π.

Βέβαια ἡ Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔδωκε Ἑκτακτὸ Παράρτημα γιὰ νὰ προβάλλει τὴν Ἐπανάστασι. Ὅμως ἀναγκάστηκε

ΣΥΝΤΑΓΜΑ.

Ἡ ΤΡΙΤΗ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Ἔτος Ζ.

Αρ. 337

Ἡ ΤΑΧΥΠΤΕΡΟΣ

ΦΗΜΙ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, τὴν 3 Σεπτεμβρίου ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 1843

νὰ θυγάλει ἐκεῖνι τὴν Παρασκευὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843 ἑκτακτὰ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 31 φύλλο ἐκεῖνης τῆς χρονιάς γιὰ νὰ δημοσιεύσει τὶς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ Ὁθωνά γιὰ: παύσιν τοῦ παλίου ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ διορισμὸν νέου, ἀναγνώρισιν τῆς 3ης Σεπτεμβρίου σὰν ἡμέρα ἐθνικῆς γιορτῆς, ἀλλαγὴ τοῦ ὅρκου τῶν στρατιωτῶν κ.λ.π. Συνολικὰ ἐπρόκειτο γιὰ τὴν Προκήρυξιν τοῦ νέου (ἐπαναστατικοῦ κατὰ κάποιο τρόπο) ὑπουργικοῦ συμβουλίου, τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ μιὰ δεκάδα διαταγμάτων πού ὑπόγραφε θέλοντας μὴ θέλοντας ὁ Ὁθων. Ἐτοί νομιμοποιήθηκε καὶ ἡ Ἐπανάστασι καὶ ντύθηκε τὸν τύπο καὶ τὴ χλαμύδα τῆς ἐξουσίας.

Ἡ «Καρτερία» Πατρῶν

Δυὸ μέρες ἀργότερα, τὴν Κυριακὴν 5 Σεπτεμβρίου, κυκλοφόρησε στὴν Πάτρα «Ἐκτακτον Φύλλον» τῆς τοπικῆς ἐφημερίδας «Καρτερία» μὲ ὑπότιτλο: «Ἡ Εἰκοστὴ Πέμπτη Μαρτίου 1821 καὶ ἡ Τρίτη Σεπτεμβρίου 1843». Στὸ φύλλο αὐτὸ προτάσσεται ἓνα μικρὸ ἄρθρον πού ἀρχίζει ὡς ἑξῆς:

«Συμπολιταί!

Αἱ εὐχαὶ μας ἐπληρώθησαν! Τὰ δεινὰ μας ἔπαυσαν! Ἀπέναντι τῆς ἐθνικῆς ὁμονοίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀγανακτήσεως ἡ Βαναροκρατία κατεστράφη καὶ τὸ ἀνθαίρετον κατεπατήθη! Τὰ δικά μας ἀνεκτήθησαν! Οἱ θεομοὶ μας ἀνηγέρθησαν! Οἱ ἀγῶνες μας ἐστεφανώθησαν!».

Μετὰ τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ ἁρθρου ἀκολουθεῖ κατ' ἀντιγραφὴν τὸ ρεπορτάζ τοῦ Φιλήμονος στὸν «Αἰῶνα».

Ξανανοίγουν οἱ παλιὲς ἐφημερίδες

Μιὰ πρώτη συνέπεια τῆς συνταγματι-

κῆς ἐπανάστασης τῆς 3ης Σεπτεμβρίου ἦταν καὶ ἡ ἐπαναλειτουργία μερικῶν ἐφημερίδων πού εἶχαν κλείσει ἀπὸ τὸ κυνηγητό, τὶς δίκες, τοὺς τραμπουκισμοὺς καὶ τὴ λογοκρισίαν. Ἐτοί στὶς 9 Σεπτεμβρίου ἐπανεκδίδεται «Ἡ Ἐλπίς» τοῦ Κώστα Λεβίδη πού εἶχε διακόψει τὴν ἐκδόσιν τῆς στίς 16.11.1837.

Στὸ φύλλο τῆς αὐτὸ «Ἡ Ἐλπίς» δημοσιεύει ὁλοσέλιδο κύριο ἄρθρον πού ἐξηγμεν τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ φρόνησιν τοῦ λαοῦ καὶ στρατοῦ κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν τοὺς ἐνέργειαν. Αὐτὸ τονίζει ὡς ἑξῆς:

«Συμπολιταί!

Ὁ λαμπρὸς ἥλιος τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἀνέτειλε, καὶ μετ' αὐτοῦ νέα διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀνέτειλε δόξα. Ὁ ἀδέκατος δικαστὴς τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, ἡ ἱστορία, ὡς ἄλλοτε μᾶς ἐπέδειξεν ἀνδρείους, θέλει μᾶς ἐπιδείξει ἡδὴ ὡς λαὸν πρωτότυπον διὰ τὴν σύνεσίν του. Ὅ,τι ἄλλα ἔθνη κατώρθωσαν διὰ ποταμῶν αἵματος, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος κατώρθωσε διὰ τῆς ὁμονοίας καὶ φρονήσεώς του. Στρατὸς καὶ πολῖται ὅλοι ἔδωσαν ἀλλήλοις τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμόν, καὶ τῆς μουσικῆς παιανισμοῦς ἐπεξήτησαν καὶ ἔλαβαν τὰς ἐγγυήσεις τοῦ λαμπροῦ μέλλοντος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς...».

Τέλος στὴν ἄλλην σελίδα τῆς ἡ ἐφημερίδα παραθέτει τὸν κατάλογο τῶν ἀξίων μαχητῶν πού ἔλαβαν μέρος στὴν ἐπανάστασιν τῆς 3ης Σεπτεμβρίου. Αὐτοὶ κατὰ κλάδο ἦταν 8 τοῦ ἱππικοῦ, 8 τοῦ πυροβολικοῦ, 9 τοῦ μηχανικοῦ, 13 τοῦ πεζικοῦ, 5 τῶν ἀκροβολιστῶν, 9 Φρουραρχεῖου, Χωροφυλακῆς καὶ ὑπουργεῖου Στρατιωτικῶν, 24 διαφόρων σωματίων πού βρέθηκαν στὴν Ἀθήνα καὶ 21 πολιτικοὶ ὑπάλληλοι τοῦ στρατοῦ. Σύνολο δηλαδὴ 76 ἀξιωματικοὶ ἐκτὸς τῶν 21 πολιτικῶν ὑπαλλήλων.

Ἀπ' αὐτοὺς τοὺς 76 ἔλαβαν μέρος στὴν ἐπανάστασιν κατὰ βαθμὸν: 3 συντα-

ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Ἡ ἐφημερίδα «Ἐλπίς» δημοσίευσε (9/9/1843) τὸν πλήρη κατάλογο τῶν ἀξιωματικῶν καὶ πολιτῶν (ὑπαλλήλων τοῦ στρατοῦ) ποὺ πήραν μέρος στὴν Ἐπανάσταση.

Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σωμάτων ἦσαν, Σκαρβέλης τοῦ Β' Πεζικοῦ Τάγματος, Ταγματάρχου τῶν Ροδίου, ὁ Ἐλ. Σχινᾶς τοῦ Πυροβολικοῦ, ὁ Παπαδόπουλος τοῦ Ἱππικοῦ, ὁ Σπηλιωτόπουλος διοικητὴς τῆς Δ' Λοχίας τῶν Ἀκροβολιστῶν, Λοχαυόντος τοῦ Γ. Καπετανάκου, ὁ Μανιτάκης τοῦ Μηχανικοῦ. Ὁ Σπύρος Μήλιος εἶχε ἀναβῆ ἀφ' ἐσπέρας ἀπὸ Πειραιῶς μὲ ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς προὐδεσμένους παρ' αὐτοῦ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος. Δὲν ἔχουμε λόγους ἀρκετοὺς νὰ ἐκφράσωμεν τὴν φρόνησιν τῶν Ἀρχηγῶν, καὶ Ἀνωτέρων Ἀξιωματικῶν, καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν κατωτέρων, εἶναι παντὸς ἐπαίνου ἀνώτεροι.

Ἀκολουθοῦν τὰ ὀνόματα κατὰ σώματα:

Οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοὶ
Α. τοῦ Ἱππικοῦ.

Α. Παπαδόπουλος λοχαγός, Ι. Ταδακόπουλος ὑπολοχαγός, Τζαμαδὸς ἀνθυπολοχαγός, Παραμυθιώτης ἀνθυπολοχαγός, Αλ. Ἀργυρόπουλος ἀνθυπολοχαγός, Π. Κυριακ. Μαυρομυχάλης ἀνθυπολοχαγός, Γ. Σούτσος ἀνθυπολοχαγός.

Β. τοῦ πυροβολικοῦ.

Ἐλ. Σχινᾶς λοχαγός, Ἀξελὸς ὑπολοχα-

γός, Κ. Στορνάρης ἀνθυπολοχαγός, Ἀν. Εὐθυμίου ἀνθυπολοχαγός, Ι. Σκούφος ἀνθυπολοχαγός, Πασχάλης καὶ Ρίζος ἀνθυπολοχαγός, Παλαιολόγος ἀνθυπολοχαγός.

Γ. τοῦ μηχανικοῦ.

Σμολόνσκις ταγματάρχης, Ἐμ. Μανιτάκης λοχαγός, Β. Πετμεζᾶς ὑπολοχαγός, Γρ. Πετμεζᾶς ἀνθυπολοχαγός, Ν. Μουσουλδᾶκης ἀνθυπολοχαγός, Β. Νικολαΐδης ἀνθυπολοχαγός, Ἀθ. Πολιτόπουλος ἀνθυπολοχαγός, Παλαμᾶς ἀνθυπολοχαγός, Βλασόπουλος ἀνθυπολοχαγός.

Δ. τοῦ Πεζικοῦ.

Ν. Σκαρβέλης ἀντινταγματάρχης, Α. Ρόδιος ταγματάρχης, Τριαν. Λαζαρέτος λοχαγός, Α. Μίχου λοχαγός, Βαχάρης λοχαγός, Παπαθιέρος λοχαγός, Κ. Βέϊκος ὑπολοχαγός, Μελιγγὸς ὑπολοχαγός, Α. Πετμεζᾶς ἀνθυπολοχαγός, Α. Ν. Πετμεζᾶς ἀνθυπολοχαγός, Π. Ἀλεξάνδρου ἀνθυπολοχαγός, Β. Νικολαΐδης ἀνθυπολοχαγός, Ζεγγίνης ἀνθυπολοχαγός.

Ε. τῶν ἀκροβολιστῶν.

Δ. Σπηλιωτόπουλος λοχαγός, Γ. Καπετανάκης λοχαγός, Ἡλίας Δημητριάδης ἀνθυπολοχαγός, Ν. Μούρτζινος ἀνθυπολοχαγός, Γρ. Κουμουντοράκης ἀνθυπολοχαγός.

Στ. τῆς Γραμματείας τῶν Στρατιωτικῶν, τοῦ Φρουραρχείου καὶ τῆς Χωροφυλακῆς.

Ἀνάργυρος ταγματάρχης, Σαπουντζάκης λοχαγός, Κυπριανὸς λοχαγός, Ζηνόβιος Χαρομόλαος λοχαγός, Ἐπαμεινώνδας Βασιλείου λοχαγός, Παππασχὸς ὑπομοίραρχος, Μιχ. Τολμίδης ὑπολοχαγός, Γρη-

γορίδης ἀνθυπολοχαγός, Νάκος ἀνθυπολοχαγός.

Ζ'. Ὄνόματα τῶν λαβόντων ἐνεργητικὸν μέρος ἀξιωματικῶν διαφόρων σωμάτων ἢ διαθεσίμων εὐρεθέντων ἐνταῦθα.

Σ. Μήλιος συνταγματάρχης, Σωνιέρος συνταγματάρχης, Καλογερόπουλος ταγματάρχης, Γονατᾶς ταγματάρχης, Γρηγορακάγκωνας λοχαγός, Πασχάλης λοχαγός, Β. Ζαβομπράκος λοχαγός, Κωνσταντινίδης λοχαγός, Εὐστ. Νικολάου λοχαγός, Ἀντ. Θεοδώρου λοχαγός, Βρονιχόσκις λοχαγός, Βούλγαρης ὑπολοχαγός, Ἰγγλέσις ὑπολοχαγός, Α. Γεωργαντᾶς ὑπολοχαγός, Κουτκουτάκης ὑπολοχαγός, ὁ Καλόγηρος ἀνθυπολοχαγός, Β. Κωνσταντίνου ἀνθυπολοχαγός, Καμπάνης ἀνθυπολοχαγός, Γρηγοριάδης ἀνθυπολοχαγός, Ἀνάργυρος ἀνθυπολοχαγός, Ζουμπούλης ἀνθυπολοχαγός, Κουτκουτάκης ἀνθυπολοχαγός.

Η'. Οἱ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι τοῦ στρατοῦ.

Ρενιέρης ὑποεπιμελητής, Χροινιάδης ὑποεπιμελητής, Βρουνᾶς ἐπικαταλυματίας, Φωτιάδης ἐπικαταλυματίας, Εὐστ. Ράλλης ἐπικαταλυματίας, Κυθωνάκης ἐπικαταλυματίας, Μοσχόπουλος καταλυματίας, Κωσιέρης καταλυματίας, Μισαοραλιὼν καταλυματίας, Παλαιολόγος καταλυματίας, Σκούφος καταλυματίας, Τυπάλδος λογιστής, Ἰωαννίδης λογιστής, Ἀμνιῆς λογιστής, Ἀθανασιάδης λογιστής, Βλάσσης λογιστής, Εὐστρατιάδης λογιστής, Ξάνθης λογιστής, Ἰω. Κλάδος ἰατρός, Μαράτος ἰατρός, Διαιμάντης ἰατρός.

γματάρχης (μὲ τὸ Μακρυγιάννη, 4), 1 ἀντινταγματάρχης, 5 ταγματάρχες, καὶ οἱ ὑπόλοιποι πάντες ἀπὸ τριάντα λοχαγοὶ καὶ ὑπολοχαγοὶ καὶ γύρω στοὺς τριανταπέντε ἀνθυπολοχαγοὶ καὶ ἀνθυπασπιστές. (Τὰ ὀνόματα δημοσιεύονται σ' ἄλλῃ στήλῃ).

Καὶ συνέχεια

Φυσικὰ ἓνα τόσο σημαντικὸ γεγονὸς γιὰ τὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, ἓνα τέτοιο ἱστορικὸ γεγονὸς, δὲν μποροῦσε νὰ ἐξαντλήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ σὲ μιὰ μέρα. Οἱ ἐφημερίδες τῆς Ἀθήνας ἐγραψαν καὶ ξανάγραψαν πλατιά καὶ μὲ κάθε λεπτομέρεια γιὰ τὰ γεγονότα ἐκείνης τῆς ἡμέρας.

Ἔτσι, στὶς 7 Σεπτεμβρίου «Ἡ Ἀθηνᾶ» ἀφιερώνει ὁλόκληρο τὸ φύλλο τῆς στὰ καθέκαστα τῆς 3ης Σεπτεμβρίου, ποὺ τὰ ἔξιτορεῖ μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα. Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν πραγματικῶν συνταρακτικῶν λεπτομερειῶν συγκρατοῦμε γιὰ χάρι τὸ ἀναγνώστη μόνον μιὰ, τὴν ἀνταπόκριση ἀπὸ τὸ Ναύπλιο. Καὶ νὰ τί λέγει αὐτή:

ΝΑΥΠΛΙΟΝ τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1843

Ζήτωσαν τῶντι ἡ Πατρίς, τὸ Σύνταγμα, ὁ Συνταγματικὸς Ὁθων, ὁ Λαὸς καὶ ὁ Στρατὸς μας! ὅτι διανοοῦμεθα νὰ πράξωμεν ἡμεῖς ἐνταῦθα ἐτοιμασθέντες διὰ τὴν χρεοσινήν Κυριακὴν, Σεῖς προλαβόντες τὸ ἀπετελειώσατε εἰς ὀλίγην ὥραν διάστημα μὲ τὴν πλέον ἀξιοθαύμαστον ταχύτητα καὶ τάξιν, ἥτις εἶναι μοναδικὴ ἀναμφιβόλως εἰς τὰ χρονικά τῶν ἐθνῶν. Δόξα καὶ τιμὴ εἰς τὸν Στρατὸν τῆς Πρωτεύουσας

καὶ τὸν εὐαίσθητον λαόν τῆς. Μόλις εἶχε ἀνατελεῖ χθὲς ἡ ἡμέρα καὶ ἀπὸ στιγμὴν εἰς στιγμὴν ἀνεμένετο τὸ σύνθημα τῆς ρήξεως, ὅτε ἐν φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τῆς περιεχοῦσης τὰ Συνταγματικὰ Διατάγματα, ἔδωσαν ἄλλην μορφήν καὶ νέαν κίνησιν εἰς τὰ πράγματα. Ὁ Δῆμαρχος μας συγκάλεσεν ἁμέσως τὸ δημοτικὸν Συμβούλιον καὶ τὸν λαόν, παραιτήσαντες δὲ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν καὶ συναχθέντες εἰς τὴν πρότερον μὲν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου, νῦν δὲ τοῦ Συντάγματος ἐπονομασθεῖσαν, ἀνέγνωσαν εἰς ἐπήκοον πάντων τὰ Διατάγματα, καὶ μὲ τὰς ἐπεφημίας καὶ τὰς ζητωκραυγὰς τῶν συνεληθέντων πολιτῶν ἤνυσαν τὰς ἰδικὰς των καὶ οἱ ὅχι ὀλιγότερον τῆς ἐδικῆς σας φρουρᾶς ἀξιότιμοι καὶ γενναῖοι ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται τῆς ἐδικῆς μας φρουρᾶς οἵτινες χωρὶς νὰ περιμένωσι διαταγὴν τῆς Γραμματείας ἔδωκαν τὸν νέον ὄρκον, τὸν παρὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐπιβληθέντα, ἐν τῷ μέσῳ ζωηροτέρων ἀνευφημιῶν μεταξὺ των καὶ τοῦ πλήθους ὅλων τῶν πολιτῶν. Ἄφ' ἑτέρου μέρους τὸ δημοτικὸν Συμβούλιον ἐξέδωκεν πρᾶξιν δι' ἧς ἀνεγνώρισε καὶ παρεδέχθη ὅλας τὰς παρὰ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς φρουρᾶς τῆς πρωτεύουσας ἐνηρηγηθείσας καὶ ἐνεργηθησομένας πρὸς στερέωσιν τοῦ Συντάγματος πράξεις, ὡς οὐσας συμφώνους, συμφωνοτάτας μὲ τὴν κοινὴν ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἐπιθυμίαν.

Καὶ στὴ συνέχεια ἡ ἀνταπόκριση περιγράφει τὶς γιορτὲς (κοινὸ γεῦμα, παρέλαση καὶ λειτουργία) ποὺ αὐθόρμητα ὀργάνωσαν λαὸς καὶ στρατὸς ἐκείνῃ τῇ μέρᾳ, τὴ νύχτα καὶ τὴν ἐπομένη.

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἔδωκε συνέχεια καὶ ὁ «Αἰὼν» στὸ φύλλο τοῦ τῆς Τετάρτης 8

Σεπτεμβρίου. Ἀφιέρωσε καὶ αὐτὸς ὁλόκληρο σχεδὸν τὸ φύλλο τοῦ σὲ ἓνα πλατὺ καὶ ἐκτεταμένον ρεπορτάζ γιὰ τὰ γεγονότα τῆς 3ης Σεπτεμβρίου. Δὲ θὰ κουράσουμε ὅμως τὸν ἀναγνώστη ἄλλο. Θεωροῦμε ὅτι ἔχει κιόλας ἓνα ἀντιπροσωπευτικὸ πανόραμα τῶν γεγονότων. Θὰ κλείσουμε ἐδῶ σημειώνοντας μόνον πὼς παρόλα αὐτὰ ὁ Ὁθων καὶ τὸ ξενοκρατούμενο Παλάτι δὲν βάλανε μυαλό. Δὲν νύσσανε τίποτα ἀπὸ τὴν πολιτικὴν σημασίαν τῆς πανεθνικῆς αὐτῆς ἐπανάστασης.

Ἔτσι, ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μέρα σχεδὸν ἄρχισαν νὰ ὑπονομεύουν τὴ συνταγματικὴ ζωὴ τῆς χώρας καὶ νὰ καταπατοῦν τὸ Σύνταγμα. Τὰ μόνον ἄρθρα ποὺ δὲν καταπάτησε, ἔγραψε στὰ 1860 ὁ ποιητὴς Σοφοκλῆς Καρυῖδης στὸ «Φῶς», ἦταν ἐκεῖνα ποὺ ἀφοροῦσαν τὰ προνόμια τοῦ Στέμματος. Γι' αὐτὸ πρὶν περάσουν εἴκοσι χρόνια, ἀπὸ τὴ συνταγματικὴ ἐπανάστασιν τοῦ 1843, λαὸς καὶ στρατὸς ξεσηκώθηκαν πάλι γιὰ νὰ τὸν στείλουν καὶ αὐτὸν καὶ τὴν αὐλή τοῦ ἀπὸ ἐκεῖ ποῦ ἦρθαν.

Ἡ τύχη τοῦ Ὁθωνα δείχνει ἀπὸ πολὺ νωρὶς αὐτὸ ποῦ 150 χρόνια ἱστορίας θὰ ἀπόδειχναν ἀδιάσειστα: ὅτι δηλαδὴ ἡ ἱστορία τοῦ θρόνου στὴν Ἑλλάδα ἦταν ἀπὸ πάντα μιὰ ἱστορία μόνιμης, ἀδιάκοπης ἀντίθεσης καὶ ἀντιπαράθεσης πρὸς τὸν ἑλληνικὸ λαόν, μιὰ ἱστορία πρακτοῦρου ξένων συμφερόντων σὲ βάρος τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐνα ἀνθελληνικὸ κέντρο στὴν καρδιά τῆς χώρας.

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

Ο Μάρκος Βαφειάδης

άπαντᾶ
στό Μῆτσο
Παρτσαλίδη
γιὰ τὴ
«συνάντηση
μὲ τὸν
Στάλιν»
τὴ
Βάρκιζα
καὶ τὴν
«καταγγελία»
Ζαχαριάδη

Ἀπὸ τὴν Πένζα τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, ὅπου ζεῖ τὰ τελευταῖα χρόνια, ὁ Μάρκος Βαφειάδης ἔστειλε στὸ «ΑΝΤΙ» τοῦτο «τὸ γραφτὸ του σχετικὰ μὲ τὶς ἀναμνήσεις τοῦ Δ. Παρτσαλίδη»:

Στὶς «Αὐγές» μὲ ἡμερομηνία 29 Φλεβάρη, 2 καὶ 3 τοῦ Μάρτη 1976 δημοσιεύτηκαν ἀναμνήσεις τοῦ Δ. Παρτσαλίδη μὲ τὸν τίτλο: «Ἡ συνάντησή μου μὲ τὸ Στάλιν. Μόσχα 1950».

Ὅταν αὐτὴ ἡ συνάντηση γινότανε. ἐγὼ, διαγραμμένους ἀπὸ τὸ Κόμμα, θρυσκόμουν στὴ Μόσχα, καὶ ὅπως ἦταν φυσικὸ ἦμουν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερόμενους. Ἔτσι ἔχω κι ἐγὼ τὶς ἀναμνήσεις μου γι' αὐτὴ, δηλαδή μιὰ συνάντηση στὴν ὁποία δὲν πῆρα μέρος. Ἐξάλλου, γιὰ ὅσους διάβασαν καὶ σιωστὰ κατάλαβαν τὴ σημερινὴ ἀποψη τοῦ συγγραφέα ὅτι:

«τὴ συνάντησιν τὴν προκάλεσαν οἱ Σοβιετικοὶ ὄχι γιὰ τὰ προβλήματα μας μὲ τὸ Ἀλβανικὸ Κόμμα ἀλλὰ γιὰ τὶς ὑποψίες ποὺ εἶχαν γιὰ τὸν Ζαχαριάδη»,

μὲ παρουσιάζει σὰν τὴν κεντρικὴ φιγούρα τῆς συνάντησης, μιὰ πὺ αὐτὲς οἱ ὑποψίες γιὰ τὸν Ζαχαριάδη εἶναι συνέχεια τῆς δικῆς μου «καταγγελίας» ἐνάντιον του, ὅπως μᾶς τὸ δεδαιώνει ὁ ἀναμνησιογράφος. Καὶ γι' αὐτὸ μοῦ πέφτει ὁ λόγος, ὡς ποῦμε διαλά!

Τὸ λοιπὸν. Ὅταν διάβασα τὶς ἀναμνήσεις τοῦ Δ. Παρτσαλίδη στὶς «Αὐγές», ἡ πρώτη μου σκέψη ἦταν νὰ πῶ μόνο μερικὰ γιὰ κείνα ποὺ ἀφοροῦν τὸ δικό μου πρόσωπο. Καὶ σ' αὐτὴ μου τὴν προσπάθεια εἶδα πὺς χωριστὸ θέμα δὲν ὑπάρχει, γιὰ καὶ οἱ τρεῖς συνέχειές του ἀποτελοῦν ἓνα ἐνιαῖο καὶ «καλοδολεμένο» σύνολο, μὲ μιὰ ἀνεπίτρεπτη παραποίηση γεγονότων. Γιὰ ὅσους εἶναι λίγο-πολύ γνώριμοι μ' αὐτὰ τὰ γεγονότα, γίνεται ἀμέσως φανερὸ τί εἶναι κείνο ποὺ στὴν πραγματικότητα ἐπιδιώκει σήμερα ὁ Δ. Παρτσαλίδης μ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο τῶν ἀναμνήσεών του. Εἶναι τὰ συμπεράσματά του στὴν τρίτη κυρίως συνέχεια, ὅπου ὁ συγγραφέας, μὲ τὴν ἀνακεφαλαίωση ποὺ κάνει στὸ τέλος, δείχνει πὺς σχεδὸν ὅλα τὰ «γεγονότα» ποὺ ἀναφέρει καὶ στὶς τρεῖς συνέχειές του εἶναι «κομμένα καὶ ραμμένα» μὲ τὰ σημερινὰ τοῦ μέτρα, προσαρμοσμένα στὴ νέα του ὑπόσταση – τοῦ ἀνανεωτῆ – ποὺ θέλει μάλιστα νὰ παρουσιάζεται πὺς ἀπὸ τότες ἀκόμα ἄρχισε τοὺς προβληματισμούς του στοὺς «ἀντιδογματισμούς» τοὺς «ἀνανεωτικούς».

Νὰ λοιπὸν γιὰ, ἀντὶ νὰ μιλήσω γιὰ τὸ «προσωπικό» μου, μιλάω καὶ γιὰ τὰ ἄλλα, τὰ «ἄσχετα» μὲ τὸ «προσωπικό». Ἀκόμα, θεωρῶ ὑποχρέωσή μου νὰ ὑπογραμμίσω πὺς δὲν πρόκειται γιὰ ἀμφισβητήσεις εἴτε ἀντιρρήσεις στὰ πλαίσια ἐνὸς καλὸπιστου διαλόγου ποὺ μπο-

ροῦσε νὰ προκαλέσει ἓνα ὁποιοδήποτε ἄρθρο-ἀποψη, ἀλλὰ προσπάθεια ἀπὸ μέρος μου νὰ παρουσιαστοῦν τὰ γεγονότα μὲ τὴν πραγματικὴ τους φυσιογνωμία, γιὰ κρίση. Εἶναι ἔτσι καὶ ἀπάντησι στὸ ἐρώτημα ποὺ ἔβαλε ὁ τόσο καλὸς ἀλλὰ ἀπληροφόρητος στὴν περίπτωσιν αὐτὴ σύντροφός μας τῆς «Αὐγῆς»:

«Εἶναι σιωστὰ ἢ ὄχι αὐτὰ ποὺ λέγει ὁ Μ. Παρτσαλίδης στὶς ἀναμνήσεις του;»

τὴ στιγμὴ ποὺ, προτοῦ βάλοι ἓνα τέτοιο ἐρώτημα στοὺς ἄλλους, εἶχε ὑποχρέωση νὰ θάνει στὸν ἑαυτό του, σὰν καθήκον, νὰ ξεδιαλύνει τί τὸ ἀληθινὸ ἀπὸ τὸ γτιαχτὸ ὑπάρχουν στὶς ἀναμνήσεις, ἂν, βέβαια, σιωστὰ κατάλαβα ἐγὼ τὴν ἀποστολὴ τῆς στήλης του στὴν «Αὐγὴ». Εἶναι ἐπίσης ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπλήρωση ἐνὸς καθήκοντος, γιὰτί, ἀπ' ὅσα μέχρι σήμερα εἶδα, ἄλλοι τὸ ἀποφεύγουν.

Καὶ τώρα στὸ προκείμενο:

1. Ο Δ. ΠΑΡΤΣΑΛΙΔΗΣ ἰσχυρίζεται ὅτι «τὴ συνάντησιν τὴν προκάλεσαν οἱ Σοβιετικοί», ἐνῶ τὸ σιωστὸ εἶναι πὺς ἡ συνάντησι τῶν τριῶν κομμάτων (ΚΚΣΕ – ΚΚΕ – ΚΕΑ) ἐγινε γιὰτί τὸ ΠΓ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ ζήτησε ἀπὸ τὸ ΚΚΣΕ νὰ μεσολαβήσει γιὰ νὰ ἐξομαλυνθοῦν οἱ πολὺ κακὲς σχέσεις ποὺ εἶχαν δημιουργηθεῖ ἀνάμεσα στὸ ΚΚΕ καὶ τὸ ΚΕΑ. Εἶναι ἀλήθεια πὺς ὁ Ζαχαριάδης προτοῦ ζητήσει τὴ μεσολάβησι προσπάθησε νὰ προδιαθέσει τὸ ΚΚΣΕ κατὰ τῆς ἀλβανικῆς ἡγεσίας καὶ γι' αὐτὸ (ὄχι μόνο γι' αὐτὸ) ἦρθε στὴ Μόσχα στὰ μέσα τοῦ Σεπτέμβρι τοῦ 1949. Πρέπει ἐπίσης νὰ σημειώθῃ πὺς οἱ κακὲς αὐτὲς σχέσεις εἶχαν ἀρχίσει νὰ διαμορφώνονται ἀκόμη ἀπὸ τὸ 1948, ὅμως γτάσαν στὸ ἀπροχώρητο, ὅταν, μετὰ τὴν ἥττα τοῦ ΔΣΕ, ὁλόκληρη ἡ καθοδήγησι μὲ τὸν Ζαχαριάδη ἐπικεφαλῆς πέρασε στὸ ἀλβανικὸ ἔδαφος. Ἡ τέτοια ἐντασι στὶς σχέσεις τῶν δύο κομμάτων σὰν ἀφορμὴ εἶχε ὄχι μόνο καὶ κυρίως γιὰτί ἦταν πὺς κακὴ ἡ συμπεριφορὰ τῶν δικῶν μας ἀπέναντι στοὺς Ἀλβανούς, ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα:

α) Γιὰτί ἡ καθοδήγησι τοῦ ἀλβανικοῦ Κόμματος, μετὰ τὴν ἥττα τοῦ ΔΣΕ, ἤθελε νὰ ἀποφύγει τυχὸν δυσάρεστες ἐπιπλοκὲς μὲ ἐπίκεντρο τὴν Ἀλβανία, γιὰτί, τὶς τελευταῖες ἡμέρες ποὺ συνεζίζονταν ἀκόμα οἱ ἐπιχειρήσεις στὰ ἀλβανικὰ σύνορα, καὶ ξεχωριστὰ ὅταν ἄρχισαν νὰ μπαίνουν στὸ ἀλβανικὸ ἔδαφος τὰ τμήματα τοῦ ΔΣΕ, οἱ Ἀλβανοὶ περίμεναν μιὰ πιθανὸν εἰσβολὴ στὴν Ἀλβανία καὶ γι' αὐτὸ βρίσκονταν σὲ κατάστασι ἐπιφυλακῆς. Ἐξάλλου, ἔκφρασι αὐτῶν τους τῶν ἀνησυχιῶν καὶ σὰν δείγμα τῶν προθέσεών τους, ποὺ δὲν θέλουν νὰ ὀξύνουν τὶς σχέσεις τους μὲ τὴν ἑλληνικὴ κυβέρνησι, ἦταν καὶ τὸ ἐπίσημο κυβερνητικὸ ἀνακοινωθὲν τῆς Ἀλβανίας – καὶ τῆς Βουλγαρίας – μὲτὰς πέρασαν στὸ ἔδαφός τους τὰ ὑπολείματα τοῦ ΔΣΕ. Πὰ νὰ πῇ πὺς, καὶ αὐτὸς ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Δ. Παρτσαλίδη, ὅτι «αὐτὸ ποὺ δὲν τοὺς τὸ

είχαν πει οι Άλβανοί, τους το είπε ό Στάλιν» τώ ίδιο δέν είναι σωστό.

β) Γιατί ή ήγεσία τού άλβανικού Κόμματος ριζικά διαφωνούσε με τις άποφάσεις της βης όλομέλειας της ΚΕ τού ΚΚΕ πού συνήλθε στην Άλβανία την πρώτη βδομάδα τού Οχτώβριου τού 1949 και όπως είναι γνωστό παμφηγείψή-φισε τώ «πισώπλαιο χτύπημα», εφεύρεση πού είχε κάνει τώ ΠΓ της ΚΕ τού ΚΚΕ άκόμα από τόν Ιούλιο τού 1949 και, κυρίως, σ' αυτό απέδωσε ή βη όλομέλεια την ήττα τού ΔΣΕ, δηλ. στη λεγόμενη «Τιτική προδοσία».

Και σ' αυτό τώ ζήτημα μάς κάνει ζαβολιές ό Μ. Παρτσαλίδης. Αυτός ήταν πέρα γιά πέρα σύμφωνος με τις άποφάσεις της βης όλομέλειας, πού πάρθηκαν παμφηγεί. Μόνο ό Βλαντάς κάτι είχε νά πει - όπως τώ όμολογεί και ό ίδιος ό Παρτσαλίδης - αλλά στό ΠΓ, πριν την όλομέλεια, χωρίς νά συμφωνήσει κανένας μαζί του.

Άλλη ήταν ή άποψη τών Άλβανών. Ήταν, πώς ή ήγεσία τού ΚΚΕ με τώ «πισώπλαιο χτύπημα» πάει νά καλύψει τά δικά της λάθη, και στην «άπειλή» πώς μ' αυτά πού λένε δικαιώνουν και παίρνουν υπό την προστασία τους τώ Μάρκο, είπαν: «Μάλιστα. Ό Μάρκος είχε δίκιο».

Γι' αυτός άκριβώς τούς λόγους ή άλβανική ήγεσία έβαλε ζήτημα:

«νά γήγουν άμέσως από τώ άλβανικό έδαφος όχι μόνο όλα τά τμήματα τού ΔΣΕ αλλά και όλη ή ήγεσία τού ΚΚΕ».

Φανερό, λοιπόν, είναι πώς είχε δημιουργηθεί, κατάσταση άπειλητική γιά την ήγεσία Ζαχαριάδη. Γιατί, πίσω απ' αυτή τή θέση τού άλβανικού Κόμματος, τώ ΠΓ μ' έπικεφαλής τόν Ζαχαριάδη, φοβόταν όχι μόνο μιά δικαίωση τού Μάρκου, πού όμως τή θεωρούσε όχι και έξαιρετικά επικίνδυνη, μιά πού είχε μαζί του όλόκληρη τήν Κεντρική Έπιτροπή, αλλά ήθελε νά προλάβει έκδηλώσεις ίδιου χαρακτήρα και από άλλα αδελφά κόμματα και, έλπίζε, πώς θά πετύχει από τώ ΚΚΣΕ νά καταδικάσει τούς Άλβανούς. Τά πράγματα όμως βγήκαν άλλιώς. Άποδείχτηκε πώς και τώ ΚΚΣΕ είχε διαφορετική γνώμη απ' ό,τι ή ήγεσία τού ΚΚΕ. Έτσι ή συνάντηση αυτή, πού την είχε προκαλέσει ή ίδια ή ήγεσία τού ΚΚΕ, δέν απέδωσε τούς καρπούς πού περίμενε. Άλλά, αντίθετα, στό Κόμμα Έργασίας της Άλβανίας προστέθηκε και τώ ΚΚ Σοβιετικής Ένωσης.

2. ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙ «καταγγελίας τού Μάρκου» κ.λπ. θά γίνει λόγος σέ άλλο κεφάλαιο. Όμως, ή άπόπειρα τού Δ. Παρτσαλίδη νά τόν παρουσιάσει σάν τώ ουσιαστικό περιεχόμενο της συνάντησης, άποβλέπει, όπως φαίνεται, στό νά δημιουργήσει προϋποθέσεις πολιτικής έκμετάλλευσης σήμερα, με προκαθορισμένους στόχους, περισσότερους από έναν - όμως, ένας από τούς κύριους στόχους του, πού έξάλλου τώ όμολογεί και ό ίδιος, είναι νά δικαιώσει τόν ισχυρισμό του γιά «έπεμβάσεις στα έσωτερικά μας» κ.λπ. Γιατί όταν λέγει πώς, όπως κατάλαβε, «οί Σο-

βιετικοί προκάλεσαν τή συνάντηση με άφορμή τήν καταγγελία κατά Ζαχαριάδη» κ.λπ., γίνεται αυτόντο πώς τώ ΚΚΕ δέν μπορούσε νά ζητήσει συνάντηση γιά νά συζητήσει κάτι πού δέν ήξερε, άκόμα και στην περίπτωση πού θά ήθελε νά συζητήσει ένα τέτοιο θέμα με άλλο κόμμα. Και δεύτερο, νά άποκτήσει ό ίδιος σχετική ευχέρεια γιά τώ είδος και παρουσίαση πού κάνει, γιατί, όσο και νά ναι, δέν τού ξεφεύγει πώς είναι από τά πιό τρωτά του αυτά τά περι «καταγγελίας» κ.λπ.

Είπαμε κιόλας παραπάνω πώς στό Κόμμα Έργασίας της Άλβανίας προστέθηκε και τώ ΚΚΣΕ. Και από τώ σημείο λοιπόν αυτό, μόλις γίνεται φανερό πώς και τώ ΚΚΣΕ είχε τις ίδιες περίπου άποψεις με τώ άλβανικό Κόμμα, αρχίζουν και τά παραπατήματα τού Δ. Παρτσαλίδη. Μπαίνω άμέσως στό τί στην πραγματικότητα έγινε άνάμεσα στόν Παρτσαλίδη - Πετρώφ. Όταν ή συνάντηση (Στάλιν κ.λπ.) και οι συζητήσεις τελείωσαν, ό Παρτσαλίδης, χωρίς τόν Ζαχαριάδη, ρώτησε τόν Πετρώφ

«άν μπορεί νά δει τόν Μάρκο».

Ό Πετρώφ τού ύποσχέθηκε κι όταν μού τό πει και με ρώτησε άν θέλω κι εγώ νά τόν δώ, εγώ χάρηκα γιά μιά τέτοια συνάντηση (και οι λόγοι ήταν αρκετά σοβαροί, ύπολογίσιμοι γιατί

α) ό Παρτσαλίδης δέν είχε πάρει μέρος ούτε στη συνεδρίαση τού ΠΓ της 15 Νοέμβριου 1948, ούτε στην 5η όλομέλεια τόν Φλεβάρη 1949, γιατί δέν είχε βγει άκόμα στό δουνό.

β) γιατί είχαμε από πολύ παλιά άγωνιστικές γνωριμίες.

γ) βρισκόμουνά κάτω από τή φοβερή κατηγορία τού πράκτορα, πίστευα πώς ό Παρτσαλίδης μόλις βγήκε στό δουνό θά είχε καταδικάσει αυτές τις συκοφαντίες κ.λπ.)

και ύστερα από συνεννοήσεις πού γίναν, εγώ, τήν καθορισμένη μέρα, από τώ σπίτι πού ζούσα, πήγα στό κομματικό σπίτι γιά τή συνάντηση. Περίμενα 2-3 μέρες, όπότε ήρθε ό Πετρώφ και μού είπε πώς ή συνάντηση ματαιώθηκε. Τί είχε συμβεί; Πολύ σύντομα παρακάτω δίνω τήν περιγραφή τού ίδιου τού Παρτσαλίδη (μετά τήν 6η όλομέλεια της ΚΕ τού ΚΚΕ στά 1956) σέ συζητήσεις μας και γιά τέτοια ζητήματα. Ό Παρτσαλίδης, γιά νά μη νομίσουν οι Σοβιετικοί

σύντροφοι πώς ενεργεί πίσω από τις πλάτες τού Ζαχαριάδη και τόν κακοχαρακτηρίσουν (κατά τή δική μου σημερινή άποψη, και γιά πεισινή γιά τήν περίπωση πού μπορούσε νά μαθευτεί) είπε στόν Ζαχαριάδη πώς κανόνισε νά συναντηθεί με τόν Μάρκο. Έξαλλος ό Ζαχαριάδης άπαγόρευσε στόν Παρτσαλίδη νά συναντηθεί, ότι σέ αντίθετη περίπτωση θά τώ θεωρούσε σάν φραξιονισμό εναντίον του, εκτός πιά άν ή συνάντηση γίνει επί παρουσία του, είτε με όλόκληρο τώ Πολιτικό Γραφείο. (Ό Ζαχαριάδης ήξερε πώς τέτοιο πράγμα είναι άδύνατο νά γίνει γιατί ύπήρχε τώ έξης προηγουμένο: στις 20 τού Σεπτέμβριου 1949, δηλ. λίγο ύστερα από τήν ήττα τού ΔΣΕ, ήρθε ό Ζαχαριάδης νά με συναντήσει. Τόν είδα στόν κήπο τού σπιτιού πού έμενα και τόν είδοποίησα πώς δέν θέλω νά συναντηθώ μαζί του. Ή συνάντηση δέν έγινε. Ό,τι άφορά τώ λεγόμενο ΠΓ, αυτό στις 15 τού Νοέμβριου τού 1948 και στην 5η όλομέλεια τού 1949 έμοιαζε πιότερο με Γκεστάπο παρά με καθοδηγητικό όργανο κομμουνιστικού κόμματος).

Ό Ζαχαριάδης έβαλε ζήτημα και στούς Σοβιετικούς με τώ παραπάνω πνεύμα, ζήτησε νά τού φέρουν σ' έπαφή τόν Παρτσαλίδη με τόν Βαφειάδη και, πάντα σύμφωνα με τά λεγόμενα τού ίδιου τού Παρτσαλίδη, «κίνησε γή κι ούρανό» γιά νά έμποδίσει τή συνάντηση. Όπως είπα κιόλας, σύμφωνα με τώ σύντροφο Πετρώφ, ό ίδιος ό Παρτσαλίδης ζήτησε νά συναντηθεί με τόν Μάρκο. Από τις συζητήσεις μας με τόν Παρτσαλίδη, ή μόνη διαφορά πού φαινόταν σάν νά ύπάρχει, ήτανε πώς ή ιδέα γιά συνάντηση ήταν. όχι έντελώς δική του, ότι πριν τή ζητήσει τού είχε κάνει νύξη ό Πετρώφ, και ό ίδιος ό Παρτσαλίδης τή θεωρούσε σάν μιά προσπάθεια βοήθειας πού δέν κατάφερε νά τήν άξιοποιήσει. Όμολογώ πώς δέν άμφισβήτησα τή δική του (τού Παρτσαλίδη) έκδοχή όχι μόνο γιατί μπορούσε νά θεωρηθεί σάν σκια στην άξιοπιστία του, και στό κάτω κάτω έκαμνε τώ ίδιο, τώ άποτέλεσμα ήτανε γνωστό, και μάλιστα «ξεχασμένο», και ζητήματα χιλια-δυσό άλλα, μετά τήν 6η όλομέλεια τού 1956, ύπήρχαν. Κι όμως, παρά τά τόσα γεγονότα πού είχαν μεσολαβήσει στα τελευταία χρόνια και μέχρι σήμερα όμολογώ πώς δέν φανταζόμουνά πώς μπορούσε νά «άνανεώσει» και ιστορικά γεγονότα σέ τέτοιο βαθμό πού μόνο σάν όλοφάνερες πλαστογραφίες μπορούν νά χαρακτηριστούν πολλά από τά κύρια σημεία και στις τρεις συνέχειες τών αναμνήσεών του. Είπα κιόλας τί έλεγε ό Παρτσαλίδης και γιά τώ ζήτημα αυτό μετά τήν 6η όλομέλεια τού 1956. Όμως οι άναμνήσεις, δηλ. ή τέτοια βάρβαρη κακοποίηση της αλήθειας, δείχνει πώς τού Παρτσαλίδη ήταν ή πρωτοδου-λία γιά τήν προσπάθεια συνάντησης, χωρίς νύξεις κι άλλα από άλλους. Και δέν είναι δύσκολο νά κατάλαβε κανένας (έξω όλο αυτό τώ διάστημα προσπάθησα νά πείσω τόν έαυτό μου γιά τώ αντίθετο)

Έκτός από τώ γραφτό τού Μάρκου Βαφειάδη, δημοσιεύουμε σήμερα (στις σελίδες πού ακολουθούν) δυό άκόμα κείμενα άγωνιστών - προσωπικές μαρτυρίες:

- Τού Νίκου Πάικου, γιά τήν άπόδραση της Πέτρας.
- Τού Δημήτρη Μιχελίδη, γιά τώ στρατόπεδο της Λάρισας και τήν τραγωδία στό Κούρνοβο.

πώς ο Παρτσαλίδης ζήτησε να συναντηθεί με τον Μάρκο έπειδή δυο αδελφά κόμματα – μάλιστα το ίδιο το ΚΚΣΕ – είχαν πώς ο Μάρκος Βαφειάδης είχε δίκιο. Με την ευκαιρία: ο Πετρώφ ποτέ δεν ήταν «υπεύθυνος για τις ελληνικές υποθέσεις στο τμήμα των διεθνών σχέσεων του ΚΚΣΕ», με την έννοια των αρμοδιοτήτων που έχουν αυτά τα τμήματα στα κομμουνιστικά κόμματα. Ήταν βοηθός του βοηθού υπεύθυνου και διερμηνέας που οι αρμοδιότητές του είναι ζήτημα αν ξεπερνούσαν κείνες του συνδέσμου.

Ο Παρτσαλίδης ισχυρίζεται πως μόλις τους ανακοίνωσε ο Στάλιν πως υπάρχει καταγγελία του Μάρκου εναντίον του Ζαχαριάδη «τέλειωσε ή συνάντηση στο σημείο αυτό». Μπλάνει το έρώτημα: γιατί ο Παρτσαλίδης, ενώ για να υπερασπίσει τον εαυτό του από την ευθύνη υπογραφής της συμφωνίας της Βάρκιζας λέγει πως μίλησε «για τηλεγράφημα – υπόδειξη Δημητρώφ» και, όπως μας το παρουσιάζει, το ζήτημα ήταν μάλιστα και υπαινιγμός εναντίον του Στάλιν, δεν δρῆκε να πει έστω και μια κουβέντα για να υπερασπίσει το Γενικό Γραμματέα του ΚΚΕ και τόσο καρδιακό φίλο του Ζαχαριάδη μπροστά στον Στάλιν; Αλλά κρίθηκε στον άνευθυνο Πετρώφ; Κι αν δεν τον καλούσε ο Πετρώφ, σε ποιόν θα τὰ λέγε αυτά που ισχυρίζεται πως του τὰ είπε;

Αλλά και τὰ επίσημα κομματικά ντοκουμέντα είναι ενάντια σ' αυτά που σήμερα λέγει ο Παρτσαλίδης. Στις 4 του Φλεβάρη του 1950 – δηλ. λίγο ύστερα από τη συνάντηση – ο Παρτσαλίδης παρουσιάζεται με απόψεις με ένα «αναλυτικό σημείωμά του» που τὸ δίνει στο Ζαχαριάδη. Σ' αυτό τὸ «σημείωμα», ενώ μιλάει για πολλές και διάφορες «ἀπόψεις του» και για αξιοπρόσεχτα σημεία της «πλατφόρμας» του Βαφειάδη, δεν λέγει ούτε λέξη που να δίνει έστω και υπόνοια για «καταγγελία του Μ. Β. εναντίον του Ζαχαριάδη». Γιατί, λοιπόν, τὸ μέλος του ΠΓ και μέλος της αντιπροσωπείας του ΚΚΕ στη συνάντηση, που παρέλειψε να πάρει θέση μόλις τους έγινε ἡ ανακοίνωση, όταν πια παίρνει τὴν ἀπόφαση νὰ ἐκθέσει γραφτὰ τις ἀπόψεις «του» για ἕνα σωρὸ ἄλλα προβλήματα, συνεχίζει νὰ μὴν καταλαβαίνει πως ἔχει ὑποχρέωση, μαζί μ' αὐτές του τις ἀπόψεις, νὰ πάρει θέση ἀνοιχτὰ καὶ σταράτα, νὰ πει, στὸ ἀναλυτικό του σημείωμα, τὴ γνώμη του και για ἕνα τόσο σοβαρὸ ζήτημα; Αἰσθάνεται ὁ Παρτσαλίδης καὶ μέχρι τὸν Μάη του 1950 βάζει στὸ ΠΓ ζήτημα ἀποκατάστασης τοῦ Βαφειάδη στὸ κόμμα καὶ μόνο στὴν 7η ὁλομέλεια τοῦ Μάη του 1950, στὴν πρώτη του ὁμιλία, πού μοιάζει πιότερο με ἀπολογία, για νὰ ἀποκατασταθεῖ ὁ Μ. Βαφειάδης στὸ κόμμα βάζει πρώτα νὰ ξεκαθαριστεῖ ἡ κατηγορία τοῦ Μ.Β. ἐναντίον τοῦ Ζαχαριάδη. Καὶ στὴν ἴδια ὁλομέλεια, τρομοκρατημένος ἀπὸ τις ἀπειλές τοῦ Ζαχαριάδη καὶ τῶν ἄλλων καὶ με στροφὴ 180 μοιρῶν, κάνει

τὴν πρώτη του «δήλωση μετανόας» (στὴ δευτερολογία του) ἀναγνωρίζοντας πως «ἦτανε λάθος του πού ἔβαλε ζήτημα ἀποκατάστασης τοῦ Μάρκου».

Τὸ συμπέρασμα πού μπορεί νὰ βγάλει κανένας ἀπὸ τὰ παραπάνω εἶναι τοῦτο: ὁ Δ. Παρτσαλίδης παραδέχτηκε πως ὁ φίλος του ὁ Ζαχαριάδης εἶναι ὑπόπτος – καὶ τοῦ ῥθε καλούπι ἢ κατηγορία για εὐνόητους λόγους – καὶ γι' αὐτὸ ἔκανε μόκο καὶ μέχρι τὴν 7η ὁλομέλεια τοῦ Μάη τοῦ 1950 περιμένοντας, ἴσως, παρὰπέρα ἐξελίξεις!

3) ΓΙΑ ΤΗ ΒΑΡΚΙΖΑ: ὁ Δ. Παρτσαλίδης, κι ὅταν μιλάει για τὴν περίπτωση τῆς Βάρκιζας, δὲν εἶναι εἰλικρινής. Ξεχνάει π.χ. τὴν 11η ὁλομέλεια πού συνήλθε τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1945 καὶ ὅχι μόνο ὁ Ζεύγος ἀλλὰ καὶ ὁ Καραγιώργης καὶ ὁ ὑποφαινόμενος μίλησαν καὶ για τὴ συμφωνία τῆς Βάρκιζας καὶ τὴ χαρακτηρισσαν σὰν λάθος. Ὁ Καραγιώργης μάλιστα ἔβαλε καὶ ζήτημα ὑπόστασης τοῦ ΠΓ, ἔβαλε ζήτημα καθαιρέσεως τοῦ ΠΓ, κυρίως για τὴ συνθηκολόγηση τῆς Βάρκιζας. Στὴν ἀπόφαση ὅμως τῆς ὁλομέλειας δὲν ἀναφέρθηκε σὰν λάθος, ὅπως έγινε για τις συμφωνίες τοῦ Λιδάνου καὶ τῆς Γκαζέρας γιατί

α) κυρίως με ἀφορμὴ τὴν τελικὴ στάση τοῦ Ζεύγος δὲν μπῆκε σὰν πρόταση για ψηφοφορία.

β) γιατί ὑπῆρχε ἡ ἀποψη πως ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς σὰν λάθος μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ σὰν καταγγελία τῆς συμφωνίας, πράγμα πού ἦταν ἀσύμφορο μετὰ τὴν παράδοση τῶν ὅπλων, καὶ γιατί οἱ παραβιάσεις τῆς συμφωνίας ἀπὸ τὴν ἀντίδραση καὶ τοὺς Ἀγγλους δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμα καὶ στὴν ἐκμηδένισή της, ὅπως έγινε ἀργότερα. Ὅσον ἀφορὰ τὴν ἀποψη τοῦ Καραγιώργη νὰ μπεῖ ζήτημα καθαιρέσεως τοῦ ΠΓ, δὲν πῆρε συνέχεια γιατί δὲν συμφώνησα ἐγώ, πρώτα ἀπὸ συναισθηματισμὸ, γιατί ὁλόκληρο τὸ ΠΓ, με ὑφους «μετανοούσης Μαγδαληνῆς» ἔλεγε: «Φταίξαμε σύντροφοι, πάρτε ὅποια μέτρα θέλετε ἐναντίον μας», καὶ δεύτερο, γιατί κι ἐγὼ καὶ ὅλοι μας περιμέναμε τὸν Ζαχαριάδη, τὸν Μεσσία πού θὰ τὰ διόρθωνε ὅλα!

Αἰσθάνεται πού μας τὰ λέγει σήμερα ὁ Παρτσαλίδης εἶναι ἀκατανόητος. Λέγει:

«... ἀλλὰ σὲ καμιά στιγμή οὔτε ὁ Ζέβγος, οὔτε κανένας ἄλλος δὲν εἶπε ὅτι πρέπει νὰ καταγγείλουμε τὴν συμφωνία καὶ νὰ συνεχίσουμε τὸν ἔνοπλο ἀγῶνα». (ὕπογράμ. δική μου, Μ.Β.).

Μόνο ἕνας θεὸς ξέρει πως στὴν 11η ὁλομέλεια μπορούσε νὰ πει κανένας «νὰ καταγγείλουμε τὴ συμφωνία καὶ νὰ συνεχίσουμε τὸν ἔνοπλο ἀγῶνα», τὴ στιγμή πού καὶ σὰν λάθος ἀκόμα δὲν θέλαμε νὰ μιλήσουμε δημόσια, για νὰ μὴ θεωρηθεῖ σὰν καταγγελία, τὴ στιγμή πού μόλις εἴχαμε παραδώσει τὰ ὅπλα, εἴχαμε διαλύσει τὸν στρατὸ μας, πού ἦταν ἄθικτος στὴ διάρκεια τοῦ Δεκέμβρη. Μὰ ὁ Παρτσαλίδης ἔχει δίκιο. Ὁ Παρτσαλίδης πού

ἤξερε μονάχα νὰ δείχνει με τὸ κλεφτοφανάρο του τὸ δρόμο στὸ ἄλογο πού τὸν κουβάλαγε τὴ νύχτα για νὰ μὴ σκοντάψει, οὔτε ἔζησε, οὔτε κατὰλαβε τί ἦταν τὸ ἀντάρτικο, ὁ ΕΛΑΣ, για τὸν ἀγῶνα μας. Οὔτε εἶδε, οὔτε ἔζησε τὴν ὁργή, τὴν ἀγανάκτηση τῶν ἀπλῶν πατριωτῶν – ἀνταρτῶν καὶ ἀξιωματικῶν τοῦ ΕΛΑΣ – στὶς συνελεύσεις τους για τὴ συμφωνία τῆς Βάρκιζας, τὰ ὑγρά μάτια τους – ἀντρεπωμένα παλληκάρια – ὅταν παράδιναν τὰ ὅπλα τους, πού τὰ εἶχαν ἀποκτήσει με τὸ αἷμα τους. Αὐτὰ ἄλλοι τὰ ἔξησαν, ἄλλοι τὰ ἀντιμετώπισαν καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ τὰ ἐφαρμόσουν, ἕνεκα κομματικῆς πειθαρχίας, τὴ γραμμὴ τῆς Βάρκιζας τοῦ Παρτσαλίδη.

Αἰσθάνεται ὁ Δ. Παρτσαλίδης, δείχνει ὅτι οὔτε καὶ τὸ μεταβαρκιζιανὸ αἷμα τῆς ὁργῆς πού πέρασαν με τὴ ζωὴ τους οἱ ἀγωνιστές, συγκίνησε τὸν Παρτσαλίδη. Καί, ἀπ' ἐκεῖ πού χρόνια καὶ σὲ κάθε ευκαιρία ἔδειχνε τὰ χέρια του για νὰ λέγει:

«... καλύτερα νὰ ᾿χα κόψει τὰ χέρια μου παρὰ νὰ ὑπογράψω τὴ Βάρκιζα»,

γυρίζει στὸν παλιό του τὸν χαδὰ για νὰ μᾶς πει πως ἡ συμφωνία τῆς Βάρκιζας ἦταν σωστή, προσπαθώντας μάλιστα νὰ ταμπουρωθεῖ καὶ πίσω ἀπὸ τὸν ἡγέτη ξένου κόμματος, τοῦ ΚΚ τῆς Βουλγαρίας, Δημητρώφ, πού δὲν δρίσκειται πια στὴ ζωὴ, ἀπὸ τὴν ἀνοιξη τοῦ 1949.

Εγώ, οὔτε σὰν ὑποψία δὲν πιστεύω στοὺς σημερινούς λεονταρισμοὺς τοῦ Παρτσαλίδη, πως τάχα εἶπε στὸν Στάλιν τὸ καὶ τό. Γιατί ὁ Παρτσαλίδης, σὲ ἄλλες καὶ ἀσύγκριτα πιὸ διαφορετικὲς συνθήκες, μετὰ τὸ 20ὸ συνέδριο καὶ τὴν 6η ὁλομέλεια τῆς ΚΕ στὰ 1956, ἀκόμα καὶ σὲ ἀνοιχτοὺς ὑπαινιγμοὺς προσωπικῆς του ἀξιοπρέπειας μοιάζει σὰν σὲ κουτάβι με τὴν οὐρά του στὰ σκέλια! Αἰσθάνεται ὁ Δ. Παρτσαλίδης ἐπιμένει πως τὴ συμφωνία τῆς Βάρκιζας τὴν υπέγραψαν (καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ ρωτήσουν τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ κόμματος, πού εἶχαν καὶ ὑποχρέωση καὶ τὸν καιρὸ νὰ καλέσουν ὁλομέλεια τῆς ΚΕ για νὰ ἀποφασίσει για ἕνα τόσο σοβαρὸ, καθοριστικὸ πρόβλημα) γιατί πῆραν ὑπ' ὄψη τους καὶ τὸ τηλεγράφημα τοῦ Δημητρώφ. Αἰσθάνεται, ὅτι δὲν ὑπῆρχε πια ἡ Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς, ὅτι ὁ Δημητρώφ μπορούσε νὰ μιλάγε μόνο σὰν ἡγέτης τοῦ ΚΚ τῆς Βουλγαρίας, ὅτι στὴ διάρκεια τοῦ Δεκέμβρη οἱ γείτονές μας Ἀλβανοὶ καὶ Γιουγκοσλάβοι εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἀποκαταστούν καλύτερες σχέσεις μαζί μας, ἀπὸ ψυχρὲς πού ἦταν προηγουμένα, γιατί εἶχαν ἐπιβλαβεῖς για τὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ λόγοι τῆς ἀγγλόφιλης πολιτικῆς πού θεωροῦσαν πως ἀκολουθοῦσε, δὲν εἶχαν σημασία για τὸν Παρτσαλίδη. Νά, ὅμως, ἕνα ἐρώτημα για ἕνα ἄλλο γεγονός ἐξαιρετικῆς σημασίας πού εἶναι γνωστὸ στὸν Παρτσαλίδη: γιατί ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ δὲν πῆρε ὑπ' ὄψη τῆς ἕνα ἄλλο μῆνυμα πού τῆς στάλθηκε ἀπὸ τὴ Σαλονίκη με περιεχόμενο

«Από τη διάσκεψη
της Βάρκιζας:
Σαράφης, Σιάντος,
Τσιριμώκος,
Σοφιανόπουλος (α'
σειρά), Π. Ράλλης,
Κατσώτας κ.λπ. (δ'
σειρά).»

«... αν βαστήξετε θα νικήσετε...»

και στάλθηκε στο τρίτο δεκαήμερο του Δεκεμβρίου του 1944, ύστερα από συνάντηση που είχε ο υποφαινόμενος με τον Γραμματέα της Σοβιετικής Πρεσβείας Τσερνισόφ, που είχε έρθει στη Σαλονίκη για να πει τα παραπάνω. Άλλο ζήτημα γιατί δεν τά 'πε στην Αθήνα.

Ας μείνουν το λοιπόν στην πάντα οι λογίων-λογίων επινοήσεις. Μόνο αμετανόητοι και άναξιοι για υπεύθυνοι ήγέτες κόμματος και κινήματος μιάς χώρας μπορούν να μηχανεύονται και να σκαρώνουν δικαιολογίες για να καλύψουν τα δικά τους στραβά, τις δικές τους τις ευθύνες, τα δικά τους λάθη, και να γτάσουν στο σημερινό παραλήρημα πώς

«οί Σοβιετικοί... ευθύνονται για όλα όσα γίναν στο δικό μας κίνημα».

Αλλά, ίσως και γι' αυτά θα χρειαστεί να πούμε κάτι περισσότερο απ' αυτά, και τόσο το καλύτερο αν θα ειπωθούν επί τόπου, στην Ελλάδα, για να είναι όμοιες και οι συνθήκες.

4) ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΧΗ από τις εκλογές του Μάρτη του 1946. Και στο ζήτημα της αποχής από τις εκλογές τον Μάρτη του 1946 ο Παρτσαλίδης δεν λοξοδρομεί από το σκοπό που έχει βάλει στις αναμνήσεις του, δηλ. να αποδείξει πώς και στην περίπτωση αυτή υπήρχε επέμβαση στα εσωτερικά μας. Και χωρίς να αισθανθεί και την παραμικρή αηδία, με χίλια δυο τετριπτά προσπαθεί να κρύψει μια πασίγνωστη αλήθεια: ότι δηλ. αυτός, ο Παρτσαλίδης, στάλθηκε στη Μόσχα να ζητήσει τη γνώμη του ΚΚΣΕ για την αποχή από τις εκλογές. Νά πώς έχει η πραγματικότητα: Στην 2η ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ τον Φλεβάρη του 1946 ο Ζαχαριάδης, από μέρος του ΠΓ, έβαλε ζήτημα αποχής από τις εκλογές και μάλιστα με πολύ κατηγορηματικό τρόπο. Πρώτος μίλησε ο Θ. Χατζής, που ήταν τότες γραμματέας της ΚΟ Θεσσαλονίκης και μέλος της Γραμματείας του Μακεδονικού Γραφείου, και εξέφρασε την άποψη πώς η αποχή δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, ότι επιβάλλεται να πάρουμε μέρος στις εκλογές, στις

όποιες, με την κατάσταση που υπάρχει σήμερα, αν όχι την πλειοψηφία, μπορούμε όμως να βγάλουμε 130-150 βουλευτές κ.λπ. Έπειδή και από άλλες ομιλίες ή ατμόσφαιρα που δημιουργήθηκε στην ολομέλεια ήτανε κατ'αρχήν, ο Ζαχαριάδης σταμάτησε τη συζήτηση με τη δικαιολογία πώς

«ο Παρτσαλίδης, που σύντομα θα γνώριζε από τη Μόσχα, θα φέρει και τη γνώμη του ΚΚΣΕ».

Έτσι, πάρθηκε απόφαση να χειριστεί το πρόβλημα το ΠΓ, με τη φανερή έννοια πώς το ΠΓ θα ενεργούσε παίρνοντας υπ' όψη και τη γνώμη των Σοβιετικών συντρόφων, που θα την έφερνε ο Παρτσαλίδης.

Το Κόμμα δεν πήρε μέρος στις εκλογές – έκανε αποχή – με απόφαση του ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ. Και εκτός από το ΠΓ όλη ή υπόλοιπη ΚΕ και όλο το Κόμμα έμεινε με την εντύπωση πώς και οι Σοβιετικοί ήτανε υπέρ της αποχής. Πολλές φορές έχει τονισθεί πώς η αποχή έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην παραπέρα πορεία μας. Και πώς ήτανε ένα από τα βασικά λάθη μας. Και αυτό το λάθος αποκλειστικά και μόνο πέρασε στο λογαριασμό του Ζαχαριάδη και απάλλαξαν τον εαυτό τους από κάθε ευθύνη όλοι οι άλλοι συνδοιοπόροι του Ζαχαριάδη.

Ο Δ. Παρτσαλίδης ποτέ του δεν μίλησε για τη δική του, την ξεχωριστή ευθύνη του, γιατί συμφώνησε με την αποχή, με τη συνθηκολόγηση που 'κανε με τον Ζαχαριάδη, σε μια από τις κρίσιμότερες, αποφασιστικότερες στιγμές που περνούσε το κίνημά μας, αντί να επιμένει και να ζητήσει να μπει το πρόβλημα στην ΚΕ του Κόμματος, και μαζί με τον Ζαχαριάδη, στην πράξη, εξαπάτησαν την ΚΕ και το Κόμμα. Έχει, όμως, και τα επιχειρήματά του ο Δ. Παρτσαλίδης: λέγει, πώς γι' αυτή του τη στάση του 'φταιξαν άλλοι, έφταιξε ο Γ. Σιάντος που δεν μίλησε (ενώ είναι ζήτημα αν θα τολμούσε ο Σιάντος να πει κουβέντα καν γι' άλλα ζητήματα στο ΠΓ, γιατί τον είχαν για ύποπτο και ουσιαστικά απομονωμένο), έφταιξε ή Χρύσα που δεν μίλησε! Αλλά

και πάλι δεν μας λέγει αν ήταν ή δεν ήταν σωστή ή γνώμη των Σοβιετικών να πάρουμε μέρος στις εκλογές. Και αν ή σιωπή του έχει την έννοια του αυτονόητου και θέλει να δηλώσει μόνοι μας το συμπέρασμα ότι πράγματι οι Σοβιετικοί είχαν δίκιο, γιατί τόση προσπάθεια να μας πείσει πώς

«οί Σοβιετικοί... ευθύνονται για όλα όσα έγιναν στο δικό μας κίνημα;»

Και ο ίδιος μαζί με τον Ζαχαριάδη και όλους τους συνεργάτες τους, που επί 20 χρόνια συνέχεια ήταν οι τιμονιέρηδες του ΚΚΕ, τί κάμανε; Και γιατί πνίγανι με καυτό μολύδι κάθε φωνή σωστή και δίκαιη που ακούγονταν στο Κόμμα; Και γιατί ο Δ. Παρτσαλίδης δεν είπε κουβέντα για τις δικές του ευθύνες για όλα όσα γίνανε στην περίοδο του ανώμαλου εσωκομματικού καθεστώτος που αρχίζει να δημιουργείται από την πρώτη στιγμή, που ο Ζαχαριάδης έβαλε το ποδάρι τον στην ηγεσία του κόμματος και αυτός, ο Παρτσαλίδης, είναι μέλος του ΠΓ; Πού ήτανε όλα αυτά τα χρόνια; Και μήπως αυτός είναι ένας από τους λόγους που επιμένει ο Παρτσαλίδης πώς

«εμείς με την υποχώρηση του ΔΣ του 1949 αρχίζουμε να έχουμε προβλήματα στο κόμμα»;

Κι όταν ο Ζαχαριάδης καθαιρέθηκε από την καθοδήγηση του ΚΚΕ και έμεινε ο ίδιος ο Παρτσαλίδης 12 δλόκληρα χρόνια – μέχρι το 1968 – σαν ο μόνος ουσιαστικός εγχείφαλος στην ηγεσία («Νέα καθοδήγηση») ποιές αναμνήσεις έχει;

5) ΠΟΙΟΣ ΠΟΙΟΝ ΚΑΤΑΓΓΕΙΛΕ. πότε και σε ποιόν;

● Π ρ ά ξ η π ρ ό τ η : Στην απόφαση του ΠΓ της 15 του Νοέμβρη του 1948, που παίρνεται ύστερα από τη συζήτηση της «πλατφόρμας» του Μ. Βαφειάδη, στη σελ. 6, ανάμεσα στ' άλλα λέγονται:

«α) είναι λάθος σοβαρό του κόμματος ότι τότε δεν πρόσεξε ορισμένες υπεύθυνες καταγγελίες που έγιναν ενάντια στον Μ. Βαφειάδη για σχέσεις με Άγγλους αξιωματικούς πράκτορες της Ίντελλιτζενς Σέρβις και ότι δυο μέρες μετά το φευγικό του Μάρκου στο δουνό (τέλη Αυγούστου 1946) στο σπίτι της συγγενούς του Καραμασούνα, πράκτορα της Ίντελλιτζενς Σέρβις, συζητούσαν ότι δούλε ο Μ. στο δουνό για να οργανώσει αντίρρηση».

δ) το Δεκέμβρη του 1944, όταν στην Αθήνα γίνονταν πόλεμος, αυτός συνθηκολογούσε ούσιαστικά με τους Άγγλους και τους άφησε να πάν στην Αθήνα για να πνίσουν τη λαϊκή εξέγερση».

Στη σελ. 8:

«όταν στο Γράμμο παρουσιάστηκαν οι σοβαρές δυσκολίες για τον ανεφοδιασμό του Δ.Σ., ο Βαφειάδης εκφράστηκε για ένα στήριγμά μας κυρίως στη Γιουγκοσλαβία και ανεβλαβώς για τον σ. Στάλιν. Τότες του είπώθηκε ότι τέτοια πράγματα λέγει ο Τίτο». (σημ. Μ.Β. αυτό το κομμάτι από τη σελ. 8 δεν δημοσιεύτηκε).

Αυτή λοιπόν ή απόφαση του ΠΓ της 15-11-48 στάλθηκε στο ΚΚΣΕ, στο ΚΕΑ και στο Γρ. Πληροφοριών.

Έτσι, με τις κατηγορίες

1) σάν ύποπτος γιά πράκτορας της Ιντ. Σέρβις,

2) σάν Τιτικός,

3) ότι έβρισε τόν Στάλιν, και με την απειλή πώς θά αφήσει τò κεφάλι του στη Μόσχα, ό Μ.Β. στις 17 του Νοέμβρη του 1948 απομονώνεται χωρίς δικαίωμα έξοδου και έπαφής με όποιονδήποτε, μέχρι την 5η όλομέλεια.

● **Πράξη δεύτερη:** Τò Γενάρη του 1949 συνερχεται ή 5η όλομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ. Είναι τò α' θέμα ή «πλατφόρμα» του Μ. Βαφειάδη και ή απόφαση του ΠΓ της 15-11-48. Η άτμόσφαιρα πού έχει δημιουργήσει τò ΠΓ δέν απέχει και πολύ άπ' εκείνην της συνεδρίασης του ΠΓ της 15-11-48.

Και ό καταμερισμός πού υπάρχει ανάμεσα στα μέλη του ΠΓ έκδηλώνεται:

● **Ζαχαριάδης:** «... Τέτοιος παλιάνθρωπος πού φτάνει μέχρι τò σημείο νά βρίζει τόν ίδιο τόν Στάλιν τί μπορεί νά είναι;»

● **Ίωαννίδης:** «Από άνεργο και πειναλέο καπνεργάτη τόν κάναμε δεύτερο άνθρωπο του κόμματος, τόν κάναμε αρχιστράτηγο και πρωθυπουργό, και νά τί μās κάνει τώρα. Θρέψαμε ένα φίδι στον κόρφο μας, όμως δέν πρέπει νά τόν αφήσουμε νά μās δαγκώσει».

● **Μπαρτζιώτας:** «Και στην Αίγινα και στην Άκροναυλία τὰ ίδια μās έκανε. Τί καθόμαστε και συζητάμε, πρέπει νά τελειώνουμε».

● **Βλαντάς:** «Είναι προδοκάτορας. Προτείνω τώρα δά νά τόν στήσουμε στον τοίχο».

● **Γούσιος:** «Πρώτα νά όμολογήσει τούς συνεργάτες του».

Υπήρξαν, αλήθεια, και οί αντίθετες φωνές από μερικούς συντρόφους: ό

● **Ό Γ.** Έρυσθριάδης διαμαρτύρεται και δηλώνει πώς αυτός καταδικάζει τούς χαρακτηρισμούς γιά χαφιές κ.λπ. του Μάρκου, πού τόν ξέρει καλά, ότι πρέπει νά γίνει συζήτηση τών απόψεών του.

● **Η Χρύσα Χατζηβασιλείου,** πού βρίσκονται γύρω της και μερικοί σύντροφοι, προτείνει νά γίνει συνάντηση Ζαχαριάδη - Μάρκου και νά γίνει συζήτηση συντροφική.

Άλλά τὰ είκοσι λεφτά πού δόθηκαν στο Μ.Β. νά μιλήσει πέρασαν χωρίς νά μπορέσει νά πει ούτε 20 κουβέντες και καν τη δήλωση πώς,

«έπιμένω στις γνώμες μου πού διατυπώθηκαν στο γράμμα μου» («πλατφόρμα»).

Τελειώνει τò πρώτο θέμα και προτού απομακρυνθεί ό κατηγορούμενος γίνεται άνακεφαλαίωση ότι

«είναι πράκτορας και πρέπει νά γίνει έρευνα νά θρεθούν και οί συνεργάτες του πού θά πρέπει νά έχει».

Η μόνη διαφορά πού υπάρχει σ' αυτή την «απόφαση» από κείνη του ΠΓ

είναι: ό Μ.Β. δέν είναι πιά «ύποπτος γιά πράκτορας» αλλά «πράκτορας». Και στην όλομέλεια δέν γίνεται καμιά ψηφοφορία ούτε γιά την «πλατφόρμα» ούτε γιά τις κατηγορίες. Με πρόταση του Ζαχαριάδη και με σιχαμερά προγκίσματα όπως

«θάνατος στον χαφιέ»,

«ό Πολυχρονόπουλος σέ θέλει»,

«φωτιά στα μπατζάκια σου»,

«στην κρεμάλα τόν π...» κ.λπ.

ό ύποφαινόμενος διώχεται από την όλομέλεια και οδηγείται στη φρουρά γιά άφοπλισμό και άπομονώνεται. Και στις 4 του Φλεβάρη, στην άνοιχτή καρότσα ενός φορτηγού αυτοκινήτου και με συνοδεία μεταφέρεται νύχτα και φυλακίζεται σέ οικίωμα με διπλοφρουρά, πού τὰ παντζούρια του άπαγορεύεται ν' άνοιχτούν μέσα νύχτα.

Κι αυτή ή «απόφαση» σάν λόγος της σύλληψης του Μ.Β. άνακοινώνεται στο ΚΚΣΕ, στο ΚΕΑ, στο Γρ. Πληροφοριών. Τò πρόβλημα πού υπάρχει γιά τόν ύποφαινόμενο είναι: πώς πρέπει νά αντιμετωπίσει την κατάσταση πού έχει δημιουργηθεί; Τί πιό δέβαιο άπ' όλα ήταν, πώς όλες οί κατηγορίες περι πράκτορα, ύβριστή του Στάλιν κ.λπ. μπορούσαν νά μñν έχουν τις ανάλογες συνέπειες, είτε ακόμη τò ΠΓ μπορούσε και νά τις άνακαλέσει, αν ό Μ. Βαφειάδης έκαμνε αυτό πού άπαιτούσε ό Ζαχαριάδης στο ΠΓ της 15-11-48

«ή θά γίνεις σκουλίκι και θά κυλιστείς μπροστά μου, θά πάνε περίπατο τὰ 25 χρόνια σου στο Κόμμα και θ' αρχίσεις από την αρχή, είτε θά αφήσεις τò κεφάλι σου στη Μόσχα γιάτι έβρισες τόν Στάλιν»,

αν δηλαδή ό Μ.Β. έλεγε πώς δέν έπιμένει στις απόψεις του, τις καταδικάζει τις απόψεις του και παραδέχεται σάν σωστή τη γραμμή του ΠΓ πού την είχε περιβάλει και με τò κύρος της όλομέλειας.

Όμως, μιὰ τέτοια συμπεριφορά, κατά την άποψη του Μ.Β., ήταν άντικομματική, ήταν ένέργεια χωρίς άρχες, άνάξια γιά κομμουνιστή και δέν έξυπηρετούσε τὰ συμφέροντα του Κόμματος, του άγώνα πού κάναμε.

Έμειναν δύο άλλες «λύσεις»:

α) Νά παραδεχθεί τις κατηγορίες πού του άποδίδει τò «Κόμμα», με την ψευδαίσθηση πώς έτσι προσφέρει ύπηρεσία στο Κόμμα. Μά ό ύποφαινόμενος είχε πειστεί πιά πώς τò Κόμμα δέν είναι ό Ζαχαριάδης και οί δυò τρεις συνεργάτες του πού είχαν διαμορφωθεί σέ κλίκα, σέ χαλκείο συκοφαντιών και ραδιουργιών. Αυτή ή λύση άπορρίφθηκε.

β) Νά αυτοαμυνθεί, νά υπερασπιστεί τόν έαυτό του, νά άνατρέψει με όσα επιχειρήματα είχε πώς πρόκειται γιά συκοφαντίες, γιά ραδιουργίες. Έτσι, σ' αυτή την προσπάθεια πρόβαλλε τò κύριο άρχιακό πρόβλημα ήθικου χαρακτήρα πού διέπουν τò Κόμμα και τὰ μέλη του:

«Ό κομμουνιστής δέν μπορεί νά είναι

συκοφάντης και ραδιούργος, πολύ περισσότερο, ένας τίμιος γραμματέας του Κόμματος δέν μπορεί νά επιτρέψει στον έαυτό του νά πέσει τόσο χαμηλά και νά συζητάει μιὰ απόφαση - όπως αυτή ενάντια στον Μ. Βαφειάδη - πού άποτελεί αίσχος και στίγμα στην ιστορία του Κόμματός μας. Πρόκειται γιά μιὰ απόφαση άρκετη γιά νά έξοντωθεί πολιτικά και φυσικά ό κομμουνιστής. Και μ' αυτή τη δουλειά άσχολείται μόνο ό ταξικός έχθρος και οί λογιών-λογιών πράκτορές του. Νά γιάτι ό ύποφαινόμενος έπαψε νά πιστεύει στην άξιοπιστία, στην κομμουνιστική ύπόσταση τών κατηγορών του».

Πού ειπώθηκαν αυτά; Πρώτα στους συντάχτες της απόφασης. Έστερα, όπως ήταν και φυσικό, στα άδελφά κόμματα πού τούς είχαν άνακοινωθεί και οί άποφάσεις. Ήταν καταγγελία, άντικαταγγελία είτε τί άλλο ήτανε, άς δώσουν τò χαρακτηρισμό οί νομικοί - ιστορικοί. Έγώ ένα πράγμα ξέρω σταθερά: ήτανε α ύτοάμυνα, και όχι τόσο και κυρίως γιά νά σωθεί ένα κουράρι, αλλά και πριν άπ' όλα νά ξεσκεπαστεί πώς σκαρώνονται οί κατηγορίες, οί μέθοδες έξόντωσης του κομμουνιστή πού τò μοναδικό του «έγκλημα» ήταν ότι τόλμησε νά πει τη γνώμη του και την ίδια στιγμή τόν παρυσίασαν σάν απόδρασμα, σάν προδότη και πράκτορα και χίλιες-δυò άλλες άκατονόμαστες ιδιότητες, πού ούτε στα χαμαιτυπεία δέν συναντάς. Νά ξεσκεπαστεί τò σύστημα τών έξιλαστηρίων (θυμάτων, νά αποκαλυφθεί πώς τò Κόμμα μας τò έχουν μετατρέψει σέ άντρο παραγωγής «πρακτόρων», «χαφιέδων» και, με παράδειγμα τò πρόσωπό μου, νά αποδειχτεί πώς και όλοι οί προηγούμενοι σύντροφοι πού στιγματίστηκαν με τέτοιες κατηγορίες ήταν τίμιοι κομμουνιστές και ότι με τέτοιες άποκαλύψεις πού κάνει κάθε τόσο ή ήγεσία Ζαχαριάδη κρύβει - καλύπτει - τούς πραγματικούς πράκτορες.

Μόλις λίγες μέρες μετά την 5η όλομέλεια έφτασε στο βουνό ό Παρτσαλίδης. Πά νά πει δέν πήρε μέρος ούτε στη συνεδρίαση του ΠΓ, ούτε στην 5η όλομέλεια. Μά ό Παρτσαλίδης καταποτιστηκε σάν μέλος του ΠΓ πού ήταν και συμφώνησε με τις άποφάσεις κ.λπ. πού είχαν παρθεί. Και όχι μόνο συμφώνησε αλλά έκανε και περισσότερα άπ' ό,τι κάναν οί άλλοι μαζί γιά την εφαρμογή τους. Δέν άναφέρομαι σέ παραδείγματα. Άν όμως τότες, όταν γίνονταν όλα αυτά, μπορούσε κανέννας νά ύποθέσει πώς ό Παρτσαλίδης δέν ήταν άρκετά πληροφορημένος και δέν καταλάβαινε τις προθέσεις του φίλου του Ζαχαριάδη και γι' αυτό στην 7η όλομέλεια του 1950, όταν του χώθηκαν όλοι μαζί, άναγκάζεται νά παραδεχτεί

«άπό τη συζήτηση πού έγινε εδώ κατάλαβα πώς ήταν λάθος ή γνώμη μου γιά άποκατάσταση του Μάρκου στο Κόμμα»

και στη λεγόμενη «13η συνδιάσκεψη» εύθυγραμμίζεται πέρα γιά πέρα με τόν Ζαχαριάδη, άναγνωρίζει σάν έχθρικό

και ξένο στοιχείο τὸν Μάρκο (καὶ ὄχι μόνο τὸν Μάρκο) καὶ μὲ διπλὲς δηλώσεις του ἀναγνωρίζει τὰ λάθη του πού τὰ εἶδε μὲ τὴ

«βοήθεια τοῦ ἄξιου τιμονιέρη τοῦ Κόμματος, τοῦ σ. Ν. Ζαχαριάδη»,

ὅταν μεσολάβησε καὶ ἡ δική του περιπέτεια, ἐπακολούθησαν καὶ τόσα ἄλλα καὶ ξέρετε καλύτερα ἀπὸ τὸν καθένα τὴν πραγματικότητα, θγαίνει τὸ λοιπὸν τώρα, ὕστερα ἀπὸ 28 ὁλόκληρα χρόνια, καὶ μάλιστα τώρα πού ἔχει γίνει καὶ ἀρχι-ἀνανεωτής, καὶ μ' ὅλη τὴ δύναμη τὸν πνευμόνων του ξαναφωνάζει: πῶς, γιατί, μήπως ἐπιτρέπονταν ὁ Βαφειάδης νὰ καταγγεῖλει τὸν Ν. Ζαχαριάδη, τὸν Γεν. Γραμματέα τοῦ Κόμματος, φίλο καὶ συνεργάτη τοῦ Παρτσαλίδη, γιὰ ὑποπτο! Ὁ Βαφειάδης ἔκανε ἱεροσυλία! Ἀλλὰ πάλι δὲν λέγει κουβέντα τί σκάρωσαν σὲ βάρος τοῦ Βαφειάδη καὶ τόσων ἄλλων συντρόφων προηγούμενα καὶ μετὰ ἀπ' αὐτό, πού ὅλοι τους, χίλιους θανάτους θὰ προτίμαγαν παρὰ τὸ στίγμα πού θέλησαν νὰ τοὺς σηματοδύουν!

Ἔτσι, ὁ Δ. Παρτσαλίδης ἀναγνώριζε τότες, ἐξακολούθησε νὰ ἀναγνωρίζει καὶ τώρα τὸ δικαίωμα (πού εἶχε) στὸν φίλο του τὸν Ζαχαριάδη νὰ συκοφαντεῖ, νὰ βαφτίζει στὸ δευτερόλεπτο σὲ πράκτορες καὶ νὰ ἐξοντώνει κατὰ πῶς θέλει, πολιτικά καὶ φυσικά, ὅποιους καὶ ὅσους θέλει, γιατί τόλμησαν νὰ κάνουν χρῆσιν τοῦ καταστατικοῦ τους δικαιώματος, ἐπέτελεσαν τὸ καθήκον τους λέγοντας τὴ διαφορετική γνώμη τους γιὰ τὰ προβλήματα τοῦ Κόμματος καὶ τοῦ κινήματος. Ἀλλὰ ὁ Παρτσαλίδης προχωρεῖ πὺ πέρα τώρα. Νὰ τί λέγει στὶς ἀναμνήσεις του:

«Τὸ νὰ βλέπει κανένας (παντοῦ καὶ πάντα δάκτυλο τοῦ ἐχθροῦ (...)) ἔγινε ἀρρώστια καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Ζαχαριάδη, πού, ἀπὸ μιὰ στιγμή καὶ πέρα, ἰδιαιτέρως μετὰ τὴν ἥττα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὅλα τὰ ἐξηγοῦσε μὲ τὴν ὑπαρξὴ πρακτόρων στὶς γραμμές μας» (ὑπογράμμιση δική μου. Μ.Β.).

Εἶναι, τὸ λοιπόν, πολὺ καθαρὸ τί ἐπιδιώκει ὁ Δ. Παρτσαλίδης μ' αὐτὰ πού λέγει. Θέλει νὰ παρουσιάσει σὰν «λευκήν περιστρεφά» τὸν φίλο του, θέλει νὰ τὸν ἀθωώσει πέρα γιὰ πέρα, σὰν νὰ μὴν ξέρει τίποτα γιὰ ὅσα γίναν στὸ κόμμα ἀπὸ τὸ 1932 μέχρι τὸ 1949 μὲ πρῶτο τὸ Ζαχαριάδη, καὶ μέχρι τὸ 1956. Ἀλλὰ καὶ λόγοι δικῆς του προφύλαξης, γιατί πάντοτε τὸν κράταγε σὲ μιὰ ὑπερδιέγερση τῶν νεύρων του ἢ ὑπόνοια μήπως καὶ τὸν πάρουν καὶ τὸν ἴδιο μερικὰ ἀπὸ τὰ σκάγια κατὰ τοῦ Ζαχαριάδη. Γιατί, σχεδὸν ὅλα, σκαρώθηκαν καὶ μὲ τὴ δική του συννενοχὴ ἢ ἀνοχή καὶ φτάσαν τὸ μὴ παρέχει σὲ μιὰ ἐποχὴ πού ὁ ἐμφύλιος πόλεμος βρισκόνταν στὴ βράση του καὶ ὁ Δ. Παρτσαλίδης εἶχε ἐρθεῖ στὸ βουνό. Ὅτι στὴ συνάντησι — ὅπως λέγει ὁ Παρτσαλίδης — ὁ Ζαχαριάδης ἀναγκάζεται νὰ λέγει πῶς

«ὁ Μ.Β. δὲν εἶναι χαφιῆς ἀλλὰ τρελὸς» ὄχι μόνο δὲν ἀναιρεῖ τὴν ἀτιμία πού

σκαρώθηκε· ἀλλὰ, ἀντίθετα, τὴν ἐπιβεβαιώνει, γιατί ἀποδείχεται πῶς τὸν Μ. Β. τὸν εἶχαν καταγγεῖλει γιὰ χαφιέ. Ἀλλὰ μήπως ἦταν ζήτημα Μ. Βαφειάδη μόνο;

Θὰ χρειάζοταν, βέβαια, νῦν παρουσιάσει κανένας ἰδιαίτερα καὶ ἐκεῖνες τὶς θέσεις ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις, πού, ὅπως φαίνεται, οἱ συντάχτες τους τὶς σερβίρουν στοὺς κομμουνιστὲς σὰν τὶς πὺθ βαθυστόχαστες, ἂν καί, χωρὶς ἄλλο, αἰσθάνονται πῶς ἀπὸ τὸ πεντάχρονο κλώσισμα ἔχουν κλουδιάσει, ὅπως π.χ. ἡ ἀποψη-πῶς

«ἐμεῖς μὲ τὴν ὑποχώρησι τοῦ Δ. Στρατοῦ τὸ 1949 ἀρχίζοιμε νὰ ἔχουμε προβλήματα στὸ Κόμμα» (!!) ὑπογράμμιση δική μου. Μ.Β.).

Καὶ αὐτονόητο εἶναι νὰ λέγει αὐτά, γιατί τότες ἔχει δώσει τὸ «ἀναλυτικὸ σημείωμα» του, ὅστερα ἀπὸ τὴ συνάντησι, μὲ περιεχόμενο δικῆς του (:) ἐμπνευσις.

Τώρα ὅμως μόνο δυὸ λόγια γιὰ τὴν κύρια ἀφορμή, γιατί αὐτὴ ἡ χρονολογία — τὸ 1949-1950 — εἶναι μαγνήτης, ὁ πολικὸς ἀστέρας τοῦ Δ. Παρτσαλίδη.

Τελειώνει ἡ φραξιονιστικὴ πάλη μὲ τὴ γνωστὴ ἐπέμβασι τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνούς. Μόνο ἓναν ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τῆς δεξιᾶς, τὸν Δ. Παρτσαλίδη, ὁ Ζαχαριάδης τὸν προδιδάξει, γίνεται μέλος τοῦ ΠΓ καὶ σ' αὐτὴ τὴ θέσι μένει μέχρι τὸ 1950. Αὐτὸ δὲ μᾶς ἔλειπε νὰ εἴχαμε καὶ προβλήματα μέσα στὸ Κόμμα, ἀνωμαλίες καὶ τὰ τοιαῦτα! Νὰ γιατί ἡ συνέχεια τοῦ Παρτσαλίδη στὴν προβολὴ τῆς ἐσωκομματικῆς ἀνωμαλίας, πού σὰν ἔννοια ἀγκαλιάζει ὅλο τὸ εἶναι τοῦ Κόμματος, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἐγκατάστασις τῆς Ζαχαριαδικῆς δικτατορίας, ἐκφορᾶται ἀκριβῶς στὴν ἀρνησι αὐτῆς τῆς ἐσωκομματικῆς ἀνωμαλίας τότε πού καὶ ὁ ἴδιος βρίσκεται στὴν ἡγεσία τοῦ Κόμματος σὰν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀλάνθαστους. Ἀλλὰ τὰ ἴδια ἔχουμε καὶ μετὰ τὴν 6η ὁλομέλεια τοῦ 1956 καὶ μέχρι τὸ 1968, πού ἐνῶ μιὰ τρισεχειρότερη ἀπὸ πρὶν ἐσωκομματικὴ ἀνωμαλία κατατρώγει τὰ σωθικά τοῦ κόμματος καὶ τὸ εἶχαν διαλύσει πιά ντὶπ γιὰ ντὶπ, οὔτε τὸ αὐτὸ τοῦ Δ.Π. δὲν ἰδρώνει ὅταν μᾶς βεβαιώνει πῶς ἡ ἀνωμαλία στὸ Κόμμα ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 1968.

Ἔνα τελευταῖο ζήτημα. Γιὰ πολλοὺς καὶ διάφορους λόγους, ἀλλὰ καὶ γιὰ πολιτικὸ λαθρεμπόριο, ὁ Παρτσαλίδης δὲν διστάζει νὰ προσθέσει στὰ παλιά του συκοφαντικὰ κατορθώματα γιὰ «πρόδο-κατόρικη δράσι», γιὰ «εὐθυγράμμιση μὲ τὴν ἀσφάλεια» καὶ ἄλλες ἀηδίες του, μιὰ καινούργια λασποῦδι — σκιά, παρουσιάζοντας τὸν ὑποφαινόμενο σὰν τὸν ἀνθρωπο πού «κάρωσε» τὸν Ζαχαριάδη στὸ ΚΚΣΕ. Ἔτσι, μ' ἓνα σμπάρο πολλὰ τρυγόνια: καὶ τὸ διπλὸ θῦμα τους νὰ τὸ παρουσιάσει σὰν θῦτη καὶ τὸν φίλο του — καὶ τὸν ἑαυτὸ του — νὰ βγάλει λάδι καὶ μὲ τὴ «σφήνα» πού νομίζει πῶς δάζει ἀνάμεσα στοὺς κομμουνιστὲς νὰ ἀμβλύνει τὴν οἰξύτητα τῆς πολέμικῆς ἐναντίον

του, γιὰ πολιτικὴ ἐκμετάλλευσί. Καὶ πράγματι ἀπὸ τὴ στιγμή πού δημοσιεύτηκαν οἱ «ἀναμνήσεις» σχεδὸν καμιά οὐσιαστικὴ ἀντίκρουσι τους δὲν ἔγινε ἀπ' αὐτοὺς πού εἶχαν ὑποχρέωσι καὶ κομματικὸ καθήκον νὰ τὴν κἀνουν αὐτὴ τὴ δουλειὰ γιὰ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἀλήθεια. Ἀν αὐτὴ τους ἡ ἀνοχή ὀφείλεται στὸ σημερινὸ φιλοζαχαριαδισμό τοῦ Παρτσαλίδη, πού φρέσκαρε καὶ τὸ παλιὸ παθιασμένο μένος μερικῶν πρὸς τὸν «καταγγελέα», δὲν θὰ ἦταν ἴσως χωρὶς νόημα καὶ τὰ δικά μου αἰσθήματα νὰ μποῦν στὸν λογαριασμό: Ὅταν, στὰ 1950, ὁλοτέλα πιά εἶχα πειστεῖ μὲ τί ἀντίκες εἶχε νὰ κάνει τὸ Κόμμα μας καὶ συνέχιζαν καὶ μετὰ τὴ λεγόμενη «3η συνδιάσκεψι» νὰ μὲ ἀπειλοῦν μὲ ὅλων τῶν εἰδῶν «ἐδῶ θὰ τὸν θάψουμε», γιὰ κάποια στιγμή — θεὸς καὶ ἡ ψυχὴ τους γιατί — ἔμαθα πῶς εἶπαν: «τοῦ πρεπε τουφέκι· ἀλλὰ ἄστον νὰ ζήσει ἐκεῖ πού εἶναι». Ἀνταπάντησα μὲ γράμμα μου:

«Αὐτὰ τὰ λέτε γιατί εἰσθε δειλοὶ καὶ ἀνάνδρῳ καὶ γιατί δὲν καταφέρατε πτωπλάτα νὰ κάνετε τὴ δουλειὰ σας. Δὲν δέχομαι χαρίσματα ἀπὸ κανέναν καὶ πολὺ περισσότερο ἀπὸ συκοφάντες καὶ ραδιοῦργους, ἀπὸ προδότες τοῦ ἀγῶνα μας. Εἶμαι ἑτοιμὸς καὶ τώρα νὰ δώσω λόγο γιὰ τὶς πράξεις μου στὸ Κόμμα εἴτε σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς Π.Δ. Κυβέρνησις, εἴτε ἀπὸ ἐγγυημένο κομματικὸ δικαστήριον. Ἔτσι θὰ 'κανε μιὰ καθοδήγησι πού σέβεται τὸν ἑαυτὸ της καὶ ὄχι νὰ ἀπειλεῖ. Καὶ ὅταν μὲ τὸν καιρὸ θὰ ὑπάρξει τέτοια καθοδήγησι, χωρὶς ἄλλο θὰ δώσουν λόγο οἱ ἔνοχοι».

Ὁ Ζαχαριάδης συνέχιζε νὰ βρῖσκεται καὶ τότες στὰ μεγαλειὰ του. Εἶχε ὅμως, ὅπως φαίνεται, τοὺς λόγους του καὶ μούλωξε. Τώρα εἶμαι πάλι ὑποχρεωμένος νὰ πῶ: Τὰ ἴδια θὰ ἔλεγα καὶ σήμερον γιατί ὅλα τὰ γεγονότα μένουν καὶ οὔτε στὸ ἐλάχιστο ἄλλαξαν καὶ τὰ δικά μου αἰσθήματα. Ἀλλὰ εἶναι γεγονὸς καὶ τὸ ἄλλο. Καὶ μέχρι τὸ 1956 ἐγὼ «ζοῦσα» ὄχι σὰν «καρφωτὴς» ἀλλὰ σὰν «καρφωμένος», καὶ ὁ Ζαχαριάδης, ὅπως εἶπα κιόλας, βρισκόνταν στὶς δόξες του τουλάχιστον μέχρι τὸ 1955. Καὶ πέρασε στὴν κατηγορίαν τοῦ ὑπόλογου ὅταν ὁ καρδιακὸς του φίλος ἦρθε στὴ θέσι του μετὰ τὴν 6η ὁλομέλεια τοῦ 1956, ἀπὸ τὴν ὁποία, ὡς γνωστό, ἀποκλείστηκε ὁ Μ. Βαφειάδης. Ὁ «νοῦν νοεῖται»!

Εἶναι ἀλήθεια πῶς ἔκανε τὰ πάντα νὰ ἐμποδίσαι κάθε προσπάθεια γιὰ μιὰ ὁλοκληρωμένη ἀνατομία τοῦ ἀνώμαλου ἐσωκομματικοῦ καθεστώτος ἀπὸ τὰ γεννοφάσκια του — «ὅποιος φυλάγει τὰ ροῦχα του ἔχει τὰ μισὰ» — καὶ σὲ λίγο ἔκανε ὁ ἴδιος χειρότερα ἀπὸ τὸν φίλο καὶ δάσκαλό του!

Οἱ «ἀναμνήσεις» μάκραιναν...

5 Ἀπρίλη 1976
Μ. Βαφειάδης

Ο ΝΙΚΟΣ

ΠΑΪΚΟΣ

ΑΠΑΝΤΑ

ΣΤΟΝ

ΜΑΡΚΟ

ΒΑΦΕΙΑΔΗ

Η ΑΠΟΔΡΑΣΗ

Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι μιὰ ἀπάντηση τοῦ Νίκου Παίκου στὸ Μάρκο Βαφειάδη καὶ στὸ Βασίλη Τσουκαλίδη γύρω ἀπὸ τὴν πολυσυζητημένη ἀπόδραση τῆς Πέτρας. Τὴν ἔστειλε μὲ τὸ παρακάτω εὐγενικὸ γράμμα:

«Φίλε κ. Διευθυντὰ

Εἶμαι ἀναγνώστης τοῦ «ANTI» ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς ἐκδόσεώς του. Δημοσιεύσατε γράμμα τοῦ Μ. Βαφειάδη ποὺ ἀπευθύνεται σὲ μένα. Μοῦ ἐπιβάλλεται νὰ πῶ καὶ γὼ τὰ δικὰ μου, νὰ δώσω μιὰ ἀπάντηση μέσω τοῦ «ANTI». Ἄν θέλετε καὶ ἔχετε τὴν καλοσύνη, δημοσιεύστε τὴν ἀπάντησή μου ποὺ σὰς στέλνω.

Σὰς εὐχαριστῶ

Φιλικὰ

ἀναγνώστης σας

Νίκος Παῖκος

ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ

Πέρασαν 34 χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἐγινε ἡ ἀπόδραση, στὰ χρόνια τῆς Ἑθνικῆς Ἀντίστασης, τῶν κρατουμένων ἀγωνιστῶν ποὺ ἡ κρατοκική κυβέρνηση τοὺς εἶχε παραδώσει στοὺς φασίστες τοῦ γάλλου Ράιχ. Τότες ποὺ ἀρπάχτηκαν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ στόματα τῶν Λύκων τοῦ Φασισμού οἱ ἀγωνιστὲς ἀπὸ τὸ Σανατόριο Πέτρας Ὀλύμπου, ὅλοι ἐμεῖς ἤμασταν νέοι, παιδιά, καὶ βγήκαμε ἀντάρτες ν' ἀγωνιστοῦμε γιὰ τὴ λευτεριά τῆς πατρίδας μας. Τώρα ποὺ ἔπειτα ἀπὸ τόσα χρόνια τ' ἀναφέρουμε γιὰ νὰ μποῦν κάποτε στὴν ἱστορία, ἐμεῖς σχεδὸν γεράσαμε, χωρὶς νὰ γευτοῦμε τοὺς καρπούς τῆς λευτερίας, καὶ ὁ λαὸς τοὺς θρυλικούς ἀγῶνες καὶ θυσίες. Θεωρῶ τὸν ἑαυτὸ μου εὐτυχὴ ποὺ ἔλαχε ἔστω καὶ ἀπὸ μακριὰ νὰ ἐπικοινωνήσω μὲ τὸ συναγωνιστὴ Μάρκο, χωρὶς νὰ τὸ περιμένω καὶ νὰ τὸ φανταστώ. Στὸ περιοδικὸ «Ἀντί» διάβασα τὸ συναγωνιστὴ Μάρκο Βαφειάδη ποὺ ἀπευθύνεται στὸν ἑαυτὸ μου καὶ ἀφορὰ τὸ ρεπορτάζ ποὺ ἔγραψα στὶς 1-12-74 στὸ «ΡΙΖΟ». Τὸ ἄλλο γράμμα ἀπευθύνεται στὸ συναγωνιστὴ Τσουκαλίδη καὶ ἀφορὰ τὸ τρίπτυχο καὶ μακρὸ ἀφήγημα ποὺ δημοσίευσε ἡ «Αὐγή». Στὰ ὅσα ἀναφέρει γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου ὁ συναγ. Μάρκος, δὲν ἔχω νὰ ἀφαιρέσω οὔτε νὰ προσθέσω, μὰ οὔτε καὶ ν' ἀμφισβητήσω, πολὺ κωστὰ τὰ τοποθετεῖ, ὅτι δηλαδὴ τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τῆς ἀπόδρασης ἀνήκει στὸ ἐνεργητικὸ τοῦ Κόμματος. Μὲ τὸ γράμμα τοῦ μοῦ δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ δώσω καὶ ἐγὼ μιὰ ἀπάντηση γιὰ τὰ ὅσα ἔγραψα στὸ «ΡΙΖΟ», καὶ κοντὰ στὰ ἄλλα ν' ἀπαντήσω καὶ στὸ συναγ. Τσουκαλίδη μὲ ἀγαθὴ πρόθεση, καὶ νὰ τὸν πῶ ὅτι προτοῦ σκεφθεῖ σοβαρὰ καὶ βασανισμένα νὰ μὴ χαρακτηρίξει ἀνθρώπους τόσο εὐκόλα (ὅτι βάζουν τὴν ὑπογραφή τους ἐκεῖ ποὺ ἄλλοι τοὺς ὀρίζουν), ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπὸ αὐτούς, καὶ ὅ,τι ἔγραψα γιὰ τὴν ἀπόδραση ἦταν ἀλήθεια καὶ τὸ ἔκανα γιὰ τὸ καλὸ τῆς Ἑθνικῆς Ἀντίστασης, χωρὶς νὰ θίξω κόμματα, πρόσωπα ἢ νὰ κατηγορήσω κανένα. Αὐτὰ ἔζησα, αὐτὰ θυμόμουν, αὐτὰ ἤξευρα καὶ τὰ ἔγραψα, καὶ οὔτε ἔγραψα ὅτι τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τὸ ἔκανα ἐγὼ, καὶ τοῦτο διότι ἡ Ἑθνικὴ Ἀντίσταση δὲν εἶναι μονοπώλιο κανενός. Ὅλοι πρέπει νὰ γράψουν γιὰ ὅλα τὰ περιστατικὰ ποὺ ἔζησαν, ἄκουσαν, καὶ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ θὰ βγεῖ ἡ ἀλήθεια καὶ θὰ γραφεῖ ἡ ἱστορία. Μὲ τὸ ρεπορτάζ ποὺ ἔγραψα συνετέλεσα νὰ ξεκαθαρίσουν ὀρισμένα ἐρωτηματικὰ, ποὺ ὁ χώρος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἀναφέρω. Γιὰ τὸ δύσκολο κατόρθωμα τῆς Πέτρας ἔχω νὰ πῶ μὲ τὴ σειρά μου τοῦτα.

Στὶς 28-30-31 τοῦ Μάρτη 1976 ἡ «Αὐγή» δημοσίευσε ἕνα τρίπτυχο καὶ μακρὸ ἀφήγημα τοῦ συναγωνιστῆ Τσουκαλίδη γιὰ τὴν ἀπόδραση τῆς Πέτρας. Τὸ ἀφήγημα αὐτὸ τὸ ἀφίερωνε στὸ σύντροφο Μ. Βαφειάδη ποὺ ζεῖ στὴν προσφυγία κ.λπ. Στὰ ὅσα ἀναφέροντο στὴν «Αὐγή», κοντὰ στὰ ἄλλα ἦταν καὶ τοῦτα. Ὅτι τὰ γεγονότα τῆς Πέτρας δῆθεν κακοποιήθηκαν, παραποιήθηκαν, καὶ ὅλα αὐτὰ ἔγιναν διότι τάχα στὸ «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ» καὶ στὰ ὄργανά του δὲν συμφέρει νὰ γραφεῖ ἡ ἀλήθεια, διότι τὰ πρόσωπα ποὺ συνετέλεσαν τότες νὰ γίνει ἡ ἀπόδραση δὲν εἶναι τῆς ἀρεσκείας του, δηλαδὴ τὴν Ἑθνικὴ Ἀντίσταση τὴν ἀνακατεῖνουμε μὲ τὰ κόμματα καὶ παρατάξεις.

Ἐδῶ εἶναι νὰ γελάει κανεὶς, καὶ νὰ σαστίζει, ποῖος μπορεῖ νὰ μὴ ἀναφέρει τὸ θέλει ἢ δὲν τὸ θέλει ὅτι στὴ μάχη στὸ Φαρδύκαμπο ὁ Θωμᾶς Βενετσανόπουλος δὲν ἔπαιξε ρόλο, ἢ στὴ μάχη τῆς Σοδεϊᾶς ὁ Μπουκουβάλας, ἢ στὴν Ὁξύνεια ὁ Ζαρωλῆς, ἢ στὸ Σαραντάπορο ὁ Μπεζεριάνος καὶ μετὰ ἔγινε ταξίαρχος στὸν ἀστικὸ στρατό; Ὅλα αὐτά, ὅ,τι ἔκανε ὁ καθένας, τὰ ξέρουν ἀκόμη τὰ πουρνάρια καὶ ὅλες οἱ πέτρες. Κατὰ τὴ γνώμη μου, ὅλα αὐτά, ἂν τὰ ἐξετάσει κανεὶς, δὲν στέκονται στὴ λογικὴ, διότι δὲν ἔχουν καμιά σχέση μὲ τὴν ὑπόθεση τῆς Πέτρας ποὺ ἔγινε στὰ χρόνια τῆς Ἑθνικῆς Ἀντίστασης, καὶ ὀρισμένοι ποὺ εἶναι σήμερα στὴν ἡγεσία, τότες ἦταν μικροὶ καὶ δὲν ἦταν στὴν Ἀντίσταση. Γιὰ ὅσα ἔγιναν τότες δὲν πρέπει σήμερα νὰ θίγονται καὶ προπαντὸς παρατάξεις, κόμματα καὶ πρόσωπα, διότι τότες ποὺ ἔγινε ἡ ἀπόδραση ἤμασταν ὅλοι τὸ ἴδιο, ὁ ἕνας καλύτερος ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἐνωμένοι, καὶ γι' αὐτὸ μᾶς ἀγάπησε, μᾶς πίστεψε, μᾶς ἀκολούθησε καὶ μᾶς βοήθησε ὅλος ὁ λαός, καὶ ἀπὸ μιὰ χούφτα ποὺ ἤμασταν στὴν ἀρχὴ γίναμε δεκάδες, ἑκατοντάδες, καὶ σὲ λίγο χιλιάδες – ὁ γενναῖος ΕΛΑΣ. Ὅπως ἔχω διαβάσει παλιὰ σὲ διάφορα βιβλία ποὺ γράφουν διάφοροι συγγραφεῖς γιὰ τὴν Ἀντίσταση (Μπίρκας καὶ ἄλλοι) καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Τσουκαλίδης ἔχει γράψει παλιὰ γιὰ τὴν ἀπόδραση καὶ τότες κατηγοροῦσε ἄλλους γιὰ διαστρεβλωτὲς τῆς ἀλήθειας κ.λπ. μὲ τὴ διαφορά, ὅμως, στὴ σημερινή του ἀφήγηση προσθέτει ἄλλα καινούργια ποὺ στὴν παλιὰ δὲν ὑπάρχουν. Καὶ αὐτὰ ποὺ προσθέτει τώρα, εἶναι μιὰ σειρά ἀπὸ πολιτικὲς κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις κατὰ τοῦ Κ.Κ.Ε. Μὲ τὴ μεγάλη ἀφήγηση ποὺ ἔκανε καὶ ποὺ ἡ «Αὐγή» θυσίασε τόσο χώρο, ὁ σκοπὸς του δὲν εἶναι ἡ κριτικὴ, καὶ οὔτε ὑπερκομματικὸς, ἢ νὰ ἀναφέρει ὅτι γιὰ τὴν ἀπόδραση δὲν ἔγιναν ὅπως τὰ λέτε, νὰ ἡ ἀλήθεια ποιά εἶναι. Παρὰ αὐτὸς ξεκινάει ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ ἀντιπάλου τοῦ Κ.Κ.Ε., ἐγὼ ὅμως δὲν θὰ τὸν ἀκολουθήσω, καὶ οὔτε θὰ ἐκτοξεύω αἰχμὲς καὶ κρίσεις στὴ σημερινή του τοποθέτηση, καὶ οὔτε πρὸς τὴν πλευρὰ ἀπὸ τὴν ὁποία ἔκανε τὸ τρίπτυχο χρονικὸ. Ὅσοι διαβάσουν, ἂς βγάλουν συμπεράσματα.

Γιὰ ὅλα αὐτὰ θλίβουμαι πραγματικά, διότι διδάσκουμαι ἀπὸ τὸ λαό, καὶ τὸ μόνο ποὺ εὐχουμαι εἶναι τοῦτο: ἡ ἱστορία νὰ μὴ μᾶς ἀνακαταδικάσει ὅπως στὸ παρελθὸν ἔμας τοὺς ἀπλοῦς στρατιῶτες μαχητὲς γιὰ ἀγαθότητα, τοὺς δὲ ἡγέτες μας γιὰ ἀνικανότητα.

Ἐγὼ θὰ ξεκινήσω νὰ δώσω τὴν ἀπάντηση ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ ἀγωνιστῆ τοῦ ΕΛΑΣ καὶ ὄχι ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ ἀντιπάλου, διότι ἀντίπαλοι εἶναι οἱ φασίστες. Στὴν ἀπάντησή μου δὲν ἔχω καμιά δουλειὰ νὰ θίξω κόμματα καὶ προπαντὸς πρόσωπα, γιὰ ὅλα ὅσα συμβαίνουν σήμερα στοὺς ἀριστεροὺς, διαμάχες, διχογνωμίες καὶ ἄλλα. Ἡ αἰτία γιὰ ὅλα αὐτὰ γιὰ μένα εἶναι ὅτι μᾶς βούλιαξε τὸ καράβι, καὶ ἀπὸ τότες ποὺ μᾶς βούλιαξε τὸ καράβι, ἄρχισαν μαύρες μέρες, δύσκολες, καὶ μᾶς φταίγουν ὅλα διότι περάσαμε ἀπίστευτες δυσκολίες καὶ θάσσανα, καὶ κάναμε καὶ σφάλματα ποὺ αὐτὰ πληρώνουμε τώρα.

Τώρα θα αναφερθώ στο ιστορικό της απόδρασης όπως τὸ ἔζησα, τὸ εἶδα καὶ ἄκουσα, συζήτησα τότες, καὶ προπαντὸς θὰ ἀναφερθῶ γιὰ λίγο στὶς συνθήκες καὶ πῶς ἦταν ἡ κατάσταση τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, γιὰ νὰ δώσω μιὰ σωστὴ ἐξηγήση καὶ ἀπάντηση στὸ ντόρο ποὺ ἔγινε, καὶ κατὰ τὴ γνώμη μου σκόπιμα. Γιὰ ὅλα νὰ ἡ ἀπάντησή μου:

α) Ἐγώ, ἀντάρτης τότες, δὲν γνῶριζα τίς ἐνέργειες ποὺ κάνει τὸ κόμμα καὶ τὸ Μ. Γραφεῖο γιὰ νὰ λευτερώσει τοὺς κρατούμενους ἀγωνιστές.

β) Ἄν τότες ὅλοι γνῶριζαν τὸ σχέδιο, χαίρετα μας τὸν πλάτανο, ἢ ἀπόδραση θὰ πῆγαινε στὸ-θρόντο.

γ) Τώρα ποὺ ἀναφέρονται καὶ γράφονται ὅλα αὐτά, μπορεῖ νὰ φαίνονται εὐκολά. Ἡ κατάσταση τότες ἦταν ὄχι δύσκολη ἀλλὰ φρικτὴ, ἡ πείνα θέριζε τὰ πάντα, ὁ κόσμος πέθαινε στὸ δρόμο· ὅσοι ἔζησαν τὸ δράμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καταλαβαίνουν τίς τρομερὲς δυσκολίες. Ἡ Κατερίνη ἔθραξε ἀπὸ προδοθεὺς Γκεσταπίτες. Ἡ Ἐλασσόνα τὸ ἴδιο ἀπὸ λεγεωνάριους καὶ κάθε εἶδος καταδότες. Οἱ κατὰκτητὲς πανίσχυροι, ἔτρεμε ὁ τόπος, τραντάζονταν καὶ βοῦιζαν οἱ δημοσίαι, ὅλα τὰ ἔσκιαζε ἡ φοβέρα. Ὁ ἀγώνας ἦταν στὴν ἀρχή, οἱ ὁργανώσεις στὰ σπάργανα. Τὸ μόνο ὄπλο ποὺ διαθέταμε γιὰ τὸ σάλτο αὐτὸ καὶ τὴν ἐπιτυχία του ἦταν πρῶτα ὁ ἥρωισμός μας, ἡ αὐτοθυσία, καὶ δεύτερον ἡ πίστη στὸν ἀγώνα καὶ στὴ νίκη, καὶ ἀπὸ ἓνα ξεροκόμματο μπομπότα σὰν τὸ στουρνάρι ἦταν τὸ φαγητὸ μας. Μὲ αὐτὰ ἐκινήσαμε καὶ πετύχαμε. Ὅπως θυμᾶμαι, στὰ μόνα χωριά ποὺ εἴχαμε ὁργανώσεις καὶ μᾶς βοηθοῦσαν ἦταν ἡ Ἐλασσόνα, ἡ Ὀλυμπιάδα. Τὰ χωριά τοῦ Ὀλύμπου Καργιᾶ – Σκαμνιά – Πουλιάννα, τὸ Λυκοῦδη, ποὺ ἦταν ὁ Θωμᾶς Παπακωνσταντίνου καὶ ἡ Σοφία, ἡ Βουρμπά ποὺ εἶχε κάνει δάσκαλος ὁ Πλουμπίδης καὶ εἶχε μερικοὺς ἀριστεροὺς ὅπως ὁ Γιώτας Καρρᾶς – Θόδωρος Γαλάρας κ.λπ. Καὶ στὸ χωριὸ Γκλήκοβο, Σαραντάπορο τώρα, ἓνας ἀριστερός, ὁ Γιάννης Μένγκος, καὶ στὸ Λειβάδι, ποὺ εἶχε τὴν καλύτερη ὁργάνωση καὶ βοηθοῦσε ὅλους τοὺς κατατρεγμένους καὶ τίς οἰκογένειές τους καθὼς καὶ τοὺς ἀντάρτες.

Ἀντάρτης ποὺ ἦμουν τότες, ἡ ὁμάδα μὲ εἶχε ἀναθέσει δύο ἀποστολές. Ἡ μιὰ ἦταν νὰ γυρίζω στὰ χωριά, στοὺς δρόμους, παντοῦ, καὶ νὰ συγκεντρώνω πληροφορίες, νὰ ἔρχουμαι κρυφὰ σὲ ἐπαφὴ μὲ τὰ ἀποποτάσματα, καὶ μὲ ὀρισμένους χωροφύλακες, ὅπως μὲ τὸν Κώστα Πανταζή – Μουστάκα καὶ ἄλλους, νὰ περνῶ ἀπὸ τὰ μαντριά καὶ νὰ βλέπω τοὺς τσιλινγκάδες, ποὺ τοὺς ἐγνώριζα, νὰ κουβεντιάζουμε ἂν θέλουν νὰ περάσουμε καὶ ἂν πρέπει. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδος Ξυνὸς καὶ τὸ Γραφεῖο, μοῦ ἔδιναν γράμματα ποὺ τὰ πῆγαινα σὲ ὅλους ποὺ εἶχαν ἀρχίσει νὰ συνεργάζονται μὲ τοὺς Ἰταλοὺς, νὰ προδίδουν. Στὰ γράμματα αὐτὰ τοὺς γράφαμε νὰ σταματήσουν ἀμέσως τὸν κατήφορο ποὺ πῆραν, νὰ συνέλθουν διότι ἡ στρουγγα αὐτὴ θὰ ἔχε φαρμάκια καὶ βρώμικο μαξοῦλι, θὰ τιμωρηθοῦν καὶ ἡ τιμωρία θὰ εἶναι σκληρὴ. Νὰ μὴν ἔχουν παράπονο αὐριο ὅτι δὲν ξέραν καὶ ὅτι δὲν τοὺς εἰδοποιήσαμε. Τὰ γράμματα τὰ περισσότερα προσπαθοῦσα νὰ τὰ δίνω στὶς γυναῖκες τους.

Τότες τίς γυναῖκες στὰ χωριά τῆς λέγαν ἡ Γιάννινα, ἡ Νικόλενα, ἡ Χρίστενα κ.λπ. Ὅταν ἔδινε τὸ γράμμα στὴ γυναῖκα τοῦ συνεργάτη, τῆς ἔλεγε: Γιάννινα, νὰ αὐτὸ τὸ γράμμα νὰ τὸ δώσεις στὸν Γιάννη, τὸν ἀντρα σου, εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες, νὰ τὸ διαβάσει καλά, νὰ τὸν πείς καὶ ἐσύ νὰ κόψεις σχέσεις μὲ τοὺς Ἰταλοὺς διότι οἱ ἀντάρτες θὰ τὸν τιμωρήσουν, νὰ γίνεῖ καλὸς πατριώτης, νὰ μὴν ξεχάσει ὅτι εἶναι Ἕλληνας καὶ νὰ μὴ φοβᾶται. Ὅλοι μαζί, ὁ ἓνας νὰ βοηθᾷ τὸν ἄλλο, θὰ ζήσουμε. Κανένα δὲν θ' ἀφήσουμε νὰ πεθάνει τῆς πείνας, ὅπως ὁλὸς ὁ λαὸς ἔτσι καὶ ὁ ἀντρα σου.

Τὰ γράμματα αὐτὰ τότες εἶχαν καλὰ ἀποτελέσματα καὶ σταμάτησαν πάρα πολλοὺς ποὺ τραβοῦσαν στὸ βοῦρκο τῆς προδοσίας, ἄλλαξαν χαθὰ καὶ δὲν ἐξυπηρετοῦσαν τοὺς Ἰταλοὺς, καὶ ἔτσι οἱ κατακτητὲς σιγὰ-σιγὰ καὶ μὲ τὴ σύλληψη τοῦ περιβόητου τότες Διοικητῆ Θεσσαλίας λήσταρχου Ρουποτίκα, ἔμειναν μὲ λίγους συνεργάτες καὶ στὸ τέλος πῆγαν στὰ κομμάτια, διαλύθηκαν.

Γιὰ τὴν ἀπόδραση τῶν στελεχῶν, ὅπως ἄκουσα καὶ ἀπὸ τὸν ἀξέχαστο Νίκο Ξυνὸ, τότες κινήθηκε καὶ τὸ Γραφεῖο Θεσσαλίας, ποὺ ἐπικεφαλὴς ἦταν ὁ γενναῖος καὶ πιστὸς ἀγωνιστὴς Γαμβέτας. Ἀπὸ τὴν ὁργάνωση Ἐλασσόνας ὁ Γιάννης Ταμουρίδης, Λευτέρης Παπαγιάννης, ποὺ συναντήθηκαν μὲ τὸν συναγωνιστὴ Μάρκο στὰ Πιέρια στὴν Κατερίνη. Οἱ πῖο πάνω ἦταν τότες καθοδηγητὲς τῶν ὁργανώσεων τῆς ἐπαρχίας, καὶ ἀπὸ τὴν ὁργάνωση Λειβαδίου ὁ Θεόφιλος Χατζημιχάλης μὲ μουλάρια, τρόφιμα κ.λπ.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη αὐτοὶ ποὺ τρέχαν ἦταν μετρημένοι καὶ ὅλα γίνονταν κρυφὰ καὶ μὲ κάθε μυστικότητα. Καὶ ὅπως θυμᾶμαι καὶ τοὺς τότε νεαροὺς νεολαίους Κ. Κουκοβίτη, Λύσανδρο Ταμουρίδη ποὺ ἔφερναν σημεῖωματα στοὺς ἀντάρτες γυρίζοντας δάση καὶ φαράγγια γιὰ νὰ τοὺς βροῦν, τρέχαν στὰ χωριά, ὁ Λύσαντρος

ἔκρυβε στὸ σπῆτι τοῦ τοῦ 1941 τοὺς καταδικωμένους ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς, τοὺς πῆγαινε ψωμί καὶ πληροφορίες, ἐνημέρωνε τίς ὁργανώσεις, καὶ ὅταν οἱ Ἰταλοὶ ἐξεστράτευαν νὰ πιάσουν τοὺς ἀντάρτες, ἔβαζε φτερά στὰ πόδια, γινόταν αὐτοκίνητο τρέχοντας νὰ τοὺς εἰδοποιήσει.

Ἀφοῦ ἡ ἀπόδραση τῶν κρατούμενων πέτυχε, στὴν ὁμάδα ἦρθε καὶ ἔγινε ἀντάρτης καὶ ὁ Γιάννης, ὁ φρουρὸς ποὺ φύλαγε τοὺς κρατούμενους καὶ ἔφυγε καὶ αὐτὸς μαζί τους.

Ὁ Γιάννης, ἐπειδὴ ἦταν παχουλός, ἔμοιαζε σὰν Ἀμερικάνος. Τὸν βγάλαμε τὸ ψευδώνυμο Ἀμερικάνος, δὲν μπορούσε νὰ περπατήσει στὴν ἀρχή, δὲν ἦταν συνηθισμένος, ἴδρωνε πολὺ διότι ἀπάνω μας εἴχαμε ὅλα τὰ τσιπραζία, κάπες καὶ ἄλλα, καὶ ὅταν μᾶς κυνηγοῦσαν, πάντα ἦταν καθυστερημένος· ἐγὼ καθόμουν καὶ τὸν περίμενα διότι γνῶριζα τὰ μέρη. Μὲ τὸν Γιάννη ἀγωνιστήκαμε μαζί, περάσαμε περιπέτειες καὶ δυσκολίες στιγμές, μετὰ χωρίσαμε καὶ ἔχω νὰ τὸν δῶ ἀπὸ τότες ποὺ μᾶς καταφέραν καὶ παραδῶσαμε τὰ τιμημένα ὅπλα μας, ποὺ τὰ εἴχαμε πάρει σὲ μάχες, δίνοντας αἷμα, ἀπὸ τοὺς κατακτητὲς φασίστες. Ὁ Γιάννης μοῦ ἔλεγε πάντα γιὰ τὴν ἀπόδραση, ἦταν καλὸς πατριώτης καὶ αὐτὸ ποὺ ἔκανε συνέτελεσε κατὰ τὴ γνώμη μου ὥστε ἡ ἀπόδραση νὰ μὴν ἔχει δραματικὰ ἀποτελέσματα, καὶ νὰ μὴ χυθεῖ αἷμα. Ὁ Γιάννης μοῦ ἔλεγε γιὰ τοὺς ἀγωνιστὲς ποὺ ἔμειναν ἐνῶ μπορούσαν νὰ φύγουν ὅλοι· οἱ συνέπειες θὰ ἦταν τὸ ἴδιο καὶ μὲ τοὺς λίγους καὶ μὲ ὄλους. Ὁ Γιάννης εἶχε κάνει φρουρὸς σὲ διάφορες φυλακὲς καὶ ἐκεῖ γνωρίστηκε μὲ τὸ Μ. Σιγανό, ποὺ ὅπως μοῦ ἔλεγε τὸν εἶχε σκληρώσει ἡ ἀνθρωπιὰ καὶ ἡ καλοσύνη του. Κάποτε ἀρρώστησε, καὶ ὁ Μανώλης νύχτα ἔκανε τὸ πᾶν νὰ τὸν περιποιηθεῖ, καὶ ὄχι μόνο στὸ Γιάννη, ἀλλὰ σὲ ὅλη τὴ φρουρά. Ἀπὸ τότες κατάλαβε ὅτι οἱ κομμουνιστὲς εἶναι οἱ καλύτεροί ἀνθρωποι, ποὺ θυσιάζονται γιὰ τὸ δίκαιο, γιὰ νὰ ζήσει ὁ λαὸς καλύτερα, καὶ πῖα δὲν πιστεύε στὰ ψέματα ποὺ τοὺς ἔλεγαν, θὰ χαλάσουν τὴ θρησκεία καὶ ἄλλες ἀνοησίες, γιὰ νὰ τοὺς γελοῦν νὰ φυλάγουν τοὺς πλούσιους νὰ τρώναι τὸ κρῦό ἔξω ἀπὸ τὰ μέγαρά τους.

Γιὰ τὴν ἀπόδραση - μοῦ ἔλεγε - τὰ μέτρα ἦταν αὐστηρά καὶ τὸ ἐγχείρημα δύσκολο, διότι οἱ κρατούμενοι ἀπὸ τὴν πείνα ἦταν ἐξαντλημένοι, δὲν ἦταν εὐκολο ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λύκου νὰ τοὺς πάρει, δὲν ἦταν παίξε - γέλασε, καὶ αὐτοὶ ποὺ τοὺς εἶχαν ἐκεῖ καὶ τοὺς φύλαγαν δὲν ἦταν ἀνθρωποι νὰ σκέπτονται σὰν Ἕλληνες, διότι ἂν σκέπτονταν σὰν Ἕλληνες δὲν θὰ τοὺς παρέδιδαν νὰ τοὺς ἐκτελέσουν. Ἀπὸ τὴν ἀφήγηση ὅμως τοῦ Τσουκαλίδη φαίνεται ὅτι τὰ μέτρα δὲν ἦταν καὶ τόσο αὐστηρά, διότι, ὅπως ἀναφέρει, ἔμειναν καὶ ἔβγαινε στὸ Σανατόριο, ὅπως οἱ μαυραγορίτες, νὰ πουλάει δῆθεν αὐγά, τυρί, ψωμί κ.λπ. - ἂν καὶ τότες αὐτὰ δὲν τὰ ἔβλεπε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Ὁ Γιάννης μοῦ ἔλεγε ὅτι τὰ πράγματα ἦταν δύσκολα, μὲ τὴν ψυχὴ στὰ δόντια, διότι οἱ κρατούμενοι ἀπὸ τὴν ἐξάντληση δὲν μπορούσαν νὰ περπατήσουν, νὰ τρέξουν· ἂν γινόταν ἀντιληπτοὶ ἔστω καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ Σανατόριο, ὥστου νὰ φτάσουν στὰ ριζὰ ποὺ ἄρχιζε τὸ δάσος, θὰ τοὺς πιάναν, ἢ θὰ τοὺς σκότωναν. Θὰ γινόταν βέβαια μάχη, μακελειό, μὲ κάθε θυσία νὰ γλιτώσουν, ἀλλὰ ποιά θὰ ἦταν τὰ ἀποτελέσματα.

Τώρα, τὸ ζήτημα ποὺ μᾶς βασάνιζε πάντα ἐμᾶς ποὺ ξέραμε τὰ γεγονότα, δηλαδὴ γιατί δὲν ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἀφήσαμε τοὺς περισσότερους νὰ πεθάνουν. Τὴν ἀπάντησή στὸ «Ἀντί» μᾶς τὴ δίδει ὁ συναγ. Μάρκος, ποὺ ἦταν ὁ πῖο ὑπεύθυνος, καὶ ὅπως λέει τὴν εὐθύνῃ τὴν εἶχε ὁ Ἰωαννίδης, ποὺ δὲν ζεῖ. Ἄν ὅμως τότες τὸ Μ. Γραφεῖο, ποὺ καταλάβαινε ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Ἰωαννίδη δὲν εἶναι σωστὴ, τὸν ἔλεγε ἐσύ εἶσαι κρατούμενος, δὲν ζεῖσαι γίνεσαι ἐξαι. Κάποτε στὴν πάντα νὰ φύγετε ἀπὸ δῶ μέσα καὶ μετὰ ἀνάλαβε τὰ καθήκοντά σου, τώρα εἴμαστε ἐμεῖς καὶ ἀναλαμβάνουμε, διότι ὁ Ἰωαννίδης, ὅπως ἄκουσα τότες, ἔβαζε καὶ ζήτημα πῶς θὰ τοὺς ταῖσουμε, ἐνῶ ἦμασταν σὲ θέση καὶ ἄλλους χίλιους νὰ βολεύουμε. Αὐτὰ ὅλα κατὰ τὴ γνώμη μου ἔγιναν καὶ ἀναγκάστηκε τὸ Μ. Γραφεῖο νὰ πειθαρχήσει στὸν Ἰωαννίδη, διότι τὰ στελέχη αὐτὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γιὰ μᾶς ἦταν κάτι ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ὁμολογηθεῖ ἂν μᾶς λέγαν νὰ πᾶσουμε στὴ φωτιά, θὰ πέφταμε χωρὶς νὰ ἐξετάσουμε γιατί, ἐνῶ καὶ μεῖς εἴχαμε μυαλό, ἀλλὰ νομίζαμε τὰ ξέρουν ὅλα, εἶναι ἀλάθητοι. Τὸ ἔπεσε ὁ Ἰωαννίδης, ὁ Παρτοσαλίδης, ξέρουν αὐτοὶ τί κάνουν. Τὰ στελέχη αὐτὰ στὸ ἐνεργητικὸ τους εἶχαν ἀγῶνες, δοκιμασίες, κινδύνους ποὺ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ μὴν παραδεχθεῖ, εἶχαν ἐπιτυχίες, μὰ εἶχαν ὅμως καὶ τρομερὲς ἀποτυχίες ποὺ στοίχιζαν πανάκριβα καὶ ἀπὸ αὐτοὺ φάνηκε ὅτι δὲν ἦταν τόσο μεγάλοι ὅσο ἐμεῖς νομίζαμε.

Διότι τὸ γίγα ποὺ εἶχαν νὰ καθοδηγήσουν, τὰ κεφάλια τους ἦταν μικρά, καὶ φυσικὰ τὰ βλέπουμε σήμερα. Ὅλα ἀπὸ τὴν κορυφὴ ἐκκίνησαν καὶ ἔφτασαν στὴ βάση, καὶ σήμερα ἔχουμε μιὰ σαλᾶτα μὲ διάφορα χόρτα. Στὸ χωριὸ Πουλιάννα στὸν Ὀλυμπο τότες φέραν τὸν Ἰωαννίδη - Θεό - Σιγανό κ.λπ. Γιὰ πρώτη φορὰ τοὺς βλέπαμε, κοίταζαν τοὺς ἀντάρτες μὲ περιέργεια καὶ θαυμασμό,

διότι πρώτη φορά τους έβλεπαν. Κοίταζαν και καμάρωναν τους Σταυραητούς του 'Ολύμπου με τις κάπες, τις φουστάνες, τα φυσικλίκια, τα γιαταγάνια, καμάρωναν το καινούργιο '21 του λαού μας.

Έκει, άκουγα τους άντάρτες να συζητούν, να τους θαυμάζουν, να λένε αυτοί είναι μεγάλοι άνθρωποι, χρόνια στις φυλακές, εξορίες, αυτοί είναι οι μεγαλύτεροι κομμουνιστάι, τα ξέρουν όλα. Μπράβο τους. Πόσα τράβηξαν οι φουκαράδες και δέ λύγισαν. Τώρα μ' αυτούς ο άγώνας θα πάει μπροστά, ξέρουν τώρα αυτοί για όλα. 'Από όλα που αναφέρω θα πεί ότι κάτι ήξερα και εγώ για την Πέτρα, μα δεν τα ήξερα όλα, διότι δεν ήμουν στην Κεντρική 'Επιτροπή, ούτε στο Μ. Γραφείο, που τότες ήταν στα σπάργανα. 'Ημουν αντάρτης και έγραφα αυτά που ήξερα. Ούτε είμαι και αλάθητος και ό,τι έγραφα ήταν αλήθεια και θα γράψω όσα έζησα, θα γράψω για τους αφανείς που έφεραν όλο το θάρος, που έκαναν τις μάχες, που έτρωγαν κουρκοτάλευρο και ξεχάστηκαν. Για τους αγωνιστές αυτούς που είναι ταλαίπωροι και έμειναν άγνοι όπως ήταν αντάρτες.

Θά γράψω για τον Κωστόπουλο, πώς φοφούσε στο ξύλο τους 'Εαμίτες προτού τους αφοπλίσουμε με το Σαράφη, θα γράψω για τον Κρίς, για τον Χίλς, τι μάς μαγείρευαν, και μεις πέρα θρέχει. 'Ο,τι έγραψα στο «ΡΙζο», καμιά πρόθεση δεν είχα να παραγωνίσιω τους πρωταγωνιστές. Τότες εμείς το Μάρκο ακούγαμε, αυτόν και άναφερα.

'Ο Τσουκαλίδης δεν κατάλαβα που ανήκει, άλλωστε άνθρωποι που συνετέλεσαν τότες όπως ο Α. Παπαγιάννης, Γ. Ταμουρίδης είναι στο Κ.Κ.Ε., άρα γιατί δεν συνέφερε στο «ΡΙζοσπάστι» και στα όργανά του να μη φανούν; 'Εγώ, όχι μόνο δεν κακοποίησα την

αλήθεια, αλλά ψάχνω για την αλήθεια και ούτε να μπώ σε διαμάχες και καυγάδες – εγώ γράφω αυτά που έζησα, δεν τρακάρω από διάφορα βιβλία: 'Ο, τι γράφω είναι δικά μου, διότι δεν είμαι συγγραφέας, είμαι εργαζόμενος. 'Ο,τι έγινε τότες, και ή απόδραση της Πέτρας και όλα τα λαμπρά κατορθώματα, ανήκουν κατά πρώτον στο κόμμα του λαού που αγωνίζεται για τους φτωχούς και εργαζόμενους, στο Κ.Κ.Ε. και σε όλο το λαό, διότι όλα αυτά δεν έγιναν από δέκα, είκοσι και εκατό ανθρώπους. 'Ο,τι έγινε το κάναμε όλοι μαζί, ενωμένοι, από τα μικρά παιδιά ως τους παππούδες όλοι βοήθησαν, όλοι προσέφεραν, όλοι έδωσαν αίμα, θυσίες και δάκρυα, άλλος περισσότερο άλλος λιγότερο, άλλοι έδωσαν τη ζωή τους και τα κόκαλά τους έμειναν για πάντα στα διάσελα, στις ραχούλες και στα καρσούλια. 'Ολοι μαζί όμως τότες πολέμησαμε για το καλό του λαού. Για μια 'Ελλάδα λεύτερη, κυρίαρχη, ανεξάρτητη και δημοκρατική, που ο λαός να είναι νοικοκύρης στον τόπο του. Με αυτά τα ιδανικά ξεκινήσαμε και αγωνιστήκαμε σαν πραγματικοί 'Ελληνες και ή δόξα ανήκει σε όλους, διότι ή 'Εθνική 'Αντίσταση ήταν γέννημα του λαού, αγκάλιαζε όλο το λαό, όλα τα κόμματα και παρατάξεις, εκτός από τους άπόντες, που έγιναν λαγοί από τον καταυλισμό όταν ο λαός τους ζητούσε να τον πούν τι να κάνει να τον βοηθήσουν, και τους έθνοπροδοτές.

Γι' αυτό και την 'Εθνική 'Αντίσταση την αγαπούν όλοι και την ύποστηρίζουν σε όποια πλευρά και αν ανήκουν.

Συναγωνιστικά
νικόλαος Πάικος

'Αφετηρία είναι και πάλι ή 'Ακροναυπλία. Γιατί ή 'Ακροναυπλία με το πολυάνθρωπο υλικό της που συγκεντρώθηκε εκεί από την τεταρτοαυγουστιανήφασιστική δικτατορία, στάθηκε ο βασικός τροφοδότης πολιτικών κρατουμένων στα ιταλογερμανικά στρατόπεδα θανάτου.

'Όταν διαλύθηκε εκείνο το τεταρτοαυγουστιανό στρατόπεδο, ή διάλυσή του γίνθηκε σε τρεις παρτίδες:

'Η πρώτη άποτελείτο από μια ολιγάριθμη ομάδα με τους 'Ιωαννίδη, Θεό, Μπαρτζώτα και μερικούς ακόμα που τους πήγαν στο σανατόριο της Πέτρας.

● 'Η δεύτερη και πολύ μαζική ομάδα, κάπου 250 κρατούμενοι, μεταφέρθηκαν στο στρατόπεδο της Κατούνας. Στη μεγάλη αυτή ομάδα ήταν και ο γνωστός τότε αγωνιστής γιατρός Γιάννης Σιδερίδης. Την εποχή της μεταφοράς ο άτυχος και πολύγλωσσος ύγεινολόγος γιατρός ήτανε βαριά άρρωστος, κατάκοιτος στο κρεβάτι. 'Εγώ τον φρόντιζα. 'Ακόμα θυμάμαι με φρίκη ότι την ημέρα της μεταγωγής, έπειδη δεν μπορούσε διόλου να περπατήσει, σούρνοντάς τον τον άρπαξαν από το μικρό θαλαμάκι και σούρνοντας τον κατέβασαν από τις πολλαπλές σκάλες της 'Ακροναυπλίας. 'Ο γιατρός ήταν ξεγραμμένος και στην Κατούνα άφησε τα κόκαλά του.

● 'Η τρίτη, πολυπληθέστερη και τελευταία παρτίδα, κάπου 300 ψυχές, ήταν ή δική μας, που μεταφέρθηκε στο ιταλικό στρατόπεδο της Λάρισας, μετά την άνατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου.

Το στρατόπεδο της Λάρισας, καταμεοίς στον κάμπο, τό 'χανε άρκετά καλά οργανώσει οι 'Ιταλοί, με πολλαπλές σειρές διασπαυρόμενα συρματοπλέγματα που το ασφάλιζαν και από έσωτερική απόδραση και από έξωτερική επίθεση. Το στρατόπεδο γίνθηκε και πρωτοεγκαινιάστηκε από πολλές εκατοντάδες φαντάρους Κρητικούς που είχαν συλληφθεί στα γεγονότα του Σταδίου τον 'Ιούνη 1941.

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ '43

‘Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΣΤΟ ΚΟΥΡΝΟΒΟ 106 ΠΑΤΡΙΩΤΩΝ

Του Δ. Μιχελίδη

ΣΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ τεύχος του φιλόξενου και φιλέρευνου ΑΝΤΙ έγραψα για το περιστατικό και την τραγική τύχη που είχαν το Γενάρη του 1944 στο Χαϊδάρη οι άρρωστοι.

ΣΕ ΤΟΥΤΟ το σημείωμα και με μόνο έφόδιο ό,τι άπόμεινε από τη μακρινή θύμιση, γράφω μερικά γεγονότα άναφορικά για το στρατόπεδο της Λάρισας, και για την τραγωδία των 106 πατριωτών που το καλοκαίρι του 1943 εκτελέστηκαν στο Κούρνοβο.

Το ιταλικό στρατηγείο της 'Αθήνας, κινούμενο μόνο από μίσος και ταπεινή εκδίκηση, έπιασε και έστειλε τα παλληκάρια της Κρήτης στο στρατόπεδο της Λάρισας για να πεθάνουν. Τα παλληκάρια της Νης Μεραρχίας, που ακόμα πρόσφατα τότε, κατά την εαρινή φασιστική επίθεση, συντρίψανε τις λεγώνες του Μουσολίνι πάνω στη χιονισμένη όροσειρά της Τρεμπεινάς. 'Εκει έμαθα ότι πολλοί συμπολεμιστές μου άφήσανε τα κόκαλά τους στη θεσσαλική γή το φοβερό χειμώνα πείνας. Είπα συμπολεμιστές μου για τουτό το λόγο: Διότι το καλοκαίρι του 1940 από τις φυλακές της 4ης Αύγούστου ως άνυπότακτος σάλληθκα στο 43ο Π.Σ. και μαζί μ' αυτό πήγα στο άλθανικό μέτωπο, άπ' όπου γυρνώντας και προτού προλάβω να βγάλω το χακί, μέσα σε λίγες μέρες ξανασυλλήφθηκα από τη Γενική 'Ασφάλεια και ξαναρίχθηκα στη φυλακή, όπου περέμεινα ως τον 'Απρίλη του 1944, σχεδόν όλη την Κατοχή.

'Η άποστολή μας στη Λάρισα ήταν φανερό ότι γίνθηκε ως άντιστάμιασμα για την ασφάλεια της ζωτικής σιδηροδρομικής γραμμής από επιθέσεις των άνταρτών. Αυτό το γνωρίζαμε πολύ καλά. Δεν ήταν μόνο οι χιτλερικοί θάρβαροι, αλλά και οι 'Ιταλοί πίσω από τα χαμόγελα ήταν επίσης μοχθηροί.

Θυμάμαι το έξης περιστατικό. Κάποια μέρα πριν από το Κούρνοβο γίνθηκε στο στρατόπεδο σκληρή δημόσιου βασανισμού πολιτικού κρατουμένου για άσήμαντη άφορμή. Το θύμα ήταν ο 'Ακροναυπλιώτης Μαμαλάκης. Στον άνοιχτό χώρο στήσανε γδυτο το Μαμαλάκη, που ήταν ένα γεροδεμένο παλληκάρι, ένας Κρητίκαρος ως εκεί πάνω, προφανώς γόνος κάποιας λεβέντικης σφακιανής γενιάς.

Κοντά του πήρανε θέση τρεις βασανιστές με μαύρους λαστιχένιους βούρδουλες στα χέρια, πιό πίσω ήταν ή όπλισμένη φρουρά και πάρα πίσω οι κρατούμενοι για σωφρονισμό. Οι τρεις βασανιστές άρχισανε ένα

άπαισιο και πολύωρο δαρμό, θαράγανε άνελέτητα τὸ γενναῖο παλληκάρι, ἀλλὰ ἐκεῖνο δὲν ἔβγαζε ἀπὸ τὸ στόμα του οὔτε ἓνα ὦχ! Μόνο ὅταν γίνηκε κατὰμαυρο τὸ κορμί του σωριάστηκε καταγῆς. "Ὅλοι λέγαμε πὼς δὲν θὰ ζοῦσε, ἀλλὰ χάρι στὴ γερὴ κράση του καὶ στὶς φροντίδες τῆς ὁμάδας ἐπέζησε γιὰ νὰ θυσιαστῇ κι αὐτὸς στὸ Σκοπευτήριο τὴν Πρωτομαγιά τοῦ 1944.

"Ἄλλο πράμα εἶναι νὰ παριστάνεις τὸν παλληκάρη καὶ ἄλλο πράμα εἶναι νὰ εἶσαι παλληκάρι. Ὁ Μαμαλάκης ἦτανε σωστὸ παλληκάρι τῆς Κρήτης.

Τὸ περιστατικὸ σήμαινε γιὰ τοὺς κρατοῦ-
μενους ἀπαρχὴ σκληρῆς μεταχείρισης.
"Ὅσο δυνάμωνε ἡ Ἑθνικὴ Ἀντίσταση σὲ βά-
θος καὶ σὲ πλάτος, ὅσο πολλαπλασιαζόν-
ταν τὰ χτυπήματα, τῶν ἀνταρτῶν, τόσο
ἀγγίεψε καὶ τὸ καθεστῶς στὸ στρατόπεδο.
Βέβαια, λίγο πολὺ γνωρίζαμε πᾶνὼν κάτω τί
μᾶς περίμενε ἀπὸ τῆς μιᾶς ὡς τὴν ἄλλη μέρα.

Οἱ Ἴταλοι ὀργάνωσαν ὁμάδες γιὰ κατα-
ναγκαστικὰ ἔργα ἀπὸ τοὺς πιὸ γεροὺς κρα-
τούμενους, καὶ γιὰ ὁλοήμερη δουλειὰ παίρ-
ναμε μισὸ πακετάκι ψωμί, τίποτε ἄλλο. Σὲ
μιὰ τέτοια ὁμάδα ἤμουν κι ἐγώ, ὅπως ὁ
Παρτσαλίδης, κ.τ.λ.

"Ἡ δουλειὰ ἄρχιζε τὸ πρωῒ καὶ σταμάταγε
τὸ ἀπομεσήμερο. Μὲ φορτηγὰ αὐτοκίνητα
πηγαίναμε πέρα ἀπὸ τὴ Λάρισα, κατὰ μῆ-
κος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ὅπου
ὅλημερίς στὸ καυτὸ θεσσαλικὸ λιοπύρι οἰκά-
θαμε βαθιὰ ὀρύγματα καὶ μέσα σ' αὐτὰ βά-
ζαμε βαρέλια μὲ βενζίνη καὶ πυρομαχικά.
Δουλεύαμε καὶ τὰ μάτια ἦταν στραμμένα
στὸ σιδηρόδρομο, γιὰτὶ ξέραμε ὅτι οὐσι-
αστικὰ ἐμεῖς ἤμασταν οἱ φύλακες τῶν, γνω-
ρίζαμε πὼς ἀπὸ τὴν ὁμαλὴ λειτουργία του
ἐξαρτιόταν ἡ ζωὴ μας καὶ ὅτι μὲ τὸ πρῶτο
ἀναγκαῖο χτύπημα τοῦ ΕΛΑΣ, ἀπάνω μας
θὰ ἔξοπαγε ἡ φασιστικὴ ὀργή. Εὐκολο
πράμα εἶναι νὰ γράφει κανεὶς δῆθεν ἥρω-
ϊσμούς καὶ δύσκολο ὅταν θρῖσκεσαι ἀντιμέ-
τωπος μὲ τὴ σκληρὴ πραγματικότητα.

"Ἔτσι καὶ γίνηκε. Στὶς πρώτες μέρες τοῦ
Ἰουνίου ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ νεκρώθηκε
καὶ τὸ μαντάτο πὼς γίνηκε κάποιο σαμπο-
τὰζ ἀπὸ τὸν ΕΛΑΣ μαθεύτηκε στὸν τόπο τῆς
δουλειᾶς, ἀλλὰ πὼς καὶ ποὺ δὲν γνωρίζαμε.
Τὸ ἴδιο θράδυ ποὺ γυρίζαμε ἀπὸ τὴ δουλειὰ
καὶ ὅπως περνούσαμε τὴν πύλη τοῦ στρα-
τοπέδου, τὸ σκηνικὸ τῆς ὑποδοχῆς εἶχε ἄλ-
λάξει. Ἡ φρουρὰ μᾶς ὑποδέχτηκε μὲ θρσι-
ές, μερικοὶ μᾶς ρίξανε πέτρες, ἄλλοι Ἴταλοι,
προφανῶς φασίστες, μᾶς τὸ 'παν ὀρθά -
κοφτά: αὐριο θὰ κλαῖτε! "Ὅσοι δώσανε
προσοχὴ σ' αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιο, πρέπει νὰ
κατάλαβαν πὼς κάτι τὸ σοβαρὸ ἔμελλε νὰ
συμβεῖ.

Πράγματι, τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῒ καὶ
κατὰ ἡ ὥρα πέντε, ὅταν ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου
πρόβαλλε στὰ ἀνατολικά τοῦ θεσσαλικοῦ
κάμπου ἀπὸ τὴ μεριά τοῦ Βελσπίνου, ἡ

σάλπιγγα σήμανε ἐγερτήριο. Παρόμοιο δὲν
εἶχε ξαναγίνει. Στὰ γρήγορα ἀνοῖξαν τὶς
πόρτες καὶ προτοῦ προλάβουμε νὰ πλυ-
θοῦμε ἡ σάλπιγγα ξανασήμανε συγκέν-
τρωση μπροστὰ στοὺς θαλάμους. Ὁρεῶς
ἀγωνίας, στεκόμασταν ὄρθιοι καὶ παρατε-
ταγμένοι στὴ γραμμὴ.

Κάποτε ἔφτασε καὶ στὸ θάλαμό μας ἡ
κουστωδιά τῆς φρουρᾶς μὲ ἐπικεφαλῆς
ἓναν καλοθρεμμένο Ἴταλὸ ἀξιωματικὸ.
Πρῶτα εἶχε περάσει ἀπὸ τοὺς κάτω θαλά-
μους, ἀπ' ὅπου ἄρχισε τὸ μακάθριο ἔργο
τῆς, γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ καὶ ἡ ἀναλογία τῶν
θυμάτων στὴν ἐθνικὴ θυσία τοῦ Κούρνοβου
ἦταν μισοὶ Ἀκροναυπλιῶτες καὶ μισοὶ νε-
οσυλληφθέντες κρατούμενοι.

"Ὁ ἀξιωματικὸς μὲ τὰ χαρτιά στὸ χέρι διά-
ταξε: ὅσοι ἀπὸ σᾶς - εἶπε - ἀκούσουν τὰ
ὀνόματά τους νὰ θγαίνουν ἀπὸ τὴ γραμμὴ
καὶ νὰ περνᾶνε στὸ ἀπέναντι μέρος. Ὅπως
ἦταν φυσικὸ τὰ νεῦρα εἶχαν τεντωθεῖ καὶ τὰ
αὐτιά σὲ ἔνταση, τὰ μάτια συλωμένα!

Καθὼς διαβαζόταν ὁ κατάλογος, ἕνας -
ἕνας οἱ μελλοθάνατοι ποὺ ἄκουγαν τὸ
ὄνομά τους λέγανε τὸ παρὼν καὶ θγαίνανε
ἀπὸ τὴ σειρά. Ἡ σειρά ἦταν ἀλφαριθμητικὴ
καὶ κάποτε φώναζαν τὸν διπλανό μου,
"Ακροναυπλιώτῃ Μουράτῃ, ἔπειτα φώνα-
ζαν Μιχαηλίδης. Ἐπειδὴ τὸ ὄνομα αὐτὸ
σχεδὸν μοιάζει μὲ τὸ δικό μου, ἐκείνη τῇ σι-
γῇ μερικοὶ διπλανοὶ σύντροφοι μὲ σκούν-
τηξαν καὶ μοῦ 'παν: σὲ φώναξε Μῆτσος,
ἔβγα! Ἐγώ, ποὺ ἐπίσης εἶχα στήσει αὐτί,
παράμεινα στὴ θέση μου, περιμένοντας
ἐπιβεβαίωση. Ὅμως οὔτε καὶ ἄλλος βγήκε.

"Ὁ ἀξιωματικὸς ἐπανέλαβε πρὸς ἐπιτακτικὰ
Μιχαηλίδης, καὶ τότε ἕνας ἀπὸ τὴ δεξιὰ
πλευρὰ βγήκε καὶ πήρε τὴ θέση του. Ἐμαθα
ὅτι ἦταν ἕνας γιατρός ἀπὸ τὸ διπλανὸ θά-
λαμο νεοφερμένος μὲ μιὰ ὁμάδα ἀπὸ τὸ
Μαρκόπουλο, ποὺ ἐκτελέστηκαν μονοκο-
πανιᾶς ὅλοι. Ἐπειτα φώναζαν τὸν Πουλιό-
πουλο καὶ ὁ κατάλογος ἡρώων καὶ μαρτύ-
ρων ἔκλεισε. Κανένας δὲν ἤξερε πόσοι ἦταν,
ἀργότερα εἶπαν 106.

"Ὅταν τελείωσε αὐτὴ ἡ μακάθρια διαδικα-
σία, οἱ ἐπιλεγέντες μελλοθάνατοι διατάχτη-
καν νὰ ἐτοιμάσουν τὰ πράγματά τους γιὰ
τὴν ἀποστολὴ στὴν Ἀθήνα, οἱ ἀποδελτοι-
ποῦν τραβήξαμε γιὰ τὴν καταναγκαστικὴ
δουλειὰ.

Καθὼς βγήκαμε ἀπὸ τὴν πύλη εἶδαμε
πᾶνὼν στὸ δρόμο τὰ καμιόνια μὲ τοὺς κρα-
νιοφόρους καὶ τὰ πολυθῶλα σημένα, ποὺ
ἀνάμεναν νὰ παραλάβουν καὶ νὰ πλαισι-
ώσουν τὴν ἀποστολὴ τῶν μελλοθανάτων.
"Ὅλη τῇ μέρᾳ καθὼς δουλεύαμε μαῦρες
σκέψεις τριγύριζαν στὸ μυαλό μας ἀναφο-
ρικὰ μὲ τὴν τύχη τῶν συντρόφων. Τὸ θράδυ
ποὺ γυρίσαμε, μὲ κατάπληξη καὶ χαρὰ εἶ-
δαμε τοὺς μελλοθάνατους νὰ θρῖσκονται
ἀκόμα στὸ στρατόπεδο. Οἱ δόλιοι ἔχαν
μεταφερθεῖ ὡς τὴ Λάρισα καὶ τοὺς ξαναγύ-

ρισαν πίσω. Τὸ γιατί; οὔτε οἱ ἴδιοι δὲν τὸ
ξέρανε.

Κατοπινὰ διαδόθηκε ὅτι τάχα κάποια
διαφωνία ἀνάμεσα σὲ Ἴταλους καὶ Γερμα-
νοὺς προκάλεσε τὴν εἰκοσιτετράωρη ἀνα-
βολή. Τὸ πιθανότερο ἦταν ἰταλοφασιστικὴ
παραπλανητικὴ δολιότητα. Ἔτσι οἱ μελλο-
θάνατοι παράμειναν μαζί μας ἀκόμα μιὰ
νυχτιά, καὶ τὴν ἐπομένη μέρα τὸ πρωῒ σύρ-
θηκαν στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου τους, στὸ
Κούρνοβο Δομοκοῦ, ὅπου καὶ θερίστηκαν
ἀπὸ τὰ πολυθῶλα.

"Ὁ χαμός τῶν 106 πατριωτῶν προκάλεσε
θλίψη, καὶ ἡ θλίψη μεγάλωσε πρὸς πολὺ,
ὅταν, τὴν ἴδια βδομάδα, μεσάνυχτα αὐτῇ τῇ
φορὰ, ἄρπαξαν καὶ ἐκτέλεσαν 19 ἀκόμα
παλληκάρια. Ἀκόμα θυμᾶμαι τὸ περιστατι-
κὸ, γιὰτὶ αὐτῇ τῇ φορὰ πήρανε ἀπὸ τὸ θά-
λαμο καὶ ἓναν Τρικαλινὸ, νομίζω σωφῆρ,
ποὺ δὲν τὸν ἄφησαν νὰ φορέσει οὔτε τὰ
ἱπαπούσια του καὶ πήγε ξυπόλητος στὸ
θάνατο.

Τὸ νὰ φύγουν ξαφνικὰ ἀπὸ κοντὰ μας
τόσες δεκάδες κρατούμενοι ἦτανε σοβαρὸς
ψυχολογικὸς κλονισμὸς γιὰ ὅλους. Ἡ διοί-
κηση τοῦ στρατοπέδου τὴν ἐπομένη τῶν ἐκ-
τελέσεων διάλεξε καὶ ἔκαμε ἓνα γενικὸ ψυ-
χολογικὸ τέστ σὲ ὅλους τοὺς κρατούμενους.
"Ὅλοι οἱ κρατούμενοι καὶ ὁ καθένας χωρι-
στὰ περάσαμε ἀπὸ μιὰ ἀνάκριση καὶ ἀπαν-
τήσαμε σὲ ἓνα πολιτικὸ ἐρωτηματολόγιο.
Ἀνάλογα μὲ τὶς ἀπαντήσεις ποὺ ἔδωκε ὁ
καθένας μας, γινόταν καὶ ἡ ἀτομικὴ πολι-
τικὴ τοποθέτησή του, βάζοντας μιὰ κόκκινη
ἢ μπλε κουκίδα δίπλα σ' ὄνομά του. Οἱ
ἐρωτήσεις ἦταν: Σὲ ἐπηρέασαν τὰ γεγονό-
τα; Εἶσαι κομμουνιστής; κ.τ.λ. Τὸν Παρτσα-
λίδη ρώτησαν συμπληρωματικὰ ἂν ἤθελε νὰ
τὸν στείλουν στὴν Ἰταλία, μὰ ἐκεῖνος μὲ
πέισμα τοὺς ἀπάντησε ὅτι θέλει νὰ μείνει
καὶ νὰ πεθάνει στὴν Ἑλλάδα.

"Ὅταν ἦρθε ἡ σειρά μου καὶ ἀφοῦ ἔδωκα
τὴν ἀπάντησή ποὺ ἔπρεπε, τότε εἶδα ποὺ
βάλανε τὴν κόκκινη κουκίδα πλάι σ' ὄνομα
καὶ τὴ φράση per la Italia. Προφανῶς οἱ
ἀμετανόητοι προοριζόμαστε γιὰ μεταφορὰ
στὴν Ἰταλία.

"Ἔτσι γίνηκε μιὰ διαλογὴ καὶ ἐπιλογὴ τῶν
κρατούμενων, ποὺ χωρίστηκαν σὲ δυὸ ὁμά-
δες. Ἡ μιὰ ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ ἀφέθηκαν ἄρ-
γότερα ἐλεύθεροι ἀπὸ ἐκεῖ. Ἡ ἄλλη ὁμάδα,
ποὺ σχεδὸν στὴν ὁλότητά τους ἦταν οἱ
ἀπομείναντες Ἀκροναυπλιῶτες, μεταφερ-
θήκαμε καὶ πρῶτοι ἐγκαινιάσαμε τὸ Χαϊδά-
ρι. Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ πούμε ἀκόμα μιὰ
φορὰ, ὅτι, τῇ μέρᾳ τῆς ἰταλικῆς συνθηκολό-
γησης, μὲ τὴ γενικὴ σύγχυση ποὺ δημιουρ-
γήθηκε στὴ φρουρὰ κ.λπ. κάναμε τὸ βασικὸ
λάθος νὰ μὴν ἀποδράσουμε. Ὅταν μετὰ 2-3
μέρες μᾶς παρέλαβαν οἱ χιτλερικοὶ, τὸ πουλὶ
εἶχε πετάξει.

στὶς ἐπάλξεις τῆς Δημοκρατίας
ἡ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
ἡ ἀπογευματινὴ σου ἐφημερίδα

Τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ καπετὰν Ζαχαριᾶ

ἔτσι ξεκίνησε τό **ΕΛΑΝ**

ΜΕΡΟΣ Γ' τελευταῖο

ΜΕΤΗ σημερινῇ τρίτῃ συνέχεια, ὁλοκληρώνεται ἡ ἀφήγησις τοῦ καπετὰν Ζαχαριᾶ, γιὰ τὶς συνθήκες κάτω ἀπ' τὶς ὁποῖες δημιουργήθηκε τὸ ΕΛΑΝ Κορινθιακοῦ.

ΣΤΑ δύο προηγούμενα τεύχη εἶδαμε πῶς μιὰ μικρὴ ομάδα ἀνταρτῶν τοῦ ΕΛΑΣ, μὲ μιὰ τολμηρὴ ἐνέργεια, κατάλαβε, μέσα στὸ λιμάνι τοῦ Γαλαξιδίου, ἓνα μεγάλο γερμανικὸ καΐκι πὺν μετέφερε τροφίμα καὶ πυρομαχικά.

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΑΜΕ ὕστερα τὶς περιπέτειες, πλεούμενου καὶ πληρώματος, στὰ διάφορα λιμανάκια τοῦ ἀνατολικοῦ Κορινθιακοῦ, περιπέτειες πὺν καταλήγουνε, μὲ τὸ σημερινὸ ἀφήγημα, στὸ αἴσιο τέρμα τους: πυρομαχικά καὶ τροφίμα φτάνουνε μὲ ἀσφάλεια στὰ χέρια τοῦ ΕΛΑΣ, ἐνῶ τὸ καΐκι, πὺν κινδύνεψε πολλὲς φορὲς νὰ ἀνατιναχτεῖ ἢ νὰ βυθιστεῖ, σώζεται τελικά,

Ἡ ΔΙΗΓΗΣΗ κλείνει μὲ μιὰ εὐθυμῇ νότα, ὅταν ὁ Ζαχαριάς, ἀντὶ τῶν συγχαρητηρίων πὺν ἐλπίζει νὰ πάρει, ἀντιμετωπίζει μιὰ δυσάρεστη «πλάκα» τῆς ἡγεσίας τῆς V Ταξιαρχίας τοῦ ΕΛΑΣ σὲ βάρος του, ἀλλὰ καὶ μιὰ σημαντικὴ ἀπόφασις τοῦ Ἄρη: τὴν ἀνάθεσις στὸ Ζαχαριᾶ τῆς ὁργάνωσις τοῦ ΕΛΑΝ Κορινθιακοῦ.

ΜΕ ΤΗΝ ἀπελευθέρωσις τῆς χώρας, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1944, ἡ μοῖρα Κορινθιακοῦ εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς ἰσχυρότερες καὶ καλύτερες ὁργανωμένες μονάδες τοῦ ΕΛΑΝ, μὲ δύναμις τριάντα περίπου σκαφῶν διαφόρων μεγεθῶν, καὶ μεγάλο ἀριθμὸ ναυτантаρτῶν πὺν τὰ ἐπανδρύνουνε, ἐνῶ πολλοὶ ἄλλοι ἀποτελοῦνε τὶς φρουρὰς τῶν λιμενικῶν σταθμῶν ἀνεφοδιασμῶ καὶ ἐπισκευῶν, καθὼς καὶ τῶν μόνιμων ἀγκυροβολίων τῆς μοίρας.

Η ΩΡΑ ήταν δέκα πού άγκυροβόλησα στο λιμανάκι 'Αγ. Σίδε-ρης της 'Αντίκυρας. Κατέβηκα μαζί μ' έναν άντάρτη και μπήκαμε στο χωριό, πού ήταν ενάμισι ως δυό χιλιόμετρα απ' την παραλία. Κτύπησα την πόρτα του προέδρου, του τελώνη και του παπά. Τους είπα όλη την ιστορία και ζήτησα τη βοήθειά τους. Χωρίς πολλά ο παπάς χτύπησε την καμπάνα του χωριού κι όλοι πετάχτηκαν έξω από τα σπίτια τους, έτοιμοι να πάρουν τά βουνά να κρυφτούν. Διότι αυτό ήταν τό σύνθημα. Τό χτύπημα της καμπά-νας σήμαινε άφιξη Γερμανών. 'Ο παπάς κι οι άλλοι τους συγκέν-τρωσαν στο νεκροταφείο. Θά 'ταν περίπου 150 άνθρωποι. 'Εκεί τους είπα δυό λόγια και τί τους θέλουμε. Κι άμέσως όλοι μαζί μέ τό τραγούδι «'Εμπρός ΕΛΑΣ γιά την 'Ελλάδα, τό δίκιο και τη λευτεριά κ.λπ.» φθάσαμε στο λιμανάκι. Οι περισσότεροι ήταν ναυτικοί. 'Ανασκουμπώθηκαν γιά τό ξεφόρτωμα. 'Ετρεξαν κι έφεραν μαδέρια και μέ πρωτοφανή ταχύτητα σκάρωσαν σκαλω-σία, διπλή από τό σκάφος, στην ξηρά.

'Ανοίξαμε τό εκκλησάκι γιά να δάλουμε μέσα τά άλευρα και τά δέματα. 'Επρεπε να τελειώσουμε τό ξεφόρτωμα προτού χαράξει και στή συνέχεια να βουλιάζω τό σκάφος, έτσι πού ξημερώνοντας να μην υπάρχει τίποτα πού να προδίνει την παρουσία μας. Είχα ένα φόβο ότι οι Γερμανοί θα έρευνήσουν και από άέρα και από θάλασσα όλο τόν Κορινθιακό γιά να ανακαλύψουν τό σκάφος.

'Αρχισε τό ξεφόρτωμα. 'Ηταν κάτι τό άπίστευτο. Γυναίκες να φορτώνουν στην πλάτη τους τσουβάλι 50 περίπου οκάδες και να τό κατεβάσουν τραγουδώντας στο εκκλησάκι. 'Η δουλειά πάει ρολόι. Είμαι κι εγώ στο ξεφόρτωμα. 'Εχω ένα σάκο στον ώμο μου γιά να τόν κατεβάσω. Κάποιος μου παίρνει τόν σάκο από την πλάτη κι ένας γεροδεμένος άντρας, ό μετέπειτα καπετάν Τρομά-ρας, μ' άρπάζει στα χέρια του και μέ κατεβάζει από τό σκάφος λέγοντάς μου:

—Καπετάνιε εσύ χρειάζεσαι γιά άλλες δουλειές, ξεκουράσου.

"Όπως μέ είχε στα χέρια του, μέ ξεφόρτωσε πίσω από τό εκκλη-σάκι, πού ήταν ο παπάς μέ τη γυναίκα του τελώνη, γιά να πιούμε έναν καφέ πού 'χε φέρει από τό χωριό. 'Ηταν ό,τι καλύτερο μπορούσε κανείς να προσφέρει. Τό στόμα μου είχε κολλήσει από την άγωνία. Διψούσα...

Οί «Γαλατάδες»

Και τό ξεφόρτωμα συνεχίζεται. Γιά μία στιγμή μου φάνηκε ότι βρισκόμουν στους 'Αγ. Σαράντα, στην 'Αλδανία! Μόλις βράδια-ζε γέμιζε από φορτηγά πού τά ξεφορτώνανε όλη νύχτα σέ εκα-τοντάδες αυτοκίνητα. 'Ηταν έτοι οργανωμένα τά πράγματα, ώστε όταν ξημέρωνε, φαινότανε σαν ένα έρημο λιμάνι. Οι «Γαλα-τάδες» του Μουσολίνι δέν έβλεπαν τίποτα τό πρωί. «Γαλατάδες» τότε λέγαμε τ' άναγνωριστικά άεροπλάνα πού έστελνε ο Ντούτσε. Σέ τέτοια κατάσταση είμαι κι εγώ. Θέλω τό πρωί οι Γαλατάδες του Χίτλερ να μη θρούν τίποτα. Ρίχνω μια ματιά στο εκκλησάκι, έχει γεμίσει. Είπαμε τότε μέ τόν πιπά να στοιδιάξουμε τά υπό-λοιπα στο πίσω μέρος της εκκλησιάς, γιά να μην είναι όρατά από τη θάλασσα. 'Ετσι κι έγινε.

Στή μία ή ώρα τά άλευρα και τά δέματα έχουν τελειώσει. Πρέπει να ξεφορτώσουμε τίς οδίδες. Ρώτησα διάφορους ψαρά-δες, κι ο Γιάννης, αυτός πού μέ σήκωσε στα χέρια, μου 'πε ότι είναι μια μικρή σπηλιά εκεί κοντά μας κι άν θέλω να ξεφορτώσουμε.

—Μή μέ ρωτάς του λέω. Πάρε πρωτοδουλίνα γιά ξεφορτώσουμε. Βλέπω να κατεβάζει από τό σκάφος τίς γυναίκες. Βάζουν τη μηχανή εμπρός και σαλπάρει στο τιμόνι. Δέν πήγε ούτε ένα μίλι κι άραξε στην άπέναντι πλευρά του λιμενίσκου. 'Αλλά κάπως όρατό από τόν Κορινθιακό. Πήγα κι εγώ μέ τη βενζίνα.

'Ηταν ένα μέρος σαν ρεματιά, μέ πυκνή βλάστηση από σκίνα και διάφορα άλλα. 'Ανοίγοντας δρόμο μέσα από τά σκίνα, βρε-θήκαμε μπροστά σέ μία θεόρατη σπηλιά. Γρήγορα τοποθέτησαν και πάλι τά μαδέρια κι έκαναν μία συνεχόμενη άλυσίδα από τό σκάφος μέχρι τη σπηλιά. Μέσα στή σπηλιά βάζει 5 άντρες γιά την τοποθέτηση. 'Αμέσως άρχίζει ή εκφόρτωση. Δέν άκουγες παρά

μία λέξη: «δώσε, δώσε», δώσε τά κιβώτια μέ τίς οδίδες.

"Όπως μάς είπε ο καπετάνιος, θά ήταν πάνω από δυό χιλιάδες. Φοδόμουν ότι δέν θα προλάβουμε. Δέν είχα μπροστά μου παρά μονάχα πέντε ώρες νύχτα. 'Αν δέν κουραστούν και δουλέψουν όπως τώρα, τότε ίσως προφτάσουμε. Μέτρησα μέ τό νού μου τά δευτερόλεπτα, γιά να δώ πόσα βγάξουν στο λεπτό. 'Ηταν 10—12. 'Ηταν πολλά. Θά άντεχαν; 'Όλα όμως γίνονται όταν υπάρχει πίστη. Στο ξεθέωμά τους επάνω άρχισαν τό τραγούδι. «'Εμπρός ΕΛΑΣ γιά την 'Ελλάδα».

Στίς 6 ή ώρα βγήκε τό τελευταίο τελάρο. 'Ηταν όλοι πτώματα. Παρ' όλα αυτά τακτοποίησαν τά σκίνα έτσι πού να μη φαίνεται ότι πέρασαν από κεί άνθρωποι, στρώσανε την άμμο, να μη φαί-νονται οι πατημασιές, άνέβηκαν όλοι στο σκάφος και γυρίσαμε στο εκκλησάκι. 'Εκεί κατέβηκαν όλοι. 'Εμεινε τό πλήρωμα κι εγώ. 'Ο καπετάνιος έδωσε εντολή να βγάλουν έξω τό ρούχα τους και ό,τι άλλο δέν ήταν καρφωμένο. Τό σκούπισαν και κατέβηκε ο ίδιος κοντά στή μηχανή. Ξήλωσε τό πάτωμα, έβγαλε έξω όλα τά σανίδια και τότε μου λέει:

—Καπετάνιε είμαι έτοιμος.

'Ανοιχτήκαμε στή μέση του λιμανιού, κοίταξε τά νερά και μέ μία βαργιοπούλα και κοπίδι άνοιξε μία τρύπα αρκετά μεγάλη. 'Αρχισε να μπαίνει τό νερό. Κάτω ήταν ή βενζίνα, μπήκαμε μέσα και περιμέναμε να έρθει τό τέλος. Γυρίζοντας προς τόν καπετά-νιο τόν είδα να κλαίει.

—Συγχώρεσέ με γιά την άδυναμία μου, μου λέει. 'Αλλά τό σκά-φος αυτό τό είχα στα χέρια μου 15 χρόνια. Μου έζησε τη φαμίλια μου.

Τότε λέω στον Πάπουτσα:

—Πάμε μέχρι την εκκλησούλα και θα γυρίσουμε πάλι.

Φτάνοντας στο εκκλησάκι πήρα μαζί μου τόν άνθυπολοχαγό μέ τό αυτόματο και γυρίσαμε πάλι.

'Αρχίζει να φωτίζει γιά τά καλά. Τό νερό στο σκάφος έχει φτάσει πάνω από τη μέση, στα άλμπουρα. Τώρα βυθίζεται μέ περισσότερη ταχύτητα. 'Εχω πάρει τ' αυτόματο, κι όταν φθάνει τό τέλος, δέν μένουν παρά 50 έκατοστά γιά να τό σκεπάσει ή θάλασσα, ρίχνω 3 ριπές προς τιμή του. 'Ο καπετάνιος μ' άγκάλια-σε, μέ φίλησε, έκλαιγε και γελούσε συγχρόνως. 'Εκανε τό σταυρό του και γυρίσαμε στο εκκλησάκι.

'Ηταν όλοι τους κατάκοποι και ιδρωμένοι. Τους ευχαρίστησα και τούς έδιωξα γιά τό χωριό να ξεκουραστούν. 'Ο παπάς μου πρότεινε να πάμε κι εμείς, πλήρωμα και άντάρτες, να πλυθούμε και να ξεκουραστούμε στα διάφορα σπίτια κι επιτέλους να φάμε και κάτι ζεστό. Δέν άρνήθηκα. 'Αφησα δύο άντρες γιά φρουρά στο εκκλησάκι, έστειλα και δύο στην κορυφή του βουνού, πού καλύπτει την 'Αντίκυρα, γιά να έλέγχουν τη θάλασσα.

Καταδιωκτικά

'Ημαστε στο χωριό, ήταν ή ώρα οχτώμισι πού πέρασε από πάνω μας τό πρώτο άεροπλάνο, σέ πολύ χαμηλό ύψος. Οι πληρο-φορίες του προέδρου ήταν σωστές. Σέ μισή ώρα άκούστηκε να περνά πάλι. Είχε κάνει στροφή, φαίνεται, ψαχουλεύοντας.

Δέν πέρασε μία ώρα και ήρθε ο ένας άντάρτης πού είχα στο παρατηρητήριο να μου αναφέρει ότι από την Κόρινθο κινούνται 2 καταδιωκτικά. Να τό ζεστό φαί πού θα τρώγαμε. Πήρα όλους τούς άντρες μου και προχώρησα γιά τό βουνό. Αυτό είναι σά νησί, έχει μία είσοδο από την ξηρά. Πήγα στο παρατηρητήριο και κοιτώντας μέ τά κυάλια είδα τίς καταδιώξεις. Δέν ήταν μόνο από την Κόρινθο. 'Ηταν κι άλλες δύο, πού έρχόντουσαν από την Πάτρα και υπολόγισα ότι των Πατρών είναι περίπου στο ύψος της 'Ερατινής, εκεί πού ήμουν, αλλά πολύ άνοιχτά από την παρα-λία. Δέν άνησύχησα γιατί δέν είχα αφήσει ίχνος. Γιά κάθε ένδε-χόμενο πήρα 3 άντρες και τούς εγκατάστησα στην είσοδο προς την 'Αντίκυρα. 'Αλλους τρεις έβαλα στα δεξιά στην είσοδο γιά τό εκκλησάκι, μέ την εντολή να μη δώσουν στόχο. Τότε και μόνο να χτυπήσουν, άν οι Γερμανοί βγαίνανε στην ξηρά.

Ἐπέστρεψα καί πάλι στό παρατηρητήριο. Ἡ καταδίωξη ἦταν κοντά μας. Σχεδόν ἀπέναντί μας μέ γυμνό μάτι φαίνονταν πολύ καλά. Σέ λίγο ξεπρόβαλε ἀπό τόν Ἑλικώνα ἓνα ἀεροπλάνο καί πέρασε πάνω ἀπό τά κεφάλια μας. Βλέπω τότε τίς δύο καταδιώξεις νά κόβουν πρὸς τήν Ἀντίκυρα, ἐνῶ οἱ ἄλλες ἀνοίξαν δρόμο πρὸς Φανάρι Λουτρακίου. Ἴσως νά ἐρευνοῦσαν πρὸς τά ἐκεῖ. Ἐρχοντας μαζί μέ τούς ἄντρες μου, ὅσους εἶχα μαζί μου, κατέβηκα πρὸς τό χωριό καί σταμάτησα στό νεκροταφεῖο. Ἡ καταδίωξη τώρα εἶχε μπεῖ στό χώρο τοῦ λιμανιοῦ. Εἶχαν φάτσα τό χωριό. Ἐκεῖ ἔκοψαν ταχύτητα. Δέν προχωροῦσαν. Ἀσφαλῶς ἐρευνοῦσαν τήν περιοχή.

Μέσα στό λιμάνι τῆς Ἀντίκυρας, οἱ Γερμανοί εἶχαν δουλιάξει μέ ἀεροπλάνο ἓνα ἐγγλέζικο καράβι καί τό μισό ἦταν ἔξω-ἴσως νά παρατηροῦσαν αὐτό. Στό χωριό δέν φαινότανε καμιά κίνηση. Μόνο μερικές βάρκες πού ἦταν δεμένες στό μπουράγιο. Ἡ μιά καταδίωξη κινήθηκε πρὸς τό καράβι, ἀλλά στά μισά περίπου τοῦ λιμανιοῦ πήρε στροφή κι ἔφυγε πάλι πρὸς τό μέρος πού ἦταν ἡ ἄλλη. Μιά ὥρα περίπου τριγυρῶν ὥσπου πήραν ὁλοταχῶς κατεύθυνση πρὸς Πάτρα. Γιαλό-γιαλό ἔτρεξα πρὸς τό ἐκκλησάκι, γιά νά τίς παρακολουθήσω, καί πραγματικά πέρασαν χωρίς νά μποῦν στό λιμανάκι. Αὐτό σήμαινε τό τέλος τῆς ἐρευνας γιά μένα.

Σιγά σιγά πλέον ἀνέβηκα στό παρατηρητήριο γιά νά δῶ μέ τὰ κυάλια. Ὁ Κορινθιακός ἦταν ἐλεύθερος, τουλάχιστο μέχρι ἐκεῖ πού εἶχα ὁρατότητα. Ἡ ὥρα εἶναι ἐντεκάμισι. Γύρισα στό χωριό. Εἶχαν δγεῖ ἀπό τὰ σπῖτια τους καί τό συζητοῦσαν. Τέλος ἔδωσα λήξη τοῦ συναγεμιοῦ. Εἶπα σέ 4 ἄντρες νά φᾶνε καί νά πάνε νά ἀντικαταστήσουν τούς ἄλλους στή φρουρά, στό ἐκκλησάκι καί στό παρατηρητήριο. Καί νά ποῦν στούς ἄλλους νά ἐπιστρέψουν στό χωριό.

Ὁ καιρός εἶναι πολύ συννεφιασμένος. Προβλέπεται καταιγίδα δπως μοῦ λένε. Ὑστερα ἀπό λίγη ὥρα ἦρθε ὁ Γιάννης (κατόπι καπετάν Τρομάρας) μαζί μέ ἄλλους 3 χωριανούς, μέ μουσαμάδες στούς ὤμους τους, καί μοῦ λένε ὅτι πάνε νά σκεπᾶσουν τὰ δέματα πού ἔχουμε πίσω ἀπό τό ἐκκλησάκι καί ὅτι θά ἀναλάβουν αὐτοί τή φύλαξη τους, καθῶς καί τό παρατηρητήριο, κι ὅλοι οἱ ἀντάρτες νά πάνε νά ξεκουραστοῦνε:

— Ἐχουμε δῶλει, μοῦ λένε, παρατηρητήρια πρὸς τό δρόμο τοῦ Δίστομου καί τῆς Δεσφίνας.

Μέ πῆσαν νά πάω νά κοιμηθῶ. Μόλις πού στεκόμουν νά πόδια μου ἀπό τήν ἀγωνία, τό ξενύχτι καί τήν κούραση πέρα δῶθε στά φυλάκια. Τούς ἄφησα ὅλη τήν πρωτοβουλία κι ἔφυγα. Γύρισα κι ὅλοι οἱ ἄντρες μου στό χωριό. Εἶχαν ἐτοιμάσει νά φᾶμε ὅλοι μαζί μιά φασολάδα μ' ἐλιές καί κρεμμύδια.

Οἱ «συντρόφισσες»

Ἀρχισε νά βρέχει πολύ. Μέ εἶδαν ἀνήσυχο. Ὁ παπᾶς τό κατάλαβε:

— Καπετάνιε, μοῦ λέει, φάε καί πήγαινε νά κοιμηθεῖς στό σπῖτι τοῦ τελώνη. Τ' ἄλλα παιδιά τὰ ἔχουμε βολέψει σέ σπῖτια. Μήν ἀνησυχεῖς γιά τίποτα. Τά παιδιά πού εἶναι στά φυλάκια ἔχουν μουσαμάδες, ἀλλά πέρα ἀπ' αὐτό ξέρουν καί τίς σπηλιές.

Γύρισα πρὸς τόν παπᾶ καί τοῦ 'πα νά μᾶς ἀνοίξουν τό σχολεῖό νά πᾶμε ὅλοι μαζί ἐμεῖς. Στά σπῖτια νά φιλοξενήσουν τό πλήρωμα καί τούς δύο Γαλαξιδιώτες. Διότι ἐμεῖς ἔχουμε μαζί μας καί τίς συντρόφισσές μας καί δέν θέλουμε νά μᾶς τίς πάρουν στά σπῖτια πού θά πᾶμε. Ἀμα βροῦνε ζεστασιά καί ρούχα θά μᾶς ἐγκαταλείψουν. Γέλασαν. Ὅλοι κατάλαβαν ὅτι τούς μιλοῦσα γιά τίς ψεῖρες μας — οἱ μόνες πού δέν μᾶς ἐγκαταλείπουν. Μᾶς ἔδωσαν ρούχα ν' ἀλλάξουμε, νά πλυθοῦμε καί μάζεψαν ὅλα τὰ δικά μας καί τὰ ἔβρασαν σέ καζάνια οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ.

Κοιμήθηκα χωρίς νά μ' ἐνοχλεῖ ἡ συντροφισσά μου καί ξύπνησα τήν ἐπομένη τό πρωῒ. Βγήκα ἔξω, συγκέντρωσα τούς ἄντρες μου. Ἦταν ὅλοι καθαροί. Ὁ ἀνθρωπολογαγός, εἶχε ἀντικαταστήσει τούς πολλότες στά φυλάκια. Κάλεσα τόν παπᾶ καί τοῦ ἔδωσα ὠλεύρι γιά τό χωριό. Στή συζήτηση ἐπάνω ἦρθε ἓνας

Ἀριστερά: Ἀἷμος Γεωργίου, κυβερνήτης ἐναντίων καράβων τῆς μοῖρας Κορινθιακοῦ. Δεξιά: Τό... μηχανοκίνητο τμήμα τῆς ἰδίας μοῖρας.

ἀνάπηρος. Τσάμης στ' ὄνομα. Ἦταν κουτσός καί μοῦ λέει:

— Ἐχω μιά βενζινούλα ἀρκετά καλή. Τήν προσφέρω στόν ἀγῶνα. Κυβερνήτης θά 'μαι ἐγώ ὁ ἴδιος. Μαζί μου θά 'ρθεῖ κι ὁ ἀδελφός μου. Τόν περιμένω νά 'ρθεῖ, ἔχει πάει στή Λυκοποριά.

Τόν εὐχαρίστησα, ἀλλά τί νά τήν ἔκανα τή βενζίνη; ἡ ἀποστολή μου εἶχε σχεδόν τελειώσει. Πρέπει νά πάω στή μονάδα μου. Δέν μοῦ 'χε περάσει τότε ἡ σκέψη γιά ὁργάνωση Ναυτικοῦ. Τέλος κάλεσα τό πλήρωμα στό σχολεῖο. Ἦθελα νά εἶμαι μόνος μαζί τους.

— Φανήκατε, τούς εἶπα, πραγματικοί Ἕλληνες καί πρέπει νά εἰστε περήφανοι γι' αὐτό πού κάνετε. Διότι χωρίς τή δική σας βοήθεια ἐγώ δέν θά μπορούσα νά κάνω τίποτα. Λυπᾶμαι, τούς εἶπα, πού δέν μπορῶ νά σᾶς δώσω λεπτά νά πᾶτε σπῖτια σας. Δέν ἔχω. Ξέρω τίς ἀνάγκες σας, καί τώρα μάλιστα πού σᾶς στέρησα ἀπό μιά δουλειά πού θά σᾶς ἔξασφάλιζε τό ψωμί σας. Δέν μποροῦσε ὁμως νά γίνει ἄλλιῶς. Εἶναι ἀγῶνας ζωῆς ἢ θανάτου γιά ὅλους μας.

Τούς εἶπα ἀκόμη ὅτι εἶναι ἐλεύθεροι νά φύγουν, ἐφοδιάζοντάς τους μέ τή σχετική ἀδειά, γιά νά περάσουν ἀπό τὰ χωριά χωρίς νά κινδυνεύουν. Τελειώνοντας ἐγώ παίρνει τόν λόγο ὁ καπετάνιος καί λέει ὅτι ἡ πράξη πού ἔκανε ἦταν μνημόσυνο στό γιό του κι ἂν δέν εἶχε ἀρρωστή τή γυναῖκα του ἀπό νευρασθένεια γιά τό χαμό τοῦ γιοῦ τους, θά καθόταν κοντά μας, καί μέ μιά γρήγορη κίνηση θγάξει ἀπό τήν τσέπη του ἓνα μάτσο γερμανικά μάρκα καί μοῦ τὰ προσφέρει, λέγοντάς μου ὅτι εἶναι ὁ μισθός τοῦ πληρώματος. Ἀρνήθηκα τήν προσφορά τους. Χωρίς ὁμως ἀποτέλεσμα. Σηκώθηκαν ὅλοι μαζί νά φύγουν κι ἀφήνοντας τὰ λεφτά στό πάτωμα ὁ καπετάνιος μοῦ λέει ὅτι ἂν δέν δεχτῶ τὰ λεφτά θά πεί ὅτι δέν τούς θεωρῶ ἄξιους πατριῶτες καί μέ κλάματα πέφτει ἐπάνω μου καί μέ φιλά λέγοντάς μου:

— Ἀκουσε καπετάνιο, ἔχουμε πάρει κι ἄλλη ἀπόφαση. Ἀπό δῶ θά φύγω μόνο ἐγώ καί τό λόγο στόν εἶπα. Τά παιδιά δέ θέλουν νά φύγουν, θ' ἀγωνιστοῦν κοντά σου. Δέν πρέπει νά τούς ντροπιάσεις. Εἶναι ὅλοι τους καλοί θαλασσινοί. Ἀγκάλιασέ τους καί ὀρκισέ τους. Θά γίνετέ οἱ πειρατές τοῦ Κορινθιακοῦ, ἴσως γυρίσω κι ἐγώ πολύ γρήγορα.

Κάτω ἀπό τὰ τετελεσμένα γεγονότα δέν ἀρνήθηκα. Τούς εἶπα ὁμως τίς στερήσεις, τίς κακουχίες, τήν πείνα, ἀκόμη καί τόν θάνατο πού θ' ἀντιμετωπίσουν μέ τήν ἀπόφαση πού πήραν.

— Τά ξέρουμε, ἀπάντησαν.

Τό μεσημέρι εἶχαμε πλούσια φαγητά. Εἶχε δώσει λεφτά ὁ καπετάνιος κι εἶχαν ἀγοράσει 3 γκιόσες καί φάγαμε σέ τραπέζια πού φτιάχανε στό σχολεῖο. Τ' ἀπόγευμα κουβαλήσαμε μέ τή βενζίνη τὰ δέματα ἀπό τό ἐκκλησάκι σέ μιά σπηλιά, πού ἦταν στό δρόμο κοντά στό βουλαγμένο καράβι. Πήραν ὅσοι ἤθελαν ἄλεύρι καί δέν ἔμεινε κανένα δέμα ἔξω ἀπό τήν ἐκκλησία.

Κάλεσα τόν Πάπουτσα καί τόν Βαρθάτο καί τούς εἶπα νά πά-

ρουν μαζί τους τόν καπετάνιο καί νά τόν βγάλουν στή Λυκοπο-
ριά, γιά νά μήν ταλαιπωρηθεῖ μέ τά πόδια. Μέχρι ἐδῶ όλα καλά.
Στόν Κορινθιακό ἔχουμε ἡσυχία. Ὅπως νά πιστεῖσαν οἱ Γερμανοί
ὅτι τό σκάφος τοῦς ἔξφυγε ἀπ' τόν Κορινθιακό. Ἐγώ ὅμως δέν
ἤμουν ἀνεξάρτητος, θά ἔπρεπε νά ἐρθω σέ ἐπαφή μέ τή μονάδα
μου. Μ' ἔχουν χάσει ἐνάμισι μήνα. Πῆρα τήν ἀπόφαση νά πάω
μαζί μέ τόν Πάπουτσα, νά ἀφήσουμε τόν καπετάνιο στή Λυκοπο-
ριά καί, συνέχεια κοντά στήν Ἐρατινή, ν' ἀνέβω στό Λιδωρίκι
γιά νά δώ τήν Ταξιαρχία. Νά τῆς ἀναφέρω τά σχετικά κι ἀνάλογα
νά κινηθῶ.

Τμήμα Πειρατείας

Στό μυαλό μπήκε νά φτιάξω τό Ναυτικό. Εἶπα στούς ἄντρες
μου νά γράψουν στό καπέλο ἐκτός ἀπό τό σῆμα τοῦ ΕΛΑΣ καί τό
Τ.Π. – Τμήμα Πειρατείας. Μέ κόκκινη κλωστή τό 'γραψαν σ'
ὄλους τά κορίτσια τῆς Ἀντίστασης. Τό δικό μου καπέλο ἦταν
ἐνας κοζάκιος σκουφος πού μοῦ χάρισε ὁ καπετάνιος. Τό χωριό
πανηγυρίζει. Τό χωριό αὐτό πού ἔδωσε τά πάντα γιά τόν ἀγώνα.
Δέν θά τό ξεχάσω ποτέ.

Βραδιάζει. Εἶχα πάρει τήν ἀπόφασή μου νά φύγω. Κάλεσα τόν
ἀνθυπολοχαγό καί τοῦ ἔδωσα ὀρισμένες ὁδηγίες. Τί μέτρα ἀσφα-
λείας νά πάρει καί νά μήν κινηθοῦν ἔως ὅτου γυρίσω. Μπήκαμε
στή βενζίνη γιά νά φύγουμε. Ξαφνικά πηδάει μέσα ὁ μούτσος,
φιλάει τόν καπετάνιο, καί τοῦ εὐχεται καλό ταξίδι. Ἀλλά δέν
θέλει νά βγεῖ ἀπό τή βενζίνη, ἤθελε νά εἶναι μαζί μου. Ἀναγκά-
στηκα καί τόν πῆρα. Ἀνοιχτήκαμε. Στίς ἔντεκα ἀφήσαμε τόν
καπετάνιο καί γυρίσαμε γιά τό λιμανάκι. Ξημερώματα βρεθῆ-
καμε μέ τόν γερο-ψαρά. Τά εἶπαμε γιά λίγο πίνοντας καφέ καί
πῆρα τήν ἀνηφορία γιά νά συναντήσω τήν Ταξιαρχία. Μ' ἀκο-
λουθεῖ ὁ μούτσος. Στόν Πάπουτσα εἶπα νά μέ περιμένει μέχρι τίς
ἔξι τό βράδυ κι ἂν δέν ἔχω γυρίσει νά φύγει.

Ὅλες οἱ ἀντάρτικες ομάδες ἦταν τότε συγκεντρωμένες ἀπάνω
ἀπό τό Λιδωρίκι. Διότι μετά τίς ἐκκαθαριστικές ἐπιχειρήσεις πού
εἶχαν κάνει οἱ Γερμανοί στίς 2 Φεβρουαρίου καί εἶχαν καταλάβει
τήν Ἀμφισσα, εἶχαν φυλάκισα σ' ὅλα σχεδόν τά περάσματα κι ἔτσι
ἦταν σχεδόν ἀδύνατη ἡ ἐπικοινωνία διά ξηρᾶς, μόνο ἀπό τή
θάλασσα ἦταν δυνατή, ἀπό τήν Ἐρατινή καί πρὸς Πάτρα. Ἐτσι
ἀνηφορίζοντας ἐφθάσα στό Λιδωρίκι στίς 9 ἡ ὥρα. Πολλοί ἀν-
τάρτες πού μέ γνώριζαν τά χάσανε. Δέν πίστευαν ὅτι εἰμαι ἐγώ.
Βλέπανε καί τό Τ.Π., δέν ἔξεραν τί εἰμαι.

Μέ τόν Ὁρέστη

Τέλος πῆγα στή Διοίκηση. Καπετάνιος τῆς Ταξιαρχίας ἦταν ὁ
καπετάν Ὁρέστης. Μόλις μέ δλέπει τά πρῶτα του λόγια ἦσαν
τοῦτα:

– Κακός σκύλος ψόφο δέν ἔχει. Μετά μ' ἀγκαλιάζει κι ἀρχίζει
νά μοῦ ἐξηγεῖ: «Μετά τή μάχη τοῦ 51 δέν ἔδωσες σημεῖα ζωῆς καί
οἱ πληροφορίες ἦταν ὅτι δλόκληρο τό τμήμα σου ἐξοντώθηκε. Τό
βεβαίωσαν κι οἱ ἀξιωματικοί τοῦ 5/42 πού ἦταν στή μάχη, κι ἔτσι
σέ εἶχαμε ξεγράψει. Σου κάναμε καί τά σαράντα μ' ὄλους τοῦς
τύπους σ' αὐτήν ἐκεῖ τήν ἐκκλησία. Σ' ἔχει χρεώσει ὁ Ἀρχάγγε-
λος.»

Ἀρχίσαμε τή συζήτηση. Τοῦ ἀνέφερα μέ κάθε λεπτομέρεια τί
εἶχε γίνει. Ἀκούγοντάς τα τοῦ φαίνονταν ψέμα. Μέ ρώτησε ἂν
ἔξερω ἀπό θάλασσα. Τοῦ 'πα ὅτι δέν ἔχω ἰδέα. Γελοῦσε. Ἀνοιξε ἡ
πόρτα καί μπήκε ὁ συνταγματάρχης ὁ Ρήγας. Μ' ἀρχισαν κι οἱ
δύο στό δούλεμα. Τούς Γερμανούς μοῦ εἶπαν τοῦς εἶχαν ἀκόμα
ἐκεῖ. Τό γράμμα πού ἔστειλαν τό ἔγραψαν κατόπιν ἐντολῆς του.

Τούς λέω ὅτι θά τοῦς στείλω ἄλφουρα καί δέματα καί ὅτι θά
συνεχίσω νά ὀργανώσω τόν Κορινθιακό. Ἐφεραν ἀντίρρηση γιά
λόγους κινδύνου. Ὅπως μοῦ δήλωσε ὁ συνταγματάρχης εἶναι

Συνάριτο ὁδηγῶν τοῦ ΕΛΑΣ ἀπὸν στή Βόρεια Πελοπόννησο

ἀδύνατο ν' ἀφήσουν οἱ Γερμανοί νά ἐλέγχεται ἀπό ἀντάρτες ὁ
Κορινθιακός, κάποια μέρα θά μᾶς τσακίσουν.

– Ἡ σκέψη σου κι ἡ ἀπόφασή σου εἶναι καλή, μοῦ λέει ὁ Ὁρέ-
στης, ἀλλά εἶναι ἀδύνατο νά ζήσεις σ' ἓνα κλουβί ὅπως ὁ Κοριν-
θιακός. Μπορεῖ ἐσύ νά 'σαι τρελός, ἐμεῖς ὅμως δέν θά σ' ἀφή-
σουμε οὔτε σύ νά χαθεῖς οὔτε οἱ ἄλλοι συναγωνιστές μας. Γι' αὐτό
ἔξοργαφέ το ἀπό τό μυαλό σου. Νά πᾶς νά φέρεις τοῦς ἄντρες καί
τά ἐφόδια καί τέρμα ἡ θάλασσα. Ἄντε νά φάμε κάτι καί νά
φύγεις.

Τότε ὁ Ὁρέστης πρόσεξε τά δύο γράμματα Τ.Π. πού ὑπῆρχαν
στό ΕΛΑΣ. Τά δρίννε στόν συνταγματάρχη καί μέ ρωτοῦν τί
σημαίνουν αὐτά. Τούς ἀπάντησα μ' ἀφέλεια ὅτι εἶναι ΕΛΑΣ-
Τμήμα Πειρατείας. Στό ἄκουσμα τῶν λέξεων, σκάσανε τά γέλια
καί ἀμέσως μοῦ λέει ὁ Ὁρέστης:

Ἀνταρτοδικεῖο !

– Δυστυχῶς τώρα δέν θά ἐπιστρέψεις στή βάση σου γιά νά φέρεις
τοῦς ἄντρες, θά στείλουμε ἄλλον. Ἀπὸ αὐτή τή στιγμή εἶσαι
κρατούμενος καί σέ 5 μέρες θά περάσεις ἀνταρτοδικεῖο. Ἡ ἀπό-
φασή του δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλη ἀπὸ θάνατο.

Μέ παίρνουν τά γέλια. Δέν ἤξερα τί μοῦ λένε καί γιατί θά μέ
δικάσουν σέ θάνατο. Μήπως γιατί πῆρα τοῦς Γερμανούς; Ὁ
Ὁρέστης κάλεσε ἓναν ἀξιωματικό, Ἡρθε ὁ Κρόνος, πού μέ εἶχε
στό τάγμα του, μέ χαιρέτησε.

– Ὁ Ζαχαριάς, τοῦ λέει ὁ Ὁρέστης, εἶναι κρατούμενος μέ τήν
πιό βαριά κατηγορία, τοῦ πειρατή. Θά τόν ἀναλάβεις καί θά τόν
δικάσουμε σέ πέντε μέρες. Σέ καθιστῶ υπεύθυνο ἂν φύγει.

Τούς ἀκουγα. Εἶχα χάσει τήν ψυχραιμία μου κι ἀρχισα νά
πιστεύω ὅτι μιλάνε σοβαρά. Ὁ Κρόνος εἶπε ὅτι εἶναι πάρα πολύ
νά τουφεκιστεῖ ἓνας ἀγωνιστής γιά νά ἐφαρμοστεῖ ὁ διεθνῆς
νόμος τῆς πειρατείας. Ἀρχίζω νά τά χάνω. Δέν ἤξερα τί νά πῶ.
Μέσα μου ἐβράζα, ἤμουν αἰσιόμοι νά ἐκτραγῶ, Ἀσυναίσθητα τό

Στίς ομιε τῆς πλοήης του, οἱ ἐλαττες ψαρεύουνε γιά τό σκελετό τῆς μοιζις.

χέρι μου χάιδεψε τό μπιστόλι μου, καί κάπως ήρέμησα. Τούς άκουγα κάπως πιό ήσυχος. Τό μυαλό μου πήγε στό μούτσο πού ήταν έξω καί μέ περίμενε. Παρακάλεσα τόν Κρόνο νά δει τί κάνει, γιατί τό παιδί ήταν άγνωστο.

Δέν πρόλαβα νά τελειώσω τήν παράκλησή μου, άνοίγει ή πόρτα καί μπαίνει μέσα ό επιτελάρχης τής Ταξιαρχίας ν' αναφέρει ότι έφθασε ό Άρης στό Λιδωρίκι κι έρχεται στή διοίκηση τής Ταξιαρχίας.

Έρχεται ό Άρης

Άναστατώθηκαν. Λένε στόν Κρόνο νά φύγουμε μαζί καί θά συνεχίσουμε μετά τήν επίσκεψη τού Άρη. Σηκώθηκα καί τούς δήλωσα ότι δέν φεύγω αλλά θά δώ τόν Άρη, ν' άκούσω κι αυτόν τί θ' άποφασίσει. Δέν πρόλαβαν ν' άπαντήσουν, άνοιξε ή πόρτα καί μπήκε ό Άρης μαζί μέ τόν Ζεύγο. Χαιρέτησαν κι ό Άρης έτριβε τά μάτια του μόλις μέ είδε:

— Ρέ Ζαχαριά, μου λέει, ζεις ή είσαι θρυκόλακας; Δέν σκοτώθηκες στή μάχη τού 51;

Τού έξηγησα τί έγινε καί προχώρησα καί στό σημερινό θέμα. Είδα τόν Όρέστη νά σκύβει στόν Άρη καί κάτι νά του λέει. Χωρίς πολλά ό Άρης μου δηλώνει ότι καλώς θά μέ δικάσει ή Ταξιαρχία, «Ίσως λόγω τής δράσης σου-προσθέτει- νά σου χαρίσει τήν ποινή θανάτου». Ό Ζεύγος είναι άμίλητος. Ζήτησε ένα ποτήρι. Άδειάζει από τό παγούρι του τοικουδιά καί πίνει. Βάζει ξανά καί λέει:

— Δέν θά τηρηθεί ό κανών τής Ίεραρχίας. Θά δώσω πρώτα νά δοκιμάσει ό μελλοθάνατος. Άλλά θά τό κατεβάσει χωρίς άναπνοή.

Τό πήρα, αλλά μόλις τ' άδειασα κήκε τό στόμα μου. Ήταν σχεδόν καθαρό οινόπνευμα. Ξελιγώθηκαν στό γέλιο:

— Οί κουρσάροι, μου λέει, δάζουν στό στόμα τους άναμμένα κάρβουνα. Άντε ρέ Ζαχαριά δέν κάνεις γιά κουρσάρος.

Έδωσε καί στούς άλλους τοικουδιά, κι είπε νά κλείσουν τήν πόρτα νά μή μās ένοχλήσει κανείς. Έδιωξε τόν Κρόνο καί τόν επιτελάρχη καί μείναμε μόνοι ό Άρης, ό Ζεύγος, ό Όρέστης, ό Ρήγας κι εγώ. Πήρε τόν λόγο ό Άρης κι είπε γιατί ήρθε εκεί. Έν συνεχεία, ό Ζεύγος είπε ότι επιβάλλεται νά οργανωθεί ό Κορινθιακός γιά νά μπορούμε νά έχουμε έπαφή:

— Θά πρέπει όμως νά δούμε άν είναι δυνατόν νά σταθεί καί νά ζήσει τμήμα Ναυτικού στόν Κορινθιακό, χωρίς νά έχουμε άπώλειες άντρών. Χρειάζεται θάρρος, θράσος καί μυαλό.

Τότε πετάγεται ό Όρέστης καί λέει:

— Σύντροφοι όταν σās έστειλα τήν έκθεση γιά τή σύλληψη τού σκάφους καί τών Γερμανών καί ζήτησα τή γνώμη σας, δέν σās έγραψα πολλές λεπτομέρειες, διότι δέν είχαμε άρκετά στοιχεία, έκτός από τό γράμμα πού μās είχε στείλει ό Ζαχαριάς. Καί γυρίζοντας σέ μένα συνεχίζει:

— Ξέχωρα, σύντροφε, ποιά θά είναι ή τύχη σου, θέλουμε νά μās πεις, επειδή έξηρες τίς ήμέρες αυτές στόν Κορινθιακό, άν είναι δυνατό νά ζήσει καί νά πετύχει ναυτικό άντάρτικο ή όχι.

Τούς άπάντησα ότι δέν μ' ενδιαφέρει τό τί θά γίνω εγώ, τούς λέω μόνο τό έξης:

— Αυτό πού άρχισα νά μήν τό σταματήσετε. Τό τμήμα αυτό θά δώσει πολλά στόν άγώνα. Τό πιστεύω ότι δέν θά άποτύχει. Είμαι βέβαιος γι' αυτό. Έγώ πιστεύω ότι θά τά κατάφερνα, αλλά άποψή ό Όρέστης κι ό Ρήγας έχουν άλλον δέν έχω καμιά αντίρρηση. Μήν τ' άφήσετε καί μήν πέσετε σέ συσκέψεις. Κι άν σκοτωθούν μερικοί θά πρέπει άλλοι νά συνεχίσουν. Έτσι τό βλέπω εγώ.

Τότε ό Άρης λέει ότι μ' έντολή δική του καί μ' άπόλυτη ευθύνη του δέχεται ν' άρχίσει ή οργάνωση τού Κορινθιακού άπόλυτα άνεξάρτητη. Δέν θά παίρνει έντολές από κανέναν. Θά είναι υπεύθυνη τών τυχόν άτυχημάτων. «Τό τμήμα αυτό τό θέλω άνεξάρτητο. Θά ενεργεί όπως θέλει. Έμένα, μήν τό πάρετε εγωϊστικό τό έμένα, έννοώ τόν άγώνα, τόν ενδιαφέρει τ' άποτέλεσμα καί ή επιτυχία. Κάλεσε τόν Όρέστη αυτόν πού έσεις έχετε ίκανό νά

ήγηθεί ενός τέτοιου άγώνα καί πού έχει τά προσόντα πού χρειάζονται, όπως τά έθεσε ό Ζεύγος».

Τότε ό Όρέστης άπευθύνεται στόν Άρη καί του λέει:

— Άρη μου δέν πήρες χαμπάρι ποιόν θέλω νά προτείνω, τόν έχεις δίπλα σου, είναι ό Ζαχαριάς, καί μέ δάκρυα στό μάτια μ' άγκαλιάζει, μέ φιλάει.

Σηκώνεται ό Άρης, μου δίνει τό χέρι καί μέ προσφωνεί μ' αυτά τά λόγια:

— Συγχαίρω τόν άρχηγό τού Ναυτικού, καί μέ φιλάει. Έγώ τά 'χασα. Μέ φιλάει κι ό Ζεύγος κι ό Ρήγας. Αυτή τή μέρα δέν θά τήν ξεχάσω.

Όλοι πεινούσαμε. Είπαν νά μās έτοιμάσουν κάτι νά φάμε. Ό Άρης μου 'πε νά δβάλω τά Τ. Π. καί πολύ γρήγορα θά όνομαστεί τό τμήμα μου από τό Άρχηγείο. Ώσπου νά μās φέρουν νά φάμε ρώτησα τόν Όρέστη:

— Τί παιχνίδι ήταν αυτό; Τά 'κουσε κι ό Ρήγας, γέλασαν. Τόν Άρη, μου 'παν, τόν είχαν καλέσει γιά σύσκεψη, δηλαδή γιά τήν οργάνωση τού Κορινθιακού, μετά τό κατόρθωμά μου στό Γαλαξίδι. Όταν είδαν τό Τ. Π. θέλησαν νά μέ πειράξουν.

Ό μούτσος είχε φάει κι αυτός. Τούς άποχαιρετώ λέγοντάς τους ότι έχω ραντεβού μέ τό δενζινάκι γιά νά πάω άπόψε στήν Άντίκυρα. Ό Άρης γελώντας λέει στόν ύπασπιστή του νά φέρει δυό άλογα γιά νά καθαλήσει ό άρχηγός τού Ναυτικού μέ τόν μούτσο

Ό Άρης μέ τήν ομάδα του περνάει μέ γαϊά τού ΕΛΑΝ στήν Ηλιζοπάννησο τό Μάιο τού 1944.

του καί ένας μαυροσκούφης νά τούς κατεβάσει στήν Έρατινή. Είπα στόν Όρέστη ότι θά του στείλω άλευρα καί δέματα, αλλά δέν ήξερα πότε άκριβώς γιά νά στείλουν ζώα νά τά παραλάβουν.

«Θά πετύχω»

Κατηφορίζοντας μέ τ' άλογα έφθασα νωρίς. Ό Πάπουτσας περίμενε. Ήμουν ευχαριστημένος, αλλά καί ζαλισμένος μέ τίς ευθύνες πού είχα αναλάβει. Κάτι μου 'λεγε ότι θά πετύχω. Πολλά περνούσαν από τό μυαλό μου. Γιατί δέν άπότυχα στήν έπιχείρηση τής Κοπαίδος, πού ήταν άστακός από Ιερανοϊταλούς; Γιατί δέν άπότυχα στή Δουρβένα, στό Καπαρέλι, στήν Παλιοπαναγιά, στήν Κάζα, στό στείρι, στό περάσματα γιά τήν Άθήνα, στό Δερβενοχώρια, στήν Πύλη καί στό 51 χιλιόμετρο, πού ήμουν κυκλωμένος όλη τή νύχτα από τούς Γερμανούς; Σ' όλες αυτές τίς μάχες είχα 3 νεκρούς καί 5 τραυματίες, 2 στό 51 χιλιόμετρο κι ένα στήν Παλιοπαναγιά. Αυτά σκεπτόμουνα κι έπαιρνα θάρρος. Άλλά πάλι έβλεπα ότι σίς μάχες αυτές είχα ξηρά, ενώ τώρα θάλασσα. Έκεί σταματούσε ή σκέψη μου, γιατί τό ύποσυνείδητο μου φώναζε: θά πετύχεις καί θά δώσεις πολλά στόν άγώνα πού κάνεις ή Έλλάδα. Μέ τίς σκέψεις αυτές καί μέ τό τούκ-τούκ τής

μηχανής αποκοιμήθηκα και μόνον όταν φθάσαμε στην Αντίκυρα με ξύπνησε ο Πάπουτσας.

Ήταν 10 ή ώρα. Στο άκουσμα της μηχανής μας περίμεναν στην παραλία. Είχε δώσει σήμα το παρατηρητήριο ότι ήμαστε έμεις. Τοιμήσαμε και πήγα για ύπνο. Δέ νύσταξα, αλλά ήθελα να μείνω μόνος για πολλές ώρες, να σκεφθώ τί θα κάνω, από πού θ' αρχίσω. Ή ευθύνη ήταν μεγάλη.

Τήν επομένη συγκέντρωσα το τμήμα μου στο σχολείο για πλατιά συζήτηση γύρω από την ευθύνη που αναλαβαίναμε για την οργάνωση του Κορινθιακού και για τους κινδύνους που μας απειλούσαν. Τους είπα ότι η πιθανότητα για να πετύχουμε δεν θα είναι παραπάνω από 40%. Ίσως και λιγότερη κρίνοντας από τον κλειστό χώρο στον οποίο θα κινούμασταν. Άλλα αν όλοι μαζί διαγράψουμε από το λεξικό τη λέξη «αδύνατο», τότε θα πετύχουμε 100%. Θέλω πειθαρχία και δουλειά. Όσοι θέλουν από τους παλιούς αντάρτες να φύγουν για το βουνό είναι ελεύθεροι. Εγώ και μόνος να μείνω θα παλαιψω να οργανώσω τον Κορινθιακό. Τους είπα ότι θα 'μαι πάντα κοντά τους κι αν πέσει ένας, αυτός θα είμαι εγώ. Θέλω μόνον από όλους σας να συνεχίσουν, δι,τι αρχίσαμε, διότι αν πετύχουμε και δυναμώσουμε τότε δεν έχουμε κανένα φόβο. Θα πετύχουμε συναγωνιστές. Γιατί ο αγώνας μας είναι δίκαιος.

Τόν λόγο πήρε ο ανθυπολοχαγός και μου δήλωσε ότι τότε μόνο θα φύγουν από κοντά μου αν δεν τους θεωρώ αξίους αγωνιστές. Τόν σταμάτησα να μὴν προχωρήσει άλλο. Άπευθύνθηκα στο πλήρωμα του σκάφους, λέγοντάς τους ότι μπορούν και σήμερα και αύριο ν' αναθεωρήσουν την απόφασή τους να μείνουν κοντά μου. Αν τό θελήσουν είναι ελεύθεροι να πάνε στα σπίτια τους.

—Εγώ δεν φεύγω, φώναξε ο μουτσος.

Άμέσως πήρε τόν λόγο ο Γιάννης, ο ναύτης του σκάφους πού γι' αυτόν μου είχε πει ο καπετάνιος ότι ήταν λίγο ύποπτος.

—Ξέρω καπετάνιε ότι θα σου έχουν πει για μένα ότι δεν είμαι εντάξει και ότι μ' άρεσε ή δουλειά με τούς Γερμανούς. Αυτό είναι αλήθεια. Πολλές φορές είχαμε συζητήσει στο σκάφος για τ' αντάρτικα. Ήμουν αντίθετος, έτσι πίστευα. Άκουγα ότι κάνουν κακό στην Έλλάδα και ότι εξ αιτίας των ανταρτών οι Γερμανοί σκοτώνουν άλλους Έλληνες. Ζούσα σέ επίτακτα καράβια. Έπρεπε να ζήσω τή μάνα μου. Δεν ήξερα τί είναι αντάρτικο. Άκουγα τή λέξη και φοβόμουν. Λέγανε ότι είναι ληστές και σκοτώνουν όποιους βρουν. Ύστερα όμως από αυτά πού είδα κοντά σας και μάλιστα όταν είδα ότι και τούς Γερμανούς ακόμα δεν τούς σκότησατε, αλλά όσες ώρες τούς κράτησες στο σκάφος δεν τούς στήρησες τίποτα, ούτε φαί, ούτε νερό, ούτε τσιγάρο κι όχι μόνο έσύ, αλλά κι οι αντάρτες σου, μέσα μου έκλαιγα για τήν άπάτη πού ζούσα. Σας δηλώνω σήμερα ότι όχι μόνο θα μείνω κοντά σου, γιατί όταν έλειπες—έπικαλούμαι τή μαρτυρία των συντρόφων μου—τούς είπα ότι πρέπει ν' αγωνιστούμε παιδιά κι ως πεθάνουμε. Έγώ άπ' αυτή τή στιγμή γίνομαι έθελοντής θανάτου, είμαι θαλασσινός. Πειραιώτης και ξέρω να πεθάνω σάν Έλληνας.

Μέσα στη συνέλευση είναι και ο Τσάμης με τόν αδελφό του. «Είμαστε έθελοντές,μου 'παν, μαζί με τό βενζινάκι μας». Πετάχτηκε ένας γέρος, θά 'ταν 55-60 χρόνων, και μου λέει:

—Εγώ και τά δυό παιδιά μου—είχε δυό λεβέντες 22 και 23 χρόνων—μαζί με τό καικι μας είμαστε κοντά σου.

Τό καικι του ήταν 50 τόννων. Ο γέρος αυτός ήταν ο Σαμουήλ. Πρόσφερε πάρα πολλά στον αγώνα.

Άδελφoί του ELAN με συγγενείς τους στην Άλνκη Κορινθιακού.

Τό απόγευμα κάθησα με τόν ανθυπολοχαγό για συνεργασία. Έπανδρώνω τό καικι του Σαμουήλ ή Καγιάφα. Καπετάνιος είναι ο ίδιος, με βοηθά τόν Γιάννη τόν άτίθασο—έτσι τού 'μεινε και τ' όνομα—τούς δυό γιούς του και δυό αντάρτες όπλισμένους. Έν συνεχεία τό βενζινάκι του Τσάμη, με πλήρωμα τά δυό άδελφια κι έναν από τό πλήρωμα του σκάφους και 2 αντάρτες όπλισμένους. Έστειλα τόν ανθυπολοχαγό να φωνάξει τόν Πάπουτσα και τόν Βαρβάτο. Ήρθαν. Τους ζήτησα να μου αφήσουν για λίγο καιρό τή βενζίνη τους για να μπορέσω να κινηθώ τώρα και θά τούς τήν επέστρεφα. Δεν έφεραν αντίρρηση. Τήν επομένη θά τούς έστειλνα στο Γαλαξίδι.

Ζήτησα και ήρθε ο υπεύθυνος του ΕΛΑΣ. Ήταν ο τελώνης. Τού ζήτησα όρισμένες πληροφορίες και να μου βρει ένα σύνδεσμο για να πάει στη Δεσφίνα κι από εκεί να φτάσει στο Χρυσό για να δώσει ένα σημείωμά μου στον υπεύθυνο του ΕΛΑΣ, για να μου προωθήσουν τό σημείωμά μου προς τήν Ταξιαρχία στο Λιδωρίκι και να μου φέρουν άπάντηση. Κάλεσε έναν έπονίτη, θά ήταν 16-17 χρόνων. Τού είπα τί θέλω και ή άπάντησή του ήταν ότι μπορεί ο ίδιος να φτάσει ως τό Λιδωρίκι. Έπέμενε—άχ τά νιάτα—. Ήθελε να δει τόν Ορέστη. Μ' έπεισε. Έτοιμάσά τό γράμμα μου για τήν Ταξιαρχία. Τους γράφω να στείλουν όλογα, γαιδούρια να παραλάβουν 15 τόννους άλευρα. Τά ζώα να είναι στο λιμάνι στις 9 Παρασκευή βράδυ. Ήθελα να μ' άπαντήσουν αν μπορούσαν τήν ήμέρα αυτή, γιατί έπρεπε να συγκεντρώσουν τουλάχιστον 200 με 250 μουλάρια άπ' τά γύρω χωριά.

Έδωσα τό γράμμα στον έπονίτη κι έφυγε. Είπα στον Πάπουτσα ότι θά φύγουν για τό Γαλαξίδι με τό καικι πού θά πάει στην Έρατινή. Θά τούς έβγαζε στο Γαλαξίδι και μετά θά πήγαινε στην Έρατινή. Κάλεσα τόν δεύτερο καπετάνιο του σκάφους ν' αναλάβει τή βενζίνη του Πάπουτσα πού μ' αυτήν θά μετακινούμουν εγώ. Ένα είδος άρχηγίδας. Είχα πολύ κουραστεί. Είπα στα παιδιά να φύγουν κι εγώ βγήκα από τό σχολείο μόνος.

Ήθελα να μείνω μόνος. Έφτασα περπατώντας ως τό νεκροταφείο. Χάζεψα στα μνήματα και αναλογιζόμουν γιατί να σκοτωνόμαστε. Ποιό τό κέρδος; Τό κέρδος όλων μας είναι ένα κομμάτι γής και τίποτα άλλο, Έφυγα άπ' εκεί. Πήγα γύρω-γύρω στην παραλία κι έφθασα κοντά στο δουλιαγμένο εγγλέζικο καράβι. Ήταν κι αυτό ένας νεκρός. Όταν ζούσε ήθελε να κατακτήσει τόν κόσμο—να τό τέλος του. Και μήπως όλων τό τέλος δεν θά είναι τό ίδιο; Γιατί λοιπόν να πολεμάμε;

Τέτοια κι άλλα παρόμοια περνούσαν από τό μυαλό μου και δεν κατάλαβα ότι ή ώρα είχε φτάσει δέκα. Συνήλθα. Γύρισα στο χωριό. Δεν έφαγα τίποτα, δεν είχα κέφι. Πήγα και ξάπλωσα για να καλμάρω λίγο. Βούιζε τό κεφάλι μου.

ΤΕΛΟΣ

38 άνδρες

Ή ώρα έχει περάσει. Διαλυθήκαμε για να φάμε. Μετά έπρεπε να κάνω καταμερισμό της δουλειάς. Ή δύναμή μου τώρα είναι 38 άνδρες. Όπλισμό δεν έχω για τούς νέους. Θα πρέπει να δρώ προτού φύγουν. Τους είπα να ξηλώσουν τό Τ. Π. και να μείνει μόνο τό ΕΛΑΣ. Τους έξηγήσα τό γιατί. Θα δρούμε τί όνομα θά πάρει τό τμήμα μας.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οι φωτογραφίες είναι από τό άρχείο του καπετάν Ζαχαριά. Ή φωτογραφία πού συνοδεύει τόν τίτλο, είναι παρμένη από τό λεύκωμα του Σπύρου Μελετή «Με τούς αντάρτες».

Ἀπὸ τὶς λιγότερο γνωστὲς πτυχὲς τῆς Ἑθνικῆς Ἀντίστασης, εἶναι ἡ ναυτική, ἡ δημιουργία δηλαδὴ καὶ ἡ δράση τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαϊκοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ναυτικοῦ (ΕΛΑΝ), γιὰ τὸ ὁποῖο ἔγραψε ὁ καπετάν-Ζαχαριάς.

Τὸ ΕΛΑΝ δημιουργήθηκε κυριολεκτικὰ ἀπ' τὰ κάτω, μὲ τὴν πρωτοβουλία, δηλαδὴ ἀγωνιστῶν ποὺ ἀξιοποιήσανε τὶς εἰδικὲς συνθήκες ποὺ παρουσιαζόντανε κατὰ καιροὺς σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς χώρας, ὅταν προσφερότανε γιὰ τέτοια ἐγχειρήματα. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἡγεσία τῆς Ἀντίστασης, ὄχι μόνο ἐπιβράδευσε τὶς τέτοιες ἀτομικὲς πρωτοβουλίες ἀλλὰ καὶ ἀντιλήφθηκε ἀμέσως τὴ σημασία ποὺ ἔαυτο ποῦσε νὰ ἔχει ἡ ναυτικὴ ἀντίσταση καὶ θεσμοθέτησε ἐπίσημα τὴ δημιουργία καὶ ὀργάνωση τοῦ ΕΛΑΝ. Τὸ γεγονός αὐτό, τῆς δημιουργίας δηλ. τῶν πρώτων ναυτικῶν ἀντιστασιακῶν ὁμάδων ἀπ' τὰ τοπικὰ ἀρχηγεία τοῦ ΕΛΑΣ, ἐπιβεβαιώνεται ἀπ' τὸ παλιότερο σχετικὸ ἐπίσημο ντοκουμέντο ποὺ ἔχει περιωθεῖ (δλ. Μ. Κάιλα: ΕΛΑΝ) κι ὅπου διαβάζουμε:

Π.Ε.Ε.Α.
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ
ΝΑΥΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
Ἀριθ. Ε.Π. 468

ΔΙΑΤΑΓΗ

Μὲ σκοπὸ τὴν ἀριώτερη ὀργάνωση, ἀνάπτυξη καὶ ἐνιαία καθοδήγηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαϊκοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ναυτικοῦ (ΕΛΑΝ), ποὺ τμήματά του ὀργανώθηκαν σὲ μερικὲς μονάδες καὶ δρῶν ἐπιτυχῶς, ἐκτελοῦντα μεταφορὲς τοῦ ΕΛΑΣ καὶ καταδρομὲς κατὰ τῶν θαλασσίων μεταφορῶν τοῦ κατακτητῆ, συνιστῶμεν Ναυτικὴν Ὑπηρεσίαν παρὰ τῇ Γραμματεία Στρατιωτικῶν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐφεξῆς θὰ ὑπάγεται καὶ καθοδηγεῖται τὸ ΕΛΑΝ.

Ὡς διευθυντὴν τῆς ἀνωτέρω συγκροτημένης Ναυτικῆς Ὑπηρεσίας τοποθετοῦμεν τὸν παρ' ἡμῖν ὑπηρετοῦντα συναγωνιστὴν Σάββαν.

Στὴν ἑδρα 3 Ἰουλίου 1944
Ὁ Γραμματέας Στρατιωτικῶν
Ἐμμαν. Μάντακας,
Ὑποστράτηγος

Ἀπὸ τὸ διβλίο τοῦ Κάιλα παραθέτουμε ἀκόμα τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα γιὰ τὶς πρώτες ἐκδηλώσεις τῆς ναυτικῆς Ἀντίστασης.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωσις μιᾶς μάχης ποὺ διεξήχθη τὸν Ἀπρίλι τοῦ 1943 στὴν παραλιακὴ κομόπολη τῆς Λοκρίδας, Ἅγιο Κωνσταντῖνο, ἀνάμεσα σὲ γερμανικὴ κανονιοφόρο καὶ ἓνα τμήμα ἀπὸ 100 περίπου ἀντάρτες τοῦ Ἀρχηγείου Λοκρίδας τοῦ ΕΛΑΣ (...) Ἡ γερμανικὴ κανονιοφόρος περιπολοῦσε κι ἔπλενε μέσα στὸ Μαλιακὸ κόλπο ὅσες ἀνεμότρατες κι ἄλλα πλεούμενα συναντοῦσε. Δυὸ μεγάλα τέτοια βενζινόπλοια

ΕΛΑΝ: Ἕνα μοναδικὸ παράδειγμα ἀτομικῆς πρωτοβουλίας

τὰ συνόδευσε ἡ γερμανικὴ κανονιοφόρος καὶ τὰ ἄφησε στὸν ὄρμο τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου τὶς πρωινὲς ὥρες τῆς 8 τοῦ Ἀπρίλι 1943. Στὸ καθένα ἀπὸ τὰ βενζινόπλοια ὑπῆρχε κι ἓνας γερμανὸς συνοδός. Οἱ ἀντάρτες τοῦ Ἀρχηγείου Λοκρίδας, ποὺ ἔκαναν περιοδεῖα στὴν ἐπαρχία καὶ κεῖνῃ τῇ μέρᾳ βρίσκονταν στὸ χωριό, συνέλαβαν ἀμέσως τοὺς δυὸ γερμανοὺς καί, ἀφοῦ ἔσκαψαν πρόχειρα ὀρύγματα κοντὰ στὴν παραλία, δυτικὰ τοῦ χωριοῦ, περίμεναν νὰ ὑποδεχτοῦν ὅπως ἔπρεπε τὴ γερμανικὴ καταδίωξη, ποὺ, ὅπως εἶπαν οἱ ἰδιοκτήτες τῶν βενζινόπλοιων, θὰ ἐπέστρεφε νὰ τοὺς πάρει τὸ ἀπόγευμα. Πραγματικὰ, στὶς 4 τὸ ἀπόγευμα φάνηκε ἡ καταδίωξη νὰ πλησιάζει σφυρίζοντας συνεχῶς, γιὰ νὰ ξεκινήσουν τὰ βενζινόπλοια. Ἐπειδὴ, ὅμως, ἐκεῖνα, παρὰ τὰ συνεχῆ σφυρίγματα ἔμεναν ἀκίνητα, ἡ καταδίωξη ἔκανε ἓνα κύκλο καὶ ξαναγύρισε ἀπὸ τὴ δυτικὴ παραλία, πλησιάζοντας τώρα περισσότερο τὴν ἀκτὴ. Καί, τότε, ἓνας καταιγισμὸς ἀπὸ σφαῖρες ὅπλων καὶ ὅπλο-πολυβόλων (πολὺ ἀποτελεσματικὰ ἦταν τὰ πυρὰ τοῦ μοναδικοῦ βαριοῦ πολυβόλου ποὺ εἶχε τὸ ἐλαστικὸ τμήμα, μὲ σκοπευτὴ τὸν Μπραῖλα - ψευδώνυμο) θέρισε τοὺς χιτλερικούς, ποὺ εἶχαν παραταχθεῖ στὸ κατὰστρωμα καὶ παρατηροῦσαν περιέργως πρὸς τὴν παραλία. Δὲν ἔγινε γνωστὸ ἀπὸ πηδία, ἀκριβῶς, αἰτία ἡ ἐχθρικὴ καταδίωξη ἀκίνητοποι-

ήθηκε. Πιθανόν, τ' ἀντάρτικα πυρὰ, ἐκτὸς ἀπ' τοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίες, νὰ προκάλεσαν καὶ βλάβες στὶς μηχανές, πιθανόν νὰ σκοτώθηκαν ὁ κυβερνήτης καὶ τεχνικοὶ τοῦ πλοίου, πάντως, ἡ καταδίωξη ἀκίνητοποιήθηκε λίγο μακρύτερα ἀπὸ τὴν ἀκτὴ. Τὴ νύχτα τῆς 8-9 τοῦ Ἀπρίλι, ὁ καπετάνιος τοῦ ἐλαστικοῦ τμήματος, Δῆμος Καραλίδανος, μὲ μιὰ ὁμάδα ἐθελοντῶν, ἀποφάσισε νὰ καταλάβει τὸ γερμανικὸ σκάφος. Οἱ θαρραλεοὶ αὐτοὶ ἐθελοντὲς ἐπιβαίνοντες σὲ δυὸ βάρκες ἔφτασαν καὶ σκαρφάλωσαν στὸ κατὰστρωμα τοῦ ἐχθρικοῦ σκάφους. Τὸ πλήρωμα, ὅμως, τῆς ἐχθρικῆς καταδίωξης ἀντιλήφθηκε τὴν ὁμάδα καὶ ἀνοίξε σφοδρὸ πῦρ. Ὁ Καραλίδανος δέχτηκε ἓνα σοβαρὸ τραῦμα καὶ μὲ δυσκολία οἱ σὶντροφοὶ του τὸν τράβηξαν ἀπὸ τὸ κατὰστρωμα τῆς καταδίωξης στὴ βάρκα. Στὸ γυρισμό, ἀπὸ τὰ ἐχθρικά πυρὰ, σκοτώθηκε ὁ ἀντάρτης Παρνασσός, ἀπὸ τὸν Ἅγιο Κωνσταντῖνο. Ἡ ὁμάδα δῆκε στὴν ἀκτὴ, κουβαλώντας τραυματία τὸ Δῆμο Καραλίδανο, τὸ νεκρὸ κι ἓναν ἀκόμα ἀντάρτη ποὺ ἔπαθε νευρικὸ κλονισμό. Τὴν ἄλλη μέρα, στὶς ἀκτὲς τῆς Λοκρίδας, κατέφθασε ὁλόκληρος στόλος ἀπὸ ἐχθρικά πολεμικά

Ἀνάμεσα στὶς ἄλλες δραστηριότητες τοῦ ΕΛΑΝ, εἶναι π.χ. καὶ οἱ παρακάτω, γιὰ τὶς ὁποῖες γράφει ὁ Κάιλας στὸ διβλίο του:

Τὴν ἴδια σχεδὸν περίοδο σημειώνονται δύο γεγονότα ποὺ ὀφείλονταν στὸ θάρος καὶ στὴν ἀποφασιστικότητά των ὀργανωμένων στὸ ΕΑΜ ναυτικῶν καὶ ἐδειχναν τὴ μεγάλῃ σημασίᾳ ποὺ εἶχε ἡ χρησιμοποίησις πλωτῶν μέσων ἀπὸ τὶς ἐαμικὲς ὀργανώσεις. Τὸ πρῶτο ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἡ διαπεραίωση, στὶς 21 Ἰούνη 1943, μὲ ἑπτὰ βάρκες, ἀπὸ τὶς ροιμελιώτικες ἀκτὲς τοῦ Κορινθιακοῦ (παραλία Μαραθιά) πρὸς τὴν Πελοπόννησο ἐνὸς ἐλαστικοῦ τμήματος 80 περίπου ἀνταρτῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Παντελὴ Λάσκα (Πελοπίδα), Γιάννη Μιχαλόπουλο (Ὠρίωνα), Δῆμο Παπαγιαννόπουλο (Ἡσαῖα), Γ. Διένη (Παπούα) καὶ Λουκᾶ Ριζομάρο (Λευτέρη), τῆς ὑποδειγματικῆς ὁμάδας ΕΠΟΝ-ΕΛΑΣ τὸ ὁποῖο στάλθηκε ἀπὸ τὴ Ρούμελη γιὰ ἐνίσχυση τοῦ ἀντάρτικου τῆς Πελοποννήσου.

Τὸ δεύτερο εἶναι ἓνα κατορθῶμα τῶν μακεδονικῶν τμημάτων. Στὶς 18 τοῦ Ἰουλίου 1943, ἓνα ἐξοπλισμένο καΐκι τοῦ ΕΛΑΣ Μακεδονίας ἄραξε σὲ μιὰ ἐρημικὴ ἀκτὴ τοῦ νησιοῦ Ἀη-Στράτης καὶ παρέλαβε ἀπ' ἐκεῖ 70 περίπου πολιτικούς κρατούμενους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἐπιζήσει ἀπὸ τὴν ὁμάδα τῶν ἐκεῖ ἐξορίστων μελῶν τοῦ ΚΚΕ.

Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 1944 ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ΕΛΑΝ εἶναι ραγδαία, γιὰ νὰ βρεθεῖ μὲ τὴν ἀπελευθέρωση νὰ ἔχει 6 ναυτικὲς μοῖρες ποὺ ὑπάγονται διοικητικὰ στὶς ἀντίστοιχες μεραρχίες τοῦ ΕΛΑΣ καὶ τοῦ ἀνεξάρτητου Στολίσκου Μαλιακοῦ. (Βλ. σχετικὸ πῖνακα στὸ τεῦχος 50, σελ. 22 τοῦ ΑΝΤΙ). Τελικὰ, εἶχε τὴν (κοινὴ) τύχη ὅλου τοῦ ἀντάρτικου...

Μιά λευκή νύχτα του «Έλ Γκρέκο» μὲ τὴ «Τζίνα τὴν Ἰνδιάννα»...

Τὸ ἱστορικὸ ντοκουμέντο γιὰ τὸν ὑπουργὸ Ἑθν. Ἀμύνης κ. Ἐ. Ἀβέρωφ-Γιοσίτσα, ποὺ ἀκολοθεῖ, δὲν εἶναι δική μας ἀποκλειστικότητά του. Πρωτοδημοσιεύθηκε στὴν ἰταλικὴ φιλολογικὴ ἐπιθεώρηση «Τοῦτο Λίμπρι» καὶ ἀναδημοσιεύθηκε στὴν «Ἀκρόπολη», δυὸ Κυριακὲς πρὶν (22/8). Ἀπὸ κεῖ δανειζόμαστε ἀτόφια ἀποσπάσματα – φωτιὰ καὶ τσεκούρι νὰ πέσει στὰ κεφάλια μας, ἀν ἀλλάξαμε ἔστω κι ἓναν τόνο...

● Συγγραφέας, εἶναι ὁ ἴταλὸς πρωθυπουργὸς κ. Ἀντρεόττι.

● Πρωταγωνιστὴς, ὁ κ. Ἐ. Ἀβέρωφ.

● Ἐποχὴ, ἡ κατεχόμενη Ρώμη (1944). Στους ἀντιστασιακοὺς κύκλους, ὁ κ. Ἀβέρωφ ἦταν γνωστός σὰν «Ἐλ Γκρέκο».

ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ ἀρχίζει ἔτσι:

«Γνωρίζαμε ὅτι ἐργαζόταν γιὰ τοὺς Ἀμερικανούς. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἦταν σὲ θέσι νὰ πῇ ποιά ἀκριβῶς ἦταν ἡ δουλειά του. Μόνο μιὰ φορὰ μίλησε γενικὰ γιὰ «συνεργασία». Ἀκόμη καὶ τὸ πολεμικὸ του ψευδώνυμο «Ἐλ Γκρέκο» δὲν ἔλεγε τίποτε τὸ σπουδαῖο. Εἶναι γεγονὸς ὅμως ὅτι ἡ παρουσία του στὶς συγκεντρώσεις, ἀκόμη καὶ στὶς ἐπιπαινετικές, τῆς ἰταλικῆς Ἀντιστάσεως, ἐθεωρεῖτο φυσιολογικὴ, ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα ποὺ ἐφθάσε, μὲ ἀδιάβλητες συστάσεις, ἀπὸ τὸν Βορρά».

Μετά, ἀναφέρεται σ' ἓνα γερμανικὸ μπλόκο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὁ «Ἐλ Γκρέκο» γλιτώνει χάρις στὴν ψυχραιμία του – καὶ τὰ γερμανικά του. Μὴ δρίσκοντας ἐπαφὴ καὶ μέρος γιὰ διανυκτέρευση καταφεύγει... Ἀλλὰ, ἄς ἀφήσουμε τὸν συγγραφέα νὰ μᾶς τὰ πῇ καλύτερα:

«Ἡ ἰδέα ποὺ τοῦ ἦλθε ξαφνικά δὲν εἶχε τίποτα τὸ ἄθρησκο. Ἀφοῦ μάταια κατέφυγε στὸν Οἶκο τοῦ Κυρίου, δὲν τοῦ ἔμεινε ἄλλη λύσις παρὰ νὰ καταφύγῃ στὸν Οἶκο τοῦ Διαδόλου, ποὺ δρισκόταν ἐκεῖ κοντά. Στὸ γειτονικὸ δρομάκι τῆς Βία Φραντσέ-

σκο Κρίσιπ, γινόταν τὸ ἐμπόριο τοῦ ἔρωτα. Οἱ κανονισμοὶ τῆς νομαρχίας, ἀπαγόρευαν νὰ παραμένουν οἱ πελάτες μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας καὶ ὅλος ὁ κόσμος γνώριζε ὅτι κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ ἔλθῃ σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴ μικτὴ γερμανο-φασιστικὴ Ἀστυνομία.

Περνώντας ἀπὸ μιὰ μισόκλειστη καὶ σκοτεινὴ εἴσοδο καὶ ἀντιμετωπίζοντας μιὰ θεόρατη ἡμίγυμνη ὑπηρετρία, ποὺ θέλησε νὰ τὸν διώξῃ, κατάρθωσε νὰ φθάσῃ μέχρι τὴν «διευθύντρια» καὶ νὰ τῆς πῇ τὶς μαγικὲς λέξεις: «Χρειάζομαι καταφύγιο ἀπόψε καὶ προτίθεμαι νὰ πληρώσω ὅποιοδήποτε ποσὸ, ἀκόμη καὶ τεράστιο». Καὶ γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὰ ποὺ ἔλεγε τράβηξε ἀπὸ τὴν τσέπη του ἓνα ρολὸ μὲ χαρτονομίσματα τῶν 1.000 λιρεττῶν, ποὺ τότε ἦσαν καὶ θεαματικῶν διαστάσεων. Μὲ μιὰ ἄνεσι ἀντάξια τῶν καλύτερων κοινωνικῶν κύκλων, ἡ διευθύντρια τοῦ «οἴκου», χωρὶς οὔτε μιὰ στιγμὴ δισταγμοῦ, διέκοψε τὴ συζήτησί καὶ τὸν ὡδήγησε στὸ σαλόνι. Ἀπευθυνόμενῃ στὶς «οἰκοτρόφους» εἶπε: «Ποιά δεσποινὶς ἐπιθυμεῖ νὰ δεχθῇ στὸ δωμάτιό της ἓνα καταζητούμενο»;

Ἀγωνία... Ποιά «δεσποινὶς» θὰ δεχόταν κάτι τέτοιο; Πόσο πολιτικοποιημένος μποροῦσε νὰ ἦταν ὁ «οἶκος»;

Κι ὅμως:

«Ὁ «Ἐλ Γκρέκο» κράτησε τὴν ἀναπνοή του περιμένοντας τὴν ἀπάντησι. Μετὰ ἀπὸ μιὰ μικρὴ σιγὴ μιὰ φωνὴ διέκοψε τὴν ἡσυχία: «Καταζητούμενος ἀπὸ ποιόν»; Ὁ «Ἐλ Γκρέκο» εἶπε ὅτι τὸν καταζητοῦσαν οἱ Ναζὶ καὶ οἱ φασίστες. Ἡ φωνὴ ἀπάντησε ὅτι συμφωνοῦσε».

Ἀνυκούφισις καὶ ὑπερηφάνεια. Τὰ κίνητρα δὲν ἦταν τὸ χρῆμα – ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν ἰδιοκτητρία καὶ στὴ «δεσποινίδα» εἶναι φανερὴ – καὶ ἐπισημαίνεται:

«Ὁ «Ἐλ Γκρέκο» πρὸς στιγμὴ εἶχε διασωθῇ. Καὶ αὐτὸ τὸ ὄφειλε

στὴ μεγαλοψυχία κάποιας νεαρῆς κοινῆς γυναικας καὶ στὴ φιλοχρηματία μιᾶς αἰσχροῦς διευθύντριας οἴκου ἀνοχῆς, ποὺ εἰσέπραξε ἐπὶ τόπου 15 χαρτονομίσματα τῶν 1.000 λιρεττῶν. Ἦταν δὲ φανερό ὅτι ἂν ποτὲ ἀνεκαλύπτετο, θὰ ἔρριχνε ὅλη τὴν εὐθύνη στὴ νεαρὴ κοινὴ γυναίκα».

Τί γίνεται, ὅμως, ἀπὸ δῶ καὶ πέρα; Ἐνας ἄνδρας, μιὰ (κοινὴ) γυναίκα, σ' ἓναν «οἶκο»... Ὁχι, πρὸ θεοῦ ὄχι. Μὴν πάει τὸ μυαλό σας στὸ πονηρό. Δὲν συνέβη τίποτα, ἀπολύτως τίποτα. Αὐτὸ δὲ ἔλλειπε...

«Ἡ κοινὴ διαβίωσις μὲ τὴν «Τζίνα τὴν Ἰνδιάννα» στὸ 2ο δροφὸ τῆς «Πανσιόν» ἀποδείχθηκε χωρὶς ὑλικὴ ὑπόστασι. Μὲ τὸ αὐτὸ τεταμένο σὲ κάθε ὑποπτο θόρυβο καὶ ἀποφασισμένους νὰ μὴν κλείσῃ μάτι, ὁ «Ἐλ Γκρέκο» δὲν εἶχε ὄρεξι γιὰ διασκεδάσεις. Ἀπὸ τὴ δικὴ της πλευρὰ ἡ «Ἰνδιάννα» – ὀνομαζόταν ἔτσι προφανῶς ἐπειδὴ εἶχε καστανὸ δέγμα – παρέμενε σιωπηλὴ καὶ ἥρεμῃ, γνωρίζοντας ὅτι ζοῦσε μιὰ σοβαρὴ πολιτικὴ περιπέτεια. Συζητοῦσαν διάφορα θέματα μέχρι τὸ πρωὶ καὶ ἡ κοπέλλα τοῦ πρόσφερε ἓνα ἀπαίσιο ἀφέψημα, ποὺ προετοίμασε σὲ ἓνα μικρὸ καμινέτο, μὲ μιὰ φυσικότητα καὶ ἀπλότητα ποὺ θὰ ζήλευε καὶ ἡ καλύτερη κοινωνία».

Ξαγρυπνημένος, νηστικός, ἀλλὰ ἐκανοποιημένος (γιὰ τὴ σωτηρία του) ὁ «Ἐλ Γκρέκο» φεύγει γεμάτος ἀναμνήσεις μιᾶς ἰδιόρρυθμης, ἴσως, ἀλλὰ σημαντικῆς, λευκῆς νύχτας σ' ἓναν ἰταλικὸ «οἶκο»:

«Κατὰ τὶς 9 τὸ πρωὶ ὁ «Ἐλ Γκρέκο» ἔφυγε, ἀφοῦ ἡ ὑπηρετρία τοῦ ἔδειξε γιὰ 200 λιρεττές ἀκόμη τὰ δρομάκια καὶ τὰ στενὰ τῆς περιοχῆς καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ἡ Τζίνα εἶχε ἀρνηθῇ ὅποιαδήποτε πληρωμὴ. Γνώριζε καλὰ ὅτι ἡ διευθύντρια δὲν θὰ τῆς ἔδινε οὔτε λιρέττα ἀπὸ τὸ τεράστιο ποσὸ ποὺ τοῦ εἶχε πάρει».

Θέλετε καὶ ἐπιμύθιο;

«Ὅταν τέλειωσε ὁ πόλεμος ὁ

«Ἐλ Γκρέκο» – νὰ γιατί ἔφερε αὐτὸ τὸ ὄνομα – ἐπέστρεψε στὴ Πατρίδα του τὴν Ἀθήνα καὶ ἔγινε βουλευτὴς καὶ ὑπουργός.

Κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς ἐπισήμου ἐπισκέψεώς του μερικὰ ἔτη ἀργότερα, χωρὶς νὰ ἐξηγήσῃ τὸ λόγο, ζήτησε ἀπὸ ἓνα ὑπάλληλο τοῦ πρωτοκόλλου νὰ τοῦ δώσῃ πληροφορίες γιὰ μιὰ δεσποινίδα, ποὺ τὸ 1944 ἐργαζόταν σ' ἓνα «οἶκο» τῆς ὁδοῦ Φραντσέσκο Κρίσιπ καὶ ποὺ γνώριζε μόνο τὸ καλλιτεχνικὸ ψευδώνυμό της: «Τζίνα ἢ Ἰνδιάννα». Ὁ διπλωματικός ὑπάλληλος ἐθίγη καὶ τοῦ ἀπάντησε χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ψυχραιμία του ὅτι «οἶκοι» ἀνοχῆς δὲν ὑπῆρχαν πλέον καὶ κατόπιν ἀνέφερε στὸν ὑπουργὸ του, μὲ ὕφος διαμαρτυρίας, ὅτι ὁ Ἐλληνας συνάδελφός του εἶχε χαμερπεὶς προτιμήσεις...

Δὲν ἔξερε, βλέπετε, ὅτι...

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΝΑΤΑΣΑ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

ΑΚΡΥΛΙΚΑ

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Κάθαρση και Τύπος

Με πελώρια άλματα προχωράει η κάθαρση στην Ένωση Συντακτών Η.Ε.Α. Το Πειθαρχικό Συμβούλιο (Κ. Νίτσος, Κ. Καλλιγιάς, Π. Γεωργιάκος, και ο πρωτοδίκης Γ. Κανελλόπουλος) εκδίκασε 8 νέες υποθέσεις δημοσιογράφων που καταγγέθηκαν σαν χουντικοί, μετά την «αλλαγή του Ιουλίου» (1974). Οι 5 απηλλάγησαν. Τρεις καταδικαστήκανε σε προσωρινή διαγραφή, 2 μηνών (Ι. Μοσχολίτης, γιατί ήταν δύο χρόνια αναπληρωτής - γενικός διευθυντής του ΕΙΡΤ και ιδρυτικό μέλος του ΕΠΟΚ) και 1 μηνός (Χρ. Μητσιδής, διευθυντής του Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων, ιδρυτικό στέλεχος του ΕΠΟΚ, και Κ. Φίλιππας, σχολίαστής της τηλεόρασης και ιδρυτικό μέλος του ΕΠΟΚ).

Υπενθυμίζουμε, ότι - αν δεν κάνουμε λάθος - μέχρι τώρα διαγράφηκαν οριστικά 4 δημοσιογράφοι (άλλα του ενός - Θ. Παπακωνσταντίνου - ή διαγραφή ακυρώθηκε «λόγω παραγραφής») κι ένας τιμωρήθηκε με 3 μηνών διαγραφή. Περιμένοντας το κλείσιμο του όλου θέματος «κάθαρση στην ΕΣΗΕΑ» για να επανέλθουμε με λεπτομέρειες, απλώς σημειώνουμε, ότι σύμφωνα με μια από τις τελευταίες άθωωτικές αποφάσεις (Η. Μαλάτος) ή θέση του διευθυντού Γραφείου Τύπου του δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλου δεν είναι «καθ' έαυτην θέσις πολιτική»!! Και διευκρινίζουμε ότι πάνω σ' αυτό μειοψήφησε ο Κ. Νίτσος, υποστηρίζοντας ότι «ή αποδοχή της ανωτέρω θέσεως, καθ' έαυτην συνιστά πολιτικήν υποστήριξιν του δικτατορικού καθεστώτος»... Αυτά, στο σωτήριο έτος 1976, στην Ένωση Συντακτών Ημερησίων Έφημερίδων Αθηνών...

Ο κ. Ν. ΔΕΒΛΕΤΟΓΛΟΥ
ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΖΕΙ

Από τον καθηγητή κ. Ν.Ε. Δεβλέτογλου λάβαμε την παρακάτω διευκρινιστική επιστολή.

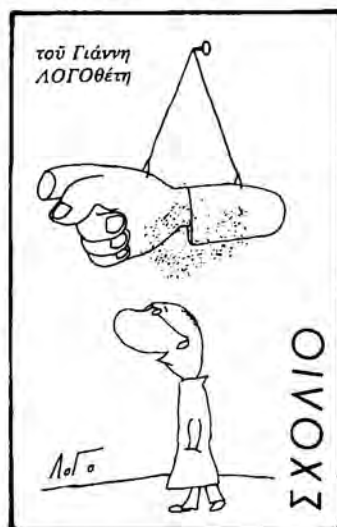
«Προς το Περιοδικό ΑΝΤΙ

Είναι αναληθής ή πληροφορία που δημοσιεύθηκε στο τεύχος του Σεβδάτου, 7 Αυγούστου, ότι ανήκω στο «έπιτελείο» του λεγόμενου «Πανελληνίου Ένωτικού Κινήματος». Γνωρίζω μὲν την ύπαρξη του «κινήματος» αλλά άγνοώ παντελώς την δραστηριότητά του. Δεν ανήκω σε καμία πολιτική παράταξη. Και οι συστηματικά διακηρυσσόμενες αρχές και απόψεις μου τόσο εδώ όσο και στο έξωτερικό μόνον έσχεμένα είναι δυνατόν να παραποιοούνται. Ευχαρίστως δέχομαι, όποτεδήποτε μου ζητηθή, να άναπτύξω λεπτομερώς προς τους άναγνώστες του ΑΝΤΙ τις θέσεις μου σε θέματα καθολικού ενδιαφέροντος διότι ο άγώνας που διεξάγω ύπέρ του έλευθέρου διαλόγου με εντάσσει μεταξύ των θαυμαστών του περιοδικού σας. Ζητώ, συνεπώς, να δώσετε στο φώς της δημοσιότητας την κατηγορηματική αυτή διάψευση χωρίς να χρειασθή να επικαλεσθώ τον νόμο περί τύπου - και τούτο διότι το πράγμα έχει εξαιρετική σημασία όχι μόνον για την αποκατάσταση της αληθείας αλλά πρωτίστως για την ήθική υπό-

σταση ενός υπεύθυνου πολιτικού περιοδικού.

Φιλικά,
ΝΙΚΟΣ ΔΕΒΛΕΤΟΓΛΟΥ

Τη δημοσιεύουμε, μιὰ και - πέρα απ' όλα τ' άλλα - ο κ. καθηγητής συγκαταλέγεται «μεταξύ των θαυμαστών του περιοδικού»... Τὰ στοιχεία του ρεπορτάζ που δημοσιεύσαμε, γενικά, είναι ακριβή. Αφού ο κ. Δεβλέτογλου μάς δεδαιώνει ότι «γνωρίζει μὲν την ύπαρξη του "κινήματος", αλλά άγνοει παντελώς την δραστηριότητά του», δεν έχουμε λόγο (ούτε και στοιχεία) να μη δεχτούμε ότι έτσι είναι...

Τò να θρείς στην πλατεία ενός χωριού ένα καφεζυθωσφαιριστήριο, πòν να τò λένε «ΤΕΞΑΣ», δεν είναι και πολὺ δύσκολο.

Τò να θρείς στην ἴδια πλατεία, τοῦ ἴδιου χωριού, ἕνα καφεζυθωπωλεῖο «Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», εἶναι κάτι πòν ἀποκτᾷ ἐνδιαφέρον...

Τò να θρείς, ὅμως, στην ἴδια πλατεία τοῦ χωριού ἄλλο καφεζυθωπωλεῖο, πòν να λέγεται «Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ» και να ἀνήκει σὲ ΓΕΩΡΓΙΟ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟ, ἔ! αὐτò εἶναι πòν λέμε «δημοσιογραφικὸ λαυράκι» - ἔστω κι ἂν ὁ ἄνθρωπος πòν τò 'χει δὲν ἔχει καμιά σχέση με τὸν ἑγκλειστο τοῦ Κορυδαλλοῦ!...

«Άλιεύθηκε» πρόσφατα, στὸ χωριὸ Κίργια τῆς Δρύμιας.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

Η Έθνηκή Πινακοθήκη ἔχει προγραμματίσει ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο μέχρι τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1976 πολλές κι ἐνδιαφέρουσες ἐκθέσεις κι ἐκδηλώσεις. Ἀναφέρουμε, ἀρχικά, τὴν πολὺ σημαντικὴ ἐκθεση ἀποτοιχισμένων τοιχογραφιῶν ἀπὸ πρωτοχριστιανικοὺς τάφους και βυζαντινὲς ἐκκλησιᾶς τῆς Ἑλλάδας πὺ ὁργανώνεται με τὴν εὐκαιρία τοῦ 1Ε' Διεθνούς Συνεδρίου Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἡ ἐκθεση, πὺ θὰ ἐγκαίνιαστει στὶς 7 Σεπτεμβρίου και θὰ μείνει ἀνοιχτὴ μέχρι τὶς ἀρχὲς Δεκεμβρίου, θὰ περιλαμβάνει και μιὰ συλλογὴ ἀπὸ εἰκόνες τῆς Βέροιας και τῆς Καστοριάς πὺ θὰ ἐκτεθοῦν γιὰ πρώτη φορὰ.

Με τὴν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 500 χρόνων ἀπὸ τὸ πρῶτο ἐθνικὸ βιβλίο, θὰ ὁργανωθεῖ μιὰ ἐκθεση Ἑλληνικῆς

Τυπογραφίας με τὴ συνεργασία τῆς Ἑταιρίας Βιβλιοφίλων.

Θὰ μᾶς δοθεῖ ἀκόμα ἡ εὐκαιρία μιᾶς στενότερης γνωριμίας με τὴ σύγχρονη ἀγγλικὴ τέχνη μεσ' ἀπὸ τὴν ἐκθεση πὺ θὰ ὁργανωθεί ἀπὸ κοινού με τὸ Βρετανικὸ Συμβούλιο.

Τέλος, τὸ πρόγραμμα τῶν ἐκθέσεων περιλαμβάνει μιὰν ἀναδρομικὴ ἐκθεση τοῦ Κύπριου ζωγράφου Ἀ. Διαμαντῆ, πὺ, πρόσφατα φιλοτέχνησε μιὰ μεγάλη σύνθεση με τὸν τίτλο «Ο Κόσμος τῆς Κύπρου», καθὼς και μιὰ ἀναδρομικὴ ἐκθεση τοῦ ζωγράφου Ἀ. Ἀστεριάδη.

Γιὰ τὰ Χριστούγεννα ἔχουν προγραμματιστεῖ εἰδικὲς ἐκδηλώσεις γιὰ παιδιὰ. Πρόκειται συγκεκριμένα γιὰ μιὰν ἐκθεση με θέματα πὺ ἔχουν σχέση με παιδιὰ καθὼς και γιὰ παρωτάσεις με κουνκιοθέατρο και μαριονέτες

τὸ 1953 τὸ Θ' στὴ Θεσσαλονίκη.

Υπολογίζεται ὅτι στὸ Συνέδριο θὰ λάβουν μέρος περὶ τοὺς 700 ἐπιστήμονες ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Οἱ ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου θὰ καλύπτουν τοὺς τομείς τῆς Ἱστορίας, Φιλολογίας, Τέχνης καὶ Ἀρχαιολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Δικαίου, γιὰ τὴν περίοδο 1071-1261. Παράλληλα, τὰ βυζαντινὰ θέματα τῆς Κύπρου θ' ἀποτελέσουν ἕνα ξεχωριστὸ τομέα μελέτης. Προβλέπεται ὅτι οἱ γενικὲς εἰσηγήσεις θὰ εἶναι περὶ τῆς 45 καὶ οἱ ἀνακοινώσεις γύρω στὶς 300. Πρόεδρος τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου εἶναι ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Π. Ζέπος καὶ Γενικὸς Γραμματεὺς ὁ ἐπίτιμος Γενικὸς Ἐφορος Ἀρχαιοτήτων κ. Μ. Χατζηδάκης.

Στὰ πλαίσια τοῦ Συνεδρίου ὁργανώθηκαν τρεῖς πολὺ ἀξιόλογες ἐκθέσεις. α) Ἡ ἐκθεση ἀποτοιχιζομένων τοιχογραφιῶν ἀπὸ πρωτοχριστιανικοὺς τάφους καὶ βυζαντινὲς ἐκκλησίες τῆς Ἑλλάδας στὸς χώρους τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης, β) Ἡ Ἐκθεση Βυζαντινῶν Βιβλίων στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων καὶ γ) Ἡ Ἐκθεση Χειρογράφων στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη.

Ἡ ἐκθεση τῶν τοιχογραφιῶν στὴν Πινακοθήκη ὁργανώνεται ἀπὸ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ μὲ τὸν Γενικὸ Γραμματέα κ. Μ. Χατζηδάκη καὶ μὲ τὴ συμμετοχὴ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας. Ἡ ἐκθεση θὰ διαρκέσει ἀπὸ τῆς 7 Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς ἀρχῆς Δεκεμβρίου. Θὰ ἐκτεθοῦν περὶ τῆς 90 τοιχογραφίες, μερικὲς ἀπὸ τῆς ὁποῖες ἔχουν ἀξιόλογες διαστάσεις (4Χ4μ.) καθὼς καὶ γύρω στὶς 40 βυζαντινὲς εἰκόνες ἀπὸ τῆς περιοχῆς τῆς Βέροιας καὶ τῆς Καστοριάς. Οἱ εἰκόνες αὐτὲς καθαρίζονται τώρα γιὰ νὰ ἐκτεθοῦν γιὰ πρώτη φορὰ. Ἐνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τῆς τοιχογραφίας ἀνήκει στὴ χρονολογικὴ περίοδο πού καλύπτουν οἱ ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου.

Οἱ μισές, περίπου, ἀπὸ τῆς τοιχογραφίας τῆς ἐκθέσεως προέρχονται ἀπὸ τὴν πολὺ ἀξιόλογη βυζαντινὴ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἐπισκοπῆς στὰ Κρεμαστὰ τῆς Εὐρυτανίας

Συνέδριο καὶ Ἐκθέσεις

Τῆς Ντόρας Ἡλιοπούλου - Ρογκάν

Τὸ 1Ε' Διεθνὲς Συνέδριο Βυζαντινῶν Σπουδῶν γίνεται ἀπὸ τῆς 5 μέχρι τῆς 11 Σεπτεμβρίου στὴν Ἀθήνα, ἀντὶ τῆς Κύπρου, ὅπως εἶχε ἀνακοινωθεῖ στὸ 1Δ', πού 'χε ὁργανωθεῖ τὸ 1971 στὸ Βουκουρεστί. Οἱ λόγοι τῆς ἀλλαγῆς εἶναι, δέδια, εὐνόητοι καὶ τὴν ἀπόφασή τὴν πήρε ἡ Διεθνὴς Ἐνωση Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Πρόεδρος τῆς ὁποίας εἶναι ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Δ. Ζακυνθινός. Τὸ Συνέδριο αὐτὸ γίνεται κάθε πέντε χρόνια καὶ εἶναι ἡ τρίτη φορὰ πού διοργανώνεται στὴ χώρα μας. Συγκεκριμένα τὸ 1930 εἶχε γίνει τὸ Γ' Διεθνὲς Συνέδριο στὴν Ἀθήνα καὶ

καὶ καλύπτουν μιὰ ἐπιφάνεια περίπου 250 τ.μ. Μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ σταυροειδοῦς μετὰ τροῦλλου αὐτοῦ ναοῦ (τοῦ μεταβιβατικοῦ τύπου) ἔχει ἀσχοληθεῖ ἰδιαίτερα ὁ κ. Βοκοτόπουλος, ἐνῶ μὲ τὸν διάκοσμο ὁ κ. Μ. Χατζηδάκης. Τὴν ἀποτοίχιση τῶν τοιχογραφιῶν ἐπέβαλε ἐδῶ ἡ κατασκευή τοῦ φράγματος (1965) ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου κατακλύστηκε ἡ ἐκκλησίᾳ. Τὸ μνημεῖο διέθετε τρία στρώματα ἐξαιρετικῶν σὲ ποιότητα τοιχογραφιῶν. Τὰ στρώματα αὐτὰ ἀνήκουν στὸν 9ο, 11ο καὶ 13ο ἀντιστοιχῶς αἰῶνες. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ ἀνεικονικὸ στρώμα τοῦ 9ου αἰῶνα, μὲ ζωομορφικὲς παραστάσεις καὶ γεωμετρικὰ μοτίβα.

Ἐνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τῆς ὑπόλοιπης τοιχογραφίας προέρχεται ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Νάξου ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Ἀρτας (Κόκκινη Ἐκκλησίᾳ στὴν τοποθεσίᾳ Βουλγαρέλι), τῶν Τρικκάλων Θεσσαλίας (Ἅγιος Γιώργης στὸ χωριὸ Κρήνη), τὰ Κύθηρα (Ἅγιος Νικόλαος στὸ χωριὸ Μολιγκάτες καὶ ἕνας ἀνώνυμος ναὸς στὴν Παλαιοχώρα), τὴν Κρήτη (περιοχὴ Ἀμαρίου: χωριὸ Πατοῦ: Ναὸς Παναγίας, Πρεβελιανὰ Ἡρακλείου: ἐκκλησίᾳ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ). Σημειώνουμε ἀκόμα μιὰ Παναγία Βρεφοκρατοῦσα ἀπὸ τὸν ἐξωνάρθηκα τοῦ Καθολικοῦ τῆς Νέας Μονῆς Χίου καὶ δύο πρωτοχριστιανικὲς ἐποχὲς τοιχογραφίες ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη: Ἀπὸ αὐτὲς ἡ μία βρέθηκε σὲ τάφο καὶ ἀπεικονίζει τὴν Σωσάννα μὲ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἡ ἄλλη σὲ κτίσμα τῆς ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς καὶ ἀναπαριστᾷ τὸν Χρι-

στὸ ἔνθρονο ἀνάμεσα σὲ δύο ἀγγέλους.

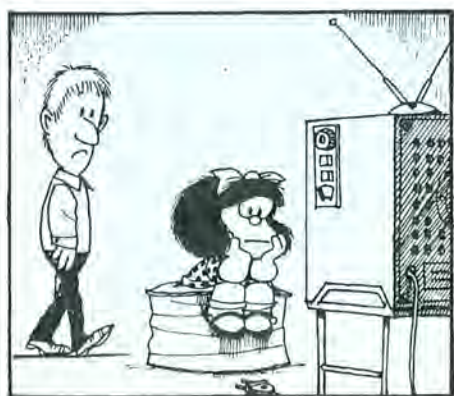
Τὴν ἐκθεση συνοδεύει κατάλογος μὲ πρόλογο τοῦ κ. Μ. Χατζηδάκη (γιὰ τὴν Ἐπισκοπὴ τῆς Εὐρυτανίας). Στὸν κατάλογο συμπεριλαμβάνονται κείμενα τοῦ κ. Ν. Δρανδάκη (γιὰ τὴν Παναγία τῆς Δροσιανῆς τῆς Νάξου, κ.δ.), τοῦ κ. Μ. Μπουρμπουδάκη (γιὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Κρήτης) καθὼς καὶ μερικὰ ἄλλα συνταγμένα ἀπὸ τῆς τοπικῆς ἐφορείας. Οἱ ἀποτοιχιζόμενες τοιχογραφίες ἔχουν τοποθετηθεῖ σὲ εἰδικὰ ξύλινα πλαίσια καὶ συντηρηθεῖ εἰδικὰ γιὰ τὴν ἐκθεση. Ἡ ἀποτοίχιση τῶν τοιχογραφιῶν τῆς Ἐπισκοπῆς ἔγινε ἀπὸ τὸν Φ. Ζαχαρίου, τῶν τοιχογραφιῶν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Νάξου ἀπὸ τὸν κ. Μπαλτογιάννη καὶ τὸν Κυθέρων ἀπὸ τὸν κ. Μαργαριτῶφ.

Ἡ ἐκθεση Βιβλίου καὶ Περιδικίου πού διοργανώνεται ἀπὸ τὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἐνδοχώρα» στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων (3-12 Σεπτεμβρίου) συμπεριλαμβάνει κάπου 1000 συγγράμματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα, περίπου, τὰ μισὰ εἶναι ξένες δημοσιεύσεις καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἑλληνικὲς. Γιὰ τῆς ξένες ἐκδόσεις ὑπάρχει ἕνας διπλὸς περιορισμὸς πού δὲν ἀφορᾷ τῆς ἑλληνικῆς. Ὁφείλουν νὰ διαπραγματεύονται, ἀποκλειστικὰ, βυζαντινὰ θέματα καὶ νὰ ἔχουν δημοσιευθεῖ μέσα στὴν τελευταία πενταετία. Ἀντίθετα οἱ ἑλληνικὲς καλύπτουν τὴν τελευταία δεκαετία καὶ ἐκτός ἀπὸ τὸ Βυζάντιο διαπραγματεύονται θέματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς διασπορᾶς καὶ τῆς Τουρκοκρατούμενης Ἑλλάδας.

Οἱ ἐξαιρέσεις πού ἔγιναν γιὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐκδόσεις εἶχαν σὰν στόχο τὴν προβολὴ τοῦ νεοελληνικοῦ βιβλίου καὶ τὴν πληρέστερη ἐνημέρωση τῶν ξένων, ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού συνεχίζει νὰ μὴν ὑπάρχει ἡ κατάλληλη βιβλιογραφία. Οἱ ξένες ἐκδόσεις προέρχονται ἀπὸ ἐκδοτικὸς οἴκους ἀλλὰ καὶ ἀπὸ Πανεπιστήμια, Ἰνστιτούτα, Κέντρα Ἑρευνῶν. Στὴν Ἑλλάδα ἡ συγκέντρωση τοῦ ὅλικοῦ γνώρισε μερικὲς γραφειοκρατικὲς «δυσκολίες» ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἔθνη καὶ ἰδρύματα. Ἀνάμεσα στὶς χώρες τοῦ ἐξωτερικοῦ πού ἀντιπροσωπεύονται μ' ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ ἐκδόσεων ἀναφέρουμε τὴ Δυτικὴ Γερμανία, τὴν Αὐστρία καὶ τῆς Ἡνωμένες Πολιτείες. Τὴν ἐκθεση συνοδεύει κατάλογος κατὰ χώρες καὶ κατὰ ἐκδόσεις πού κυκλοφορεῖ σὲ 180.000 ἀντίτυπα.

Τέλος, μὲ τὴν εὐκαιρίᾳ τοῦ Συνεδρίου, ἐπισπεύστηκαν τὰ ἔγκαινα τῆς μόνιμης ἐκθέσεως χειρογράφων ἀπὸ τὴ μεγάλη συλλογὴ (γύρω στὶς 4.500 χειρόγραφα) πού διαθέτει ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη. Ἐπισημαίνουμε ὅτι ἀκόμα καὶ σήμερὰ δὲν ἔχει βρεθεῖ κατάλληλος χώρος γιὰ τὴν ἐκθεση τῶν συλλογῶν τῆς Βιβλιοθήκης (ἐκτός ἀπὸ τὰ χειρόγραφα ὑπάρχουν καὶ πάπυροι, καθὼς καὶ ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἐγγράφων) καὶ γι' αὐτὸ τὸν λόγο ὁ ἀριθμὸς τῶν χειρογράφων πού παρουσιάζεται σὲ μόνιμη ἐκθεση θὰ 'ναι πολὺ μικρὸς. Προσωρινά, ὅσο δηλαδὴ θὰ διαρκέσει τὸ Συνέδριο, ἔχει γίνει μιὰ ἐπιλογή 30 περίπου χειρογράφων μὲ βάση τὴν περίοδο πού ἀφοροῦν οἱ ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου. Παρουσιάζονται ὁμως καὶ μερικὸι πάπυροι χάριν τῆς μεγάλης ἀρχαιολογικῆς τους ἀξίας (Βιβλίο τῶν Νεκρῶν, 9ος π.Χ. αἰών, καὶ μιὰ Κατάσταση Ἡμερησίων Ἐξόδων τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος). Ἀνάμεσα στὰ ἱστορημένα ἐπὶ μεμβράνης ἡ καὶ χαρτῶα χειρόγραφα τῆς ἐκθέσεως ἀναφέρουμε ἕνα Τετραευαγγέλιο (11ος-12ος αἰῶνες) ἀπὸ τὴ Μονὴ Πέτρας στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὸ χειρόγραφο Βλαχομανώλη ἀπὸ τὴ Μονὴ Φιλοσόφου Γορτυνίας (12ος αἰών).

ἡ ΜΑΦΑΛΝΤΑ καὶ ὁ ΚΟΣΜΟΣ τῆς

τοῦ ΚΟΥΪΝΟ

θέατρο

Ἐθνικὸ Θέατρο

ἢ

Θέατρο Παρασκηνίων

Τῆς Ἀννυς Θ. Κολτσιδοπούλου

Μέσα σὲ μιὰ πραγματικὴ πανδαισία ἀπὸ φεστιβάλ, συνέδρια, προ-φεστιβαλικές καὶ παραφεστιβαλικές ἐκδηλώσεις – δίπλα πάντα στὶς τακτικὲς παραστάσεις καὶ τουρνέ τῶν 50 θεάτρων τῆς πρωτεύουσας καὶ τῶν 5-6 συμπρωτεύουσας καὶ ἐπαρχίας – διαδίδει πρὸς τὸ τέλος τοῦ τῷ φετινῷ θεατρικῷ καλοκαίρι. Δύο διεθνεῖς διασκέψεις-συναντήσεις, μιὰ ἀρχαίον θέατρον στὴν Ἀθήνα καὶ μιὰ λαϊκὸ καὶ μεσαιωνικὸν στὴ Ζάκυνθο, σημάδεψαν ἰδιαίτερα τὸ τρίμηνο. Στὰ μεγάλα φεστιβάλ – τῆς Ἀθήνας καὶ τῆς Ἐπιδάουρου – σημειώθηκε ἔντονη καὶ ἄξια ἢ παρουσία τοῦ Θεάτρου Τέχνης, προβληματικὴ ὅσο ποτὲ ἡ παρουσία τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ γεμάτῃ ἐρωτηματικὰ ἢ ἀπουσία (ἀπὸ τὴν Ἐπίδαυρον τουλάχιστον) τοῦ Κ.Θ.Β.Ε.

Ἄν ἡ ἀθρόα αὐτὴ προσφορὰ θεαμάτων καὶ θεατρικῶν ἐκδηλώσεων ἔχει καὶ τὴν ἀνάλογη ζήτηση, τότε θὰ μπορούσαμε νὰ πρῦμε, πῶς τὸ θέατρο στὸν τόπο μας γίνεται καταναλωτικὸ προϊόν πρώτης ἀνάγκης. Τῇ στιγμῇ αὐτῇ, βέβαια, δὲν θὰ ἐξετάσουμε κατὰ πόσον ὠληθεύει κάτι τέτοιο. Ἄς υποθέσουμε μόνον πῶς, σύμφωνα μὲ τὰ φαινόμενα, κάτι θετικὸ ἀρχίζει νὰ γίνεται καὶ πῶς μέσα ἀπὸ τὴν ὑπερπροσφορὰ, εἶναι δυνατό νὰ ξεπηδήσουν καὶ τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ θὰ καλύψουν τὶς πραγματικὲς θεατρικὲς ἀνάγκες τοῦ ντόπιου κοινοῦ. Κι ἡ ἐρώτηση εἶναι:

● Μπρὸς σ' αὐτὴ τὴν ὀπωδὴ-ποτε θετικὴ κινητοποίηση τοῦ κοινοῦ, μπρὸς στὴν ἀνταπόκρισὴ του σὲ μιὰ τέτοια θεατρικὴ προσφορὰ, τί κάνει τὸ πρῶτο θέατρο τῆς Ἑλλάδας, γιὰ νὰ τὴν ἐκμεταλλευτεῖ καὶ νὰ τὴν προωθήσει σὲ σωστά κανάλια; Τί κάνει γιὰ νὰ φανεῖ τουλάχιστον συνεπὲς μπρὸς στὶς μεγαλόσχημες ἀνοξιάτικες ὑποσχέσεις του γιὰ μεταρρυθμίσεις καὶ ἀνακατατάξεις; Κι ὅταν λέμε Ἐθνικὸ πονὸν ἐννοοῦμε; Τὸν γενικὸ διευθυντὴ, τὴν καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ ἢ τὸ διοικητικὸ συμβούλιο, ἀφοῦ αὐτὰ πάλιν ἀναγνωρίζονται καὶ πόσο μάλλον συνενοούνται;

Στὴν ἀρχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ, εἴχαμε ἐκ μέρους τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τὴ γενικὴ ἀπόρριψή τοῦ ρεπερτορίου ποὺ εἶχε προτείνει ἡ καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ μετὰ ἀπὸ μελέτη μνηνών. Ὑστερα ἀπὸ μάχες καὶ διαμάχες, μὰ κυρίως ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόφασή τοῦ προέδρου τῆς καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς νὰ υποβάλει τὴν παραιτήσή του, τὸ ρεπερτόριο ἐγινε τελικὰ δεκτὸ, μὲ κάποιες βέβαια ἀπώλειες. Ἀπόφασή ἐπίσης τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου εἶναι ν' ἀνέβουν αὐτὴ τὴ χρονιά 5 ἔργα στὴ Μεγάλῃ Σκηνῇ, μόνον τρία στὴ Μικρῇ καὶ ἓνα προφεστιβαλικὸ στὸ Ἡρώδειο. Πρόταση τῆς

Ἀρης Μαλλιάρης: Ὁ μόνος ποὺ κρίθηκε ὑπεράριθμος ἀπ' τοὺς «μεγάλους». Μὲ παῖδ' ἄραγε ἰδιαίτερο κριτήριο ποὺ δὲν ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ ὑπόλοιπο «βαρὺ πυροβολικό»;

καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς νὰ διασκευασθεῖ τὸ τελευταῖο ἔργο τῆς Νέας Σκηνῆς (συγκεκριμένα οἱ «φοιτητὲς» τοῦ Ξενοπούλου) ἀπορρίφθηκε καὶ αὐτὴ ἀπ' τὸ περίφημο Δ.Σ.

Καὶ φτάνουμε στὸ πολὺ πρόσφατο γεγονός, τῆς ἀπόλυσης τῶν 16 ἡθοποιῶν ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο. Τὸ Σ.Ε.Η. διαμαρτύρεται, ὅλος ὁ θεατρικὸς κόσμος ἀπορεῖ. Αὐτὴ ἦταν λοιπὸν ἡ ἀνακατάταξη στὶς τάξεις τῶν ἡθοποιῶν τοῦ Ἐθνικοῦ; Αὐτὸς ὁ προγραμματισμὸς γιὰ τὴ ριζικὴ μεταρρύθμιση; Τὸ νὰ πάρουμε 16 ἀπὸ τοὺς 101 ἡθοποιούς καὶ νὰ τοὺς πετάξουμε χωρὶς κριτήρια καὶ δικαιολογητικά, ἀφήνοντας μέσα τοὺς ὑπόλοιπους 85, πάλι δίχως κριτήρια καὶ συγκεκριμένα δικαιολογητικά; Ὡς πότε θ' ἀφήνει τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο τὸν κάθε κοινὸ ἄνθρωπο, ὅπως π.χ. τὴ γράφουσα, νὰ γίνεται προφήτης δεινόν; Στὶς 15/4 διαβάζω γραφόμενά μου:

«Ἀπ' ὅ,τι καταλαβαίνουμε, θ' ἀλλάξουν ἀπλῶς οἱ κομπάρσοι καὶ τὰ μικρομεσαία στελέχη μὲ ἄλλα καὶ θὰ μειωθεῖ ἴσως ὁ ἀριθμὸς τους. Πέρα ἀπὸ κάποιες ἐκτακτὲς συμπράξεις πρωταγωνιστῶν, τὸ «βαρὺ πυροβολικό» θὰ μένει τὸ ἴδιο, τὸ «σχῆμα» ἀμετακίνητο καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὁλόδιο.»

Τὸ Ἐθνικὸ, βέβαια, ξεπέρασε τὶς προφητείες. Ἐκανε καὶ μιὰ ἐξαιρέση στοὺς βετεράνους. Ἀπέλυσε εἰδικὰ τὸν Ἀρη Μαλλιάρου, ἐν ὀνόματι τῆς τάξης καὶ τῆς «ἀποσυμφόρησης».

Ἐπιμένουμε στὰ κριτήρια ποὺ βασίστηκε τὸ Ἐθνικὸ γιὰ τὶς ἀπολύσεις. Φάκελοι ἡθοποιῶν δὲν ὑπάρχουν καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ ποὺ δὴθεν «ὁμόφωνα» συμφώνησε γι' αὐτὸ τὸ ἀνήκουστο μεταρρυθμιστικὸ μέτρο, εἶναι ἀδύνατο νὰ γνωρίζει ὑπεύθυνα κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς 101 περιπτώσεις ἡθοποιῶν καὶ νὰ συνέλεξε μάλιστα ἡ γνώμη καὶ τῶν ἑξι μελῶν τῆς. Τὸ ἐρώτημα εἶναι, ποιοὶ ἐφατίζαν καὶ ἐισηγήθηκαν τὴ μαύρη λίστα τῶν ἀποπομπῶν ἡθοποιῶν; Τῇ στιγμῇ μάλιστα ποὺ ἀπορρίπτεται, λόγω «ἐνδεχομένων δυσδοσάτων ἀποζημιώσεων», μιὰ ὀρθὴ καὶ πολὺ πιὸ ἀντικειμενικὴ πρόταση πάνω στὸ πρόβλημα αὐτό: δηλαδὴ νὰ εἶναι οἱ σκηνοθέτες τῶν 8 ἢ 9 ἔργων

ἐκεῖνοι ποὺ θ' ἀποφασίσουν, σύμφωνα μὲ τὶς διανομὲς τῶν ἔργων, ποιοὶ θὰ μείνουν γιὰ νὰ καλύψουν τὶς ἀνάγκες τῆς χρονιάς καὶ ποιοὶ δὲν θὰ ἔχουν ρόλους. Ἡ αὐθαίρετὴ ἀπόλυση τῶν 16 ἡθοποιῶν καὶ ἡ ἀντικατάστασή τους ἀπὸ 8 ἄλλους δημιουργεῖ θέμα τόσο ἐπαγγελματικὸ ὅσο καὶ ἠθικὸ. Κι ὄχι μόνον δὲν ἀποτελεῖ ἀνακατάταξη καὶ μεταρρύθμιση, ἀλλὰ τραγικὴ ἐπιβεβαίωση τοῦ χάους ποὺ ἐπικρατεῖ στὴν Ἀγίου Κωνσταντίνου καὶ δίνει τὸ δικαίωμα στὸν καθέναν νὰ μιλά γιὰ ἀνευθυνὸ-ὑπευθυνότητες καὶ εὐνοιοκρατικούς μηχανισμούς. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ χάος, θὰ κινδυνέψει φέτος καὶ ἡ σωστὴ ἀπόφαση τοῦ Ἐθνικοῦ νὰ προσλάβει νέους σκηνοθέτες, τόσο στὴν Κεντρικὴ (Σταῦρος Ντουφεξῆς) ὅσο καὶ στὴ Νέα Σκηνή (Χριστοφίλακης κ.ά.).

Ἄς ἐλπίσουμε πῶς ὁ νέος ἐσωτερικὸς ὁργανισμὸς τοῦ θεάτρου ποὺ ἀνέλαβε νὰ συντάξει ὁ κ. Μαζαράκης-Αἰνιάν, καὶ ἐφ' ὅσον αὐτὸς δὲν προκαλέσει κρίσεις καὶ ἐσωθιασικὲς ἐντάσεις, θὰ δώσει τὴν καινούρια ἐσωτερικὴ δομὴ καὶ μορφή στὸ Ἐθνικὸ. Κι ὅσο γιὰ τὴ ριζικότερη καὶ γενικότερη μεταρρύθμισή του, αὐτὴ συνεπάγεται ἄλλες γενικότερες καὶ δυστυχῶς μακρινότερες.

Θεατρικὸ ἔργο γιὰ τὸν Ἀρη Βελουχιώτη

Θεατρικὸ ἔργο, μὲ θέμα τὴ ζωὴ τοῦ Ἀρη Βελουχιώτη, θ' ἀνεβάσῃ τὸ χειμῶνα στὸ θέατρο «Κύβος» τοῦ Πειραιᾶ ὁ σκηνοθέτης καὶ ἡθοποιὸς Γιάννης Γεωργιάδης, σὲ συνεργασία μὲ τὸ νέο συγγραφέα Γεράσιμο Τσάκαλο. Συνεργάστηκαν τόσο στὴ συλλογὴ τῶν στοιχείων, ὅσο καὶ στὸ γράψιμο – μέχρι τὴν τελικὴ μορφή τοῦ ἔργου.

● Ὁ Γεωργιάδης εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ θεάτρου «Κύβος», ποὺ ἀνοίγει πρὶν τρία χρόνια στὸν Πειραιᾶ, ἔξω ἀπὸ τὸ θεατρικὸ κατεστημένο, μὲ στόχο τὴν ἀναζήτηση. Μέχρι τώρα ἔχει παρουσιάσει τρία πρωτοποριακὰ ἔργα: «Τί εἶδε ὁ ὑπέρητης» τοῦ Τζὸ Ὁρτον, «Τὸ ἀνοιχτὴρι» τοῦ Βικτόρ Λανου καὶ «Ὁ Σβέικ σὺν δ' παγκόσμιο πόλεμο», τοῦ Μπρέχτ. Ὁ Τσάκαλος, πῆρε πέρυσι κρατικὸ ἔπαινο γιὰ τὸ ἔργο του «Τὸ Παιχνίδι», ἐνῶ τὸ Θέατρο Τμήμα τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀνέβασε τὸ ἔργο του «Σχέδιο θανάτου».

Γιὰ τὴ δουλειὰ τους λένε:

● Τὸ ἔργο στέκεται σ' ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν πολυτάραχὴ ζωὴ τοῦ Ἀρη καὶ συγκεκριμένα στὴν περίοδο τῆς δράσεώς του στὸ βουνό. Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πρώτη ἀνταρτομαχία καὶ τελειώνει μὲ τὸν

θάνατό του. (Τὶς λίγες φορές ποὺ χρειάστηκε νὰ ἀνατρεῖξουμε στὴν προηγούμενη ζωὴ του, ἐγινε γιὰ νὰ φωτίσουμε τὴν προσωπικότητά του). Ξεκινᾷ σὰν ἓνα θεατρικὸ χρονικὸ, καὶ ἔχει ἀφηγηματικὸ χαρακτήρα. Προσπαθήσαμε νὰ τὸ δοῦμε ἀπὸ κάποιον ἀπόστασι, ἀπὸ ὅπου νὰ φαίνονται καθαρά οἱ βαθιεῖς γραμμές τῆς μορφῆς τοῦ Ἀρη καὶ τῶν συμπολεμιστῶν του, χωρὶς νὰ συμπάσχουμε μαζὶ τους.

● Τὸ ἱστορικὸ ὕλικό ἦλθε συχνὰ σ' ἔντονη σύγκρουση μὲ τὴ θεατρικὴ φόρμα καὶ πολλὲς φορές μᾶς προβληματίσθηκε. Ξεκινήσαμε νὰ φτιάξουμε ἓνα σύγχρονο θεατρικὸ ἔργο. Ἐνα ἔργο ἱστοριοκοπιτικὸ, ὅπου οἱ καταστάσεις καὶ οἱ πολιτικὲς πεποιθήσεις τῶν ἡρώων νὰ μᾶς δίνονται κριτικὰ καὶ ὄχι συγκινησιακὰ. Ὁ κίνδυνος ἦταν μεγάλος. Κοντεύαμε νὰ κατασκευάσουμε ἓνα ἔργο ἐγκεφαλικὸ, ὅπου θὰ ἀπουσίαζε ὁ ἀνθρώπινος παράγοντας. Ἀντιδράσαμε. Ἀρχίσαμε νὰ πλησιάζουμε περισσότερο τὸν Ἀρη. Τὸ πλησίασμα γινόταν προσεκτικὰ, δῆμα πρὸς δῆμα. Φθάσαμε μέχρι ἐκεῖ ποὺ μᾶς φώτιζε. Τὸν βλέπαμε ἀπὸ τὴ θέση μας σὰν ἓναν ἥλιο, ποὺ ἡ ἀπόστασή μας ξεσταίνει ἀλλὰ δὲν μᾶς ζεματάει.

● Ταξιδέψαμε και οι δυο σ' όλες τις γωνιές που πάτησε ο πρωτο-καπετάνιος του ΈΛΑΣ. Συζητήσαμε μ' επιζητώντες αγωνιστές του. Ψάξαμε και βρήκαμε πολλά ντοκουμέντα γύρω από τη ζωή και τη δράση του. Δύο χρόνια σκληρής δουλειάς πέρασαν, μιγχι να φθάσουμε στην απόσταση που χρειάζεται για να δούμε με απόλυτη αντικειμενικότητα τον «Αρη. Συναγερμό» δυσκολίες πολλές, όχι μόνο

● 'Απο σκηνοθετικής πλευράς θα υπάξουν καινοτομίες. Έπειτα, και η μικρή ιστορία του θεάτρου «Κύβος» μάς επιτρέπει να υποστηρίξουμε πώς είναι ένα θέατρο με άνησχυρες και άνασχητисις νέων μορφών έκφρασης. Τίτλος (προσωρινός) του έργου είναι «Άρης Βελουχιώτης». Το έργο θα παρουσιασθεί στη σκηνή του «Κύβος», γιατί ο Δήμος Πειραιώς δεν μάς διέθεσε μιά από τις αίθουσές του, που είναι πολύ μεγαλύτερες από τον «Κύβο».

• τηλεόραση •

«Γιατί χαίρεται ὁ κόσμος
καὶ χαμογελᾷ πατέρα;»

«Τὸ καθεστὼς τῆς 4ης Ἀνγούστου ὑπῆρξε ἓνα καθεστὼς ἀνοικτῆς καὶ θάρραρης δίας, ἡ πὺδ ἔντονη ἔκφραση τῆς παρακμῆς τῆς μεσοπολεμικῆς κοινωνίας»

N. Ψυρούκης

Ἀνάκτορα καὶ ἀστικά κόμμα-
τα, ἓνα μάτσο κουδῶρι πού τὴν
ἄκρη τοῦ τύλιγε ἡ διεθνὴς ἀντί-
δραση. Καὶ κάπου ὁ Φασουλῆς,
κοντός, νταῆς καὶ ἀντιπαθητικὸς·
ν' ἀνεβοκατεβάζει τὰ μέλη τοῦ
σώματος τοῦ κάθε πού τοῦ τρα-
βοῦσαν τὸ σκονινάκι.

Μὲ εὐγένεια ἀλλὰ καὶ κριτική
ἀπόστασι ἀντιμετωπίζει τὴν
κόρη τοῦ δικτάτορα κ. Φωκά.

Βλέπετε, στοὺς δημοκρατικούς
καιροὺς μας δὲν γίνεται νὰ λεγθεῖ

Ἄν' ἡ ἐκπομπὴ τοῦ Σταμπού-
λόπουλου ἀνήκει πιά στίς... καλές
σελίδες τῆς ἱστορίας τῆς ΕΡΤ, τὸ
μήνυμά της μένει: "Ὅλο τὸ ἔργο
τῆς 4ης Αὐγούστου, μεταπολε-
μικὰ ὄχι μόνο διατηρήθηκε ἀλλὰ
καὶ ἐπεκτάθηκε. Ὁ φασισμὸς
κάτω ἀπὸ νέα μορφή προχώρησε
ἀκόμα περισσότερο. Ἡ ἱστορία ὅμως
δὲν σταμάτησε.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΚΙΟΝΗΣ

**οι μεγάλες
σποδρσεεις**

• Γεντι • Καυλε (N Ζαχαριαδης)
• Συγγρου (Χαιτας Μπεκντοκος)
• Αβερωφ • Αγινα • Βουρα

**ΔΡΑΠΕΓΕΥΣΕ ΧΕΒΣ Ο ΑΡΧΗΓΟΣ
ΤΟΥ ΚΕΛΕΣΤΙΚΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ ΑΡΩΣ**

ΟΙ ΦΡΟΚΚΙΝΟΙ ΦΑΝΤΟΜΑΞΕΣ

ΟΙ ΦΡΟΚΚΙΝΟΙ ΦΑΝΤΟΜΑΞΕΣ

**ΙΚΟΣΙΤΕΡΕΣ ΣΙΛΙΑΔΕΣ ΔΕΥΤΟΜΙΚΟΙ
ΛΗΞΑΤΟΥ ΤΟΥ ΕΡΦΟΥΤΕ ΔΡΑΠΕΤΑΣ**

Εξδοσεις Πετράδιο

**ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:**

τηλ. 614-855

•δίσκος•

Τού Μ. Καρατζά

ΕΡΓΑΤΕΣ - Γιάννη Μαρκόπουλου. Τραγουδά ο Λάκης Χαλκιάς - EMIAL

Λίγο μετά τη μεταπολίτευση ο Γιάννης Μαρκόπουλος αϊφνίδισε το ελληνικό κοινό με τους «Μετανάστες», ένα δίσκο που ξέφευγε τελείως από τη μέχρι τότε δουλειά του. Ο δίσκος γνώρισε μεγάλη (έμπορική αλλά και ουσιαστική) επιτυχία και συνεδύαζε την έντονη μουσική προσωπικότητα του Γιάννη Μαρκόπουλου με πολλά στοιχεία από την ελληνική λαϊκή μουσική. Είχε δε και ένα σαφέστατο πολιτικό στίχο. Μετά από την έκδοση μιας σειράς άλλων δίσκων (Θεοσωλικός Κύκλος, 'Ανεξάρτητα, 'Αφιέρωμα, 'Οροπέδιο) που απευθύνονταν σ' ένα σχετικά περιορισμένο κοινό, αυτό δηλαδή που ακολουθεί τον Μαρκόπουλο από τα πρώτα μουσικά του βήματα και τους πρώτους μουσικούς του πειραματισμούς, εκδόθηκε πρόσφατα ο δεύτερος καθαρά λαϊκός δίσκος του Γιάννη Μαρκόπουλου, οι «ΕΡΓΑΤΕΣ».

Ο δίσκος αναφέρεται στη ζωή, τα προβλήματα και τον αγώνα της εργατιάς για ένα καλύτερο μεροκάματο και για καλύτερες συνθήκες δουλειάς και ζωής. Ο στίχος πλαισιωμένος από απλή λαϊκή μουσική και ερμηνευμένος από τη χαρακτηριστική - μεταλλική φωνή του Λάκη Χαλκιά είναι σαφέστατος και άμεσος.

Χωρίς να πιστεύουμε ότι η ποιότητα του δίσκου φτάνει το πολύ ψηλό επίπεδο των «Μεταναστών», πιστεύουμε ότι αποτελεί μία αξιόλογη συνέχεια εκείνης της δουλειάς και δηλώνουμε ανεπιφύλακτα την προτίμησή μας σ' αυτό το είδος της μουσικής του πολυδιάστατου Γιάννη Μαρκόπουλου. Και αυτό γιατί ο άμεσος και σαφώς πολιτικός στίχος αλλά και η απλή λαϊκή φόρμα της μουσικής κάνουν ευκολότερη και περισσότερο ουσιαστική την επαφή του Γιάννη Μαρκόπουλου με το κοινό του.

Σωτηρία Μπέλλου
ή αρχοντίσσα του ρεμπέτικου

Η ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑ ΤΟΥ ΡΕΜΠΕΤΙΚΟΥ - Σωτηρία Μπέλλου - ΛΥΡΑ

Η «ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑ ΤΟΥ ΡΕΜΠΕΤΙΚΟΥ», ένας τίτλος που σίγουρα ταιριάζει στη Σωτηρία Μπέλλου, τη μεγάλη αυτή ερμηνεύτρια του ρεμπέτικου τραγουδιού με τις δεκάδες δίσκων στο ενεργητικό της.

Η Σωτηρία Μπέλλου αποδίδει με χαρακτηριστικό τρόπο τα παλιά ρεμπέτικα τραγούδια. Συνδυάζοντας τη γνώση της σωστής «ρεμπέτικης» ερμηνείας με την πείρα και την ωριμότητα που απέκτησε μετά από τόσα χρόνια στο πάλλο, καταφέρνει και δίνει μία σύγχρονη και ζωντανή ερμηνεία των τραγουδιών χωρίς να ξεφεύγει από την καθαρά ρεμπέτικη γραφή. Έτσι ο δίσκος έχει ξεχωριστό ενδιαφέρον, αφού άλλωστε περιέχει και μερικά τραγούδια τα οποία δεν κυκλοφορούν σήμερα στις παλιές αυθεντικές τους εκτελέσεις.

Προσέξτε και το χαρακτηριστικό εξώφυλλο με τις 4 αρχοντίσες του ρεμπέτικου, από τα εξαιρετικότερα δείγματα της δουλειάς του μεγάλου χαράκτη Τάσου.

Το άκουσμα της «ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑΣ ΤΟΥ ΡΕΜΠΕΤΙΚΟΥ» φέρνει επί τάπητος ένα φλέγον θέμα: το θέμα της αναρχορσιτικής λογοκρισίας. Βλέπουμε λοιπόν την εταιρία δίσκων που κυκλοφόρησε τον δίσκο να είναι υποχρεωμένη να αλλάξει ριζικά τους στίχους ορισμένων τραγουδιών (χαρακτηριστικότερα παραδείγματα ο «Μπουφετζής» και το «Όταν συμβεί στα περίεξα») για να αποφύγει την απαγόρευση του δίσκου ως «χασικιλιδίκου» ή «βαρέως λαϊκού». Πρέπει κάποτε να συνειδητοποιήσουν οι οποιοδήποτε κρατικοί αξιωματούχοι, ότι δεν μπορούμε να παραποιούμε τη μουσική παράδοση του τόπου. Ορισμένα τραγούδια που γράφτηκαν κάτω από συγκεκριμένες πολιτικοοικονομικές και κοινωνικές συνθήκες και εκφράζουν τα προβλήματα ορισμένων στρωμάτων της κοινωνίας είναι αντικείμενο ιστορικής και κοινωνιολογικής θεώρησης. Αν στα τραγούδια αυτά οι ερμηνευτές βρίσκουν τη λύτρωση μέσα από το χασίσι ή αν θέλουν να εκδικηθούν την «κακουργία» που τους πρόσδεσε, αυτό σίγουρα δεν αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση για τον ακροατή. Δεν σημαίνει όμως ότι ένα «δημοκρατικό» καθεστώς έχει το δικαίωμα να απαγορεύει αυτά τα τραγούδια ή εσωτερικούς στίχους τους για να προσάψει τα «ελληνοχριστιανικά» ή οποιαδήποτε άλλα ήθη.

Ας πάρουν οι ενδιαφερόμενοι παράδειγμα από τις έκπομπές του Γ' Προγράμματος της ΕΡΤ, όπου η υπεύθυνη αντιμετώπιση του ρεμπέτικου τραγουδιού από τους παραγωγούς αλλά και η προσωπική επιρροή του Μάνου Χατζιδάκι έχουν επιβάλει την ανεμπόδιστη μετάδοση οποιουδήποτε ρεμπέτικου τραγουδιού.

ROMANTIC WARRIOR με τους *Return to Forever* - CBS

Τον τελευταίο καιρό κυκλοφορούν και στην ελληνική αγορά ορισμένοι ξένοι δίσκοι προοδευτικής μουσικής. Οι δίσκοι αυτοί ξεφεύγουν τελείως από τους δίσκους Πόπ και Ροκ που συνήθιζαν να εκδίδουν μέχρι σήμερα οι εταιρίες δίσκων. Αυτό οφείλεται σε δύο κυρίως λόγους: α) ότι αρχίζει και διαμορφώνεται ένα κοινό που ενδιαφέρεται για καλή ξένη μουσική (τζάζ ή και προοδευτικά έργα ξένης λαϊκής μουσικής) και β) ότι υπάρχουν ορισμένοι άνθρωποι σε ορισμένες εταιρίες δίσκων που ενδιαφέρονται για την προώθηση ενός τέτοιου καλού ρεπερτορίου.

Ένας τέτοιος δίσκος είναι και το **ROMANTIC WARRIOR** με το συγκρότημα *Return to Forever*, το οποίο αποτελείται από τέσσε-

ρις νέους τζαζιστές μουσικούς, τους Chick Corea (πίανο και όργανο), Stanley Clarke (μπάσο), Lenny White (ντράμς) και Al Dimeola (κιθάρα). Όλοι οι μουσικοί του γκρουπ με επικεφαλής τον Chick Corea, που είναι και ο γνωστότερος αλλά και ιδρυτής του γκρουπ (ο οποίος έχει παίξει και στην Ελλάδα πριν δέκα χρόνια όταν συμμετείχε στο γκρουπ του Stan Getz), είναι συνθέτες αλλά και άψογοι εκτελεστές των συνθέσεών τους.

Ας δούμε τι δηλώνει ο Chick Corea για τους στόχους του γκρουπ: «Ίδρύσαμε τους *Return to Forever* με στόχο να πλησιάσουμε με τη μουσική μας πολύ κόσμο. Μέσα από τη συμμετοχή μας στο γκρουπ ασχισαμε να αλλάζουμε, και πάψαμε να θέλουμε την τέχνη για την τέχνη επίτηδες όλο και περισσότερο να επικοινωνούμε με το κοινό».

Νομίζουμε ότι το γκρουπ πέτυχε τους στόχους του, παίζοντας σύγχρονη ηλεκτρική τζάζ προσεγγίζοντας το μεγάλο κοινό, κι αυτό φαίνεται από την εμπορική επιτυχία του. Χωρίς να συμφωνούμε απόλυτα με το είδος της τζάζ που παίζουν οι *Return to Forever*, θεωρούμε θετικό βήμα το γεγονός ότι κυκλοφόρησε και στην Ελλάδα ένας δίσκος τους και προτιμήθηκε από ορισμένους ακροατές.

Τέσσερα βιβλία του ΣΠΥΡΟΥ ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΥ

• **Η πιο ολοκληρωμένη και ντοκουμενταρισμένη εξιστόρηση και μελέτη των γεγονότων της κρίσιμης για την Ελλάδα περιόδου 1935-1941**

• **Πώς εφτάσαμε στην 4η Αυγούστου**

• **4η Αυγούστου: Έργο και Πολιτεία. Αντιδικτατορική αντίσταση. Τρομοκρατία.**

• **Η εξωτερική πολιτική της 4ης Αυγούστου: Ανασκόπηση του Μεσοπολέμου: Διπλωματική και άμυντική προπαρασκευή της Ελλά-**

δας.

• **Έποποιία και κατάργηση: Ο πόλεμος του 1940-41 και η Μάχη της Κρήτης. (Θά κυκλοφορήσει μέσα στο 1976)**

ΧΟΥΑΝ ΦΟΝΤΟΝ

Η Χιλή θα νικήσει - Θέατρο Μετάφρ.: 'Ελπίδα Μπραουνδάκη. Πρόλογος, εισαγωγή, μετάφραση στίχων Π. Νερούδα: Δανάη Στρατηγολούλου.

Έκδόσεις: «ΔΩΔΩΝΗ», 'Αθήνα 1976

Το έργο παίχθηκε κιόλας στην 'Αθήνα· όσο κι αν η σκηνική παρουσίασή του δεν ολοκλήρωσε το μήνυμά της, το θεατρικό κείμενο του Φοντόν είναι ολοζώντανο και σπαρταριστό από ζωή· τα πρόσωπα του Χιλιανού δράματος είναι εδώ παρόντα· άλλα σαν μαριονέτες κι άλλα σαν σαρκωμένοι μύθοι. Ο Φοντόν, φορτισμένος με πλούσια πείρα της κουλτούρας της Χιλής, έστησε ένα δυνατό πολιτικό θεατρικό έργο.

ΜΑΡΙΑ ΔΑΡΑΚΗ-ΜΑΛΛΕ

Οί Έσαςτζήδες Έκδόσεις «ΚΕΔΡΟΣ», 'Αθήνα 1976

Η συγγραφέας, βασισμένη στα ντοκουμέντα της δίκης των βασανιστών και στις άλλες μαρτυρίες που είδαν ως σήμερα το φως της δημοσιότητας, επιχειρεί την ανάλυση της δομής και της ψυχολογικής συμπεριφοράς της «κοινωνίας» των Έσαςτζήδων. Το ανάλογο της αναζητεί στις «ένσωματωμένες κοινωνίες» του Μεσαίωνα, και η εξέταση των χαρακτηριστικών της αρχίζει από την εκπαίδευση και περνά σ' όλες τις διαδικασίες που μεταμορφώνουν τον κληρωτό σε ένα κύτταρο που συμμετέχει - ψυχολογικά, βιολογικά, οργανικά - στην ομάδα που λειτουργεί ομόψυχα και κάτω από την έποπτεία του αρχιβασανιστή - «φύλαρχου».

ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ

Η Μάνα - ή ζωή της επαναστατίας Πελαγίας Βλάσσοβα απ' το Τόβερ.

Μετάφραση Κωστή Σκαλιόρα. Έκδόσεις «ΘΕΜΕΛΙΟ». Σειρά Θέατρο-παράσταση. 'Αθήνα 1976

Ο Μπρέχτ βασίστηκε στο «μύθο» του έργου του Γκόρνυ πλάθοντας την ήρωίδα του. Η Μάνα αποτελεί ένα παράδειγμα της αντιμεταφυσικής του δραματολογίας. Ο ίδιος γράφει κάπου: «Η δραματολογία αυτή, αντίθετα με την αριστοτελική, δε χρησιμοποιεί ανεπιφύλακτα την απόλυτη συναισθηματική συμμετοχή του θεατή και αντιμετωπίζει συγκεκριμένες ψυχολογικές επενέργει-

ες, σαν την κάθαρση, με ένα τρόπο ριζικά διαφορετικό».

Η Μάνα του Μπρέχτ γράφτηκε το 1931 και πρωτοπαίχτηκε την επόμενη χρονιά στο Βερολίνο. Στη χώρα μας ανέδαστηκε από το Λαϊκό Πειραματικό Θέατρο με την αριστοτεχνική μετάφραση του Κ. Σκαλιόρα.

Σε επίμετρο του βιβλίου καταχωρούνται κείμενα του Μπρέχτ για τη Μάνα και χρονολογικό διάγραμμα.

ΡΟΜΑΙΝ ΡΟΛΛΑΝ

Θέατρο της Έπανάστασης (14 'Ιουλίου)

Μετάφραση και σχόλια Έλ. Σκλαβουνάκου. Β' έκδοση, 'Αθήνα 1976

Η πρώτη έκδοση του βιβλίου (1936) άτύχησε: η μεταξική δικτατορία απαγόρευσε την κυκλοφορία του. Ουσιαστικά τώρα γίνεται γνωστό στο ελληνικό κοινό το θαυμαστό θεατρικό έργο του Ρ. Ρολλάν. Το έργο γράφτηκε στην προσπάθεια δημιουργίας ενός Θεάτρου του Λαού· και σε μια εποχή, που το γαλλικό θέατρο είχε ξεπέσει σ' ένα ντιλεντάντικο παιχνίδι. Από την άποψη αυτή, αποτελεί κείμενο προδρομικό. Άπλως λαός και πρωταγωνιστές, σε συνελεύσεις και όδοφράγματα, διαλέγονται και εκφράζουν την ομαδική συνείδηση. Προμηθεϊκή τοιχογραφία του 1789· αυτό είναι το έργο. Ο λόγος μεστός, θεατρικός - ό,τι αποσιάζει σε άλλα κείμενα που ταυτίζουν το λαϊκό θέατρο με την πολιτική ρητορική.

Πέρα όμως από την αξία του θεατρικού έργου, η μετάφραση - δουλεμένη στη γλώσσα των δημοτικών των '30 - είναι μια καθαρή και υποδειγματική δουλειά. Τέλος, το πλήθος των σχολίων και των σημειώσεων βοηθούν στην κατανόηση του Ρολλάνικου έργου και στο ιστορικό πλαίσιο του δράματος.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΟΥΖΗΣ

Η τουρκική εισβολή και η αντιμετώπισή της.

Έκδόσεις «Στράδων», Λευκωσία 1976.

Ο Γ.Κ. είναι ο μελετητής που με υπέυθυνη και επιστημονική μέθοδο εξετάζει το Κυπριακό έχοντας έποπτεία και γνώση τόσο του χώρου της Κύπρου, όσο και άλλων περιοχών του Τρίτου Κόσμου, αναλύει τα ειδικά και γενικά προβλήματα με υπεύθυνο και αντικειμενικό τρόπο. Οί αντιστοιχίες, οί έμπειρίες και οί αναλογίες με άλλες περιοχές, βοηθούν τον συγγραφέα να διατυπώσει προτάσεις που ή θεωρητική τους τοποθέτηση είναι πειστική και υπεύθυνη. Η συμβίωση Έλληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων - αν ποτέ επιτευχθεί - θα μπορέσει να κατακτηθεί μόνο αν

κυριαρχήσουν στη θέληση δωαν έπηρεάζουν τη λύση του Κυπριακού δράματος, σκέψεις και μέθοδοι σαν εκείνες που εκθέτει ο Γ.Κ.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΣΤΕΛΛΑΣ

Πάρος - ζυγογραφίες άτσούμπας - 'Αθήνα 1975

Ο συγγραφέας - ή καλύτερα ο συλλέκτης αυτού του μοναδικού ύλικού - είναι τραπεζιτικός υπάλληλος που στις μέρες της σχολής του τρέχει με συνέργα και μηχανές στο νησί του για να καταγράψει τους θησαυρούς της λαϊκής δημιουργίας. Η πολύχρονη ένασχόλησή του, ή μελέτη και ή ευαισθησία του έχουν οργανώσει μια συλλογή με πλούτο και αυθεντικότητα. Ο κ. Στέλλας είναι έρασιτέχνης στην αυθεντική σημασία του όρου - αλλά είναι κρίμα που ο τόπος μας έχει τόσο λίγους με τη στόφα του.

ΖΑΝ-ΦΡΑΝΣΟΥΑ ΡΕΒΕΛ

Ο πειρασμός του Όλοκληρωτισμού. Σταλινικός κομμουνισμός ή φιλελεύθερος σοσιαλισμός. Μετάφρ. Ν. Καρσιλιάκου.

Έκδ. ΡΑΠΠΑ. Προβλήματα του καιρού μας. 'Αθήνα 1976

Ο φιλελεύθερος σοσιαλιστής - όπως αυτοαποκαλείται - Ζ. Φ. Ρεβέλ επιχειρεί μια κριτική του σταλινικού φαινομένου. Όμως οί άφετηρίες του και ή γενικά δύσπιστη στάση του απέναντι στο κομμουνιστικό κίνημα δεν βοηθούν σε μια αντικειμενική-διαλεκτική κριτική. Η ταύτιση του σταλινικού φαινομένου με τον κομμουνισμό και ή αποσιώπηση των καταπιεστικών μεθόδων του καπιταλιστικού κόσμου αποδυναμώνουν την κριτική του συγγραφέα. Πέρα όμως απ' αυτά, ή μελέτη του βιβλίου είναι χρήσιμη για όποιον ενδιαφέρεται να κατακτήσει με τη γνώση τα προβλήματα και τις ιδιομορφίες του σταλινικού φαινομένου.

ΠΑΥΛΟΥ ΠΥΛΑΡΙΝΟΥ

Τα Έλληνικά Χαρτονομίσματα. 1828-1976

Α' έκδοση: 'Αθήνα 1976

Είναι ο πρώτος πλήρης και συστηματικός κατάλογος των χαρτονομισμάτων της Ελλάδας. Περιλαμβάνει τις εκδόσεις όχι μόνο της Κεντρικής Έκδοτικής Τράπεζας αλλά και άλλων (Ηπειροθεσσαλίας, Ιονικής, Κρήτης, κ.ά.). Περιέχονται ακόμα πληροφορίες και για την έκδοτική δραστηριότητα των δυνάμεων Κατοχής, συνεταιρισμών και αγορανομίων και τέλος για τα όμολογα της Π.Ε.Ε.Α. Ο κατάλογος αυτός, πέρα από το ειδικό ενδιαφέρον για τους συλλέκτες, αποτελεί πηγή πληροφo-

ριών και για το μελετητή της οικονομικής ιστορίας του τόπου.

ΑΝΑΤΟΛ ΛΟΥΝΑΤΣΑΡΣΚΥ

Εισαγωγή στην ιστορία των θρησκευμάτων

Πρόλογος - επιμέλεια: Βαγγέλη Σακκιάτου.

Έκδόσεις Καζάντζα. 'Αθήνα 1975

Στο βιβλίο ένσωματώνεται και το σχετικό ύλικό της δίκης που κίνησε ή Ίερά Σύνοδος εναντίον του εκδόχτη του βιβλίου του Λουνάταρσκι. Το έργο του Α. είναι από τα καλύτερα δείγματα έργου άγκιτάσιας· γλαφυρό, απλά διατυπωμένο και με διεισδυτική αναζήτηση ανατρέπει άνιμιστικές προκαταλήψεις και παγιδεύσεις.

ΔΙΟΝΥΣΗ ΧΑΡΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

Δανειακά γραδάτα

Έκδόσεις ΕΓΝΑΤΙΑ - Θεσ/κη 1976

Η πρώτη εμφάνιση του νέου διηγηματογράφου είναι ενδιαφέρουσα και εξαιρετικά έλπιδοφόρα. Με ζεστή συμπυκνωμένη γραφή κι ένα σωστό χειρισμό μιας «λαϊκής» γλώσσας που τη συναντάς τώρα πιά σ' ό,τι απόμεινε απ' τό... πάλοι ποτέ «λουμπεν προλεταριάτο», ο Χαριτόπουλος αναλύει μέσα απ' τα διώματά του το περίγραμμα που μέσα του κινείται ο Έλληνας.

Τρυφερός και βίαιος μαζί, μ' όλα τα άγχη, τις προσδοκίες και τις διαφεύσεις που ή ξεχαρβαλωμένη και ξανακομπορμαρισμένη κοινωνία μας φορτίζει αυτούς που τη ζούν, ο ήρωας του Χαριτόπουλου σε παρασύρει συναισθηματικά και σε ταυτίζει μ' αυτόν, ενώ παράλληλα - σά μπουλιά στο στομάχι - σε ξαφνιάζει αναγκάζοντάς σε να σταθείς κριτικά στα φαινόμενα που ίστορεί.

ΘΑΛΕΙΑ ΚΑΛΛΙΓΙΑΝΝΗ

Η 'Αρχόντισσα με το κόκκινο άλογο (Μυθιστόρημα)

'Αθήνα 1976

Η 'Αρχόντισσα - ή ανυπότακτη Κρήτη - ξαναζωντανεύει με τις χιλιόχρονες περιπέτειές της, με φανταστικούς και άληθινούς ήρωες, σ' ένα «παραμύθι» γραμμένο με νοσταλγία και πάθος.

Δ. ΓΚΟΥΤΑ

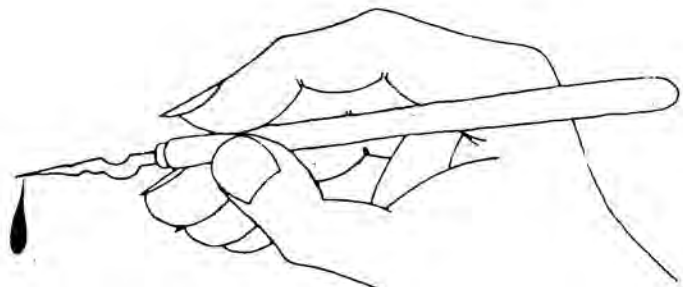
Όλόκληρη ή αλήθεια για την ύποτιμηση του δολλαρίου.

Τού ίδιου:

Γιατί ανεβαίνει το κόστος της ζωής.

Έκδόσεις Ίδιλγος.

Στις μικρές αυτές εργασίες επιτελείται ή κωδικοποίηση πληροφοριών και θεωριών για το νομισματικό πρόβλημα και το κόστος ζωής-παροχής ύπηρεσιών.

Ο λαϊκός καλλιτέχνης Μάρκος Ι. Ζαρίκος έστειλε στο «ΑΝΤΙ», για τον Η. Πετρόπουλο, το παρακάτω γράμμα, σχετικά με το κομμάτι του για τον Καραγκιόζη, στο προηγούμενο τεύχος:

Κύριε Ήλια Πετρόπουλε,
Στή δεκαπενθήμερη πολιτική επιθεώρηση «ΑΝΤΙ», στο τεύχος 51-52, περιόδου Β', 7 Αυγούστου 1976, στο έννεασέλιδο (σελ. 34-42) κείμενό σας, γράφετε ότι συνεχίζοντας τη δουλειά σας πάνω στα ρεμπέτικα τραγούδια, βρεθήκατε μες στο χώρο του Καραγκιόζη.

Διαβάσατε, όπως γράφετε, διάφορα φημισμένα και μη καραγκιοζολογικά διβλία. Και δεν σās έπεισαν.

Αλλά το θέμα μας στην προκειμένη περίπτωση δεν έχει καμιά σχέση ούτε με νοιάζει αν σās έπεισαν και οε τί πηγές κατά τη γνώμη σας έρευνήσατε, και ποιά είναι τα συμπεράσματα που διαλάτε.

Εκείνο που με ανάγκασε να σās γράψω αυτό μου το γράμμα είναι ότι θέλω να μου κάνετε τη χάρη να με πληροφορήσετε από που πήρατε το δικαίωμα να μου κόβετε με δικό σας ψαλίδι, όλο-

του μιὰ καταδρεχτηριά ο Καμπουρομακρυχέρης, γιατί φτάνουν τὰ τόσα που του έχουν φορτώσει στην καμπούρα του και δεν θέλει να φορτωθεί και τους δειλούς νταήδες, χασικλήδες και όλο το κακό συναπάντημα, για αδέρφια του.

Στο κάτω κάτω της γραφής ο πρωταγωνιστής του ελληνικού λαϊκού Θεάτρου Σκιών δεν έχει παίξει ποτέ τον ρόλο του κοινωνικού τύπου Σταύρακα, παρά μόνο όλους τους άλλους τύπους πλην αυτού.

Γι' αυτό είναι γνωστός ως καραγκιόζης δάσκαλος, καριοφίλης, γιατρός, φούρναρης, μανάβης, δήμαρχος, μέχρι και άστροναύτης.

Όλες αυτές τις ιδιότητες, τις έχει πάρει με το δικίο του, γιατί έτσι: ολοκληρώνεται ή εκπροσώπηση του λαού μας, από τον πρωταγωνιστή του λαϊκού μας Θεάτρου Σκιών.

Ως αναφορά για το τρίτο μου

νίας μας, αλλά σκυταλοδρομώντας το κολλητήρι, σάν κληρονόμος των καλών μας θέσεων, στο σωστό κοινωνικό προσανατολισμό, κόβει, επαναλαμβάνω, το κομπολόι του Σταύρακα, για να του μείνει καιρός να ασχοληθεί με ένα σωρό άλλες φιγούρες του ξακουστού μας λαϊκού Θεάτρου Σκιών.

Και εύτυχώς για όλους μας που ο τύπος αυτός του Σταύρακα είναι αποκηρυγμένη κοινωνική έκφραση, έπίσημα τουλάχιστον, από την εποχή του Μπαϊραχτάρη, όπως θα πρέπει και να ξέρετε αφού τόσο πολύ τον ψάχνετε...

Έχουμε φιγούρες του λαϊκού μας Θεάτρου Σκιών να έρευνήσουμε. Από τον Μ. Αλέξανδρο, μέχρι τον Παπαφλέσσα, Κολοκοτρώνη, Καραϊσκάκη και όλο το καλό συναπάντημα της λαϊκοεθνικής μας ιστορίας.

Αυτά έχω να σās πώ, όχι για να επέμβω στην προσπάθειά σας, αλλά να κατατοπίσω εσάς και

εμάς για πάντα!!

Ναι! Το Θέατρο Σκιών το νιόβησαν, και τον Καραγκιόζη τον έκαναν τύπο στα δικά τους μέτρα «Ραγιά και Κακομοίρη». Με ένα όμως Τούρκο Καραγκιόζη δεν έχει καμιά σχέση ο λαός μας, ΑΦΟΥ ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΣΥΜΒΙΒΑΣΤΗΚΕ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΗ ΤΟΥ!!

Στον Καραγκιόζη έμαθα
σάν ήμουνα παιδί,
Κλεμμούδια να λέω τὰ μήλα
και λόρδα το ψωμί.

Μα όταν μεγάλωσα
κι έπηξαν τὰ μυαλά μου,
τὸ διάβασα κι αλλιώς
μέσα από την καρδιά μου.

Μ' έσπρωχνε ή καμπούρα του
Και τὸ μακρὸ του χέρι,
Πὼς στην κοιλιά ή γονιγοῦρα
του
μπορεί κι άλλα να ξέρει.

Κι όταν ο Μόλλας έπαιξε
Τὸν Διάκο της 'Αλαμιάνας,
Τὸ δράμα τον τὸ χώνεψε
Κάθε καρδούλα μάνας.

Εδὼ έχουμε ένα δάσκαλο
Τὸν Μόλλα Θεατρώνο,
που έπαιξε για τὸ λαὸ
και τοῦ 'φτιαξε τὸ θρόνο!

Τοῦ Διάκου τοῦ ἀθάνατου
να κάθεται αἰῶνες,
που 'δωσε στην Πατρίδα του
και ἄλλους Μαροθήντζ.

ΤΕΛΟΣ

Μάρκος Ι. Ζαρίκος

Ο ΚΑΡΑΓΚΚΙΟΖΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΓΚΕΣ

κληρωμένα μου έργα και να δημοσιεύετε από τα τρία μου που έχετε δημοσιεύσει, τα δύο όχι όπως τὰ ήθελα εγώ, δηλαδή όπως τὰ έκφραστηκα για να έκφραστῶ.

Αυτό που μου ἀριθμοῦσα-ρίτιστατε έσείς 17 εγὼ τὸ λέω «Σταύρακα». Αυτό όμως μου ἀριθμοδοφάτιστατε έσείς 16, εγὼ τὸ λέω «γεία σου αδέρφι». Αλλά με τὴ μόνη διαφορά ότι συνεχίζω τὴ φιγουρογράφησή μου, ριχνοντάς

έργο, σχετικά πάλι με τὸ Σταύρακα, που έσείς τὸ λέτε 15, εγὼ τὸ λέω «μάγκας βγήκε για σεριάνι», και ολοκληρώνω τὴν έκφρασή μου φιγουρογράφοντες τὸ κολλητήρι που τὸ κόβει τὸ κομπολόγι (τὸν τοαμπουκά όπως λένε οί ἀργκομανιακοί).

Δηλαδή, όχι μόνο ο πρωταγωνιστής τοῦ λαϊκοῦ μας Θεάτρου Σκιών παίρνει ἐπιθετική θέση κατά τοῦ τύπου αὐτοῦ τῆς κοινω-

δους θελήσουν να πάρουν μέρος για να με κρίνουν αν έχω δίκαιο ή όχι!

ΚΑΤΩ ΛΟΙΠΟΝ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΣΑΣ... από τὴν προσπάθειά μου να δώσω ὅσο μπορῶ τὰ πιὸ καλὰ μηνύματα διὰ μέσου αὐτῆς τῆς μορφῆς, τῆς λαϊκῆς μας παράδοσης, τοῦ πανάρχαιου λαϊκοῦ μας Θεάτρου Σκιών.

Ψάχτε, λοιπόν, για τὴ Ρεμπετολογία σας, από τὴν Τουρκία, όπως ἀρχίζετε, από τὴν πρώτη σελίδα σας (δηλ. τὴν 34η) με τὸν 'Ασίκη Χασάν και ὅλα τὰ μπεζαχτάν. Γιατί τὸ Θέατρο Σκιών δεν είναι σκοτεινὴ ὑπόθεση να θέλει ψάξιμο. Ήταν τὸ φωτεινὸ φανάρι στὴ μακρόχρονη σκλαδιά, που φώτιζε και δυνάμωνε τὸ κουράγιο τῆς Ρωμοσύνης, μέχρι που φτάσαμε στὸ 1821 μας.

Οί Τούρκοι, κατά τὸν κύριον Ι.Τ. Μπαμπούκη, διευθυντὴ τῆς διδλιοθήκης 'Ακαδημίας 'Αθηνών, τὸν έκαναν δικὸ τους ὅπως νόμιζαν ότι θὰ μās έχουν και

'Αρκετὰ λάθη παρατηρήθηκαν στὸ προηγούμενο τεῦχος τοῦ «ΑΝΤΙ» ἀπὸ ξαφνικὸ τεχνικὸ ἐμπόδιο. Πιὸ σημαντικὸ, τὸ μπερδεμα τῶν σελίδων 49 και 56 ἀντίστοιχα. 'Ακόμα, κάποιο μπερδεμα στὸ θεατρικὸ κομμάτι, ή παράλειψη τοῦ δνόματος (Γ. Λιακοῦτσας) ἀπὸ τὸ γελοιογραφικὸ σχόλιο, κ.ἄ. Ζητᾶμε συγγνώμη.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ	31.12.1975	31.12.1974
Έπενδύσεις εις Βιομηχανικές περιοχές (Γήπεδα - Έργα Υποδομής - Μελέται)	769.447.461	617.780.506
Συμμετοχαι εις Έπιχειρήσεις	5.908.005.295	4.281.953.158
Δάνεια (πρός Βιομηχανίαν, Τουρισμόν, Ναυτιλίαν)	20.898.783.880	18.873.368.707
Λοιπά στοιχεία ένεργητικού	1.540.413.063	1.488.962.083
Σύνολον	29.116.649.699	25.262.064.454
Μείον ύποχρεώσεις: Μακροπρόθεσμοι	16.217.459.895	15.250.425.665
Λοιπαι	2.073.606.729	360.013.270
Ίδια κεφάλαια και προβλέψεις	10.825.583.075	9.651.625.519
Προβλέψεις	1.856.846.644	1.432.220.856
Μετοχικόν Κεφάλαιον και Έποθεματικά	8.968.736.431	8.219.404.663
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	1975	1974
Έσοδα εξ έργασιών	1.556.308.517	1.276.864.191
Συναλλαγματικά Διαφοραι	1.155.265.350	155.285.703
Μείον Χρηματοοικονομικά έξοδα	2.711.573.867	1.432.149.894
Μείον έξοδα Διαχειρίσεως κ.λ.π.	931.909.922	813.489.151
Πλεόνασμα πρό προβλέψεων και φόρου	277.593.043	228.476.301
Προβλέψεις έτους	1.502.070.902	390.184.442
Φόρος εισοδήματος	429.604.000	383.718.500
Καθαρόν πλεόνασμα	395.819.771	4.262.536
	676.647.131	2.203.406

ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΕΤΟΥΣ 1975

Δημιουργία υποδομής διά την Βιομηχανίαν. Προωθήθη αποφασιστικώς τό πρόγραμμα ίδρύσεως και λειτουργίας Βιομηχανικών περιοχών εις Θεσσαλονίκην, Βόλον, Έράκλειον, και Πάτρας και ολοκληρώθη ή πρώτη φάσις των μελετών διά την ίδρυσιν βιομηχανικών περιοχών εις Χανιά, Κομοτηνήν, Πρέβεζαν, Καβάλαν, Καλαμάταν.

Τό πρόγραμμα καλύπτει την ταχεία δημιουργίαν εύκολών εγκαταστάσεως συγχρόνων παραγωγικών επιχειρήσεων επί συνολικής εκτάσεως 35.000 στρεμμάτων περίπου εις τας άνωτέρω περιφέρειας.

Ήδη άνω των 30 βιομηχανικών επιχειρήσεων εγκατεστάθησαν και λειτουργούν εις τας βιομηχανικές περιοχάς Θεσσαλονίκης, Βόλου, Έρακλείου και τελούν υπό εγκατάστασιν έτεραι 25 επιχειρήσεις.

Έξεπονήθη σειρά αξιολόγων μελετών μέ στόχον, όπως αύται άποτελέσουν κατά την άνάκαμψιν της οικονομίας πολύτιμον όδηγόν προσανατολισμού και κατευθύνσεως της ιδιωτικής πρωτοβουλίας προς έντόπιαν και δημιούργειαν βιωσίμων και διεθνώς ανταγωνιστικών μονάδων.

Μετοχικά και πιστωτικά ένισχύσεις προς ιδιώτας δι' ίδρυσιν και επέκτασιν παραγωγικών εγκαταστάσεων. Εις τό τέλος του

1975 τό σύνολον των υπό μορφήν συμμετοχών και μακροπρόθεσμων δανείων τοποθετήσεων της Τραπέζης ηύξηθη εις 26.806 έκατ. δρχ. έναντι 23.155 έκατ. δρχ. του τέλους του έτους 1974. Αι εισπράξεις του έτους 1975 εκ των τοποθετήσεων της Τραπέζης έξειλίσθησαν λίαν ικανοποιητικώς, άνελθούσαι εις 2.364 έκατ. δρχ. έναντι 1.789 έκατ. δρχ. του έτους 1974. Έκ του συνόλου των ένισχυθεισών κατά τό 1975 νέων παραγωγικών έπενδύσεων τό 80% περίπου τούτων πραγματοποιείται εκτός του κέντρου, ενώ τό 70% των έπενδύσεων αυτών αναφέρεται εις την βιομηχανίαν, τό 25% εις την Ναυτιλίαν (χρηματοδότησις ναυπηγικής βιομηχανίας) και τό 5% εις τόν Τουρισμόν.

Ένίσχυσις μικρομεσαίων εξαγωγικών επιχειρήσεων. Πλέον των 200 μικρομεσαίων μεταποιητικών εξαγωγικών επιχειρήσεων ένισχύθησαν διά χρηματοδοτήσεων ύψους 1.335 έκατ. δρχ. πρόσ πραγματοποίησιν εξαγωγικών έργασιών ύψους 1800 έκατ. δρχ. μέσθ της ΑΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΕΞΑΓΩΓΑΙ θυγατρικής εταιρείας της Τραπέζης.

Ένταλσις κεφαλαίων. Έπανελήθησαν αι διακοπείσαι κατά την περίοδον της έπταετίας σχέσεις της ΕΤΒΑ μετά των διεθνών πιστωτικών ιδρυμάτων και Έργασιών και έπραγμα-

τοποιήθησαν έντός του 1975 αι πρώται χρηματοδοτήσεις των προς την Τράπεζαν ύψους 20 έκατ. δολαρίων.

Έθεμελιώθη ό μηχανισμός άντλήσεως ύγιών πόρων άπ' ευθείας εκ της λαϊκής άποταμιεύσεως. Διά πρώτην φοράν εισήχθη ό θεσμός των Τραπεζικών Όμολόγων.

Έγχορήγησις της κεφαλαιαγοράς. Έργα- νώθη ή προσφορά εις τό εύρύ άποταμιευτικόν κοινόν νέων ύγιών τίτλων, οι όποιοι συνδυάζουν ύψηλά χαρακτηριστικά άποδόσεως, άσφαλείας και ρευστότητας. Τά Τραπεζικά Όμόλογα μέ τόκον 10½% πού διατίθενται άπό τά έμπορικά Τραπεζικά και τό Χρηματιστήριον και οι μετοχές της Έλληνικής Έταιρείας Έπενδύσεων Χαρτοφυλακίου ΑΕ, θυγατρικού οργανισμού της Τραπέζης διά την ένίσχυσιν της Κεφαλαιαγοράς, πού διατίθενται μέσθ του Χρηματιστηρίου, προσφέρουν δύο εύκαιρίας σίγουρης και άποδοτικής έπενδύσεως των άποταμιεύσεων του κοινού.

Έντός του 1975 ή Έλληνική Έταιρεία Έπενδύσεων Χαρτοφυλακίου Α.Ε. ηύξησε τά ίδια κεφάλαιά της άπό 434 έκατ. δρχ. εις 708 έκατ. δρχ. και άντιστοιχώς άνέπτυξε και αναδιάρθρωσε τας έπενδύσεις της εις τό έσωτερικόν και τό έξωτερικόν.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟ 1976

Αι μέχρι τουδε πραγματοποιήσεις του τρέχοντος έτους έπιβεβαιώνουν την πρόβλεψιν ούσιωδώς ύψηλοτέ- ρων επιδόσεων εις όλους τους τομείς δραστηριότητας της Τραπέζης, έναντι του 1975.

ΕΤΒΑ

ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΕΙ ΚΑΘΕ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ
ΣΥΜΒΑΛΛΕΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΞΑΝΤΑΣ

σὲ λίγες μέρες

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΤΖΗ

Τὸ διπλὸ βιβλίο

μυθιστόρημα

Φοιτητές ταξιδεύτε
μαζί μας

- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΠΤΗΣΕΙΣ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ
- ΦΘΗΝΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ σὲ
ἀεροπλάνα
πλοία
τραίνα
- EXPRESS ΠΟΥΛΜΑΝ ΓΙΑ ΛΟΝΔΙΝΟ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΟΔΗΓΟ
δωρεάν ἀπὸ τὰ γραφεῖα μας
- Ἐκδίδουμε τὴν
ΔΙΕΘΝΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

GAST HELLAS

- ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 2 ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΓΩ-
ΝΙΑ 6' ἑρσφος. Τηλ. 600.233 - 604.777
- ΣΟΛΩΝΟΣ 68, ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΟ-
ΜΙΚΗ ΤΗΛ. 613.087 - 629.095.

ΕΚ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
Ζωοδόχου Πηγῆς 3 = τηλ. 603.234

κυκλοφορούν

⊗ νέα σειρά * ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ * νέα σειρά ⊗

